

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
BİSMİLLAHİRRAHMANİRRAHİM

قال الله تعالى:

﴿إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنْكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا﴾

Allah-u Teala şöyle buyurmaktadır:

“Ey Ehl-i Beyt, Kuşkusuz Allah, yalnızca sizden her türlü pisliği gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor.”

Ehl-i Sünnet ve Şia kaynaklarında yer alan onlarca hadis bu ayetin *Âl-i Ebâ* yani Muhammed, Ali, Fatıma, Hasan ve Hüseyin hakkında indiğini ve “*Ehl-i Beyt*” deyiminin onlara özgü olduğunu bildirmektedir. Örnek olarak şu kaynaklara bakabilirsiniz:

Müsned-i Ahmed (Ölm. Hicri 241), c. 1, s. 321, c. 4 s. 107, c. 6. s. 292, 304; Sahih-i Muslim, (Ölm. H. 261) c. 7, s. 130; Sünen-i Tirmizi (Ölm. H. 279) c. 5, s. 361; Ez-Zurriye et-Tahire, Dulabi, (Ölm. H. 310) Es-Sünenü'l-Kubra, Nesai, (Ölm. H. 303) c. 5, s. 108 ve 113; El-Müstedreku Ale's-Sahihayn Hâkim en-Neyşaburi, (Ölm. H. 405) c. 2, s. 416; c. 3. s. 133, 146, 147; El-Burhan, Zerkeşi, (Ölm. H. 794) s. 197; Fethu'l Bari Fi Şerh-i Sahih El- Buhari, İbn-i Hacer El- Askalani, (Ölm. 852) c. 7 s. 104; Usul- Kâfi, Kuleyni, (Ölm, H. 328) c. 287; El-İmametü vet-Tebşire, İbn-i Babeveyh, (Ölm, H. 329), s. 47 Hadis, 29; Deaimu'l-İslam, Magribi (Ölm. H. 363) s. 35, 37; El-Hisal, Saduk, Ölm. Hicri. 381) s. 403, 550; El-Emali, Tusi, (Ölm. H. 460) Hadis 438, 482, 783. Yine aşağıdaki kitaplarda ilgili ayetin tefsir bölümüne bakınız: Camu'l-Beyan, Taberi, Ölm. H. 310) Ahkamu'l-Kur'an, El-Cessas, (Ölm. H. 370); Esbabu'n-Nuzul, El-Vahidi, (Ölm. H. 468); Zadü'l-Mesir, İbn-i Cevzi, (Ölm. H. 597); El-Cami li Ahakmi'l-Kur'an, Kurtubi (Ölm. H. 671); Tefsir-I İbn-I Kesir, (Ölm. H. 774); Tefsir-i Sealibi, H. 825) Ed-Durru'l-Mensur, Suyuti, (Ölm. H. 911) Fethu'l-Kadir, Şevkani, (Ölm. H. 1250); Tefsir-i El-Ayyaşi, (Ölm. H. 320); Tefsir-i El-Kummi, (Ölm. H. 329); Tefsir-i Firat El-Kufi, (Ölm. H. 352), Mecmeu'l-Beyan, Tabersi (Ölm. H. 560) ve diğer birçok kaynak.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ):

إِنِّي تَارِكٌ فِيكُمْ الثَّقَلَيْنِ: كِتَابَ اللَّهِ، وَعِترَتِي
أَهْلَ بَيْتِي، مَا إِنْ تَمَسَّكْتُمْ بِهِمَا لَنْ تَضِلُّوا أَبَدًا،
وَأَنْهَمَا لَنْ يَفْتَرِقَا حَتَّى يَرِدَا عَلَيَّ الْحَوْضَ.

(صحيح مسلم، ج ٧، ص ١٢٢، سنن دارمي، ج ٢، ص ٤٣٢، مسند
أحمد، ج ٣، ص ١٤، ١٧، ٢٦، ٥٩، ج ٤، ص ٣٦٦، ٣٦٧، ج ٥، ص
١٨٢، مستدرک حاکم، ج ٣، ص ١٠٩، ١٤٨، ٥٣٣، و....)

Resulullah (s.a.a) şöyle buyurmaktadır:
“Ben sizin aranızda iki paha biçilmez
emanet bırakıyorum: ‘Biri Allah’ın ki-
tabı ve diğeri itretim, Ehl-i Beytim. Bu
ikisine sımsıkı sarıldığınız müddetçe asla
sapmazsınız. Bu ikisi Kevser havuzunun
başında bana varıncaya kadar birbiri-
den ayrılmazlar.”

(Sahih-i Müslim, c.7, s.122; Sünen-i Daremî,
c.2, s.432; Müsned-i Ahmed, c.4, s.14, 17, 26, 59,
c.4, s.466, 471, c.5, s.182; Müstedrek-i Hakim,
c.4, s.109, 148, 533 vs...)

EHL-İ BEYT'İN DİLİNDEN KUR'AN (1)

Ehl-i Beyt'İN DİLİNDEN

KUR'AN (1)

Murtaza TURABÎ

Çeviren:

Cafer BENDİDERYA

Edit: Akın Caba

Dünya Ehlibeyt (a.s) Kurultayı

نام کتاب: اهتمام اهل البيت (ع) به قرآن جلد ۱

نویسنده: مرتضی ترابی

مترجم: جعفر بندى دریا

زبان ترجمه: ترکی

Ehl-i Beyt'in Dilinden Kur'an (1)

Yazar: Murtaza TURABÎ

Mütercim: Cafer BENDİDERYA

Edit: Akın CABA

Hazırlayan: Kültürel Yardımcılık, Tercüme Bürosu

Dizgi ve Mizanpaj: Derya

Baskı: Leyla

Baskı Sırası: 1. Baskı

Basım Tarihi: 2010

Yayımlayan: Dünya Ehlibeyt (a.s) Kurultayı

Tiraj: 3000

ISBN: 978-964-529-580-4

Site : www.ahl-ul-bayt.org

e-mail: info@ahl-ul-bayt.org

Baskı Hakları Yayıncıya Aittir

İÇİNDEKİLER

YAYINCININ ÖNSÖZÜ – 15

AYETULLAH CAFER SUBHANÎ'NİN ÖNSÖZÜ – 17

TARİH BOYUNCA KUR'AN BİLİMLERİ – 17

YAZARIN ÖNSÖZÜ – 21

BİRİNCİ BÖLÜM – 25

EHL-İ BEYT AÇISINDAN KUR'AN'IN FAZİLET VE YÜCELİĞİ – 25

- Kur'an'ın Yüceliği Konusunda Allah Resulü'nün (s.a.a) Kapsamlı Buyruğu – 27
- İmam Ali (a.s) ve Kur'an'ın Azameti – 31
- Hz. Ali(a.s)'nin Sözlerinde Kur'an-ı Kerim'in Özellikleri – 34
- Hz. Fatıma (s.a) ve Kur'an'ın Yüceliği – 42
- İmam Zeynelabidin (a.s)'in Münacatında Kur'an'ın Yüceliği – 45
- İmam Cafer Sadık (a.s) ve Kur'an-ı Kerim'in Yüceliği – 51
- İmam Rıza (a.s)'nın Buyruklarında Kur'an'ın Yüceliği – 55
- Kur'an-ı Kerim'in Manevî Yüceliği – 57

İKİNCİ BÖLÜM – 61

KUR'AN-I KERİM'İN KAPSAMLILIĞI VE EVRENSELLİĞİ – 61

- Kur'an-ı Kerim'in Kapsamlılığının Boyutları – 62
- A- Kur'an-ı Kerim'in Ebediliği: – 62
- B- Kur'an-ı Kerim'in Evrenselliği – 68
- C- Kur'an-ı Kerim'in Bilimsel Kapsamlılığı – 70

- Kur'an-ı Kerim'in Bilimsel Kapsamlılığı – 72
- D- Kur'an-ı Kerim'in Gözetici Oluşu – 82

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM – 85

KUR'AN-I KERİM'İN İSİM VE SIFATLARI – 85

- Kur'an-ı Kerim'in Özel İsimleri – 85
- Kur'an-ı Kerim'in Sıfatları – 87
- 1- Kur'an-ı Kerim'in Kapsamlılığı – 88
- Me'debetullah – 89
- Cevamiu'l-Kelim – 91
- 2- Kur'an'ın Manevî Yüceliği ve Yaratıcı ile Yaratılanlar Arasında Vesile Oluşu – 93
- 3- İhtiyaç Duyulan Kanun ve Yasamaları İçermek – 94
- 4- Kur'an-ı Kerim'in Hidayet ve Eğitimdeki Rolü – 98
- Allah'ın Ahdi – 101
- 5- Kur'an-ı Kerim'in Mesajının Sağlamlık ve Ebediliği – 101
- 6- Kur'an'ın Takipçilerine İzzet Verme ve Yüceltmedeki Rolü – 103
- 7- Kur'an-ı Kerim'in Mesajının Apaçık Oluşu – 104
- 8- Kur'an'ın Hüccet Oluşu – 105

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM – 107

KUR'AN OKUMANIN FAZİLETİ – 107

- Kur'an Okuma ve Kur'an Okumanın Hikmeti – 107
- Kur'an Okuma'nın Sevabı ve Manevî Mükâfatı – 113
- Kur'an-ı Kerim'in Günahlardan Temizlenmede Etkisi – 116
- Derecenin Yükselmesinde Kur'an Okumanın Etkisi – 119
- Kur'an Okumanın, Duanın Kabul Edilmesindeki Etkisi – 124
- Kur'an Okumanın Dünyevî Etki ve Bereketleri – 125
- Farz Kıraat ve Onun Hikmeti – 129
- Kur'an'ı Dinlemenin Fazileti – 136

BEŞİNCİ BÖLÜM – 139

KUR'AN ÖĞRENMEK – 139

- Kur'an Öğrenmenin Fazileti – 139
- Çocuk ve Genç Yaşta Kur'an Öğrenimi – 147

Çocuklukta ve Genç Yaşlarda Kur'an Öğrenmek – 150
 Kur'an Öğretilerini Öğrenmek ve Öğretmek – 153
 Kur'an Öğrenme ve Öğretmede İhlâsın Gerekliliği – 156
 Kur'an Öğrenmek İçin Zorluk Çekmek – 157
 Kur'an Öğretilerini Korumak – 158
 Kur'an Öğretmek İçin Ücret Almak – 163
 Kur'an Taşıyıcılarının Faziletleri – 167
 Kur'an Taşıyıcılarına Saygıda Bulunmak – 171
 Kur'an Taşıyıcılarının Sorumluluk ve Özellikleri – 172
 Kur'an'ın Bazı Ayet ve Sûrelerinin Özel Faziletleri – 174
 Sûrelerin Fazileti Hakkında Uydurulan Hadisler – 178

ALTINCI BÖLÜM – 181

MÜMİNLERİN KUR'AN'A KARŞI VAZİFELERİ – 181

Kur'an'a Saygı Göstermek – 181
 Farz ve Müstehap Olan Vazifeler – 183
 1- Kur'an-ı Kerim'e Saygısızlık Sayılan Bir İşten Sakınmak: – 184
 2- Mushaf'ın Yazısına Taharetsiz Dokunmamak: – 184
 3- Kur'an'ı Kâfirlere Satmanın Haram Oluşu – 185
 4- Mushafı Pak Tutmak ve Onun Necis Olmasını Önlemek – 187
 5- Kur'an'ı Üzerinden Okumak – 188
 6- Mushaf Almak ve Evde Bulundurmak: – 189
 7- Dua Ederken Mushafa Tevessül Etmek: – 190
 8- İstihâre İçin Kur'an'a Tevessül Etmek – 192

KUR'AN-I KERİM'İ YAZMANIN FAZİLETİ VE ADABI – 193

YEDİNCİ BÖLÜM – 199

KUR'AN OKUMA ADABI – 199

Kur'an Okumak İçin Taharet ve Temizlik – 200
 Misvak Kullanmak – 201
 Kur'an'ı Mushaftan Okumak – 202
 Kur'an Okurken Allah'a Sığınmak – 203
 Allah'ın Adıyla Kur'an Okumaya Başlamak – 205
 Kur'an-ı Kerim'i Güzel Sesle Okumak – 206

Kur'an'ı Tane Tane Okumak ve Acele Etmemek – 212
 Kur'an'ı Arap Lehçesiyle Okumak – 215
 Kur'an'ı Ağlayarak ve Hüzünlü Bir Sesle Okumak – 216
 Anlamak ve Amel Etmekle Birlikte Okuma – 223
 Kur'an-ı Kerim Üzerinde Düşünmenin Etkileri ve Sonuçları – 225
 A- Amel: – 226
 B- Cennet ile Cehennem Anıldığı Zaman Hüzünlenmek – 227
 Okuma Miktarı – 228
 Kur'an Okumanın Zaman ve Mekânı – 237
 Namazda – 237
 Gece Yarısı – 237
 Günün Başlangıcı – 238
 Mübarek Ramazan Ayı – 238
 Nerede Kur'an Okunmalı? – 239
 1- Evde Okumak – 239
 2- Mekke-i Mukadderde – 240
 Kur'an Okumadan Önce ve Sonra Okunan Dualar – 240
 Kur'an'ın Bir Takım Özel Ayetlerini Okumak veya Dinlemek – 250
 A- Kur'an-ı Kerim'in özel ayetlerini okuma veya dinlemenin farz olan adabı. – 250
 B- Belli Sûre veya Ayetleri Okumanın Müstehap Adapları – 251
 Kur'an Okumanın Sevabını Peygambere, Ehl-i Beyt İmamlarına ve Müminlere Hediye Etmek – 253

SEKİZİNCİ BÖLÜM – 256

EHL-İ BEYT'İN KUR'AN-I KERİM İLE İLİŞKİSİ – 256

Kur'an ve Ehl-i Beyt'in Birbirinden Ayrılmazlığı – 257

KUR'AN VE EHL-İ BEYT'İN BİRBİRİNDEN AYRILMAZLIĞININ ASIL SONUÇLARI – 261

1- Masumiyet – 261
 2- Biri Olmaksızın Diğere Sarılmanın İmkânsız Oluşu – 262
 3- Bu İki Meşalenin Kıyamet Gününe Kadar Sürekliliği – 263
 Ehl-i Beyt Kur'an-ı Kerim'in Tercümanı ve Müfessiri – 265

DOKUZUNCU BÖLÜM – 270

KUR'AN-I KERİM İLE ÜNSİYET – 270

- Peygamber ve Ehl-i Beyt'in Kur'an İle Ünsiyeti – 270
 Peygamber Efendimizin (s.a.a) Kur'an-ı Kerim İle Ünsiyeti – 271
 İmam Ali (a.s)'nin Kur'an-ı Kerim İle Ünsiyeti – 277
 Hz. Fatıma-ı Zehra'nın (s.a) Kur'an İle Ünsiyeti – 285
 İmam Hasan'ın (a.s) Kur'an İle Ünsiyeti – 287
 İmam Hüseyin (a.s)'in Kur'an İle Ünsiyeti – 289
 İmam Zeynelabidin (a.s)'in Kur'an-ı Kerim İle Ünsiyeti – 293
 İmam Muhammed Bâkır (a.s)'ın Kur'an-ı Kerim İle Ünsiyeti – 299
 İmam Cafer Sadık (a.s)'ın Kur'an-ı Kerim İle Ünsiyeti – 305
 İmam Musa Kâzım (a.s)'ın Kur'an-ı Kerim İle Ünsiyeti – 310
 İmam Rıza (a.s)'nın Kur'an-ı Kerim İle Ünsiyeti – 314
 İmam Muhammed Cevad (a.s)'ın Kur'an-ı Kerim İle Ünsiyeti – 318
 İmam Ali Nâki (a.s)'nin Kur'an-ı Kerim İle Ünsiyeti – 325
 İmam Hasan Askerî (a.s)'nin Kur'an-ı Kerim İle Ünsiyeti – 333
 İmam Mehdi (a.f)'nin Kur'an-ı Kerim İle Ünsiyeti – 338

ONUNCU BÖLÜM – 343

EHL-İ BEYT'İN KUR'AN-I KERİM'E İSTİNAD ETMELERİ – 343

- Ehl-i Beyt'in Kelamî Konularda Kur'an'a İstinad Etmelerinden Örnekler – 345
 Tevhid İncancının Fitrî Oluşu – 345
 Allah Teala'nın Teşbih ve Tecsimden (Cisimlendirmek) Münezzeh Oluşu – 346
 Şirki Reddetmek – 347
 Allah-u Teala'nın İlmi – 348
 Allah'ı Görmek – 349
 Cebir ve Tefviz – 351
 Peygamberlik – 360
 Ehl-i Beyt'in Makamı – 361
 İmamet – 363
 Resul-i Ekrem (s.a.a)'in Soyu – 374

- Akıl Vesilesiyle Hakkı Tanımak – 378
 Seviyesi Olmayan Sofileri Reddetmek – 383
 Guluv İle Mücadele – 386
 Cehennemde Ebedi Kalmak – 388
 Ehl-i Beyt'in Fıkhi Konularda Kur'an-ı Kerim'e İstinadı – 389
 Hükümlerin İstinbatında Kıyasın Haram Oluşu – 390
 İbadet İçin Güzel Elbise Giymek – 392
 Abdest Alırken Diğerlerinden Yardım Almak – 392
 Cebire Abdesti – 393
 Abdestte Başın ve Ayağın Bir Bölümüne Meshetmek – 393
 Namaz Vakitleri – 394
 Namazı Kısaltmanın (Seferi Kılmanın) Farz Oluşu – 395
 Orucun Kısımları – 395
 Çok Malın Miktarı – 399
 Eli Kesmenin Haddi – 400
 Haddin Düşmeyişi – 401
 Hamileliğin En Az Süresi – 402
 Nikâhta Şahide Gerek Olmaması – 403
 Gina – 404

EHL-İ BEYT'İN SİYASÎ KONULARDA KUR'AN'A İSTİNADI – 406

- Zalim Yöneticilere Müracaat – 407
 Zalim Yöneticilerle İşbirliği Yapmak – 407
 Salihlerle Birlikte Cihad – 408
 İyiliği Emretmenin Şartları – 409
 Din Düşmanlarının İşine Razi Olmak – 410

EHL-İ BEYT'İN TOPLUMSAL VE TARİHÎ OLAYLARDA KUR'AN'A İSTİNADI – 411

- Ka'be'nin Makamı ve Yüceliği – 411
 Sapma İmkânı – 412
 Peygamberden Miras Almak – 413
 İmam Ali (a.s)'nin Sabrı – 414

EHL-İ BEYT'İN AHLAKÎ KONULARDA KUR'AN-I KERİM'E İSTİNADI – 415

- Müminin Özellikleri – 415
 Tevbe ve İstiğfarın Önemi – 416
 Tevbenin Şartları – 418

Dua – 418
Duanın Kabul Olmasının Şartı – 420
Takvanın Etkisi – 420
İmtihan, İlahî Sünnet – 421
İnsanın Kişiliğinin Amel İle Yetiştirilmesi – 421
Ahlakî Erdemler – 422
Kanaat – 422
Davet ve Davet Metodu – 423
Sözünde Durmanın Önemi – 424
Allah-u Teala'yı Anmak – 424
Namaza Önem Vermek – 426
Secdenin Önemi – 426
İnfak – 426
İyilikleri Korumak – 427
Birlikte Oturma Adabı – 428
Zararlı Arkadaşlık – 428
Kötülükleri Yarmaktan Sakınmak – 429

YAYINCININ ÖNSÖZÜ

Şüphesiz kültürel savaş içinde olduğumuz bu asırda, etkili tebliğ metotlarından yararlanarak kendi ideallerini yayabilen her mektep, bu alanda öncü olup dünya insanların düşünce-sine etki edecektir.

İran'da İslam inkılâbının zafere ulaşmasından sonra dünya, gözünü bir kez daha İslam dini, Şia kültürü ve Ehl-i Beyt (a.s) mektebine dikmiştir. Düşmanlar bu fikrî ve manevî gücü ortadan kaldırmak, dostlar ve taraftarlar ise inkılâbî ve kültürel örneklerden ilham alıp onları izleyebilmek için bu asil ve tarih yaratan kültürün merkezine göz dikmişlerdir.

Dünya Ehl-i Beyt (a.s) Kurultayı, Resulullah'ın (s.a.a) Ehl-i Beyt'inin izleyicileri arasında karşılıklı yardımlaşma, fikir alış-verişi, vahdet ve birliğin zaruretinin bilincinde olarak dünya Şiileri ile aktif bir ilişki oluşturma amacıyla konferanslar düzenleme, kitap basma, telif eserlerini tercüme etme ve Şia düşüncesi alanında insanları bilgilendirme vasıtasıyla Ehl-i Beyt ve Muhammedî öz İslam kültürünü yaymak için Şia'nın işbilir, büyük ve yaratıcı gücünden ve Caferî mektebi düşünürlerinden yararlanarak bu meydana ayak basmıştır. Rabbimize şükürler olsun ki, büyük rehberimiz Ayetullah Hameneî'nin (Allah onu başımızdan eksik etmesin) özel yönlendirmeleriyle bu hassas ve kültür yaratıcı meydana çok önemli adımlar atılmıştır. Gelecekte bu nurlu ve asil hareketin günden güne hızlanıp büyümesini, günümüz dünyasının ve Kur'an ve Ehl-i Beyt'in berrak öğretilerine susayan insanların, bu mektebi maneviyatın, irfanî mektebin ve velaî İslam'ın kaynağından daha fazla yararlanmalarını ümit ederiz.

Ehl-i Beyt (a.s) kültürünün sağlam, mantıklı, üslubuna uygun ve doğru bir şekilde sunulması durumunda; uyanış, hareket ve maneviyat sancaktarları olan Resulullah'ın Ehl-i Beyt'inin mirasının kalıcı cilvelerini dünya insanların gözleri önüne serebileceğine; zuhur asrının eşiğinde Hz. Mehdi'nin (a.f) evrensel hükümetine susamış olan yorgun dünyayı, modern cehaletten ve dünyayı sömürenlerin başına buyruk hareketlerinden, ahlak ve insanlığa aykırı kültürlerden kurtarıp özgür kılacağına inanıyoruz.

İşte bu nedenle, bu doğrultuda yazar ve araştırmacıların araştırma eserlerine ve ilmi faaliyetlerine kucak açıyor ve kendimizi bu yüce kültürün yayılması için çaba harcayan yazar ve mütercimlerin hizmetçisi biliyoruz.

* * *

Elinizdeki kitabı hazırlayan değerli yazar “Murtaza TURABÎ'ye ve eseri Türkçeye kazandıran sayın “Cafer BENDİDERYA'ya teşekkür ediyor ve çalışmalarında başarılar diliyoruz.

Yine, bu eserin hazırlanmasında zahmetleri geçen tercüme bürosundaki aziz kardeşlerimiz ve sadık arkadaşlarımıza tüm samimiyetimizle teşekkür ediyor, kültürel cihad meydanında bu küçük adımın mevlamızın rızasını kazanmasını temenni ediyoruz.

Dünya Ehlibeyt Kurultayı

Kültürel Yardımcılığı

AYETULLAH CAFER SUBHANÎ'NİN ÖN-SÖZÜ

TARİH BOYUNCA KUR'AN BİLİMLERİ

Kur'an-ı Kerim, Resul-i Ekrem(s.a.a)'in asırların karanlıklarına parlayan yegâne ebedî bir mucizesidir. Ebedi bir dinin ebedi bir mucizeye ihtiyacı olduğu için Allah Teâlâ, Peygamber Efendimizin (s.a.a) apaçık mucizesini Kur'an-ı Kerim karar kılmış, böylece tüm zamanlarda kalmasını ve varlığını sürdürmesini dilemiştir; aksi durumda elimizde dininin ebedi bir mucizesi kalmazdı.

Kur'an'ı Kerim aydınlık saçan ve feyiz veren bir kaynak olarak Müslümanların elinde olduğu günden itibaren, ilim ehli olan kimseler bu semavî kitaptan daha fazla yararlanmak için onun üzerinde çalışmışlardır. Örneğin Kur'an'ın kelimeleri, ondaki insanı hayrete düşüren şeyler, farklı kıratlar, onun benzetmeleri, kıssaları, yeminleri, ayetlerin nüzul sebepleri, Mekkî mi Medenî mi olduklarının teşhisi gibi her bölümünü ayrı ayrı incelemişlerdir. .

Tabiat; üzerinde ne kadar çalışılırsa çalışılsın yine de onda bir takım çalışma alanları vardır. İnsanoğlu bu birkaç asırda, tabiatın buengin denizinden sadece birkaç kilo metreyi keşfedip onda seyir etmiş, onun diğer bölümleri ise karanlıklarda kalmıştır.

Kur'an'da tıpkı tabiat gibidir; Kur'an üzerinde ne kadar çalışılırsa çalışılsın, yine de onda birçok çalışma alanları var-

dır. Bunun hikmeti ise, Allah-u Teâlâ'nın bu kitabı, belli bir zaman ve belli bir grup için göndermeyip aksine, bütün asır ve zamanlar için göndermiş olmasıdır. Bu nedenle her zamanda bir şekilde nur saçmalı ve ilham vermelidir.

Emirü'l-Müminin Ali (a.s) şöyle buyurmuştur: “*Kur'an'ın zahiri güzel ve süslü, batını derindir. İnsanı hayrete düşüren özellikleri bitmez, şaşırtıcı şeyleri son bulmaz.*”¹

İşte bu nedenle Müslümanlar, Kur'an-ı Kerim'den yararlanmak için Allah'ın Kitabını ve Allah Resulü'nün (s.a.a) sünnetini anlamak amacıyla birtakım bilimlerin temelini attılar. Bu bilimlerden biri, Zerkeşî diye meşhur olan Mısırlı âlim Bedruddin Muhammed b. Bahadır'dan (745–794 hk.) önceki müfessirlerin, tefsirlerinin önsözünde kaydettikleri Kur'an bilimleridir. Bunun en açık örneği, ön sözünde Kur'an bilimlerinin bir kısmına yer veren “Mecmau'l-Beyan” tefsiridir. Kur'an bilimlerine hutbesinde yer veren ilk kişi ise Emirü'l-Müminin Ali b. Ebu Talib (a.s)'tir. Alame Meclisi bunu Biharü'l-Envar'ının 9. cildinin 1–9 sayfasında “el-Muhkem-u ve'l-Müteşabih Mensubu Bihi Seyyid Murtaza” (Seyyid Murtaza'ya istinat edilen muhkem ve müteşabih) başlığı altında nakletmiştir. Oysa Seyyid Murtaza'ya isnat edilen ve Ali b. İbrahim'in tefsirinin önsözünde geçen bu hutbe İmam Ali'nin (a.s) hutbesidir.

“Mealimu't-Tefsir” ismi verilen bu hutbe İmam Cafer Sadık (a.s) kanalıyla İmam Ali'den bizlere ulaşmıştır. Bu risale, Kur'an ayetlerini kırktan fazla şekilde tefsir etmiş ve onların her birini açıklarken örnek olarak da birkaç ayet zikretmiştir. İslam müfessirleri bu hadiste geçen şeyleri göz önünde bulundurup, Kur'an bilimlerini yazacak olsalardı, bu konu-

1– Nehcu'l-Belaga, 18. hutbe.

daki bilgi seviyemiz daha yüksek olabilirdi.

Mısırlı ilim adamı Zerkeşî, bu ilimleri ayrı bir şekilde toplayan ilk kişidir. Onun bu eseri dört ciltte basılmıştır.

“El-İtkan Fi Ulumi'l-Kur'an” kitabının yazarı Celaluddin Suyutî (849–911 hk.) Zerkeşî'nin, “El-Burhan” adlı eserinden haberi olmadığı bir dönemde, Kur'an ilimlerinde ilk kitap yazan kişinin, “Mevakiu'l-Ulum Min Mevakii'n-Nücum” adlı eseri sahibi Allame Bilkaynî Baş kadı Celalettin olduğunu söylemiştir. Fakat Zerekşî'nin “El-Burhan” adlı eserinden haberdar olduktan sonra “El-İtkan” adlı eserini onun metoduyla yazmıştır.

* * *

Kur'an bilimlerinde yazılmış olan değerli eserlerden biri de saygıdeğer âlim Hüccetü'l-İslam Murtaza Turabî tarafından Farsça olarak telif edilmiş olan elinizdeki bu kitaptır. Yazar değerli zamanını harcayarak böyle değerli bir kitabı kaleme almış ve Kur'an bilimlerinde okuyuculara yeni kapılar açmıştır. Onun hoş bölümlerinden biri de Ehl-i Beyt'in çeşitli meselelerde Kur'an'dan yararlanmalarını anlatan bölümdür. Gerçekte yazar bu bölümü açarak, Ehl-i Beyt'in Kur'an-ı Kerim'den algılamalarını söz konusu etmiştir; bu da fakihler için bir örnek olabilir.

Biz, parlak bir geleceğe sahip olan değerli yazarı bu eserden dolayı tebrik ediyor ve Allah Teâlâ'dan kendisine daha fazla başarılar nasip etmesini temenni ediyoruz.

Cafer SUBHANÎ
İmam Cafer Sadık (a.s) Müessesesi
Kum- 1 Ferverdin 1383,
28 Muharrem 1425.

YAZARIN ÖNSÖZÜ

Hamd âlemlerin rabbi Allah'a mahsustur. Allah'ın Salât ve selamı efendimiz ve mevlamız Muhammed'e (s.a.a) ve onun tertemiz ve seçkin Ehl-i Beyt'inin üzerine ve laneti ise onların düşmanlarının üzerine olsun.

Kur'an-ı Kerim ile Ehl-i Beyt arasında öylesine sağlam bir ilişki vardır ki, birini tanımak ancak diğerini tanımakla ve onun vesilesi ile mümkündür; çünkü bir taraftan Kur'an-ı Kerim, Allah'ın yeryüzündeki hüccetlerinin nurlu çehrelerinden tam bir tasvir sunmayı ve onların ilahî risaletlerini açıklamayı, diğer taraftan ise ilahî hüccetler Kur'an-ı Kerim'in batini gerçeklerini insanlara açıklama, onun öğretilerini koruma ve yayma sorumluluğunu üstlenmiştir.

Bu gerçeği dikkate alarak, geçmiş âlimlerimiz sürekli olarak Kur'an-ı Kerim'in azamet ve yüceliğini tanımak için Ehl-i Beyt hadislerine ve Ehl-i Beyt'in makam ve mevkiini tanıtmak için de Kur'an'a sarılmışlardır. Bu nedenle, Ehl-i Beyt'in Kur'an-ı Kerim ve Kur'an bilimleri hakkındaki hadis ve eserlerini toplamak için oldukça fazla çaba sarfetmiş ve rivayetlere dayalı çeşitli tefsir kitapları telif etmişlerdir.

Ehl-i Beyt Mektebi âlimlerinin Kur'an-ı Kerim hakkındaki o kadar geniş çalışmalarına, Kur'an'ın öğretilerini koruma, ihya etme ve faziletlerini yayma konusunda onca çabalarına ve bu mektebin mensuplarının pratikte onu yüceltmelelerine rağmen bazı cahil veya kötü niyetli kişiler bu çabala-

rın üzerini örterek Ehl-i Beyt Şiilerini Kur'an-ı Kerim'e karşı ilgisizlikle suçlamaya çalışmaktadırlar.

Biz bu yazımızda, Kur'an-ı Kerim ve Ehl-i Beyt'in feyiz pınarlarından yararlanmaya teşvik etmek, Kur'an ile Ehl-i Beyt arasındaki melekutî ilişkiyi ve onların birbirinden ayrılmazlığını açıklamak için Allah Teâlâ'nın yardımıyla ve Ehl-i Beyt'e tevessül ederek güvenilir kaynaklara dayanarak huzurlarınıza Ehl-i Beyt'in Kur'an-ı Kerim'e verdiği önemi sunmak istiyoruz.

Burada bu çalışmamda bana yardımcı olan değerli arkadaşlarıma ve aziz serverlerime, özellikle Arapça metnin büyük bir bölümünün tercümesini üstlenen ve bazı bölümler için hadis seçmemde yardımcı olan Hüccetu'l-İslam Hüseyniyan'a ve yine işin başlangıcında yazıların önemli bir bölümünü okuyarak değerli notlar alan kardeşim Hüccetu'l-İslam Dr. Mustafa Turabî'ye ve kitabı tashih eden değerli kardeşlerim Hüccetu'l-İslam Muhammed Eminî ve Hüccetu'l-İslam Ekber Esedî'ye zahmetlerinden dolayı teşekkür etmeyi boynuma bir borç biliyorum. Yine Dünya Ehl-i Beyt Kurultayı'nın Kültürel Muavinliği sorumlularına, özellikle Dünya Ehl-i Beyt Kurultayı'nın araştırma bölümü müdürü Hüccetu'l-İslam Şeyh Ebulfazl İslamî'ye, bu kurultayın değerli araştırmacılarından ve birliktişilerinden Seyyid Munzir Hekim, kültürel muavin Hüccetu'l-İslam Reiszade'ye ve bu çalışmanın oluşumunda emeği geçen değerli araştırmacılardan ve araştırma bölümü müdürü Hüccetu'l-İslam Seyyid Kerim Hüseyinî'ye tüm samimiyetimle teşekkür ediyorum. Burada şunu da hatırlatalım ki, bu çalışmamız çeşitli meşguliyet ve sıkıntılara rağmen Allah Teâlâ'nın lütfuyla tamamlanmıştır. Bu ça-

lışmada bulunan eksiklikler benden, güzel yönleri varsa da Allah Teâlâ'nın lütfu ve Ehl-i Beyt'in inayetinin sayesinde.

Murtaza TURABÎ

BİRİNCİ BÖLÜM

EHL-İ BEYT AÇISINDAN KUR'AN'IN FAZİLET VE YÜCELİĞİ

Kur'an-ı Kerim'in yüceliğini anlamak için Kur'an-ı Kerim'i bütün boyutlarıyla tanımak gerekir. Gaybî hakikat ve öğretileri, sırlar ve hikmetleri, şariat ve hükümleri, kıssaları ve temsilleri, muhkem ve müteşabihleri, tevil ve tenzili, zahir ve batını; her biri Kur'an'ın boyutlarından bir boyut ve cilvelerinden bir tecellidir.

Kur'an-ı Kerim Allah-u Teâlâ'yı, O'nun isim ve sıfatlarını, tevhidin sırlarını, Allah'ın elçileri ve peygamberlerin özelliklerini, gayb âleminin sırlarını, beşeri toplumlara hâkim olan sünnetleri, insan ve onun sonunu, geçmiş ve gelecek insanlarla ilgili gaybi haberleri tanıma konusunda en yüce ilahî öğretileri kapsayan ve yine insanoğlunun ebedi saadet ve mutluluğu için ihtiyaç duyduğu toplumsal, hukukî, iktisadî ve siyasî sistemleri içinde barındıran bir kitaptır.

Kur'an-ı Kerim öyle bir yolun kılavuzudur ki, onu izlemek insanı zalimlerin köleliğinin boyunduruğundan, cehalet, hurafe ve şeytanî heveslerin zincirinden kurtarak onu ruh sağlığı, iç ve dış temizlik, güzel insanîyet ve maneviyet yolunda ilerlemeye yöneltir. Kur'an-ı Kerim, hak ile batılı ve doğru ile yanlış tanımak için ebedi ölçüleri içeren bir kitaptır ve sadece bu özellikleri tanımakla Kur'an-ı Kerim'in zatındaki azamet ve yüceliğini ve onun diğer ilahî nurlara üstünlüğünü anlamak mümkündür.

Bütün bu özellikler dışında, Kur'an-ı Kerim'in ilahî azamet madeni ile bağlantısı, ona normal düşüncelerin çok ötesinde bir yücelik kazandırmış, bu kitaba insanın ruhunda ve hatta tüm varlık âleminde bir takım özel etki ve bereketler vermiştir.

Bu ilahî kitabı tanımak ve ondan yararlanmak insanların yeteneklerine göre değiştiği için Kur'an'ın yüceliğini anlamak da bu buna göre farklılaşmaktadır.

İlerideki konularımızda, Kur'an-ı Kerim'in hakikatini, tertemiz kalpleri ve Kur'an nurunun tecelli yeri olanlardan başka hiç kimsenin tanıyamayacağı ve onun tüm boyutlarına onlardan başka hiç kimsenin ulaşamayacağı açıklık kazanacaktır. Dolayısıyla Kur'an-ı Kerim'in azamet ve faziletinin çeşitli boyutlarını tanımak için ilahî bilimlerin taşıyıcıları ve bu yüce kitabın sırlarından haberdar olan Allah Resulü (s.a.a) ve Ehl-i Beyt İmamlarına müracaat ederek onların taliminden yararlanmamız gerekir.¹

Ehl-i Beyt bir taraftan insanları Kur'an öğretileri ile tanıştırmak onun yüceliğini anlatmak için ortam hazırlamaya çalışmış, diğer taraftan da sadık tanıklar olarak Kur'an'ın

1— Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“O, elbette değerli bir Kur'ân'dır, korunmuş bir Kitaptadır ki ona temizlenenlerden başkası dokunamaz.”** (Vakıa, 77–78) Bu ayete göre Kur'an'ın hakikatine ulaşmak ve onun batınına varmak için kalp temizliğine ve kalbi her türlü çirkeflik ve günden arındırmak gerekmektedir ve Kur'an açısından, Allah-u Teâlâ'nın her türlü çirkinlikten temizlediği kişiler sadece Ehl-i Beyt'tir. Kur'an-ı Kerim şöyle buyurmaktadır: **“Ey Ehl-i Beyt; Allah sizden her türlü çirkinliği gidermek ve sizi tertemiz kılmayı diler.”** (Ahzab, 33) Bk. Müstemsek-u Urveti'l -Vuska, c.2, s.272, s.66)

fazilet ve yüceliğini anlatmak suretiyle insanları Kur'an'dan daha fazla istifade etmeye yönlendirmek istemişlerdir. Gerçekte Ehl-i Beyt tarafından Kur'an'ın azamet ve faziletinin anlatılması, insanlarda, Kur'an-ı Kerim'e layıkıyla teveccüh edip onun hayat verici öğretilerinden yararlanmaları için fikrî ve ruhî ortam hazırlamaktadır.¹

Bu bölümde, Kur'an-ı Kerim'in yüceliği hakkında Peygamber Efendimiz (s.a.a) ve Ehl-i Beyt önderlerinin buyruklarının bir bölümünü nakledip incelemek istiyoruz.

Kur'an'ın Yüceliği Konusunda Allah Resulü'nün (s.a.a) Kapsamlı Buyruğu

Allah Resulü (s.a.a) Kur'an-ı Kerim'in insan hayatındaki yeri ve rolü hakkında şöyle buyurmuştur: *“Ey insanlar! Sizler barış yurdundasınız ve yolculuk halindesiniz. Sizleri aceleyle götürmektedirler. Gece ve gündüzün, güneş ve ayın her yeniyi eskittiğine, her uzağı yakınlaştırdığına ve her vadeyi sona ulaştırdığına tanıksınız. O halde - önünüzdeki- uzak ve uzun şey için hazırlanın.*

O sırada Mikdad b. Esved ayağa kalkarak, “Ey Allah Resulü! Barış yurdu nedir?” diye sorunca Allah Resulü (s.a.a) şöyle buyurdu:

“-Dünya- gelip geçecek, bitecek bir çaba yurduudur. O halde, fitneler karanlık gecelerin parçaları gibi sizi kapsadığı zaman şefaati kabul olan şefaatchi ve şikâyeti kabul edilen şikâyetçi olan Kur'an'a yönelin. O, kendisini öne geçiren kimseyi cennete götürür, onu ardına atan kimseyi cehen-

1– Allah Resulü (s.a.a) şöyle buyurmuştur: *“Bu Kur'an, Allah'ın açıp insanları davet ettiği ziyafet sofrasıdır; o halde, mümkün olduğu kadar o ziyafet sofrasına yönelin.”*

neme sürer. O, yolların en iyisine yönlendiren kılavuzdur. O, içinde ayrıntı, aydınlık, -hakikatleri- edinme, -hak ile batılı- birbirinden ayırma yolu bulunan ve mizah bulunmayan bir kitaptır. Onun bir zahiri ve bir de batını vardır. Zahiri hüküm ve batını ise ilimdir. Zahiri güzel ve batını ise derindir. Onun yıldızları ve yıldızlarının da yıldızları vardır.¹ Öyle yıldızlardır ki, sayılmayacak kadar hayrete düşürücü olaylara, bitip tükenmeyen şaşırlacak şeylere sahiptir. Onda hidayet kandilleri ve hikmet meşaleleri, hakkı tanıyan kimse için marifet kılavuzu vardır. O halde, insan helak olmaktan ve sıkıntıdan kurtulmak için dikkatli olmalı ve hakkı göz önünde bulundurmalıdır; çünkü düşünmek, gören kişinin ve basiret sahibinin kalbinin hayat kaynağıdır; nitekim insan karanlıklarda lambanın ışığı ile yürür. O halde, iyi bir şekilde kurtulun ve (şüphe ve karanlıklarda) az bekleyin.”²

Allah Resulü (s.a.a) bu buyruğunda Kur'an-ı Kerim'in yüceliğinin önemli boyutlarına işaret etmiştir. Örneğin buyuruyor ki: *“O halde, fitneler karanlık gecelerin parçaları gibi sizi kapsadığı zaman Kur'an'a yönelin.”³* Bu buyruğu ile Kur'an-ı Kerim'in insanları hidayet etmek ve onlara kılavuzluk etmekten ibaret olan en önemli risaletine işaret etmektedir. Kur'an-ı Kerim bu risaleti bütün şartlarda ve

1– Bazı nüshalarda, “Onun yıldızları ve yıldızlarının da yıldızları vardır” ifadesi yerine, “Onun derinliği ve derinliğinin de derinliği vardır” ifadesi kullanılmıştır; bu ifade cümleinin akışıyla daha fazla uyum içerisindedir.

2– Usul-i Kâfî, c.2, s.598. Biharu'l-Envar, c.47, s.134.

3– Bazı rivayetlere göre: İşler karanlık gecenin parçaları gibi belirsiz ve kapalı olduğu zaman Kur'an'a yönelin.” Bu rivayet önceki rivayetten daha kapsamlıdır.

insanoğlunun hayatının tüm dönemlerinde, hatta en kötü karanlık şartlar altında bile üstlenmiştir. İnsanın, toplumda hiçbir ümit ışığı ve hiçbir güvenilir kılavuz bulamadığı zaman onu saadete ve hidayet zirvesine ulaştıracak ve elindeki aydın bir lamba gibi ona saadet yolunu gösterecek olan Kur'an-ı Kerim'dir. İşte bu nedenle Allah Resulü (s.a.a.) şöyle buyurmuştur: *“Kendisini öne geçiren kimseyi cennete götürür, onu ardına atan kimseyi cehenneme sürer. O, yolların en iyisine yönlendiren kılavuzdur. O, içinde ayrıntı, aydınlık, -hakikatleri- edinme, -hak ile batılı- birbirinden ayırma yolu bulunan bir kitaptır.”*

Yine şöyle buyurmuştur: *“Onda hidayet kandilleri ve hikmet meşaleleri, hakkı tanıyan kimse için marifet kılavuzu vardır. O halde, insan helak olmaktan ve sıkıntıdan kurtulmak için dikkatli olmalı ve hakkı göz önünde bulundurmalıdır...”*

Peygamber Efendimiz (s.a.a) yine bu hadiste Kur'an-ı Kerim'in bilimsel yüceliğine değinerek şöyle buyurmaktadır: *“Onun bir zahiri ve bir de batını vardır. Zahiri hüküm ve batını ise ilimdir. Zahiri güzel ve batını ise derindir.”*

Hadisin bu bölümü şuna işaret etmektedir: İnsan zahiri ve batını olan bir varlık olduğu gibi insanlara yol göstermek için gönderilen Kur'an-ı Kerim de hem insanların zahirî ihtiyaçlarını hem de batını ihtiyaçlarını temin etmek için nazil olmuştur. Kur'an'ın zahiri, insanın davranış ve zahirini ıslah etme reçetesi olan Allah'ın hüküm ve kanunlarıdır; batını ise onun batını ve fikrî ihtiyaçlarını temin eden ilahî öğretilerdir.

Başka bir hadiste Kur'an hakkında şöyle buyurmuştur:

*“Kur'an'ın diğer sözlerden üstünlüğü Allah-u Teâlâ'nın kullardan üstünlüğü gibidir.”*¹

Evet; Kur'an-ı Kerim bütün semavî kitaplardan ve yine bütün beşeri öğretilerden üstündür. Yani hiçbir şaheser, belagat ve fesahatta ve hiçbir hikmetli söz, hikmet ve sağlamlıkta, hiçbir bilimsel kitap, varlık âlemin gerçeklerini açıklamakta bu kitaba ulaşamaz.

Yine Kur'an'ın yüceliği ile ilgili buyurduğu diğer bir sözünde şunları vurgulamaktadır: *“Allah'ın Kur'an'ı verdiği bir kimse, diğerlerine kendisinden daha üstün bir nimet verildiğini düşünürse, büyük bir şeyi küçük ve küçük olan şeyi ise büyük saymış olur.”*²

Bu hadise göre Allah Teâlâ'nın insana verdiği en üstün nimeti olan Kur'an-ı Kerim'in çeşitli veriliş dereceleri vardır. Kur'an bütün batını öğretileriyle sadece peygamber ve Ehl-i Beyt önderlerine verilmiştir ki onun en üstün derecesi budur. Fakat bu hadis, Kur'an'ın fazilet ve üstünlüğünü açıklama konumunda olduğu için, ondan, sadece Kur'an-ı Kerim'in verilişinin yüce derecesi değil, onu okuma ve ezberlemeyi de kapsayan daha geniş bir anlam kastedilmektedir. Bu söylediklerimiz, Mecmau'l-Beyan tefsirinde bu

1– Biharu'l-Envar, c.89, s.19.

2– El-Kâfi, c.2, s.605. Bu hadis şu şekilde de rivayet edilmiştir: *“Allah'ın Kur'an'ı verdiği bir kimse, diğerine kendisinden daha büyük bir nimet verildiğini düşünürse, büyük bir şeyi küçük ve küçük olan şeyi ise büyük saymış olur.”* El-Kâfi, c.2, s.604.

Allah Resulü (s.a.a) şöyle buyurmuştur: *“Kur'an Allah-u Teâlâ dışında her şeyden üstündür; o halde, Kur'an'ı koruyan Allah'ı korumuş olur...”* Biharu'l-Envar, c.89, s.290.

anlamda geçen hadisle de uyuşmaktadır.¹

Dolayısıyla, Kur'an'ı okumak veya ezberlemek için onun huzuruna çıkma imkânı bulan kimse, Allah-u Teâlâ'nın kendisine en büyük nimeti verdiğini bilmelidir; çünkü Kur'an'ı okumak, ondan yararlanma ve onun öğretilerine ulaşmanın ön hazırlığı konumundadır.

Bu nedenle Kur'an-ı Kerim'den daha iyi yararlanma ve onun yüce öğretilerini anlama makamına ulaşmak için çaba harcamak gerekmektedir.²

İmam Ali (a.s) ve Kur'an'ın Azameti

İmam Ali (a.s) Allah Resulü'nden (s.a.a) sonra Kur'an-ı Kerim'i ve onun öğretilerini en iyi bilen kişiydi.

İmam Ali(a.s)'nin en önemli özelliklerinden biri, Kur'an-ı Kerim ile birlikte olması ve ondan hiçbir zaman ayrılmasındır. Peygamber Efendimiz (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

1– Mecmau'l-Beyan tefsiri, c.1, s.16'da geçen hadis ise şöyledir: *“Kim Kur'an'ı okur da, diğerine kendisinden daha üstün bir şey verildiğini düşünürse, büyük bir şeyi küçük ve Allah'ın küçük kıldığı şeyi ise büyük saymış olur.”*

2– Allah-u Teâlâ Rahman Suresinde maddî ve manevî, zahirî ve batınî, dünyevî ve uhrevî nimetlerinden bir kısmını beyan etmektedir. Bu surenin başında Allah-u Teâlâ'nın Rahmanlık sıfatını zikrettikten sonra Kur'an'ın insana taliminden söz etmektedir: **“Rahman (çok merhametli olan Allah). Kuran'ı öğretti. İnsanı yarattı.”** Bu konu, Kur'an-ı Kerim'in, Allah Teâlâ'nın en önemli ve en verimli nimeti olduğunu göstermektedir. (Kur'an Der Kur'an, s.23)

*“Ali Kur'an ile ve Kur'an da Ali ile birlikte dir.”*¹

İmam Ali(a.s)'nin kendisi de şöyle buyurmuştur: *“Allah-u Teâlâ'nın Kitabı hakkında benden sorun; Allah'a andolsun, gece veya gündüz, hareket halinde veya ikamet halinde nazıl olan her ayeti Allah Resulü bana okumuş ve tevilini bana öğretmiştir.”*²

Emirü'l-Müminin Ali (a.s) birkaç hutbesinde Kur'an-ı Kerim'in yüceliğini açıklamıştır. Biz burada İmam Ali(a.s)'nin Kur'an-ı Kerim hakkındaki buyruklarının bazı bölümlerini naklederek kısaca açıklamaya çalışacağız.

Kur'an-ı Kerim'in yüceliği hakkında söylenen en güzel sözlerden biri Hz. Ali(a.s)'nin şu buyruğudur: *“Allah-u Teâlâ Kitabında kulları kendisini görmeksizin onlara tecelli etmiştir.”*³

İmam Cafer Sadık (a.s) diğer bir nurlu ifadeyle şöyle beyan etmektedir: *“Allah-u Teâlâ, kelimada, kullarına te-*

1– El-Emali Şeyh Tusî, s.479; El-Müstedrek, c.3, s.124.

2– El-Emali Şeyh Tusî, s.523; El-İhticac, c.1, s.388.

3– El-Kâfi, c.8, s.387.

Bu cümle Nehcu'l-Belaga'da şöyle geçmektedir: *“Allah-u Teâlâ, Kitabında kulları O'nu görmeksizin onlara tecelli etmiştir ve bu, insanları yaptıklarının cezası olarak nasıl yok ettiğini ve amellerinin cezası olarak bir takım insanları nasıl yeryüzünden kaldırdığını onlara gösterdiği gücü ve onları korkuttuğu galebe çalmasıydı.”* Nehcu'l-Belaga, c.2, s.30.

Dolayısıyla, bu hutbede işaret edilen Allah-u Teâlâ'nın Kur'an-ı Kerim'de nakledilen tecellisi mutlak tecelli değil, mukayyet tecellidir. Ama bu cümle, Allah-u Teâlâ'nın diğer hadislerde açıklanan Kur'an-ı Kerim'deki mutlak tecellisini reddetmektedir.

celli etmiştir; fakat onlar O'nu görmezler.”¹

Allah-u Teâlâ'nın Kur'an-ı Kerim'de kullarına tecelli etmesinin önemini anlamak için şunu bilmek yeter: Allah-u Teâlâ'nın zatının tecellisi öyle yücedir ki, sağlam dağlar bile ona dayanamazlar. Hz. Musa (a.s) için tayin edilen vakit ve Allah-u Teâlâ'nın onunla konuşması olayında, Hz. Musa (a.s) Allah Teâlâ'yı görmek isteyince ona şöyle buyurdu: “Sen asla beni göremezsin; fakat dağa bakıver; dağ yerinde durursa sen de beni görebilirsin.” Allah-u Teâlâ dağa tecelli edince dağ darmadağın oldu. Kur'an-ı Kerim bu konuda şöyle buyurmaktadır: **“Musa, tayin ettiğimiz vakitte bizimle buluşmağa gelip de Rabbi ona konuşunca: "Rabbim, bana görün, sana bakayım!" dedi. (Rabbi) buyurdu ki: "Sen beni göremezsin; fakat dağa bak, eğer o yerinde durursa, sen de beni göreceksin!" Rabbi dağa tecelli edince onu darmadağın etti ve Musa da baygın düştü.”²**

Dağ o kadar sağlamlığına rağmen Allah-u Teâlâ'nın özel tecellisine dayanamamıştır.

Diğer taraftan Allah-u Teâlâ Kur'an-ı Kerim'in yüceliğini açıklamak için diğer bir misalinde şöyle buyuruyor: **“Biz bu Kur'ân'ı bir dağa indirseydik, Allah korkusundan onu, başı eğilmiş, çatlamış ve yarılmış görürdün. Bu misalleri, insanlara düşünmeleri için anlatıyoruz.”³**

Bu iki ayet ve Emirü'l-Müminin Ali(a.s)'nin buyruğu sapa-sağlam dağın Kur'an'ı algılamaya gücünün yetmeyeşinin

1– Biharü'l-Envar, c.89, s.107.

2– A'raf, 143.

3– Haşr, 21.

sebebine aydınlık kazandırarak Kur'an-ı Kerim'in Allah-u Teâlâ'nın zatının tecellisi olduğunu açıklamaktadır. Bu da, Kur'an-ı Kerim'in sıradan insanların idrak edemeyeceği özel bir yüceliğe sahip olduğunu ortaya koymaktadır.¹

Hız. Ali(a.s)'nin Sözlerinde Kur'an-ı Kerim'in Özellikleri

“Bilin ki şu Kur'ân, öğüdünde aldatmayan, yol göstermede insanı azdırmayan, söyleyişte yalan söylemeyen bir öğütçüdür. Kur'ân'la oturup kalkan, fazla bir şeye ulaşarak veya bir noksana erişerek oturup kalkar.

Bilin ki hiç kimseye Kur'ân'dan sonra bir ihtiyaç ve bir yoksulluk gelip çatmaz; yine hiç kimseye ona uymadan önce bir zenginlik ulaşmaz. Dertlerinize ondan şifa dileyin; güçlüklerinizde ondan yardım isteyin; çünkü o en büyük dertlere bile devadır ki bu dertler küfür, nifak, azgınlık ve sapıklıktır. Onunla Allah'tan dileğinizi dileyin ve onunla Allah'a yönelin; onu vesile ederek halktan bir şey istemeyin; çünkü kullar, Allah'a, ona benzer ve onun değerine denk bir şeyle yönelemezler.

Bilin ki o şefaattçidir, şefaati kabul edilir; öylesine bir söz söyleyendir ki sözü tasdik olunur; Kur'ân kıyamet gününde kime şefaet ederse şefaati kabul olur ve Kur'ân, kıyamet gününde kimin aleyhinde söz söylerse sözü makbul sayılır.

Çünkü kıyamet günü bir münadi şöyle nidâ eder: Bilin ki, Kur'ân'dan başka bir şey eken,² ektiğini biçerken belâlara uğrar. Artık siz de onu ekin, ona uyun; Rabbinize onu delil edin; nefislerinize onu öğütçü yapın; kendi görüşleriniz

1– Kur'an Der Kur'an, c.1, s.24.

2– Kur'an'ı ekenden maksat, Kur'an'ı mütalaa edip onu öğrenen kimsedir.

ona uymazsa görüşlerinizi suçlayın; istekleriniz ona aykırıysa isteklerinize uymayın.”

Daha sonra şöyle devam ediyor: “*Kur’ân, Allah’ın sağlam ipidir, emin sebebidir; gönüllerin baharı ondadır; bilgilerin kaynakları onda; gönüller ondan başka bir şeyle cîlâ olamaz; ondan başka bir şey gönlü parlatamaz. Böyle olmakla beraber gene de ondan öğüt alanlar, ona uyup yol almışlardır; unutanlar, unutmaya kapılanlar, yolda kalmışlardır.*”¹

Bu hutbede Emirü'l-Müminin Ali (a.s), Kur’an-ı Kerim’in bazı sıfatlarını sayarak onun, insanın hidayetine ve insanın da ona duyduğu şiddetli ihtiyacına işaret etmektedir.

Emirü'l-Müminin Ali(a.s)’nin sözlerinden, Kur’an-ı Kerim’in mükemmel bir kılavuz olmasıyla birlikte öğüt verici olduğu, bu ilahî kitabın şefkatle insanı hak yolunda hareket etmeye hazırladığı ve hak yolda hareket ettikten sonra yine onun yanında yer alıp yolu kat etmesine yardımcı olduğu vurgulanmaktadır.

İnsan, fitratı gereğince etkilenen ve Kur’an-ı Kerim ise zatı gereğince etkileyendir. Bir taraftan insan ünsiyet kurduğu ve düşüp kalktığı her şeyden etkilenir. O halde, kim Kur’an-ı Kerim ile çok az da olsa ünsiyet kuracak olursa, Kur’an onun ruhunda etki bırakır, hidayetini artırır, varlığındaki karanlığı azaltır; böylece Kur’an ile birlikte olan bir kimse onun yanından “fazla bir şeye” veya “noksana” erişerek ayrılır: Hidayetinde fazla bir şeye, cehalet ve basiretsizliğinde ise noksana erişir.

Ve “*Bilin ki hiç kimseye Kur’ân’dan sonra bir ihtiyaç, bir*

1– Biharu’l-Envar, c.89, s.24; Nehcu’l-Belaga, hutbe: 176.

yoksulluk gelip çatmaz; hiç kimseye ona uymadan önce bir zenginlik ulaşmaz” sözü Kur’an-ı Kerim’in olağan üstü değerine işaret etmektedir; insan Kur’an’ı öğrendikten sonra en değerli şeylere sahip olur; böyle bir kişiye, maddî anlamda bir şeye sahip olmasa bile fakir ve yoksul denemez. Bunun karşısında, böyle kıymetli bir değere sahip olmayan kimse her durumda fakir ve yoksuldur; çünkü hayatta hiçbir şey Kur’an-ı Kerim’in yerini dolduramaz.

Bu ilahî kitabın eğitim konusunda metodu öyle etkilidir ki, bütün manevî hastalıkları tedavi eder, hatta en tehlikeli kalbî hastalıklar olan küfür, nifak ve sapıklığı iyileştirir ve ölü kalpleri diriltir. Nitekim şöyle buyurmaktadır: “*O en büyük dertlere bile devadır ki bu dertler küfür, nifâk, azgınlık ve sapıklıktır.*”

Bu cümle, Kur’an-ı Kerim’in manevî boyutlarına da işaret edebilir; yani bu Kitabın bütün etkilerini normal ölçülerle değerlendirmemek gerekir; aksine, Allah-u Teâlâ bu Kitaba normal bir kitaptan beklenen özelliklerin çerçevesine sığmayan maddî ve manevî dertlerin şifası gibi özellikler de vermiştir; dolayısıyla Emirü'l-Müminin Ali (a.s) Kur’an-ı Kerim’in manevî yönlerine işaret ederek şöyle buyurmaktadır:

“Allah’tan Kur’ân’la dileğinizi dileyin; onunla Allah’a yönelin; onu vesile ederek halktan bir şey istemeyin; çünkü kullar, Allah’a, ona benzer ve onun değerine denk başka bir şeyle yönelemezler.

Bilin ki o şefaattçidir, şefaati kabul edilir; öylesine bir söz söyleyendir ki sözü tasdik olunur; Kur’ân kıyâmet gününde kime şefâat ederse şefâati kabûl olur ve Kur’ân, kıyâmet gününde kimin aleyhinde söz söylerse sözü makbûl sayılır.”

Düşüncelerini Kur'an'ın dışındaki bir şeyden almaya çalışan kimse, kıyamet günü bu işinin kötü sonuçlarına maruz kalacaktır; çünkü halis ve hak Kur'an-ı Kerim dışında başka şeylerle karışmayan bir şey yoktur. İşte bu nedenle onlardan aldığı düşünceler ve onların üzerinde çalışma sonucu ruhunda oluşan etkiler, cehaletlerden tamamen soyutlanmış olamaz. O halde, **“Her can, kazandığı ile (Allah katında) rehin alınmıştır”**¹ ayeti gereğince, ahiret yurdunda kazandığı şeylerden sorumlu tutulacak ve onların karşılığını görecektir. Fakat Kur'an öyle bir nurdur ki, karanlık ona ulaşamaz; dolayısıyla onun öğretilerini almak için çaba harcayan ve bu konuda Kur'an-ı Kerim'in ve onu getiren Hz. Muhammed(s.a.a)'in ve masum vasilerinin sunduğu metottan yararlanan bir kimsenin bu çabası, onun ruhunda, ahiret yurdunda sıkıntıya düşmesine neden olabilecek olumsuz bir etki bırakmaz.

Emirü'l-Müminin Ali(a.s)'nin *“Çünkü kıyamet günü bir münadi şöyle nida eder: Bilin ki, Kur'ân'dan başka bir şey eken, ektiğini biçerken belâlara uğrar. Artık siz de onu ekin (Kur'an'ı öğrenin), ona uyun...”* içerikli buyruğu da buna işaret etmektedir.

Elbette Kur'an-ı Kerim hakkında değindiğimiz bu özellik Peygamber Efendimiz (s.a.a) ve Ehl-i Beytin buyruklarını incelemeyi de içermektedir; çünkü esasen Allah Resulü (s.a.a) ve Ehl-i Beytin sözleri gerçekte Kur'an-ı Kerim'in tefsiri, onun hakikatini ve öğretilerini açıklayıcı konumunda olup ondan ayrı bir şey değildir. İşte bu nedenle, Peygamber Efendimiz (s.a.a) ve Ehl-i Beytin buyruklarına müracaat edip onları incelemeksizin Kur'an-ı Kerim üzerinde

1– Muddessir, 38.

araştırma yapmak ve düşünmek, insanı onun hakikatine ve anlamının derinliklerine ulaştıramaz.

Dolayısıyla, Emirü'l-Müminin Ali (a.s) bu hutbede Kur'an-ı Kerim'i inceleyenlerin bazı özelliklerine işaret ederek şöyle buyurmaktadır: *Artık siz de onu ekin (Kur'an'ı öğrenin), ona uyun. Kur'an ile Allah'ı tanıyın, nefislerinize onu öğütücü yapın; kendi görüşleriniz ona uymazsa görüşlerinizi suçlayın; istekleriniz ona aykırıysa isteklerinize uymayın.”*

Böylece, İmam Ali (a.s)'nin buyruğunda Kur'an'ı ekenler olarak geçen Kur'an-ı Kerim bilimlerini inceleyen ve araştıran kimseler, inanç ve amellerinde ona uymalı, ahlaklarını terbiye etmek için ondan yararlanmalı ve teorik görüşleri ve pratik eğilimlerini değerlendirmeleri için onu ölçü edinmelidirler.

Emirü'l-Müminin Ali (a.s) başka bir hutbesinde Kur'an-ı Kerim'in özelliklerini şöyle açıklamaktadır:

“Sonra da ona bir kitap indirdi ki o, bir nurdur, ışıktır, ışıktır; bir ışıktır, yalımı tükenmez; bir denizdir, dibine inilmez; bir yoldur, tutan sapmaz, yol yitirmez; bir yalımdır, alevi kararmaz. Hakkı, batılı ayırır; delili reddedilemez. Bir yapıdır, direkleri yıkılamaz. Bir şifadır, hastalananların, onunla iyileşmeyeceklerinden korkulmaz. Bir üstünlüktür, yardımcılar bozguna uğramaz. Bir gerçektir, ona uyanlar, horluğa düşmez.

O, imanın madenidir, orta yoludur. İlmin kaynakları ve denizleridir. Adaletin bağları ve bahçeleri, kaynakları ve sularıdır. İslâm'ın esası ve yapısıdır. Gerçeğin vadileri ve dümdüz ovasıdır. Bir denizdir, ne kadar su alan olursa olsun, tükenmez. Kaynaklardır ki su alanlar, dibine vara-

mazlar; sağraklardır, dolduruldukça doldurulur, gelenlere sunulur, suyu bitmez. Konaklardır, yolcular, yol yitirmezler. Dikilmiş alâmetler, yakılmış, yandırılmış ateşler, yol alanlar, onları görmezlikten gelemeyiz. Uyulacak kudrettir, ona uyanlar, ondan dönmezler.

Allah, onu bilginlerin susuzluklarını gidermek, din hükümlerini bilenlerin gönüllerine ilkbahar güzelliğini vermek, temiz kişilerin yollarını göstermek için sebep kılmıştır. Bir ilâttir ki onu kullanana artık hastalığa yakalanmaz; bir ışıktır ki onunla beraber karanlık hüküm sürmez. Yapışılacak düğümü sağlam bir iptir; yücesi sarp bir kaledir; ona dost olana üstünlüktür; oraya girene eminliktir; ona uyana yol gösterendir; ona mensup olana makbul özürdür; onunla konuşana burhandır; ona uyup düşmanıya savaşıya tanıktır, furkandır; onu yükleneni yüklenir; onunla amel eden taşıır. Kim onu kendisine bir alâmet, bir nişan olarak alırsa delil olur ona; kim onu taşırsa kalkan kesilir ona, dinleyip belleyene bilgi olur; O'ndan rivayet edene sözdür o, onunla gerçek üzere hüküm verene hükümdür o.”¹

Kur'an-ı Kerim'in “O, ışığı sönmeyen bir nur ve parıltısı tükemeyen bir ışıktır” şeklinde nitelendirilmesi, onun kıyamet gününe kadar bütün dönemlerde insanların düşünsel ihtiyaçlarını giderecek ve onlara ışık tutacak bilim ve öğretilerinin sağlamlık ve ebediliğini açıklamaktadır.

“Dibine inilmeyen bir denizdir.” cümlesi Kur'an-ı Kerim'in anlam ve öğretilerinin sonsuzluğunu açıklamaktadır. Yani hiçbir araştırmacı, onun tüm boyutlarına ulaşamaz; çünkü Kur'an-ı Kerim'in zahirinin dışında araştırmacıların ulaşamayacağı ve Allah-u Teâlâ'nın her dönemde

1– Nehcu'l-Belaga, 198. hutbe; Biharu'l-Envar, c.89, s.21.

bir bölümünü veli kulları aracılığı ile kullarına açıkladığı bir de batını vardır.

Ve sonraki cümlelerde Kur'an-ı Kerim'in bilimsel açıdan yüceliğini, bilim ve öğretilerinin sonsuz oluşunu vurgulayarak, onun diğer boyutlarına işaret edip şöyle buyurmaktadır: “Bir denizdir, ne kadar su alan olursa olsun, tükenmez. Kaynaklardır ki su alanlar, dibine varamazlar; sağraklardır, dolduruldukça doldurulur, gelenlere sunulur, suyu bitmez.”

Yani Kur'an-ı Kerim sürekli yenilenen bir kaynak ve her bölümü kullanıldıkça yine kullanılabilen ve hiçbir zaman yeniliğini kaybetmeyen dopdolu bir pınardır. Bu da, Kur'an-ı Kerim'in öğreti ve mesajlarının ebedilik ve kapsamlılığını dile getiren bir vurgudur; çünkü Kur'an öğretilerinin yatağı varlık âlemine hâkim olan sistem ve onun mesajlarının direği ise, insanların hakkı arama fitratlarıdır.¹ Onun usul ve ahkâmı da kişisel açıdan, kişisel eğilim ve yeteneklerle uyum içerisindedir; toplumsal açıdan ise, beşer toplumlarında akış halinde olan ilahî sünnetlerle uyumludur.

Buna göre, hak olduğunu iddia eden her sistem, sürekli olarak Kur'an-ı Kerim'in hayat verici esaslarından yararlanmaya muhtaçtır; Kur'an-ı Kerim'in adalet nehrinden doyasıya su içmeyen adaletin hayat verici kaynaklarından ayrılık ve mahrumiyet çöllerinde perişan olur, kısa bir süre sonra yok olup gider. Dolayısıyla, dine dayalı olmasa bile her adil düzen Kur'an-ı Kerim'in usul ve öğretilerinden yararlanmaya muhtaçtır.

1– El-Beyan, 24.

Elbette Kur'an-ı Kerim İslam dinine dayalı sisteme oranla temel direk konumundadır ve Kur'an-ı Kerim olmaksızın İslam düzeninin varlığını düşünmek imkânsızdır. Dolayısıyla buyuruyor ki:

“Kur'an-ı Kerim adaletin bağları ve bahçeleridir, kaynakları ve sularıdır. İslâm'ın esası ve yapısıdır. Gerçeğin vadileri ve dümdüz ovasıdır.”

Emirü'l-Müminin Ali (a.s) bu hutbenin diğer bir bölümünde Kur'an-ı Kerim'in risaletinin asıl boyutu olan insanları hidayet etme konusuna değinerek şöyle buyuruyor:

“Bir yoldur, tutan sapmaz, yol yitirmez; bir yalımdır, alevi kararmaz. Hakkı, batılı ayırır; delili reddedilemez. Bir yapıdır, direkleri yıkılamaz. Bir şifadır, hastalananların, onunla iyileşmeyeceklerinden korkulmaz.”

Kur'an-ı Kerim toplumsal açıdan meşaledir; yani saadete ulaşması için insanın karşısına apaydın bir yol bırakır; öyle ki Kur'an-ı Kerim olduğu halde hiçbir toplum saadet yolunun kendileri için apaçık olmadığını, yoldan saptığını ve yolu kaybettiğini iddia edemez. Kişisel açıdan ise şifadır; yani herkesin durumuna uygun olarak psikolojik sorunlarını ve insanın manevî açıdan tekâmül etmesine engel olan şeyleri tedavi eder; öyle bir tedavi ki, artık istenmedik dertlere ve beklenmedik hastalıklara yakalanma endişesi olmaz.

“Bir üstünlüktür, yardımcıları bozguna uğramaz. Bir gerçektir, ona uyanlar, horluğa düşmez” cümlesinde Kur'an-ı Kerim'in sürekli ve bütün şartlar altında, hatta maddi hesaplar açısından düşmanın yararına olan şartlarda bile izleyicilerine zafer ve üstünlük tazmin ettiği vurgulanıyor. Kur'an-ı Kerim'i izleyen bir kimse her ne kadar maddî et-

kenlerin müsait olmayışı veya düşman karşısında maddî imkânlarla sahip olmama nedeniyle görünüşte yenilgiye uğrasa bile, yine de zafere ulaşmıştır; çünkü onun hareket ve çabasının bu âlemdeki mesajı hakkı talep eden gönüllerde apaydın bir meşale olarak yer alacak ve dünyada Hakkın davetini ilerletme konusunda etkili olacaktır. Onun kendisi de şahadet makamına ulaşması durumunda Allah-u Teâlâ'nın ebediyet yurdunda şehitleri için kıldığı yüce makama yerleşip nimetlenecektir.

Emirü'l-Müminin Ali (a.s) diğer bir hutbesinde Kur'an-ı Kerim hakkında şöyle buyurmaktadır:

“Kur'an'ı öğrenin; Kur'an en güzel sözdür. Kur'an üzerinde düşünün; Kur'an kalplerin baharıdır. Onun nurundan şifa talep edin; Kur'an kalplerin şifasıdır; Kur'an'ı güzel okuyun; çünkü o en yararlı kıssaları içermektedir...”¹

Yani edebiyat açısından Kur'an-ı Kerim en güzel edebi sözdür; içerik açısından en güzel içeriğe sahiptir; hem kalpleri şenlendirip ahlakî ve psikolojik hastalıkları iyileştirir, hem de onu okumak insanı hayal ürünü olan yararsız hikâye ve romanları okumaktan ihtiyaçsız eder. İmam Ali (a.s) bu sözlerle Kur'an-ı Kerim'in, düşünceleri yetiştirme, genel kültür ve eğitime yönlendirme konusundaki rolünü vurgulamaktadır.

Hız. Fatıma (s.a) ve Kur'an'ın Yüceliği

Vahiy evinde dünyaya gelen, vahyi getiren elçinin terbiyesinde yetişen ve Allah-u Teâlâ'nın, Kur'an'ın arkadaşı ve

1– Nehcu'l-Belaga, 110. hutbe.

koruyucusu olmaları için her türlü çirkinliği giderip tertemiz kıldığı Ehl-i Beyt'ten olan Hz. Fatıma (s.a), hutbesinin bir bölümünde Kur'an-ı Kerim'i şöyle nitelendirmiştir:

“Allah-u Teâlâ aranızda hak bir önder kılmıştır; size göndermiş olduğu bir ahdi ve aranızda karar kıldığı bir bakisi vardır. Allah'ın natık kitabı, sadık Kur'an'ı, parlayan nuru, basiret verişleri apaçık olan parlak ışık, sırları apaçık, zahirleri aşikârdır ve takipçileri de diğerleri tarafından gıpta edilmektedirler.

Onu izlemek insanı rızvana (cennete) götürür, onu duymak kurtuluşa neden olur, Kur'an vesilesi ile Allah'ın aydınlık veren hüccetlerine ve O'nun açıklanmış iradelerine (emirlerine), yasaklanmış nehiyelerine, apaçık nişanelerine, yeterli delillerine, istenilen faziletlerine, bahşettiği ruhsatlarına ve yazılmış şeriat ve kanunlarına ulaşılır...”¹

Hız. Fatıma Zehra (s.a), öncelikle, bu kitap ilahî bir ahittir buyuruyor; yani Allah-u Teâlâ'nın kullarına verdiği emirleri ve vurgulanan tavsiyelerini içermektedir. “Ahd” kelimesinin kullanılması Kur'an-ı Kerim'in tüm emirlerine uymanın ve bağlı kalmanın, onun mesajlarından yararlanmanın şartını oluşturduğunu ve bu emirlere bağlı kalmaksızın Kur'an'ın saygınlığını korumanın imkânsız olduğunu bildirmektedir. Nitekim hiçbir ahit ve sözleşmedeki taahhütleri çiğneyerek onun saygınlığını korumak mümkün değildir.

Hız. Fatıma (s.a) daha sonra bu ilahî ahdin özelliklerine işaret ederek şu noktaya değinmektedir: Hem itikadi hem de teşriî alanda, ister Kur'an-ı Kerim'de geçen ve ister genel

hatları Kur'an'da belirlenen, ayrıntısı ise, Kur'an'ın bilim ve öğretilerini taşıyanların ve bu ilahî kitabın öğretmenlerinin yanında emanet bırakılan hükümlerde olsun; Kur'an'ın mesajı o kadar açıktır ki hücceti herkese tamamlamıştır. Hiç kimse öğretilerini anlamama bahanesi ile onun emirlerini izlemekten kaçınmaz. Hız. Fatıma (s.a) bu konuyu şöyle açıklamaktadır: *“Basiret verişleri apaçık olan parlak ışık, sırları apaçık, zahirleri aşikârdır ve takipçileri de diğerleri tarafından gıpta edilmektedir.”*

Daha sonra ahkâm ve akaidi açıklamada, ilahî kurtarıcı olan Kur'an-ı Kerim'in rolüne değinerek şöyle buyurmaktadır: *“Onu izlemek insanı rızvana (cennete) götürür, onu duymak kurtuluşa neden olur, Kur'an vesilesi ile Allah'ın aydınlık veren hüccetlerine ve O'nun açıklanmış iradelerine (emirlerine), O'nun yasaklanmış nehiyelerine, apaçık nişanelerine, yeterli delillerine, istenilen faziletlerine, bahşettiği ruhsatlarına ve yazılmış şeriat ve kanunlarına ulaşılır...”*

Hız. Fatıma (s.a) daha çok Kur'an-ı Kerim'in bu boyutlarına dikkat çekmektedir. Bunun sebebi, Kur'an-ı Kerim'in nazil olmasının asıl nedenini oluşturan insanları ondaki aydınlatıcı ahkâm ve akaide bağlı kalmaya davet etmesi olabilir; insanların kurtulmasına neden olan da işte budur. Dolayısıyla şöyle buyurmaktadır: *“Onu izlemek insanı rızvana (cennete) götürür, onu duymak kurtuluşa neden olur.”*

Yine Hız. Fatıma (s.a)'nın bu buyruğu, insanların Fedek'i ondan alıp Allah Resulü'nün (s.a.a) apaçık emrine rağmen Emirü'l-Müminin Ali (a.s)'yi velayet ve imamet makamından saf dışı ederek, yerine başka birini seçmekle, bu iki konuda gerçekte, Allah-u Teâlâ'nın Kur'an-ı Kerim'deki

1– El-İhticac, c.1, s.136.

Peygamber Efendimiz (s.a.a)'e itaat etmekle olan ilgili apaçık emirlerini çiğnedikleri gerçeğini vurgulamaktadır. Dolayısıyla, bu hutbenin diğer bir bölümünde şöyle buyurmaktadır:

“...Size ne oluyor? Aranızda Allah'ın Kitabı olduğu halde sizi nereye götürüyorlar?! Onun meseleleri apaçık, hükmüleri parlak, nişaneleri açık, emir ve yasakları ortadadır; Kur'an'ı arkanıza attınız... Kur'an'dan yüz mü çevirmek istiyorsunuz? Ya da ondan başkası ile mi hükmetmek istiyorsunuz? Ne de kötü yerdir zalimler için!”¹

İmam Zeynelabidin (a.s)'in Münacatında Kur'an'ın Yüceliği

İmam Zeynelabidin (a.s) Kur'an'ı hatmettiği zaman okuduğu duada, Kur'an-ı Kerim'in yüceliğinin çeşitli boyutlarına değinmiştir. Bu duanın bazı bölümlerini Kur'an-ı Kerim'in yüceliği hakkında önem arzemesi nedeniyle naklediyoruz:

“Allah'ım, hiç kuşkusuz, ben senin yardımınla kitabını hatmetmeye muvaffak oldum. Sen onu, bir nur olarak indirdin; daha önce indirmiş olduğun kitapların koruyucusu, denetleyicisi, anlatmış olduğun tüm sözlerin en üstünü kıldın. Onu, helalini haramından ayıran bir Furkan, hükümlerini ve yasalarını açıklayan bir Kur'an, kulların için ayetlerini açıkladığın bir Kitap ve peygamberin Muhammed'e -salâvatın ona ve âline olsun- indirdiğin bir vahiy olarak niteledin. Onu, dalâlet ve cehalet karanlıklarında, uyanlarına yolu aydınlatan nur; doğrulama anlayışıyla dinleyenler için şifa; dili asla haktan ayrılmayan adalet

1– El-İhticac, c.1, s.137.

ölçüsü; tanıklar için kanıtı sönmeyen hidayet nuru ve yolunu izleyenleri sapmaya karşı koruyan, koruması altına girenleri helak olmaktan kurtaran kurtuluş bayrağı kıldın.”¹

İmam Zeynelabidin (a.s) bu duada Kur'an-ı Kerim'in bilimsel kapsamlılığına işaret ettikten sonra onu hidayet ve yasama kaynağı, helal ile haramın açıklayıcısı olarak tanıtmaktadır.

Açıktır ki, insanın doğru bir marifet ve o marifet üzere ve insanın yaratılış hedefiyle uyum içerisinde olan bir programa uymadan kurtuluşa ermesi imkânsızdır ve İmam Zeynelabidin'in buyruğuna göre, insanın kurtuluşa ermesi için, ihtiyaç duyduğu her iki unsura (doğru marifete sahip olma ve iyi ameller yapmak) sahip olması gerekmektedir. İşte bu nedenle şöyle buyurmaktadır: “Onu, dalâlet ve cehalet karanlıklarında, uyanlarına yolu aydınlatan nur; doğrulama anlayışıyla dinleyenler için şifa; dili asla haktan ayrılmayan adalet ölçüsü... kıldın.”

İmam Zeynelabidin (a.s) duanın sonraki bölümünde Kur'an okumanın, insanın Allah-u Teâlâ'nın yardımını elde ettiği özel bir nimet olduğunu ve bu nimetin şükrünü yerine getirmeye muvaffak olmayı da Allah'tan istenmesi gerektiğini hatırlatarak şöyle buyurmaktadır:

“Allah'ım, onu tilavet etmekte bize yardım ettiğin, güzel ibarelerini söyleyebilmek için dilimizin düğümlerini çözdüğün gibi, bizi ona hakkıyla riayet eden, muhkem ayetlerine teslimiyet inancıyla onu din edinen, açık ayetlerle

1– Sahife-i Seccadiyye, İmam Zeynelabidin (a.s), Kur'an'ı hatmederken.

açıklanması gereken müteşâbih ayetleri ikrar ve kabul edenlerden kıl.”¹

İmam Zeynelabidin (a.s) daha sonra vahiy alan Hz. Muhammed (s.a.a)’in ve onun ilimlerinin taşıyıcılarının yüceliğine işaret ederek şöyle buyurmaktadır:

“Allah’ım, sen onu mücmel (kapalı) olarak peygamberin Muhammed’e -Allah ona ve Ehl-i Beyt’ine salât etsin- indirdin; acâibinin (hayret edilecek şeylerinin) bilgisini tamamıyla ona ilham ettin; tefsirinin bilgisini miras olarak bize (Ehl-i Beyt) verdin; böylece bizi, onun bilgisine cahil olanlardan üstün kıldın ve bize onu taşıma gücünü vererek taşıyamaya güç yetiremeyenlerin üstüne çıkardın.”

İmam (a.s) konuşmasının bu bölümünde Allah Resulü’nün (s.a.a) Kur’an’ı vahiy kanalıyla ve onunla ilgili ilimleri ise ilham yoluyla aldığına ve daha sonra bu ilimlerin Ehl-i Beyt’e intikal ettiğine işaret etmektedir.

İmam’ın (a.s) bu buyruğundan, Kur’an-ı Kerim’in zahiri öğretilerinin dışında batınında da sadece Allah Resulü (s.a.a) ve Ehl-i Beyt İmamları gibi belli başlı kişilerin bildiği bir takım bilimlerin bulunduğu ve bunun da onların diğerlerinden üstünlük kaynağı olduğu anlaşılmaktadır.

Ve yine bundan anlaşıyor ki, Kur’an-ı Kerim öyle bir yüceliğe sahiptir ki, ona yalnız Allah tarafından gönderilen melek aracılığı ile Allah Resulü (s.a.a) muhataptır ve ondan başka kimse bu şerefe ulaşamamıştır. Peygamber Efendimizden (s.a.a) sonra da Kur’an-ı Kerim’in ilim hazinesine sahip olanlar, sadece efendimizin Ehl-i Beyti’dir;

1– Sahife-i Seccadiye, İmam Zeynelabidin (a.s), Kur’an’ı hatmederken.

onlardan başka kimse bu ilimlerden haberdar değildir ve bu da, hem Kur’an-ı Kerim’in ve hem de Allah Resulü (s.a.a) ve Ehl-i Beyt’inin makamının yüceliğini göstermektedir.

İmam (a.s) buyruğunun bu bölümün devamında, Allah Teâlâ’dan Kur’an-ı Kerim’in vahiy edildiğine dair yakın etmeyi ve ona sarılmayı dilemektedir; çünkü Kur’an-ı Kerim’in vahiy edildiğine yakın etmeden onun öğretilerinden tam olarak yararlanmak ve onun bereketlerinden istifade etmek imkânsızdır. İmam (a.s) şöyle buyurmaktadır:

“Allah’ım, kalplerimizi onun taşıyıcıları kıldığın, rahmetinle bizi onun yüceliği ve üstünlüğüyle tanıştırdığın gibi, onunla (insanlara) hitap eden Muhammed’e ve onun bekçileri olan Ehl-i Beyt’ine salât eyle ve bizleri, onun senin katından olduğunu itiraf edenlerden et ki, onu doğrulamakta kuşkuyla karşılaşmayalım, onun doğru yolundan sapmayalım.”

Allah’ım, Muhammed ve Ehl-i Beyt’ine salât eyle ve bizi onun (Kur’an’ın) ipine sarılanlardan, müteşâbihlerinden sağlam kalesine sığınanlardan, kanadının gölgesinde oturanlardan, sabahının aydınlığıyla yolu bulanlardan, ışığının parıldamasına uyanlardan, lambasıyla aydınlananlardan ve hidayeti ondan başkasında aramayanlardan eyle.”¹

Sonraki bölümde, Kur’an-ı Kerim’in insanı eğitime, günahın çirkefliklerinden kurtarma ve onun ahlakî güzelliklerle süslenmesi konusunda mucizevî etkilerine değinerek şöyle buyurmaktadır:

“Allah’ım, insanları sana doğru yöneltmek için Kur’an va-

1– Aynı kaynak

sıtasıyla Muhammed'i bir bayrak olarak diktiğin, âline de sana götüren hoşnutluk yollarını bildirdiğin gibi, Muhammed ve âline salât eyle ve Kur'an'ı bizler için saygınlık menzillerinin en şereflişine ulaşma vesilesi, selâmet mahalline yükselme merdiveni, kıyamet sahnesinde kurtuluş sebebi ve ebediyet yurdunun nimetlerine kavuşma aracı kıl.

Allah'ım, Muhammed ve âline salât eyle ve Kur'an vasıtasıyla günahların ağırlığını üzerimizden indir; iyilerin güzel huylarını bize ver; bizi gece saatlerinde ve gündüzün uçlarında senin rızanı kazanmak için onu (Kur'an'ı) ayakta tutanları izlemeye muvaffak eyle. Böylece bizi, onun temizlemesiyle tüm pisliklerden temizle; nuruyla aydınlanan ve arzulara kapılmayarak amelden geri kalmayanlardan eyle.

Allah'ım, Muhammed ve âline salât eyle ve gecelerin karanlıklarında Kur'an'ı bize munis kıl. Onunla bizi, şeytanın dürtmelerinden, vesveselerin itmelerinden koru; adımlarımızı günahlara doğru atılmaktan engelle; dilimizi bâtila dalmaktan önle; uzuvlarımızı günah işlemekten men'et ve gafletin dürdüğü ibret sayfalarını aç. Böylece bizi, sarp ve köklü dağların bile taşıyamadıkları acâibini (ilginç gerçeklerini) ve (insanları kötülüklerden) men'edici kıssalarını anlamaya muvaffak eyle.

Allah'ım, Muhammed ve âline salât eyle ve Kur'an'la dışımızın iyi görünümünü sürekli kıl; vesveselerin içimizin sağlığını bozmasına engel ol; kalplerimizin kirini ve günahlara bağlılığımızı gider; dağınık işlerimizi bir araya topla; her şeyin sana sunulduğu mahşerde, günün en sıcak saatlerinin susuzluğunu bizden gider ve büyük korku (kıyamet) günü kabirlerden çıkarıldığımız zaman güven elbi-

selerini bize giydir.”¹

Bu anlamlı cümlelerden her biri, Kur'an-ı Kerim'in insanın eğitimi ve nefsinin arındırmasındaki mucizevî etkilerine işaret etmektedir ve genel olarak Kur'an-ı Kerim'in insan-ı kâmil yetiştirmek için tüm yönlü bir program olduğunu, insanın hem geçmiş yanlışlıklarını tekrarlanmasını önlediğini ve hem de söz ve davranışlarında çirkinliklerden uzaklaştırarak ona melekler âlemine uçma gücü verdiğini açıklamaktadır.

İmam (a.s) daha sonra Kur'an-ı Kerim'in diğer bazı etki ve bereketlerine değinerek şöyle buyurmaktadır:

“Allah'ım, Muhammed ve âline salât eyle ve Kur'an ile yoksulluğumuzu gider; rızkımızı bol et ve bizleri refaha kavuştur. Onunla bizleri kınanmış huylardan ve kötü ahlaktan kaçındır; küfrün derin kuyusundan ve nifaka yol açan şeylerden koru ki, kıyamette bizleri senin hoşnutluğuna ve cennetlerine götürsün; dünyada gazabından ve sınırlarını aşmaktan korusun ve katındaki helâlleri helâl, haramları haram kabul ettiğimize tanık olsun.”²

İmam (a.s) bu bölümde Kur'an-ı Kerim'in rızkın artmasında, rahat ve güzel bir hayata kavuşmadaki etkisine değinmektedir. İmam (a.s) her ne kadar bunun nasıl elde edileceğine değinmemişse de bunun nedeni şu olabilir: Kur'an-ı Kerim'e amel etmek insanın yararlı şeyler yapmasına, Allah Teâlâ'nın ona vermiş olduğu nimetlerden ve zamandan iyi yararlanmasına sebep olabilir ve yine insanın güzel ahlakla donanmasına neden olur ve bu da insanların güvenini

1– Aynı kaynak

2– Aynı kaynak

kazanmasına ve yapabileceği işlerde ona müracaat etmele-
rine yol açar. Ayrıca insanın Kur'an-ı Kerim ile ünsiyet
kurup onun emirlerini yerine getirmesi, Allah Teâlâ'nın
özel desteklerinden yararlanmasına neden olur. Kur'an-ı
Kerim vesilesi ile kazanılan bu şeyler, rızkın artmasına ne-
den olmaktadır.

İmam (a.s) daha sonra Kur'an-ı Kerim'in manevî etkileri-
nin önemi nedeniyle, tekrar onu açıklayarak Kur'an'ın in-
sanı küfür, nifak ve çirkin alışkanlıkların uçurumuna düş-
mekten koruduğunu bildirmektedir ve sonunda da ölüm,
berzah âlemi ve ölümden sonraki hayat gibi insanın ebedî
hayatının zor aşamalarından geçerken Kur'an-ı Kerim'in
insanla birlikte olduğuna değinmektedir. İmam (a.s.) bu
konuda şöyle buyurmaktadır:

*“Allah'ım! Muhammed ve âline salât eyle ve ölüm vaktin-
de, canlar köprücük kemiğine dayandığı, "kimdir kurtarı-
cı?" denildiği, ölüm meleği canları almak için gayb perde-
lerinin arkasından çıkıp ölüm yayından ayrılık oklarını fırlattığı, canlara tatmaları için anında öldüren ölüm zehrinden bir kadeh sunduğu, âhirete göçmemiz yaklaşp amellerimiz boyunlarımıza bağlandığı ve buluşma günü gelip çatıncaya kadar kabirlere sığınmaktan başka çare kalmadığı zaman Kur'an'la, can verme üzüntüsünü, inleme zorluğunu ve can çekişme hırıdamalarını bizlere kolaylaştır.”*¹

İmam Cafer Sadık (a.s) ve Kur'an-ı Kerim'in Yüceliği

İmam Cafer Sadık (a.s) Kur'an-ı Kerim'in yüceliği hakkında şöyle buyurmaktadır: *“Üç şey Allah katında saygındır ve hiçbir şey bu üç şey gibi değildir: Hikmet ve nur*

1– Sahife-i Seccadiye, 42. dua.

*olan Kitabı, insanlara kible yaptığı ve yüziün onun dışında-
ki bir şeye çevrilmesini istemediği beyti (Ka'be) ve pey-
gamberinizin Ehl-i Beyti.”*¹

Bu hadise göre, Kur'an-ı Kerim, Ka'be-i Muazzam ve Ehl-i Beyt, dünya hayatında kıyamet gününe kadar olacak bütün kutsal şeylerden daha üstündürler. Kur'an-ı Kerim'in bu üç şeyin başında zikredilmesi, onun özel bir azamet ve yüceliğe sahip olduğuna işaret etme ihtimali vardır.

Bu hadiste, bu üç şeyin saygınlığının nedenine de işaret edilmiştir; buna göre, Kur'an-ı Kerim'in saygınlığının nedeni, onun Allah-u Teâlâ'nın en büyük hikmet ve tecellisi oluşudur.

Bu hadiste Peygamber Efendimiz (s.a.a)'in makamına değinilmemesinin nedeni şu olabilir: Bu hadis, kıyamet gününe kadar dünya hayatında kalacak olan kutsal şeylere değinmektedir; Ka'be ve Ehl-i Beyt'in zikredilmesinin nedeni de budur.

Ka'be'nin saygınlığı, hadiste de işaret edildiği üzere onun teşriî açıdan konumu ve insanların kiblesi olmasıdır. Ehl-i Beyt'in saygınlığı ise, onların Allah Resulü (s.a.a) ile özel bağlarından kaynaklanmaktadır; çünkü Ehl-i Beyt Peygamberin ilimlerinin mirasçısı ve onun vasileridirler.

Burada şu noktayı hatırlatmakta da fayda vardır; her ne kadar Allah Resulü (s.a.a) ve Ehl-i Beyt, insanlara dindarlık yolunu öğretmek için Ka'be ve Kur'an-ı Kerim'e karşı saygı göstermekle yükümlü ve hatta onları korumak için canlarından geçmeye hazır olsalar da bu, onların Allah Resulü ve Ehl-i Beyt'ten üstün oldukları anlamına gelmez;

1– El-Emalî, Şeyh Saduk, s.366, 48. meclis, hadis: 13.

aksine -âlem yaratılmadan önce- Hz. Muhammed (s.a.a) ve Ali (a.s)'nin nurunun yaratıldığını bildiren hadisten anlaşıldığı üzere Hz. Muhammed ve Ehl-i Beyt'in makamı âlemdeki bütün varlıklardan, hatta Kur'an-ı Kerim¹ ve Ka'be'den bile daha üstündür.

“Şia âlimlerinin ileri gelenlerinden olan Merhum Kaşifu'l-Gita bu konuda şunları demektedir: “O (Kur'an-ı Kerim), gökyüzünden inen bütün kitaplardan, peygamberlerin ve vasilerin sözlerinden daha üstündür; ancak her ne kadar onlara saygı duymak, peygamber ve vasilerine farz olsa da onlar Peygamber ve vasilerinden üstün değildir. Çünkü köleler her ne kadar sultana yakın olsalar da sultanın sözlerine, ailesine, evlatlarına, ev ve elbiselerine saygı göstermek zorundadırlar; zira bu iş gerçekte sultanın kendisine saygı sayılmaktadır. Dolayısıyla onların Hacer-i Esved'e, Ka'be'nin rükunlarına, Kur'an ve onun yazılarına, ondaki isim ve sıfatlara saygı göstermeleri de böyledir, yoksa bu iş onların yüceliğini artırmaz.”²

Elbette bu konu Kur'an-ı Kerim'in zahiri ve yazılı görünüşü hakkında böyledir. Fakat Kur'an-ı Kerim'in yüce mertebeleri, **“Hayır, o (sana vahyedilenler) kendilerine bilgi verilmiş olanların göğüslerinde bulunan açık açık ayetlerdir”** ayeti gereğince Allah Resulü (s.a.a) ve Ehl-i Beyt'in varlıklarının nuru ile bir olup birbirlerinden asla ayrılmazlar.

Yine İmam Cafer Sadık (a.s) Kur'an-ı Kerim'in yüceliğini şöyle beyan etmiştir:

1– Kur'an-ı Kerim'in kadim olduğu görüşü (yeri geldiğinde ayrıntılı bir şekilde geçeceği üzere) doğru değildir.

2– Keşfu'l-Gita, c.2, s.298.

“Allah-u Teâlâ ilklerden sonlara kadar bütün yarattıklarını toplamak istediği zaman, insanlar ansızın ondan daha güzelini görmedikleri bir kişinin kendilerine doğru geldiğini göreceklerdir. Müminler baktıklarında onun Kur'an olduğunu görecekler ve “bu bizdendir; bu, şimdiye kadar gördüğümüz en güzel şeydir” diyeceklerdir. Onlara ulaştığı zaman, onların yanından geçip gidecek ve peygamberlere ulaşacaktır. Onlar da, “Bu Kur'an'dır” diyeceklerdir. Onlardan da geçerek meleklerle ulaşacak; melekler de, “Bu Kur'an'dır” diyecekler. Meleklerin de yanından geçecek ve nihayet arşın sağ tarafında duracaktır. Sonra Allah-u Teâlâ, “İzzet ve celalime ve yüce dereceme andolsun ki, bugün sana değer verenlere değer verecek ve sana ihanet edenlere ihanet edeceğim” diye buyuracaktır.”¹

İmam Cafer Sadık (a.s)'ın bu buyruğu Kur'an-ı Kerim'in kıyamet günündeki azamet ve faziletini göstermektedir; her şeyin hakikatinin anlaşılması, layık olduğu yerde olması ve bütün hakemliklerin hak üzere yapılması için, gerçekte bir bağı olmayan itibarî şeylerin, bir kenara çekileceği gündür o gün. Böyle bir günde Kur'an-ı Kerim, kıyamet günü makam ve fazilet sahibi olan herkesi, hatta Allah'ın mukarreb meleklerini ve mürsel peygamberlerini bile cezbedecek bir yücelikte olacaktır.

Allah-u Teâlâ o günde âlemdeki varlıklara saygı gösterip yüceltmeyi, Kur'an-ı Kerim'e saygı gösterip onu yüceltmeye bağlı kılmıştır. Kıyamet günü, yalnız Kur'an-ı Kerim'e saygı göstermeleri nedeniyle kendilerini saygı gösterilmeye layık kılanlar saygıya layık olurlar; çünkü bu hadis-i şerife göre, ister son peygamberin ümmeti olsun ve

1– El-Kâfi, c.2, s.602.

ister diğer ümmetler olsun, bütün yer ve gök ehli, herkes kendilerine verilen özel veya ayrıntılı tanıma seviyesine göre Allah'ın son kitabı olan Kur'an-ı Kerim'e saygı göstermekle yükümlüdürler.

Kur'an-ı Kerim ve sûrelerinin kıyamet günü ile ilgili olan temsilleri hakkında Ehl-i Beyt'ten çeşitli hadisler rivayet edilmiştir; bu rivayetlerin tümü, Kur'an-ı Kerim'in harf, telaffuz veya yazılı olan zahiri dışında, Allah-u Teâlâ'nın özel tecellilerinden ibaret olan ve kıyamet günü nurlu bir kişi olarak mahşere çıkarak bir grup hakkında şefaati ve bir grup hakkında da şikâyetçi olacak, hem şefaati ve hem de şikâyeti Allah katında kabul olacak olan bir de batını olduğunu bildirmektedir. Sonraki bölümlerde bu konuyla ilgili bir takım hadislere değineceğiz.

İmam Rıza (a.s.)'nın Buyruklarında Kur'an'ın Yüceliği

Bir gün İmam Rıza (a.s) Kur'an'dan söz ederek, Kur'an'ın hüccetlerini, ayetlerini, düzeninin mucize oluşunu yüceltip şöyle buyurdu: *“Kur'an Allah'ın sağlam ipi; onun güvenilir kulpu, insanı cennete ulaştıracak ve ateşten kurtaracak apaçık yoludur. Zamanın geçmesi ile eskimez ve dillere tatsız gelmez; çünkü zamanlar içinde belli bir zamana has kılınmamıştır; aksine o, her insan için delil, hüccet ve burhandır. Batıl ona varamaz. O halde, onun öğretileri sürekli canlı ve yenidir.”*¹

İmam (a.s) bu hadiste kullara hücceti tamamladıktan sonra Kur'an-ı Kerim'in yüceliğine ve mesajının ebediliğine işa-

1 -Uyun-u Ahbari'r -Rıza (a.s), Beyhakî El-Vusul'dan, Muhammed b. Musa Er-Razi'den, babasından. Biharu'l-Envar, c.89, s.14.

ret etmiş ve onu, izlenmesi kesinlikle insanı kurtaracak olan Allah'ın sağlam ipi, güvenilir kulpu ve apaçık yolu olarak nitelendirmiştir.

Açıktır ki, böyle bir ilahî vesileye ulaştıktan sonra hiç kimse herhangi bir delil ve hüccet getirerek sapması ve hakkı tanımama konusunda mazur olduğunu söyleyemez.

Daha sonra, “Bu ilahî kitap belli bir zamanda nazil olmuştur; o halde nasıl bütün zamanlarda insanı kurtarabilir?” şeklindeki şüpheyi reddedip Kur'an-ı Kerim'in kapsamlılığına işaret ederek, *“Bu ilahî kitap zaman geçmesiyle eskimez”* buyurmaktadır. Kur'an-ı Kerim'in madde ötesi yönü ve diğer tarafı o kadar güçlüdür ki onu zamanın etki alanından dışarı çıkarmaktadır; çünkü Kur'an, ilim ve burhandır; batıl ona ulaşamaz. O halde, onun öğretileri sürekli canlı ve yeni kalacaktır.

Kur'an-ı Kerim'in sözcükleri her ne kadar bu âleme ait olup değişir sözcükler olsalar da, zaman değişimi ve beyan şeklinin Kur'an üzerinde hiç bir etkisi yoktur; çünkü Kur'an-ı Kerim'in beyan gücü ve anlamları öyle yücedir ki, kendisinin nazil olduğu dil ve beyan şeklinin koruyucusu olup, dilinin değişiminde etkili olacak etkenlerden etkilenmez.¹ Kur'an-ı Kerim'den anlayış ve algılamamızın sınırlı ve nispi oluşu da bu ilahî kitabı anlamaktan aciz olmamıza ve onun sabit hakikatlerine ulaşmamıza engel olamaz. Çünkü Allah-u Teâlâ bu ilahî kitabın mesajını korumak ve onun anlamlarını doğru bir şekilde sunmak için sürekli tanıklar göndermiştir; bu tanıkların tefsir ve anla-

1- Geçmişten günümüze kadar Arap sözcük bilimcileri Kur'an-ı Kerim'in Arap dilindeki belirleyici etkisi hususunda bu iddiayı doğrulayan çeşitli kitaplar yazmışlardır.

yışları her dönemde doğru tefsir etmenin ölçüsüdür; bu tanımlar, Ehl-i Beyt ve onların temsilcileri, yani gerekli tüm şartlara sahip olan fakihlerdir.

Kur'an-ı Kerim'in Manevî Yüceliği

Kur'an-ı Kerim başı ve sonu bizim elimizde olan diğer kitaplar gibi, sıradan bir kitap değildir; özel bir yüceliğe sahip olup, Allah-u Teâlâ tarafından nazil olan, nazil olmadan önce, nazil olurken ve nazil olduktan sonra bütün âlemlerde özel bir şekilde tecelli eden bir kitaptır. Dolayısıyla, onun tanınmış yönleri dışında, Allah-u Teâlâ'nın azamet madenine bağlı olması, ona insanoğlunun normal düşüncelerinin ötesinde bir yücelik vermiştir.

Kur'an-ı Kerim'in manevî yüceliğini anlamak için onu meydana getiren, taşıyan, koruyan, açıklayan ve onun gönderildiği ve onu beyan kimseyi, gönderildiği zamanı ve gönderiliş şeklini, içerik ve konularını, risaletini ve kıyamet günündeki yerinin yüceliğini incelemek gerekmektedir. Bunlardan bazısı özü itibarı ile ve bazısı da dolaylı olarak Kur'an-ı Kerim'in manevî yüceliğinde rolü olduğu gibi bazısı da onun yüceliğini ortaya çıkarmaktadır.

Kur'an-ı Kerim, bütün bu boyutlarıyla yüceliğin zirvesindedir; çünkü onu söyleyen Allah-u Teâlâ'dır; taşıyıcısı Allah'ın mukarreb meleği Cabrail-i Emin, alıcısı ve muhatabı eşref-i mahlûkat Hz. Muhammed Mustafa'dır, koruyucusu Allah-u Teâlâ, açıklayıcısı, öğretmeni ve müfessiri tertemiz Ehl-i Beyt'tir. Onun gönderiliş zamanı da kadir gecesidir. Dolayısıyla, Kur'an-ı Kerim'in yüceliğinde rolü olan yönlerin her biri, aynı zamanda Kur'an-ı Kerim'in eşsiz yüceliğinin boyutlarından biridir.

Ehl-i Beyt'ten rivayet edilen hadislerde Kur'an-ı Kerim'in

manevî yüceliğinde rolü olan veya onu açıklayan boyutlar çeşitli münasebetlerle açıklanmıştır. Bu hadisleri şu başlıklar altında inceleyebiliriz:

- 1- Kur'an-ı Kerim'in ve onu bazı surelerinin nasıl nazil olduğunu bildiren rivayetler.
- 2- Kur'an-ı Kerim'in içeriğinin yüceliğini bildiren hadisler.
- 3- Kur'an-ı Kerim'in kıyamet günü tecessüm edeceğini bildiren hadisler.
- 4- Kur'an-ı Kerim'in bazı sûre ve ayetlerinin özel bir takım etkilerini bildiren rivayetler.
- 5- Kur'an-ı Kerim'in Allah-u Teâlâ'nın ism-i a'zam'ını taşıdığını bildiren hadisler. İsm-i a'zam, Allah-u Teâlâ'nın bütün yaratıklarına galebe çalan bir gerçeğidir; Allah-u Teâlâ'nın ism-i a'zamının ilmine sahip olan, bir kimse Allah'ın izniyle her şeyi yapabilir.

Biz daha önce Kur'an-ı Kerim'in içeriğini ve risalet açısından yüceliğini açıklayan hadislere değindik ve bu hadislerin diğer bir bölümüne de Kur'an-ı Kerim'i okumanın fazileti ve Kur'an'ın nazil oluşu bölümünde değineceğiz. Yukarıdaki boyutların bazıları, esasen konumuzla ilgili olmayıp Allah'ı tanıma ve peygamberlikle ilgilidirler. Bu konulardaki hadisler kendi yerlerinde inceleneceklerdir. Sadece örnek olarak Kur'an-ı Kerim'in muhatabı olan Hz. Muhammed Mustafa (s.a.a)'nın yüceliği ile ilgili olarak Ehl-i Beyt'in buyruklarından bir kaçına değineceğiz.

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur: *“Allah-u Teâlâ varlıkları yarattığı zaman onları iki gruba ayırdı ve seçtiği kulunu onlardan birinin arasına yerleştirdi. Sonra onları üç gruba ayırdı ve seçtiği kulunu onlardan birinin arasına yerleştirdi ve bu şekilde seçerek nihayet, Abdulmenaf'ı ve*

ondan da Haşim'i seçti. Haşim'den Abdulmuttalib'i, Abdulmuttalib'den Abdullah'ı ve Abdullah'tan da Muhammed'i seçti. Dolayısıyla, Allah Resulü'nün viladeti bütün insanlardan daha temizdir. Allah-u Teâlâ onu hakkı müjdeleyici ve korkutucu olarak seçti; ona kitabı gönderdi; dolayısıyla kitapta açıklanmamış hiçbir şey yoktur.”¹

İmam Ali Hâdi (a.s.)'nin Kur'an-ı Kerim'i getiren son peygamber Hz. Muhammed (s.a.a)'in yüceliği hakkında şöyle buyurduğu nakledilmiştir: “Allah Resulü (s.a.a) kırk yaşını doldurunca Allah-u Teâlâ onun kalbine baktı ve onu kalplerin en üstünü, en yücesi, en fazla itaat edeni, en fazla huşu içerisinde olanı olarak buldu. Göklerin kapılarının açılmalarına izin verdi; kapılar açılınca Muhammed (s.a.a.) göklere baktı. Allah meleklerle izin verince melekler yere inip Muhammed'in etrafını çevirdiler; Muhammed onları görüyordu. Allah rahmetine emretti; rahmeti arşın alt tarafından Muhammed'in başına inip onu kapsadı. O, nurdan bir gerdanlığı olan ve kendisine doğru aşağı inen meleklerin tavusu Ruhü'l-Emin Cibrail'e baktı. Cibrail, Peygamberin küçük parmağını tutarak salladı ve dedi ki: “Ey Muhammed! Oku.” O dedi ki, “Neyi okuyayım?” Cibrail dedi ki: “Ey Muhammed! **‘Yaratan Rabbinin adıyla oku. O, insanı alaktan (embriyodan) yarattı. Oku, Rabbin en büyük kerem sahibidir. O ki kalemle öğretti. İnsana bilmediğini öğretti.’**” Sonra Allah-u Teâlâ'nın ona dediği şeyi Peygambere vahyetti; peşinden yukarı çıktı. Peygamber dağdan aşağı indi. Allah'ın azamet ve yüceliği onu kapsadı ve kalbine inen Allah'ın makamının büyüklüğü nedeniyle ateşlenip titremeye başladı. Böylece Kureyş'in yalanlaması, onu delilikle suçlaması ve şeytanın

1– Tefsir-i Ayyaşî, c.1, s.6; Biharü'l-Envar, c.89, 94.

ona musallat olduğunu söylemelerinden endişelendi. Bu konu Peygambere ağır geldi. Hayatının ilk günlerinden beri Allah kullarının en akıllısı, en değerlisi, en saygını olanıydı; şeytan ve delilerin işleri ve sözleri onun gözündeki her şeyden kötüydü. Allah Peygamberin göğsünü ferahlatıp güçlendirmek istedi. Bu doğrultuda dağları, kayaları ve çakıl taşlarını konuşturdu; Peygamber bunlardan birine ulaştığı zaman “Selam sana ey Muhammed! Selam sana ey Allah'ın velisi! Selam sana ey Allah'ın elçisi! Müjdeler olsun sana! Allah-u Teâlâ seni ilklerden sonlara kadar bütün yaratılmışlardan üstün kıldı, ziynetlendirdi ve saygın kıldı” diyorlardı.”¹

Bu iki hadiste, Hz. Muhammed'in bazı manevî makamlarına işaret edilerek şu nokta açıklanmıştır: Kur'an-ı Kerim'in ona nazil olmasının nedeni, onun yeryüzündeki insanların en seçkini, en temizi ve en üstünü olmasıdır.

1– Biharü'l-Envar, c.17, s.309, İmam Hasan Askerî (a.s.)'nin tefsirinden naklen.

İKİNCİ BÖLÜM

KUR'AN-I KERİM'İN KAPSAMLILIĞI VE EVRENSELLİĞİ

Kur'an-ı Kerim, Allah-u Teâlâ'nın son ilahi mesajı olarak bütün insanların, bütün dönem ve zamanlarda saadet ve mutluluğa erişmeleri için gerekli olan tüm hususları içeren bir kitaptır.

Kur'an-ı Kerim, sadece insanın maddi ve sınırlı ihtiyaçlarını karşılayacak sıradan bir kitap değil; aksine insanoğlunun kemal ve saadete ulaşmak için sürekli kılavuzluğuna ihtiyaç duyduğu kapsamlı risalet ve ebedi mesaj içeren bir kitaptır.

İnsanoğlunun kişi ve toplum için hazırladığı ideolojiler, oluşturduğu sistemler, insanın kapsamlı bir şekilde ve özellikle insanlığın ana dayanağını oluşturan manevî ve aklî boyutlarını her yönüyle bilip tanımaya bağlı olarak şekillenmiş değildirler. Bilakis bu sistemler, insanın bir veya birkaç fizikî ve ruhî boyutuna önem vermekte ve insana ilişkin sınırlı bir tanıma ve bilme çerçevesinde düzenlenmektedirler. Dolayısıyla bu sistemler zaman içinde insanın fikrî ve ruhî ihtiyaçlarını karşılayamaz hale gelirler.

Fakat Kur'an-ı Kerim bilgisi, hikmet sahibi, insanın bütün kişisel ve toplumsal özelliklerini ve ededi yurdunu bilen yaratıcı tarafından düzenlenip gönderilen kapsamlı bir hayat düzenini içermektedir. O halde insan Kur'an-ı Kerim'in engin okyanusunda yüzdüğü ve ondaki insanı saadete gö-

türen öğretileri anlamak üzere derine indiği oranda bu ilahi kitabın yücelik ve kapsamlılığı daha da açıklık kazanmaktadır.

Kur'an-ı Kerim'in Kapsamlılığının Boyutları

Kur'an-ı Kerim'in kapsamlılığının çeşitli boyutları vardır. Biz bunu ebedilik, evrensellik, bilimsel kapsamlılık ve gözeticilik başlıkları altında inceleyeceğiz.

A- Kur'an-ı Kerim'in Ebediliği:

Kur'an-ı Kerim, varlık âlemine hâkim olan gerçekleri açıklamak ve insanın fitrî birikimlerini uyandırıp harekete geçirmek için gönderilmiştir. Varlık âleminin gerçekleri ve insanın fitratı değişmez oldukları için, Kur'an-ı Kerim ve öğretileri hiç bir zaman değişmez ve hiç bir ilim ve öğreti onun yerini alamaz; onun insanoğlunun hayatından silinmesi imkânsızdır. Kur'an-ı Kerim, Allah-u Teâlâ'nın tüm insanlara son mesajı ve kıyamet gününe kadar insanların ebedi saadete ulaşması için tüm ihtiyaçlarını içeren bir kitaptır.

Ehl-i Beyt'ten gelen hadislerle göre, Allah-u Teâlâ insanoğlunun bu dünyadaki yaşam dönemi boyunca beş büyük peygamber vesilesiyle insanlara şariat, yani insanı saadete ulaştıracak hükümleri içeren beş büyük kitap göndermiştir. Şariat içeren kitapların sonuncusu son peygamber Hz. Muhammed'e (s.a.a) gönderilen Kur'an-ı Kerim'dir. Kur'an-ı Kerim'den önceki semavî kitaplar insanoğlunun hayatının belli dönemlerinin ihtiyaçlarına karşılık veriyordu. İnsanoğlu, o dönemlerde Allah-u Teâlâ'nın kapsamlı mesajını alıp koruyacak fikrî bir tekâmüle erişmemişti. Ancak bu ilahi mesajların son halkası olan Kur'an-ı Kerim kıyamet

1- Hadisin senedi: Muhammed b. İbrahim b. İslâh Et-Talikanî'den (r.a), Ahmed b. Muhammed b. Said el-Hemdanî'den, Ali b. Hasan b. Fazzal'dan, babasından, Ebu Hasan Er-Rıza'dan (a.s), şöyle buyurur: "Ulu'l-azm'a ulu'l-azm denilmesinin nedeni şudur: Onlar azimet (risalet) ve şariat sahipleriydiler. Şöyle ki, Nuh (a.s)'tan sonraki peygamberler İbrahim (a.s)'in dönemine kadar onun şeriatı ve onun yolu üzereydiler ve onun kitabına tabiydiler. İbrahim'in dönemindeki ve ondan sonraki peygamberler İbrahim'in şeriatı ve yolu üzereydiler ve Musa(a.s)'nın dönemine kadar onun kitabına tabiydiler. Musa (a.s)'nın dönemindeki ve ondan sonraki peygamberler İsa (a.s)'nın dönemine kadar onun şeriatı ve yolu üzere olup onun kitabına tabi idiler. İsa (a.s)'nın dönemindeki ve ondan sonraki peygamberler Peygamberimiz Muhammed (s.a.a)'in döneminde

Ehl-i Beyt, Kur'an-ı Kerim'in ebedi oluşunu vurgulamakla kalmamış; onu hiçbir zaman eksilmeyen sürekli yeni bir kaynak olarak tanıtmışlardır. Bu gerçeği açıklamak için bazen Kur'an-ı Kerim'i dibine ulaşılmaz derin bir okyanusa, bazen de her zaman ve her yerde var olan güneş ve aya benzetmişlerdir. Bu konu şöyle nakledilmiştir:

İmam Rıza (a.s.)'dan, babası Musa b. Cafer'den, İmam Cafer Sadık (a.s.)'tan, “Neden Kur'an o kadar tekrar, inceleme ve yayılmaya rağmen yenilenmeden onda herhangi bir artış yoktur?” diye sorulunca İmam (a.s.) şöyle buyurdu: “*Allah-u Teala Kur'an-ı Kerim'i belli bir zaman ve belli bir halk için nazil etmediğinden dolayı kıyamet gününe kadar her zamanda yeni ve her milletin yanında taze kalacaktır.*”¹

İmam Hâdi (a.s.) de bunu Arap edebiyatı bilginlerinden olan İbn Sikkî'e verdiği cevapta açıklamıştır.²

İmam Muhammed Bâkır (a.s.) da Kur'an-ı Kerim'in ebediliğini güneş ve aya benzetererek şöyle buyurmuştur:

“*Kur'an'ın zahiri, onun tenzili, batını ise tevilidir. Onun bir bölümü gelip gelmiş, bir kısmı ise daha gerçekleşmemiştir. Kur'an hareket eden güneş ve ay gibidir; onda anlatılan şeyler gerçekleşir. Allah-u Teâlâ buyurmuştur ki: “Onun yorumunu ancak Allah ve ilimde derinleşmiş olanlar bilir.”*” ve biz ilimde derinleşen bu kişileri Ehl-i Beyt olarak bi-

kadar İsa'nın yolu ve şeriatı üzerinde olup onun kitabına tabiidiler. Bu beş peygamber “ulu'l-azm” peygamberlerdir. Onlar peygamberlerin ve elçilerin en üstünüdürler.” İlelu's-Şerai, c.1, s.122–123.

1– Uyun-u Ahbari'r-Rıza aa, c.1, s.93.

2– Şeyh Tusî (r.a), Emalî, s.580.

liyoruz.”¹

İmam Cafer Sadık (a.s.) da şöyle buyurmuştur: “*Kur'an dıridir ve ölmemiştir; Kur'an gece ve gündüz gibi ve yine güneş ve ay gibi günceldir, bizim ilkimize güncel olduğu gibi sonuncumuz için de günceldir.*”²

Ehl-i Beyt açısından Kur'an-ı Kerim'in ebediliği, yeni ve taze oluşu, delil getirmeye gerek duymayacak kadar açıktır. Çünkü Kur'an-ı Kerim'in halk arasındaki varlığına ve halkın günden güne ona yönelişinin artışına dikkat eden bir kimse, başka bir delile gerek duymaksızın bu hakikati itiraf eder. Dolayısıyla Ehl-i Beyt, Kur'an-ı Kerim'in ebedi ve yeni oluşu ilkesini kesin ve herkes tarafından kabul edilen bir ilke olarak kabul etmiş ve ondan diğer din öğretilerini ispatlamak için yararlanmışlardır. Bu alanda İmam Muhammed Bâkır (a.s.) ile Hristiyan bir bilginin arasında geçen konuşma dikkat çekmektedir. Muhaddis Bahranî “Medinetu'l-Meaciz” adlı kitabında İmam Cafer Sadık (a.s.)'tan şöyle rivayet etmektedir: Hristiyan bir âlim İmam Muhammed Bâkır (a.s.)'a, “Hangi delille cennet meyvelerinin sürekli taze olduklarını ve cennet ehli istediği anda aralıksız bir şekilde onlar için hazır olacaklarını iddia ediyorsunuz? Bu iddianız için canlı bir tanığınız var mı?” diye sorunca babam şöyle buyurdu:

“Bu iddiamıza delilimiz sürekli taze ve yeni olan ve istedikleri anda bütün dünya halkının yanında olan Kur'an-ı Kerim'dir.”³

1– Biharu'l-Envar, Allame Meclisî, c. 89, s. 97; Tefsir-i Safî, c.1, s.29.

2– Biharu'l-Envar, c.53, s.403.

3– Medinetu'l-Meaciz, c.5, s.72.

İmam Muhammed Bâkır (a.s) görünüşte geçmiş ümmetlerden biri hakkında nazil olmuş olan ayetleri sürekli canlı ve yeni örneklerle uyuşabilecek nitelikte tanıtmış ve bu konuda şöyle buyurmuştur:

“Eğer bir ayet bir kavim hakkında nazil olur da onların ölmesiyle o ayet de ölecek olsaydı Kur'an'dan geriye bir şey kalmazdı. Fakat gökler ve yer kaldığı müddetçe Kur'an-ı Kerim'in tamamı geçerli olacaktır. Her kavmin okuduğu ve kendilerinin de onun ehli olduğu hayır ve şerlerini bildiren bir ayet vardır.”¹

Bu hadisten anlaşılan şudur: Her ne kadar Kur'an-ı Kerim kolay anlaşılması ve öğretilerinin ezberlenmesi için ayetleri iniş sebebi denilen belli örneklerle uygun olarak nazil olmuşsa da bu, o ayetin sadece o örnekle sınırlı olduğu anlamına gelmez; aksine Kur'an-ı Kerim'in ayetleri tarih boyunca o ayetin genel anlamına giren bütün örnekleri kapsamaktadır.

İmam Cafer Sadık (a.s) bu noktayı, Ehl-i Beyt'le ilgili bazı ayetleri tefsir ederken şöyle açıklamaktadır:

Ebu Basir diyor ki: İmam Cafer Sadık (a.s)'tan “**Sen, ancak bir uyarıcısın, her toplumun bir yol göstericisi varsındır**” ayeti hakkında sorduğum zaman şöyle buyurdu: “*Ey Ebu Muhammed! Allah Resulü uyarıcı ve Ali ise yol göstericidir. O halde bugün bizim aramızda yol gösterici vardır değil mi?*” Ben bunun üzerine, “Evet, size feda olayım. Sizin aranızda, size ulaşıncaya kadar sürekli bir yol göstericiden sonra başka bir yol gösterici var mıdır?” diye sor-

1– Tefsir-i Ayyaşî, c.1, s.10; El-Burhan, c.1, s.21; Biharu'l-Envar, c.89, s.115; Tefsir-i Safî, c.1, s.14.

dum. İmam şöyle buyurdu: “*Ey Ebu Muhammed! Eğer bir kişiye bir ayet nazil olur da sonra o adam ölünce o ayet de ölecek olursa, Kur'an-ı Kerim yok olur gider. Fakat Kur'an-ı Kerim diridir; göçüp gidenler hakkında geçerli olduğu gibi kalanlar hakkında da geçerlidir.*”¹

Yine Kur'an-ı Kerim'in ayetlerinin bu hadisin çeşitli örnekleriyle uzlaşabildiği apaçık bir şekilde beyan edilmiştir:

Ömer b. Yezid şöyle diyor: İmam Cafer Sadık (a.s)'a “**Allah'ın sıla-ı rahim yapmalarını emrettiği kimselerle sıla-ı rahim yapanlar**” ayeti hakkında sorduğum zaman İmam (a.s) şöyle buyurdu: “*Bu ayet Muhammed (s.a.a.)'in Ehl-i Beyt'inden olan akrabaları hakkında nazil olmuştur; yine senin kendi akrabaların hakkında da geçerlidir.*” İmam (a.s) daha sonra şöyle buyurdu: “*Sen, bu ayet sadece bir şey hakkındadır diyenlerden olma.*”²

B- Kur'an-ı Kerim'in Evrenselliği

Ehl-i Beyt, Kur'an-ı Kerim ve onun mesajını belli bir bölge veya kültüre veya belli bir dil ve millete has bilmemekte ve bu ilahi davetin bütün insanları kapsadığını vurgulamaktadır.

Yahya b. İmran el-Halebî, babasından şöyle rivayet eder: İmam Cafer Sadık (a.s)'a Allah-u Teâlâ'nın, “**Bu Kur'ân bana vahyolundu ki, onunla sizi ve ulaştığı herkesi uyarayım.**”³ buyruğu hakkında sorulunca şöyle buyurdu:

1– Besairu'd-Derecat, s.51; Biharu'l-Envar, c.23, s.4.

2– Kuleynî, El-Kafî, c.2, s.156.

3– En'am, 19.

“Hangi dille ulaşırsa ulaşsın' kastedilmektedir.”¹

Kur'an-ı Kerim'in evrensel boyutlarından biri de hem düşünürlerin kendilerini ondan ihtiyaçsız hissetmemeleri ve hem de basit düşünen sıradan insanların, onun konularının karışık olduğunu bahane ederek, kendilerini ondan mahrum etmemeleri için, ilahî öğretilerinin farklı metotlarla ve çeşitli seviyelerde açıklanmasıdır. Kur'an-ı Kerim, bütün halk kesimlerinin hangi seviyede olurlarsa olsunlar kendi yetenek ve gayretlerine oranla, kendisinden yararlanabilecekleri açık bir sofradır.

İmam Hüseyin (a.s) şöyle buyurmaktadır: “Allah'ın Kitabı dört şeye sahiptir: Zahiri ibareler, işaretler, incelikler ve hakikatler. Zahiri ibareler avam halk için, işaretler özel kişiler için, incelikler Allah velileri için, hakikatler ise peygamberler içindir”²

Kur'an-ı Kerim'in öğretilerinin evrensellik boyutlarından biri de, insanoğlunun fikrî ilerlemeler kaydedip varlık âleminin hakikatlerini tanımak için, derin öğretilere ihtiyacı olduğunda, Kur'an'a müracaat edip onun derinliklerine inerek onda fikrî öğretiler için yol gösterecek ilkeler bulabilmesidir. Başka bir deyişle, Kur'an-ı Kerim'in insanoğlunun yeryüzündeki hayatı boyunca, her zaman derin düşünen kişilerin sorunlarını cevaplayabilmesidir. İşte bu nedenle İmam Zeynelabidin (a.s) şöyle buyurmaktadır:

“Allah-u Teâlâ ahir zamanda insanlardan bir grubun derin düşüneceklerini biliyordu; bu nedenle **“De ki: O, Allah birdir, Allah ihtiyaçsızdır”** ayetlerini ve Hadid Suresinin,

1– İlelu'ş-Şerayi, c.1, s.125; Biharu'l-Envar, c.16, s.131.

2– Biharu'l-Envar, c.89, s.20.

“O, göğüslerin özünü bilir” ayetine kadar ilk ayetlerini indirdi. Bu ayetlerin ötesinde bir şeyin peşinde olan herkes helak oluyordu.”¹

C- Kur'an-ı Kerim'in Bilimsel Kapsamlılığı

Kur'an-ı Kerim'in en açık özelliklerinden birisi ise, varlık âleminde ve insanın varlık boyutlarında, insanı yetiştirici yüce öğretilere sahip olmasıdır. Ehl-i Beyt, Kur'an-ı Kerim'in insanın ihtiyaç duyduğu bütün öğretileri içerdiğini vurgulamışlardır. Emirü'l-Müminin Ali (a.s) Kur'an-ı Kerim'in bilimsel kapsamlılığı hakkında şöyle buyurmuştur:

“Onlar (insanlar) için ilk suhupların içerdiği konuları içeren, kendisinden önceki kitapları doğrulayan, helal ve haramı açıklayan bir nüsha getirdi. Bu nüsha Kur'an-ı Kerim'dir. Ondan sorun size söylesin; ancak o, hiçbir zaman size söylemeyecektir. Ondan size ben haber vereceğim. Kur'an-ı Kerim'de geçmiş ilimler ve kıyamete kadar gelecek ilimler, aranızda uygulanması gereken hüküm, ihtilaf ettiğiniz şeylerin açıklaması vardır; onun hakkında bana soracak olursanız, size haber veririm.”²

Emirü'l-Müminin Hz. Ali (a.s) Kur'an-ı Kerim'in ihtiyaç duyulan bütün hüküm ve bilimleri ve ihtilaflı olan konuları içerdiğini bildirmektedir. Fakat Kur'an-ı Kerim'deki bütün bu öğretileri, herkesin anlamasının imkânsız olduğunu ve Kur'an-ı Kerim'den bu ilimlerin alınması için müfessire gerek olduğunu da hatırlatmaktadır. Fakat bu, sıradan bir müfessirin yapacağı bir iş olmayıp onu ancak İmam'ın kendisi gibi peygamberlerin özel ilimlerinin mirasçısı olan

1– El-Kaî, c.1, s.91.

2– El-Kâfi, c.1, s.61.

kimselerin yapabileceği açıktır.

İmam Muhammed Bâkır (a.s) Kur'an-ı Kerim'in kapsamlılığı hakkında her türlü şüpheyi gidermek için şöyle buyurmaktadır:

“Allah-u Teâlâ ümmetin kıyamet gününe kadar ihtiyaç duyduğu her şeyi Kitab'ında beyan etmiş ve onu peygamberine açıklamıştır. Her şey için bir sınır, o sınıra delalet edecek bir kılavuz ve o delilin dışına çıkanlar için de bir ceza karar kılmıştır.”¹

İmam Muhammed Bâkır (a.s)'ın buyruğundan anlaşılan şudur: Kıyamet gününe kadar insan topluluğunun bütün ihtiyaçları Kur'an-ı Kerim'de bulunmaktadır. Kur'an-ı Kerim'in sunduğu kapsamlı sistemde de Allah'ın kanunlarına itaat edenler ve etmeyenlerle ilgili uygulamalar belirlenmiştir. Ve “Onu peygamberine bildirmiştir” cümlesinden, Kur'an-ı Kerim'i anlamak için onun açıklanmasına gerek olduğu ve bu açıklamaya da sadece vahiy kaynağına, yani Peygamber ve onun vasilerine müracaat ederek ulaşılabileceği anlaşılmaktadır.

İmam Cafer Sadık (a.s), Kur'an-ı Kerim'in bilimsel kapsamlılığını ve onun hatta her insanın fikrî ihtiyaçlarını bile giderdiğini vurgulayarak şöyle buyurmuştur:

“Allah-u Teâlâ Kur'an'da her şeyin açıklamasını beyan etmiştir. Allah'a andolsun ki, kulların ihtiyaç duyduğu her şeyi insanlara açıklamıştır. Hiç kimse, “Keşke bu konu Kur'an'da açıklanmış olsaydı” diyememesi için her konu

1– El-Kâfi, c.1, s.59.

hakkında bir ayet nazil etmiştir.”¹

Ehl-i Beyt imamaları bazen, Kur'an-ı Kerim'in kapsamlılığını açıklamak, ashaplarına Kur'an-ı Kerim'e nasıl müracaat edeceklerini öğretmek ve kendilerinin Kur'an-ı Kerim'in bütün anlam ve sırlarını bildiklerini vurgulamak için ashaplarını, kendi buyruklarının Kur'anî kökünü aramaya davet ediyorlardı.

İmam Muhammed Bâkır (a.s) bu konuda şöyle buyurmaktadır: “Size bir şey söylediğim zaman onu Allah'ın Kitabı'ndan size belirtmemi isteyin.”

Sonra İmam sözlerinin bir bölümünde şöyle buyurdu: “Allah Resulü falanca şöyle yaptı şöyle dedi demekten, malı boşa harcamaktan ve gereksiz soru sormaktan sakındırmıştır.”

İmam (a.s.)'a, “Ey Allah Resulünün oğlu! Bu Allah Kitabının neresinde var?” diye sordukları zaman İmam (a.s) şöyle buyurdu: “Allah-u Teâlâ, **‘onların fısıldayışlarının birçoğunda hayır yoktur. Ancak bir sadaka yahut bir iyilik yahut da insanların arasını düzeltmeyi isteyen (in fısıldaşması) müstesna’** buyuruyor.(Nisa, 114) ve **‘Allah'ın, sizin için geçim kaynağı yaptığı mallarınızı aklı ermezlere vermeyin;’** (Nisa, 5) buyuruyor ve **‘açıklandığı zaman hoşunuza gitmeyecek şeyleri sormayın’** (Maide, 101) buyuruyor.”²

Kur'an-ı Kerim'in Bilimsel Kapsamlılığı

Kur'an-ı Kerim'in bilimsel kapsamlılığı onun kendisinin

1– El-Kâfi, c.1, s.59.

2– El-Kâfi, c.1, s.60 ve Tefsir-i Safî, c.1, s.56-57.

de vurguladığı bir ilkedir. Onunla ilgili hadisler, bütün müfessirler ve Kur'an araştırmacıları açısından kesin bilinip kabul edilen bir konudur. Ancak tartışma konusu, bu kapsamlılığın ne kadar geniş olduğudur. Bu konuda genel olarak üç görüş vardır:

1- Bazıları Kur'an-ı Kerim'in sadece insanoğlunun saadete ulaşması için ihtiyaç duyduğu hüküm ve ilkeleri kapsadığına inanmaktadırlar; yani Kur'an'ın birey ve toplumun kemale ermesi için nazil olan, insanı yetiştiren bir kitap olduğunu göz önünde bulundurarak, onun kapsamlılığından söz edildiğinde, sadece bu risalet çerçevesinde bir kapsamlılıktan söz edildiği anlaşılmaktadır. Bu görüşe göre, **“Her şeyi açıklayan olarak...”** buyruğunda geçen “her şey”den maksat, insanın ebedi saadete yönelmesi için gerekli olan bütün şeylerdir.

Bu görüşe göre, “Namazın nasıl kılınması gerektiği gibi bazı dini hükümler neden Kur'an'da yer almamaktadır?” sorusunun cevabı şudur: Kur'an-ı Kerim ya insanı hidayet etmek ve yönlendirmek için ihtiyaç duyduğu hükümlerin kendisini açıklamış ya da bir takım ilkeleri bildirip kılavuzluklarda bulunmuş ve insanın bunların aracılığı ile Allah'ın hükümlerini rahat bir şekilde elde etmesini sağlamıştır. Örneğin; insanları Allah Resulü (s.a.a) ve Ehl-i Beyt'e uymaya ve onlara itaat etmeye davet etmiştir; insanlar onlara müracaat ederek Allah-u Teâlâ'nın hükümlerinin ayrıntılarını öğrenebilirler.

Dolayısıyla; Kur'an insanları hidayet etmek için nazil olmuştur; onun kapsamlılığı ise bu çerçevededir. Yoksa Kur'an-ı Kerim matematik, coğrafya, kimya, fizik, biyoloji vs. bilimlerin tüm ayrıntılarını içinde bulunduran büyük bir

ansiklopedi değildir.¹

Ehl-i Beyt Mektebinin meşhur müfessirlerinden olan Merhum Tabersî, **“Sana bu Kitabı, her şeyi açıklayan... olarak indirdik”** ayetinin altında bu görüşü şöyle açıklamaktadır:

“Biz sana bu kitabı indirdik”, yani “Kur'an'ı”; “her şeyi açıklayıcı olarak”, yani her zor şeyin açıklayıcısı olarak; bunun anlamı da şudur: Din hususunda ihtiyaç duyulan her şeyi açıklayıcı olarak “Kur'an'ı indirdik.” Çünkü insanların din konusunda ihtiyaç duydukları her şey Kur'an-ı Mubin'de apaçık bir şekilde geçmektedir veya Allah Resulü (s.a.a) ve onun halifeleri olan Allah'ın yeryüzündeki hüccetleri tarafından ya da ümmetin icması ile açıklanmıştır; sonuç olarak, bunların tümü Kur'an'dan elde edilmiştir.²

Bu konuda “El-Mizan” tefsirinin yazarı Allame Tabatabai şöyle buyurmuştur: O, her şeyin açıklayıcısıdır; “tibyan” yukarıda da söylediğimiz gibi “açıklama” anlamındadır; Kur'an-ı Kerim bütün insanlar için hidayet kitabı olduğu ve onun bundan başka bir amacı olmadığı için “her şey”den maksat, hidayetle sonuçlanan her şeydir; örneğin yaratılış, kıyamet, güzel ahlak, ilahî kanunlar, insanların hidayete erişmeleri ve doğru yolu bulmaları için ihtiyaç duydukları kıssalar ve öğütlerle ilgili gerçek öğretilerin açıklayıcısıdır; yoksa bütün bilimlerin açıklayıcısı değil-

1– Bk. Numune tefsiri, c.11, s.361; Et-Tefsir-u ve'l-Müfessirun, c.2, s.485–489. Bu görüşü Ehl-i Sünnet'ten Şatibî de kabul etmiştir.

2– Mecmau'l-Beyan, c.6, s.190.

dir.¹

2- Kur'an-ı Kerim ayetlerinin zahiri bütün bilim ve öğretileri kapsamaktadır. Bu görüşe göre, Kur'an-ı Kerim'in ayetlerine dikkat edilerek, ondan çeşitli beşerî ilim ve öğretileri çıkarılabilir. Bu görüş, bazı müfessirlerin görüşüdür.

3- Kur'an-ı Kerim'in zahiri sadece, insanın hidayeti için ihtiyaç duyduğu ilkeleri, örneğin yaratılış ve kıyamet, güzel ahlak, din kuralları ile ilgili öğretileri ve insanların doğru yolu bulmak için ihtiyaç duydukları kıssa ve öğütleri kapsamaktadır. Fakat onun batını bütün dallardaki bilim ve öğretileri, hatta varlık âleminde gerçekleşen veya gerçekleşecek olan bütün olaylarla ilgili olan ilmi içermektedir; yani bu geniş âlemde var olan her şeyin bilimsel şekli Kur'an-ı Kerim'de vardır; fakat bunu sıradan insanlar anlayamazlar. Onu sadece Kur'an-ı Kerim'in batını ilimi verilenler anlayabilirler. Onlar da Peygamber ve onun Ehl-i Beyt'idirler. Elbette Allah Resulü (s.a.a) ve Ehl-i Beyt'ine yaklaşma sonucu özel bir taharet makamına ulaşanlar da Kur'an'ın batını ilimlerinin bir bölümüne sahip olurlar.

Bu görüş, Kur'an-ı Kerim'in ayetlerinin zahiri ile uyum içerisinde olmakla birlikte, Ehl-i Beyt'ten nakledilen hadislerle dayanmaktadır. Ehl-i Beyt'ten rivayet edilen hadisler apaçık bir şekilde şuna işaret etmektedirler: Kur'an'ın zahiri, âlimler ve halkın genelinin ondan anladıkları şeylerdir; Kur'an'ın batını ise, aklımızın ulaşamadığı birçok şeyin saklı olduğu derin bir okyanustur. Kur'an'ın bu bölümünün özel ilmine Allah Resulü (s.a.a) ve onun masum vasileri sahiptirler.

1- El-Mizan, c.17, s.268.

Bu bölümün başında, Kur'an-ı Kerim'in zahirinin, insanın hidayeti için ihtiyaç duyduğu bütün öğretileri içerdiğine delalet eden hadisler nakledildi. Şimdi ise burada Kur'an-ı Kerim'in batınının bütün bilimleri ve ilim denilebilecek her şeyi kapsadığını vurgulayan hadisleri nakledeceğiz.

İmam Ali (a.s) şöyle buyurmuştur: *“O Kur'an'dır. Size söylemesi için ondan sorun; fakat hiçbir zaman sizin için konuşmaz. Ben ondan size haber vereceğim. Kur'an'da geçmiş ve geleceğin ilmi, aranızda olması gereken hükmü, üzerinde ihtilaf ettiğiniz şeylerin açıklaması vardır. Dolayısıyla, onun hakkında benden soracak olursanız onu size bildiririm.”*

Yine şöyle buyurmuştur: *“Kur'an'ın zahiri güzel ve batını ise derindir. Onun, insanı hayrete düşüren şeyleri son bulmaz, yenilikleri tükenmez ve karanlıklar O'nun yardım dışında yok olmaz.”*¹

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmaktadır: *“Allah'ın kitabında geçmiş ve geleceğin haberi ve aranızdaki ihtilafların çözümü vardır; biz onu bilmekteyiz.”*²

Yine şöyle buyurmuştur: *“Ben Allah Resulü (s.a.a)'nın soyundan gelmekteyim. Ben, Allah'ın kitabını en iyi bilen kişiyim. Kur'an'da ilk yaratılış anlatılır. Kıyamete kadar olacaklar da açıklanır. Göklerin ve yerin haberi onda yer alır. Cennet ve cehennemin haberi de... Bugüne kadar olanların, olacakların haberlerini vermektedir. Kur'an'ı avucumun için gibi bilirim. Allah şöyle buyurmuştur:*

1- Nehcu'l-Belaga, 18. hutbe. Biharu'l-Envar, c.2, s.284, h: 1.

2- Usul-i Kâfi, s.61.

***‘Onda her şeyin açıklaması vardır.’*”¹**

Başka bir yerde ise şöyle buyurmaktadır: “Aziz ve Cabbar olan Allah üzerinize kitabını indirdi. O, doğru ve iyilik içeren bir kitaptır. Onda size, sizden öncekilere, sizden sonrakilere ve gök ve yer ehline dair haberler vardır. Eğer bunları size haber veren biri gelseydi, hayret ederdiniz.”²

Ayrı bir yerde ise şöyle buyurmuştur: “Her şeyin, hatta iki kişinin ihtilaf ettiği şeyin bile Kur’an’da bir aslı ve kuralı vardır; fakat insanların akıl ve bilgisi ona ulaşamaz.”³

Bir yerde de şöyle buyurduğu geçer: “Allah’a andolsun ki biz göklerde ve yerde olanı, cennet ve cehennemde ve onların arasındaki şeyi biliriz.”

Hammad diyor ki: “Ben hayretler içerisinde İmam (a.s.)’a bakıyordum. Bunun üzerine İmam (a.s) üç defa, “Ey Hammad! Bu, Allah’ın kitabında geçmektedir” buyurdu ve sonra şu ayeti okudu: ***“Her ümmet içinde, kendi aralarından, aleyhlerine bir şâhid getireceğimiz gün, seni de bunların aleyhine şâhid getirmiş olacağız. Sana bu Kitabı, her şeyi açıklayan ve Müslümanlara yol gösterici, rahmet ve müjde olarak indirdik.”***⁴

1– Usul-i Kâfî, c.1, s.61.

Ayyaşî tefsiri, c.2, s.266’da bu hadis biraz farklı bir ifadeyle geçmiştir.

2– Usul-i Kâfî, c.2, s.599; Biharu’l-Envar, c.19, s.31; el-Burhan, c.1, s.9.

3– Biharu’l-Envar, c.89, s.100.

4– Ayyaşî tefsiri, c.2, s.266.

Bütün bu söylediklerimiz, her şeyin açıklayıcısı olan kitaptandır.

Yine Abdul-a’la, Ebu Ubeyde ve Abdullah b. Bişr el-Has’amî, İmam (a.s)’dan şöyle duyduklarını naklederler: “Ben göklerde ve yerde olanları, cennette olanları, cehennemde olanları, bugüne kadar olup bitenleri ve olacakları bilirim.”

İmam (a.s) bir süre sessiz kaldı ve bu söylediklerinin dinleyenler tarafından çok büyük ve ağır iddialar şeklinde algılandığını görünce şunları söyledi: “Bütün bunları, Allah Azze ve Celle’nin kitabından öğrendim. Çünkü Allah, Azze ve Celle, ***‘Onda her şeyin açıklaması vardır’*** buyurmuştur.”¹

Bu hadisler, Kur’an-ı Kerim’in bütün bilim ve öğretileri, hatta geçmiş ve gelecekle ilgili haberleri kapsadığını bildirmektedirler. Elbette bu bilimler, hadislerde de geçtiği üzere, sıradan insanların ve hatta ilim sahiplerinin bile düşünüp araştırarak ulaşabilecekleri sıradan bilimlerden değildir. Aksine, bunlar Allah Resulü (s.a.a) ve Ehl-i Beyt’in sahip olduğu özel bir ilimdir.

O halde, Kur’an-ı Kerim’in bütün ilim ve öğretileri kapsamıyla ilgili olan üçüncü görüş, Ehl-i Beyt hadisleriyle bağdaştığı gibi, Kur’an-ı Kerim’in ayetlerinin zahiriyle de uyum içerisinde.²

1– Usul-i Kâfî, c.1, s.261.

2– Örneğin, “Sana bu Kitabı, her şeyi açıklayan olarak indirdik.”(Nahl, 89) ve “Bu (Kur’ân), uydurulacak bir söz değildir; ancak kendinden önceki (Hak Kitabı) nin doğrulanması, her şeyin açıklamasıdır.” (Yusuf, 111.)

Ancak Ehl-i Beyt'in bu ilimleri Kur'an-ı Kerim'den nasıl elde ettikleri konusu ise, rivayetlerde bu konunun sadece bir kısmına işaret edildiği, ilahî sırlardan biridir; tıpkı her yıl Kadir gecesinde, vuku bulacak olayların ilminin, Kur'an'ın veya batınî bilimlerin tevili olarak imamın (a.s) kalbine nazil olduğunu bildiren veya Muhatta harfleri, onların Allah-u Teâlâ'nın ism-i a'zam'ını içerdiği ve Ehl-i Beyt İmamlarının ondan yararlandıklarını haber veren çeşitli hadisler gibi.

Allame Tabatabaî (r.a) bir ihtimal olarak Kur'an-ı Kerim'in bütün ilimleri kapsadığına ve onun hadislerle de bağdaştığına değinmiş ve bu görüşün doğruluğunun ispatlanması durumunda Kur'an-ı Kerim'in bütün ilimleri nasıl kapsadığı konusunda şöyle demiştir:

Rivayetlerde şöyle geçmektedir: “Kur'an her şeyin açıklayıcısıdır. Geçmişte olup biten, gelecekte olacak ve şimdi mevcut bulunan şeylerin ilmi vardır.” Bu rivayetler doğru ise, “açıklayıcı” sözünden, bu kelimenin delalet ettiği açıklamadan daha geniş bir anlamın kastedilmiş olmasını gerektirmektedir. Kur'an-ı Kerim'de, sıradan insanların anlayamayacağı gizli sırları açığa çıkaracak bir takım işaretlerin bulunması hiç de uzak bir ihtimal değildir.

Şia'nın meşhur muhaddis ve müfessirlerinden olan Feyz-i Kaşanî (r.a) ise Kur'an-ı Kerim'in bütün ilimleri kapsamı konusunda şöyle demektedir: Bazı ilim sahipleri yukarıdaki hadisler hakkında bir takım açıklamalarda bulunmuşlardır; bunların özeti ise şöyledir: varlıklara olan ilim iki türlüdür: birincisi; insanın bir şey hakkında bilgi edinmek için duyu organlarından yararlandığı cüzî, hissî, sınırlı ve bölgesel ilimdir. Örneğin; bir şeyi görür veya dener ya

da bir haberi kendi kulağıyla duyar veya bir kişinin tanıklığını dinler ya da kendisi içtihat eder vb; böyle bir ilimde değişime uğrama ve bozulma imkânı vardır. Ayrıca, sınırlıdır; kapsamlılık özelliğine sahip değildir; çünkü hakkında bilgi edinilen şeyin mahiyet ve özü var olduğu zaman, ondan önce ve zevale uğrayıp yok olduktan sonra farklıdır. (Tıpkı bir inşaat mühendisi gibi; mühendis inşaatı yapmadan önce onun hakkında bilgi sahibidir; inşaatı yaparken onun hakkında daha farklı bir bilgi edinir; inşaat yıkıldıktan sonra da o konuda yeni bilgiler kazanır.

Diğeri ise; mebadi, sebep ve amaçları kavrama yoluyla elde edinilen, sınırlı olmayan, mutlak ve genel olan ilimdir. Böyle bir ilim vahdet, külliyat ve besatet (ayrışmayan) sıfatına sahip olup aklî bir şeydir. Şöyle ki: Her şeyin bir sebep ve nedeni vardır. Sebepleri var eden sebebe ulaşınca kadar böyledir. Sebep ve illetiyle tanınan her şey şüphesiz kesin ve sürekli olarak tanınır. Dolayısıyla, Allah'ı kemal ve cemel sıfatıyla tanıyan ve onun varlıkları var eden kaynak ve her varlık feyzinin faili olduğunu bilen bir kimse, Allah'ın mukarrep meleklerini tanıyan, küllî ve aklî hedefler için emrine verilmiş olan işleri tedbir eden melekleri tanıyan, onların sürekli ibadet halinde olduklarını, onlarda bir gevşeklik ve yorgunluğun söz konusu olmayacağını, dolayısıyla, Allah'ın izniyle kâinatın ve madde âleminin görünümelerini izafet ettiklerini bilen ve bütün bunların sebep ve sonuç sistemiyle gerçekleştiğinin bilincinde olan bir kimse, bunların tümüne vakıf olur, onların durum ve hükümlerini bilir. Böyle bir vakıf olma; şek, şüphe ve yanılgıdan uzak olur; çünkü bu durumda sebep ve sonuç sistemi uzantısında sebeplerden sonuçlara ve fail konumunda olan yaratılışın ilk mertebelerinden ikinci mertebelerine ve külliyattan cüziyata,

besitlerden (ayrışmayan şeylerden) mürekkeplere (ayrışan şeylere) ulaşmıştır. Böyle bir âlim, insanın hakikatini, durum ve kemallerini bilir. Onun tezkiye edip ilerlemesine neden olan ve onu kutsal âleme çıkaran veya onun aşağıların en aşağı mertebesine düşüren etkenleri bilir.

Böyle bir kişi bütün bunları genel ilimi sayesinde bilir, bu konuların tümünden haberdar olur. Böyle bir ilim değişmez ve sabittir; onda yanlışlık ve aksinin olması ihtimali söz konusu olmaz. Yani cüzî şeyleri külliyet ve süreklilik yoluyla elde eder. Dolayısıyla, bu açıdan bu gibi bilimlerde çokluk ve değişim olmaz; fakat onları bilen bir kimse kendiliğinden çoğalan ve değişime uğrayıp onların birbirleriyle karşılaştırılmasında değişim ve dönüşüm kanununa tabi olur. Tıpkı Allah-u Teâlâ'nın varlıklara olan ilmi ve ondan sonra da meleklerin, peygamberlerin ve onların vasilerinin geçmişteki ve kıyamet gününe kadar gelecek varlıkların durumlarından haberdar olmaları gibi. Küllî ilim sabit olup yenilenmediği için dışarıdaki bilinen şeylerin meydana gelişi ve onların çokluğu kabul etmesiyle çoğalmaz. Böyle bir ilmin niteliğini bilen bir kimse şu ayetin anlamını da bilecektir: **“Biz Kitabı sana, her şeyin açıklayıcısı olarak indirdik.”** (Nahl, 89)

Böyle bir kişi gerçekten bütün bilimlerin Kur'an-ı Kerim'de var olduğuna tanıklık eder ve onun bu ilmi, hakiki ve yakın üzerine olan bir tanımadır. Taklit ve diğerlerinden duyma ile elde edilen bir bilim değil, basiret üzerine edinilen bir bilimdir. Çünkü her şeyin ya kendisi veya sebepleri Kur'an'da geçmiş ya da amaç ve hedef olarak ona Kur'an-ı Kerim'de değinilmiştir. İşte bu nedenle küllî ve aklî bilime sahip olmayan bir kimse, Kur'an'ın sonsuz bilimleri, ahkâm ve insanı hayrete düşüren sırlarını anlamamaktadır. Bunun delili ise yukarıdaki hadiste geçen

“esas” kelimesidir. Bu hadiste şöyle geçmektedir: *“İki kişinin üzerinde ihtilaf ettiği her şeyin Kur'an'da bir esas ve kökü vardır.”*¹

D- Kur'an-ı Kerim'in Gözetici Oluşu

Kur'an-ı Kerim'in kapsamlılık ve evrenselliğinin boyutlarından bir diğeri de, ilahî kitaplarda önceki peygamberlere inen tüm öğretileri içermesidir. Çünkü Kur'an-ı Kerim o kitapların son hali ve en mükemmelidir ve hiç bir şekilde bu ilahî kitabın içeriği o kitaplardan kopuk ve ayrı değildir. Gerek hükümlerini neshettiği yerlerde ve gerekse hükümlerini kendi halinde bıraktığı yerlerde, Kur'an onların içeriğinin üzerindedir. Bu özellik semavî dinlerin takipçilerinin Kur'an öğretilerini kabul etmelerinin kolaylaşmasına neden olmaktadır.

Peygamber Efendimiz (s.a.a) bu noktaya işaret ederek şöyle buyurmaktadır: “Bana Tevrat yerine uzun(tıval) sureler, İncil yerine “Miin” (yüzlük) sureler, Zebur yerine “Mesani” sureler verildi. Mufassal (kısas) sureler ise benim üstünlük kaynağımdır. Kur'an-ı Kerim'in kendisi sevamî kitapların tanığı ve onların üstündedir.”²

Yine efendimizin şöyle buyurduğu nakledilmiştir: *“Bana kapsamlı sözler verilmiştir.”*

Atar, İmam Muhammed Bâkır'dan (a.s), “Kapsamlı söz-

1– Tefsir-i Safî, c.1, s.56–57. Nehavendî (r.a) de, Kur'an-ı Kerim'in bütün bilimleri içerdiği görüşünü kabul etmiş ve bu görüşünü ispatlamak için bir takım ayetlerle ve ayrıca Resulullah (s.a.a) ve Ehl-i Beyt'ten nakledilen hadislerle delil getirmiştir. Bk. Nefahatu'r-Rahman, c.1, s.13–14.

2– El-Kâfi, c.2, s.601.

lerden maksat nedir?" diye sorunca, İmam şöyle buyurdu:
“*Kapsamlı sözlerden maksat Kur'an'dır.*”¹

1– Emalî Şeyh Tusî, s.484.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KUR'AN-I KERİM'İN İSİM VE SIFATLARI

Kur'an-ı Kerim'in yüceliğini ve manevî makamını anlamak için dikkat edilmesi gereken konulardan biri de Kur'an'ın isim ve sıfatlarıdır. Ehl-i Beyt, Kur'an-ı Kerim'i tanıtmak ve onun kendine has özelliklerini açıklamak amacıyla onun için bir takım sıfat ve unvanlar zikretmişlerdir; bu unvan ve sıfatların her biri Kur'an-ı Kerim'deki özel bir yüceliği göstermektedir. Bunların her birini inceleyip üzerinde düşünmek, Kur'an-ı Kerim'in insanı hayrete düşüren nurlu yönlerini tanıtmaktadır. Allah-u Teâlâ, Peygamber Efendimiz (s.a.a) ve Ehl-i Beyt'tin isim ve sıfatlarından sonra, hadislerde zikredilen yüce sıfatların çoğu Kur'an-ı Kerim hakkındadır.¹

Kur'an-ı Kerim'in Özel İsimleri

Kur'an-ı Kerim'in dört ismi olduğu müfessirler arasında

1– Sıfatlardan maksat, hadislerde geçen müştak (türemiş) sıfat veya sila cümlesidir. Fakat fiil cümlesi şeklinde açıklanan özellikler konumuzun kapsamı alanına girmezler...

Ayrıca, konumuzun eksenini Allah Resulü (s.a.a) ve Ehl-i Beyt'in buyrukları olduğu için Ehl-i Beyt'in buyruklarında geçen isim ve sıfatlar konumuzun alanı içerisindedir. Dolayısıyla, konumuz, Kur'an-ı Kerim'de geçen bütün sıfatları kapsamı alanına almaz.

meşhurdur: “Kur'an”, “Furkan”, “Kitab”, “Zikir”.¹ Bazıları Kur'an-ı Kerim'in bundan daha fazla ismi olduğunu söylemişlerdir.² Bazıları ise, sadece Kur'an'ı özel isim bilmiş ve diğerlerini onun sıfatlarından saymışlardır.³

Her durumda, “Kur'an'ın özel isim ve ilim olduğuna dair hiçbir şüphe yoktur. Bu kitaptan başkasına Kur'an denilmesi halk arasında yaygın olmadığı gibi doğru da değildir. Dolayısıyla, “el-Furkan”, “el-Kitab” ve “ez-Zikir” de Kur'an'ın sıfatlarından değil, isimlerindendir. Bunların önceki peygamberlerin getirmiş oldukları kitaplar için de kullanılmaları Kur'an'ın ismi olmadıklarını göstermez; çünkü birkaç şeye bir ismin verilmesi halk arasında yaygın bir şeydir. Bu isimlerden her biri Allah'ın Kitabının bir özelliğini anlatmaktadır; bu isimlendirme bu açıdan yapılmıştır.

İmam Cafer Sadık (a.s) bir hadiste “Kur'an” ve “Furkan” isimleri arasındaki farkı anlatıyor. Abdullah b. Sinan diyor ki, İmam Cafer Sadık'tan (a.s) “Kur'an” ile “Furkan” arasındaki farkı sordum. Bunun üzerine İmam (a.s) şöyle buyurdu: “*Kur'an kitabın tümü ve vuku bulacak haberlerdir; oysa uyulan ayetler muhkem (ayetler)dir ve bütün muhkem (ayetler) Furkandır.*”⁴

1– Bk. Et-Tibyan, c.1, s.17. Şöyle ifade etmiştir: Allah-u Teâlâ Kur'an-ı Kerim'e dört isim vermiştir. Kur'an... Ve yine Mecmau'l-Beyan Ve Camiu'l-Beyan, c.1, s.67.

2– Ebu'l-Futuh Razi, Ravzatu'l-Cinan ve Ruh'u'l-Cinan Fi Tefsiri'l-Kur'an, c.1, s.8; El-Burhan Fi Ulumi'l-Kur'an, c.1, s.343; El-İtkan Fi Ulumi'l-Kur'an, c.1, s.31.

3– Nefehatu'r-Rahman, c.1, s.8.

4– Biharu'l-Envar, c.89, s.85; Tefsir-i Safi, c.1, s.30; Tefsir-i

Bu hadise göre, ister toplamak veya okumak ve tilavet etmek anlamında olan “Kere” kökünden olsun, ister muhkem, ister müteşabih, ister zahir, ister batın Allah'ın kitabının tümüne verilen isimdir.

İmam'ın (a.s) buyruğunda geçen “cümletu'l-kitab” buyruğundan “bütün herşeyi kapsayan” anlamı değil, Kur'an'ın toplanma aşaması denilen nazil olmadan önceki hali kastedilmiş olabilir. Bu aşamada her şeyin ilmi onda kayıtlıdır; işte bu nedenle İmam (a.s) buyurmuştur ki: “*Kur'an kitabın tümü ve vuku bulacak haberlerdir.*” Yani “Kur'an” Allah'ın Kitabının toplanma aşaması olup varlıkların hakikatlerinin ilmini içermektedir.

Fakat “Furkan”, “fereke” kökünden olup ayrılmak ve iki şey arasında mesafe düşürmek anlamındadır. Bu isim Kur'an'a, anlaşılıp uygulanabilen muhkem ayetlere uygun olarak verilmiştir. Çünkü hak ile batılı birbirinden ayıran muhkem ayetlerdir ve müteşabih ayetlerden anlaşılanların doğru olup olmadığı onlarla ölçülür.

Burada dikkat edilmesi gereken nokta “Kur'an” ve “Furkan” isimlerinin Kur'an-ı Kerim'in diğer isim ve sıfatlarının mihveri oluşudur; çünkü diğer isimler incelendiği zaman, bu iki isimden birine dönmektedirler.¹

Kur'an-ı Kerim'in Sıfatları

Kur'an-ı Kerim'in sıfatı olarak hadislerde geçen başlıklar seksenin üzerindedir; biz daha fazla istifade etmek için on-

Burhan, c.1, s.21.

1– Alusî'nin Ruhul-Meani tefsirinde, c.1, s.8'de açık bir şekilde dediği gibi. Yine bu konu merhum Sadru'l-Muteellihin'in Esrarul-Ayat adlı eserinin 13. sayfasından da anlaşılmaktadır.

ları, her biri Kur'an-ı Kerim'in özel bir boyutunu ortaya koyan sekiz gruba ayırdık:

- 1- Kur'an-ı Kerim'in bilimsel kapsamlılığı.
- 2- Kur'an-ı Kerim'in manevî yüceliği ve onun yaratan ile yaratılan arasında vesile oluşu.
- 3- Kur'an-ı Kerim'in ihtiyaç duyulan tüm kanun ve kural-ları içermesi.
- 4- Kur'an-ı Kerim'in hidayet ve eğitimdeki rolü.
- 5- Kur'an-ı Kerim'in, takipçilerine izzet vermedeki rolü.
- 6- Kur'an-ı Kerim'in mesajının ebediliği.
- 7- Kur'an-ı Kerim'in mesajının apaçık oluşu.
- 8- Kur'an-ı Kerim'in içeriğinin sağlamlığı ve hüccet oluşu.

Şimdi her biri Kur'an-ı Kerim'in birkaç sıfatını içeren bu grupları inceleyelim:

1- Kur'an-ı Kerim'in Kapsamlılığı

Daha önce de açıkladığımız gibi, insanoğlunun kemal ve saadete ermesi için ihtiyaç duyduğu her şey tam olarak Kur'an-ı Kerim'de vardır. Kur'an-ı Kerim'in bazı sıfatları onun bu boyutuna işaret etmektedirler; örneğin:

Me'debetullah.¹

Cevamiu'l-Kelim.²

Yenabiu'l-İlm ve Buhuruhu.

Bahrin La Yudreku Ka'ruhu.

Bahrin La Yunzifuhu'l-Mustenzifun.

1– Peygamber-i Ekrem (s.a.a), El-Emalî, Murtaza, c.2, s.27; Biharu'l-Envar, c.89, s.19 ve s.268.

2– Peygamber-i Ekrem (s.a.a); Biharu'l-Envar, c.97, s.55.

Uyunun La Yunzibuhe'l-Matihun.
 Menahilun La Yuğizuhe'l-Varidun.
 Âkamun La Yecuzu Enhe'l-Kasidun.
 Reyyun Li Ateşi'l-Ulema.
 Rabiun Li Kulubi'l-Fukaha.
 İlmun Li Men Vea.
 Ayetun Li Men Tevesseme.¹
 Er-Re'yun Naki.²
 Sıracun La Yahbu Tevekkuduhu.
 Nurun La Tutfeu Mesabihuhu.
 Şuaun La Yuzlimu Zevuhu.
 Furkanun La Yuhmedu Burhanuhu.³
 El-Muhaddisul'lezi La Yekzibu.⁴
 Himalun Zu Vucuh.⁵

Bu sıfatlar Kur'an-ı Kerim'in bilimsel yönünü ortaya koymaktadırlar. Bu sıfatların işaret ettiği noktaların anlaşılması için kısaca açıklayalım:

Me'debetullah

“Me'debe” misafir sofrasına denir. Yine edeplenme yeri anlamında da kullanılabilir.

Birinci anlama göre, Kur'an-ı Kerim için “Me'debetullah”

1– Nehcu'l-Belaga, 198. hutbe; yine daha önce zikredilen dokuz sıfat da bu hutbede geçmektedir.

2– Aynı kaynak, 156. hutbe.

3– Aynı kaynak, 198. hutbe. Yine önceki üç sıfat,

4– Aynı kaynak, 176. hutbe.

5– Aynı kaynak, 77. Hutbe.

sıfatının kullanılmasının nedeni bilim ve öğretilerinin, ruhun gıdasını temin etmesidir. İnsan ruhu, fıtratı gereğince gerçek bilim ve öğretilere, özellikle yaratılış, kıyamet ve ebedi yurda doğru seyir etmesi ile ilgili bilim ve öğretilere muhtaçtır ve Kur'an-ı Kerim bu öğretilerin kaynağı olarak sağlıklı ve güvenilir bir gıda sunarak, ruhun ihtiyacını gidermektedir. Öğretilere ihtiyacı olan bir insan bu sofranın başına oturup ondan ihtiyacı olan gıdayı almazsa, ihtiyaçlarını gidermek için, başka şeylere bulaşmış yemeklere yönelip ruhunu onunla zehirler.

Ancak ikinci anlama göre, Kur'an-ı Kerim insanın edep öğrenme yeri olması açısından Allah-u Teâlâ tarafından insan için hazırlanmış bir “me'debe” (edeplenme yeri)dir.

Hicretin 4. asrının Şia âlimlerinin ileri gelenlerinden olan Seyit Murtaza, Kur'an-ı Kerim hakkında bu sıfatın kullanılmasıyla ilgili olarak üç açıklamada bulunmuştur; bu açıklaması özet olarak şöyledir: “Medube” veya “medebe”, “edube” kökünden alınmış olup, insanın davet ettiği misafir için hazırladığı yemeğe denir. Dolayısıyla, Allah Resulü (s.a.a), insanın Kur'an-ı Kerim'i okumak veya ezberlemekten elde ettiği hayır ve yararlanmasını, davet edilen kişinin kendisi için hazırlanan yemekten yararlanmasına benzetmektedir. Bu benzetmenin nedeni şu olabilir: Bir yemeğe davet edilen misafirler nasıl sofranın etrafında toplanıyorlarsa, insanların da Kur'an'ın etrafında toplanması istenilmiştir. Ama her iki anlam da kastedilmiş olabilir.

Ma'debe “edub” kökünden alınmıştır. Dolayısıyla, “Kur'an Allah'ın ma'debesidir” cümlesinin anlamı, “Kur'an-ı Kerim'in kulların edeplerini korumak için nazil olmuştur” şeklinde olacaktır.

Cevamiu'l-Kelim

Kur'an Cevamiu'l-Kelimdir. Yani kapsamlı ve içerikli sözleri kapsayan bir kitaptır; çünkü Kur'an, her ayetinden birçok konu elde edilen, insanın hidayetine yönelik konularla ilgili kural ve külliyatı içeren bir kitaptır. Kur'an'ın Cevamiu'l-Kelim olmasından maksat, onun ister ilim ehli olsun ister sıradan halk olsun, insanların her tabakasını kapsamasıdır; yani herkes ondan kendi kemal, idrak gücü ve ilmine oranla yararlanabilir.

“Yenabiu'l-ilm ve Buhurih” (İlim pınarları ve ilim denizleri), “Bahrun la yenzifuhu'l-munzifun” (Kendisinden yararlanan susuzların suyunu bitiremedikleri deniz), “Uyunun la yenzibuhe'l-matihun” (Azaltılmayacak pınarlar), “Menahilun la yefizuhe'l-varidun” (Alındıkça azalmayan suya ait su alma yeri) sıfatları; Kur'an-ı Kerim'in kayna-yan bir pınar gibi sürekli ilim ve marifet kazanmak için yararlanılabilir olduğuna, ondan ne kadar yararlanılırsa yarar-lansın yine yerinin dolduğuna işaret etmektedir. Yani Kur'an-ı Kerim sürekli yenilenip yararlanmaya hazır olan bir kaynaktır. Herhangi bir dönemde söz konusu olan konuları anlamak için ona müracaat etmek, insanın yaşam seyrinde karşılaştığı diğer yeni konuları anlamak için onun kabiliyetini hiçbir şekilde azaltmaz. Yani Kur'an-ı Kerim insanın marifet konusundaki tüm ihtiyaçlarını her zaman cevaplayabilecek bir özelliğe sahiptir; çünkü insanı yaratan yüce varlık, onun kemale doğru hareket etmesinde gereken hareket çizgisini belirtmek için Kur'an-ı Kerim'i göndermiştir. O halde, insan gerçek anlamda marifet ve tanımaya susadığı zaman Kur'an-ı Kerim'in feyizli zülâl kaynağın-dan susuzluğunu giderebilir.

Kur'an-ı Kerim'in “Bahrun la yudreku ka'ruh” (derinliğine

ulaşılmayan deniz) olarak sıfatlandırılması, onun zahiri dışında, sıradan insanların ulaşamayacağı batınının da olduğunu göstermektedir. Sıradan insanlar ondan yararlanmak için Allah Resulü (s.a.a) ve Ehl-i Beyt'e müracaat etmelidirler.

Yine Kur'an-ı Kerim'in, canlı varlıkların hayat kaynağı olan pınar ve denize benzetilmesinden, Kur'an öğretilerinin insanın manevî hayatının kaynağı olduğu ve Kur'an-ı Kerim'in feyizli kaynağı olmadan insanın manevî hayatını sürdürmesinin imkânsız olduğu anlaşılmaktadır.

Enes, Allah Resulü'nden (s.a.a) şöyle rivayet etmiştir: “*Ey Ümmü Süleym'in oğlu! Sabah akşam Kur'an okumaktan gafil olma; çünkü Kur'an ölmüş kalbi diriltir, kötülük ve çirkinlikleri önler.*”¹

Fakat Kur'an-ı Kerim'in “Sıracun la yuhbiu tevekkuduh” ve “Şiaun la yuzlem zuuhu” şeklinde nur ışığı veya ışık verici lamba olarak vasıflandırılması, insanın maddî hareketini kolaylıkla yapabilmesi için ışığa ihtiyacı olduğu gibi (çünkü gözler ışık vesilesiyle etrafındaki şeyleri farkederek ve insan onun aracılığı ile gideceği güzergâhı seçer) aklî hareketi için de manevî nura ihtiyacı vardır; bu da Kur'an-ı Kerim'den temin edilmektedir. Kur'an-ı Kerim doğru düşünme yolunu belirtip düşünceyi şek, şaşkınlık ve vesveselerden kurtarır ve sonuca ulaşması için ona yardım eder. Başka bir ifadeyle, ışık ve nurun görme konusunda rolü ne ise Kur'an-ı Kerim'in de düşünme konusundaki rolü odur. Kur'an-ı Kerim'in bu özelliği hakkındaki en güzel açıklamayı Peygamber Efendimiz (s.a.a) yapmıştır:

1– Şerh-u Nehcu'l-Belağa, c.10, s.22, Nehcu's-Seade, c.8, s.407.

“O halde, fitneler karanlık gecelerin parçaları gibi sizi kapsadığı zaman Kur'an'a yönelin. O halde, insan helak olmaktan ve sıkıntıdan kurtulmak için dikkatli olmalı ve hakkı göz önünde bulundurmalıdır; çünkü düşünmek, gören kişi ve basiret sahibinin kalbinin hayat kaynağıdır; ni-tekim insan karanlıklarda lambanın ışığı ile yürür. O halde iyi bir şekilde kurtulun ve (şüphe ve karanlıklarda) az bekleyin.”¹

2- Kur'an'ın Manevî Yüceliği ve Yaratan ile Yaratılanlar Arasında Vesile Oluşu

Kur'an-ı Kerim için sıraladığımız bazı sıfatlar, insanı koyu karanlık, şirk ve çeşitli sapıklık kuyularına düşmekten kurtarması, gayb âleminde ona manevî feyizler ulaştırması ve onu bir âlemde başka bir âleme göçmeye hazırlaması için tabiat âleminde güvenilir bir dayanağa ihtiyacı olduğunu açıklamaktadır. Bu bölümde değineceğimiz sıfatlar şunlardır:

El-Hablu'l-Metin.²

Sebebullahi'l-Emin.³

Hablun Vasikun Urvetuh.⁴

El-İsmetun li't-Temessuk.⁵

En-Necat-u li'l-Muteallik.¹

1– El-Kâfi, c.2, s.598.

2– Allah Resulü (s.a.a), Biharu'l-Envar, c.89, s.23; İmam Ali (a.s), Nehcu'l-Belaga, 156. hutbe ve 176. hutbe.

3– Nehcu'l-Belaga, 176. hutbe, “Hablullahi'l-Metin ve Sebebuhu'l-Emin” olarak kaydedilmiştir.

4– Nehcu'l-Belaga, 198. hutbe.

5– Aynı kaynak, 156. hutbe.

El-Urvetu'l-Vuska.²

Şafiun Muşeffe.³

Mahilun Musaddak.⁴

Kâilun Musaddak.⁵

Kur'an-ı Kerim, hadislerde geçen bu sıfatlara göre sağlam bir ip ve kulptur; insan ona sarılarak dünya hayatının korkunç dalgalarında ve karanlık girdabında boğulmaktan kurtulur.

Sekaleyn hadisinde Kur'an-ı Kerim “gökten yere sarkan ip” olarak nitelendirilmiştir.

Bundan da, Kur'an-ı Kerim'in madde âleminin melekût âlemine bağlantı halkası olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlantı halkası, bütün insanların kurtulmak için sarılabilecekleri bir niteliktedir. Kur'an-ı Kerim'in Allah'ın ipine sarılmaya yönelik apaçık emri de onun bu özelliğini bildirmektedir.

3- İhtiyaç Duyulan Kanun ve Yasamaları İçermek

Amirun Zacir.⁶

Minhacun la Yezillu Nehcuhu.

Riyazu'l-Adl-i ve Ğadraneh.

Esafiyyu'l-İslam ve Bonyanuh.

1– Aynı kaynak, 156. hutbe.

2– Allah Resulü (s.a.a), Biharu'l-Envar, c.89, s.211.

3– Allah Resulü (s.a.a), El-Kâfi, c.2, s.599 ve İmam Ali (a.s), Nehcu'l-Belaga, 176. hutbe.

4– Allah Resulü (s.a.a), El-Kâfi, c.2, s.599.

5– Nehcu'l-Belaga, 176. hutbe.

6– Nehcu'l-Belaga, 183. hutbe.

Evdietu'l-Hak ve Ğaytanuhu.

Hukmun li Men Kaza.¹

El-Faziletu'l-Kubra.²

Es-Seadetu'l-Uzma.³

Ed-Derecetü'l-Ulya.⁴

Et-Tarikatu'l-Musla.⁵

Kur'an-ı Kerim'in yasama boyutuna işaret eden yukarıdaki sıfatların her biri farklı bir özelliği yansıtmaktadır. Örneğin: "Amirun ve Zacirun" (Emreden ve alıkoyandır), "Hukmun li Men Kaza" (Hüküm veren kimse için hükümdür.) Bu sıfatlar Kur'an-ı Kerim'in itikadî konularının yanı sıra sadece bir takım ahlaki tavsiyeleri içermekle kalmayıp, aksine, belli başlı emir ve yasakları ve hüküm vermek için gerekli olan hukukî kuralları içeren bir kitap olduğunu göstermektedir. Bu sıfatlardan "-Tarikatu'l-Musla" ve "Es-Seadetu'l-Uzma" gibi bazıları, adalet ve fazilete susamış insanın, sürekli peşinde olduğu üstün belde ve ideal sisteme ancak Kur'an-ı Kerim sayesinde ulaşılacağına işaret etmektedir.

Kısacası; Kur'an-ı Kerim itikat ve ahlak ilkelerini, fıkıh hükümlerini ve kişisel adabı açıklamanın yanı sıra siyasî, iktisadî ve hukukî sistemleri, uluslararası ilişki ilkelerini de içermektedir. Bu sistemlerde hem uygulanması gereken kurallar, hem de kanunları tamamlama konumunda olan

1– Nehcu'l-Belaga, 198. hutbe.

2– Allah Resulü (s.a.a), İmam Hasan Askeri'nin (a.s) tefsiri ve yine bk. Biharu'l-Envar, c.89, s.31.

3– Aynı kaynak

4– Aynı kaynak

5– İmam Rıza (a.s), Biharu'l-Envar, c.98, s.14.

ahlakî tavsiyeler açıklanmıştır.

Burada şu noktaya da dikkat etmek gerekmektedir ki, insan bazen bilimsel bir formülü elde etmek ve yaşamındaki bir sorunu halletmek için, hiç de kötü olmayan birçok zahmete katlanır; fakat insanların çoğunun, Allah-u Teâlâ'nın sonsuz rahmeti ile Kur'an-ı Kerim'in göndererek onların doğru yaşam programı ve hedefini tanımaktan ibaret olan en önemli ve en asıl sorunlarını çözdüğünün ve herkesin ona ulaşabilmesini sağladığının farkında olmayışları, gerçekten de şaşırtıcıdır; çünkü Kur'an-ı Kerim, insanoğlunun saadetini temin etmek için gerekli olan temel ilke ve sistemlerin saklı olduğu Allah'ın helal ve haramlarını içermektedir; Kur'an-ı Kerim nazil olmasaydı hiçbir bilim adamının çabasıyla hiçbir şekilde onun aydınlık veren ilkelerine ulaşamazdı. Bazıları bu hakikatten gaflet ederek insanoğlunun ispatlanmamış ve eksik teori ve görüşlerine Kur'an-ı Kerim'den daha fazla önem vermektedirler.

Emirü'l-Müminin Ali (a.s) Kur'an-ı Kerim'in azametinin bu boyutu ve onun özellikleri hakkında şöyle buyurmaktadır: *"Rabbimizin kitabı sizdedir, yanınızdadır; helâlini de açıkca göstermektedir, haramını da. Farzlarını da açıkca bildirmektedir, üstün işlerini de. Bir hükmü kaldıran ayeti de açıklamıştır, hükmü kaldırılan ayeti de. Ruhsatlarını da bildirmiştir, azimetlerini de. Anlamı hususî olan da apaçıktır, umumî olan da. İbretleri de meydandadır, örnekleri de. Mutlak olanı da bildirilmiştir, mukayyet olanı da. Anlamı herkesçe anlaşılanı da beyan edilmiştir, anlaşılmayanı da. Kısaca anlatılanları tefsir edilmiştir, müşkül anlaşılanları açıklanmış ve bildirilmiştir, öyle hükümleri vardır ki, o kitabın, mutlaka bilinmesi için ahit alınmıştır, öyle hükümleri de vardır ki kulların, onları bilmemesi de caiz sayılmıştır. Öyle ayetleri vardır ki kitapta farzdır;*

neshedilişi de sünnetle bildirilmiştir. Öyle ayetleri de vardır ki sünnetle vacip olmuştur, kitaptaysa terk edilmesine ruhsat verilmiştir. Bazı hükümleri vaktinde vaciptir, ileri zamanlarda hükmü geçer. Haramlarının da hükümleri çeşit çeşittir; öyle büyük haramlar vardır ki onları yapan cehennem vardır; öyle küçükleri de vardır ki onları yapanların suçlarını örter ve bağışlar. Öyle hükümleri vardır ki en azı da makbuldür, en çoğu da yapılabilir.”¹

Yine şöyle buyurmaktadır: “*Kur'an emreder, caydırır ve alıkoyar. Sessizdir; konuşur. Allah'ın mahlûkata bir hüccetidir. Allah insanlardan Kur'an'la söz almış, sözlerine karşı onların nefislerini rehin almış, nurunu tamamlamış, dinini Kur'an'la kemale erdirmiş ve Nebisini katına almıştır. Halka, kendilerini doğru yola iletecek Kur'an'ın hükümlerini bırakmıştır. Bunun için, Allah'a gösterdiğiniz gibi ona da saygı gösteriniz. Çünkü o, size Allah'ın dininden hiç bir şeyi gizlemedi. O'nun razı olacağı veya hoşlanmayacağı hiç bir şeyi terk etmedi. Ancak bunların yanı sıra Allah'ın dini için belli bir sancak, muhkem bir delil koydu. Onunla bu din sürdürülecek, insanlar ona çağrılacak...”²*

Başka bir yerde de buyuruyor ki: “*Gerçekten de Allah doğru yolu gösteren kitabı indirdi; onda hayrı, şerri bildirdi. Hayır yolunu tutun, hidâyete erin; şerrin yönünden sapın, orta yoldan gidin.”³*

Kur'an-ı Kerim'in yüceliği bölümünde Hz. Fatıma'nın (s.a) ve İmam Zeynelabidin'in (a.s) buyruklarında Kur'an-ı Kerim'in teşriî yönü hakkında bazı açıklamalarda bulun-

1– Nehcu'l-Belaga, 1. hutbe.

2– Nehcu'l-Belaga, 183. hutbe.

3– Nehcu'l-Belaga, 167. hutbe.

muştuk; isteyenler oraya müracaat edebilirler.

4- Kur'an-ı Kerim'in Hidayet ve Eğitimdeki Rolü

Kur'an-ı Kerim'in bazı sıfatları insanın hidayet ve eğitimindeki risaletine yöneliktir; örneğin:

Hidayet edici mürşit,¹

Nasihât edici, öğüt verici,²

Aldatmayan nasihat edici,

Saptırmayan hidayet edici,³

Kendisine uyanı hidayet eden,⁴

Size getirilen misak,⁵

Allah'ın ahdi,⁶

Bir ilâçtır ki onu kullanan artık hastalığa yakalanmaz.⁷

Şefkatli önder.⁸

Yükleyeni yükleyendir,⁹

Onunla amel edeni taşır,¹⁰

Cennete davet eden,

Cehennemden kurtaran,¹¹

1– Şeyh Saduk, El-Emalî, s.235.

2– Aynı kaynak

3– Nehcu'l-Belaga, 176. hutbe.

4– Aynı kaynak, 198.

5– Fatıma (s.a), Biharu'l-Envar, c.29, s.241.

6– El-Kafî, c.2, s.609.

7– Nehcu'l-Belaga, 198. hutbe.

8– El-Emalî, Şeyh Tusî, s.235.

9– Nehcu'l-Belaga, 198. hutbe.

10– Nehcu'l-Belaga, 198. hutbe.

11– Uyun-u Ahbari'r-Rıza.

Bir şifadır, hastalananların, onunla iyileşmeyeceklerinden korkulmaz,¹

Şifalar şifasıdır,²

Yararlı bir şifadır,³

Ehl-i Beyt'in buyruklarında geçen Kur'an-ı Kerim'in hidayet ve eğitim konusundaki rolüyle ilgili yukarıdaki sıfatlar, birkaç özelliği açıklamaktadırlar. Bu sıfatlardan bazılarını "İzleyenlerinin yollarını kaybetmedikleri aydın yol" gibi Kur'an-ı Kerim'in aydınlatıcı özelliğine işaret etmektedir; yani Kur'an-ı Kerim doğru yol ile yanlış yolu apaçık bir şekilde beyan etmektedir; öyle ki, Kur'an'ı izleyen bir kimse, hak yolu tanıma konusunda bir sorunla karşılaşmaz.

"Minhac" açık ve geniş yol anlamındadır. Kur'an-ı Kerim minhactır; yani insanın saadet yolunu o kadar geniş ve apaçık gösterir ki, takipçileri hiçbir şaşkınlık ve zorlukla karşılaşmadan onu tanıyıp, onda hareket edebilirler.

Ayrıca, Kur'an-ı Kerim'in "Yolcularının yolunu kaybetmedikleri menzillerdir" diye sıfatlandırılmasından, Kur'an yolu takipçilerinin hareket ettikleri yolda ilerlemekte oldukları, hareketlerini sürdürerek bir süre sonra insanî seyirlerinde menzil ve hedeflerden birine ulaşp, daha büyük bir menzile yönelindikleri anlaşılmaktadır.

Bu sıfatlardan diğer bazıları, Kur'an-ı Kerim'in yardımıyla onun yolunun izleyicilerine işaret etmektedir; yani Kur'an-ı Kerim sadece kılavuzluk ve yol göstermekle yetinmez, bir yol arkadaşı ve öğretmen olarak, saadet yolunun yolcu-

1– Nehcu'l-Belaga, 198. hutbe.

2– Biharu'l-Envar, c.89, s.31.

3– Nehcu'l-Belaga, 156. hutbe.

sunun yanında yer alır ve bu yolu takip etmesi için ona yardım eder. Dolayısıyla buyuruyor ki: "Yükleyeni yükleyendir", "Onunla amel eden taşıdır."

Bu sıfatlardan bazıları Kur'an'ın şifa olduğuna delalet ederler.

İnsanın ruhu ve gerçek kişiliğini ifade eden kalp sağlam olursa varlık âleminin gerçeklerini, özellikle kendisiyle ilgili gerçekleri idrak edip yaratılış ve kıyamete iman ederek iyiliklere eğilim gösterebilir ve yine onun kemale ulaşmasını engelleyen her şeyden, özellikle küfür ve şirkten uzaklaşabilir. Ancak insanın kalbi kötü davranışları nedeniyle hasta olursa, hakkı bulamaz ve hakkı tanıdığına ona yönelip, onu izleyemez; aksine, sürekli batıl ve yanlış şeylere eğilim gösterir; nihayet kemale ulaşabilmesi için Allah vergisi olan tüm yeteneklerini kaybeder ve sürekli olarak kendi eliyle kendisi için yarattığı problemler içinde kalır.

Ruh hastalıklarının da vücut hastalıkları gibi çeşitleri vardır; bunlardan her birinin özel bir tedaviye ihtiyacı vardır; bu hastalıklardan bazıları her tabibin iyileştiremeyeceği ve her ilacın etki etmeyeceği kadar zordur.

Peygamber Efendimiz (s.a.a) ve Ehl-i Beyt'ten rivayet edilen hadislerde geçen Kur'an-ı Kerim'in özelliklerinden, onun psikolojik hastalıkların en kapsamlı ve en etkili reçetesi olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, Kur'an "Bir ilâçtır ki onu kullanan artık hastalığa yakalanmaz" diye sıfatlandırılmıştır. Kur'an vesilesiyle iyileşmeyen bir hastalığa başka bir ilaç etkili olamaz ve o hastalığın iyileşeceğine dair artık bir ümit kalmaz.

Peygamber Efendimiz (s.a.a), "*Kalp de demir gibi paslanır*" buyurduğunda; "Ey Allah'ın Resulü! Kalbin cilas

nedir?” diye sorulması üzerine, “*Kur'an okumak ve ölümü anmaktır*” cevabını vermiştir.¹

Yine Enes'in Peygamber Efendimizden (s.a.a) şöyle naklettiği rivayet edilmiştir: “*Ey Ümmü Süleym'in oğlu! Sabah akşam Kur'an okumaktan gafil olma. Çünkü Kur'an ölmüş kalbi diriltir, çirkin ve kötü işlerden sakındırır.*”²

Allah'ın Ahdi

Ahit, yönetici ve komutanın, emri altındaki kişilere verdiği emir ve buyruk anlamındadır.³

“Allah'ın ahdi” sıfatı, Kur'an-ı Kerim'in, bütün kulların sürekli göz önünde bulundurmaları, yaşam programlarını ona göre ayarlamaları gereken bir emir olduğunu göstermektedir; tıpkı yönetici ve komutanın emri altındakilere verdiği emir gibidir. Bir komutanın emri altında olan kişiler, onun hükmünün sürdüğü alanda emir ve buyruklarını gözetmeksizin kendileri için bir program yapamayacakları gibi, kullar da Allah Teâlâ'nın hükümetinde Kur'an-ı Kerim'e dikkat etmeksizin kendileri için bir program tasarlamazlar.

5- Kur'an-ı Kerim'in Mesajının Sağlamlık ve Ebediliği

Kur'an-ı Kerim'in anlamlarının sağlamlık ve ebediliği bu ilahî kitabın özelliklerinden biridir. Allah Resulü (s.a.a) ve Ehl-i Beyt'in buyruklarında, Kur'an-ı Kerim hakkında geçen bazı sıfatlar bu özelliği açık bir şekilde gözler önüne sermektedir:

1– Şerh-u Nehci'l-Belaga, c.10, s.23; Nehcu's-Seade, c.8, s.407.

2– Nehcu's-Seade, c.8, s.407.

3– El-Ayn, c.1, s.102.

Direkleri yıkılmayan evdir.¹

Aranızdaki baki halifedir.²

Onunla konuşana burhandır;

Onunla delil getirene galibiyettir.

Onu amaçlayana zaferdir.

Ona uyup düşmanıya savaşıya tanıktır.

Hak ile batılı ayırır; delili reddedilemez.³

Kur'an “Direkleri yıkılmayan evdir” ifadesiyle eve benzetilmesinden ahkâmının parçaları arasındaki uyum anlaşıl-maktadır. Kur'an-ı Kerim'in her ayeti ve ayetlerde açıklanan her hüküm, dinin sağlam binasının yapımında kullanılan tuğlalar konumundadır. Onun toplamı ise temel ve direkleri sürekli sabit kalacak ebedi bir bina.

“Aranızdaki baki halifedir” sıfatı, Kur'an-ı Kerim'in mesajının, insanlık tarihi boyunca köklü olduğuna işaret etmektedir. Yani Allah Teâlâ Kur'an-ı Kerim'i nazil etmeden önce insanları hidayet etmek için bir takım kitaplar göndermiştir. Fakat onların her biri bir süre sonra insanların elinden çıkmıştır. O, mesajların sonuncusu, onların tümünün hatırası ve onların yerine geçendir. O mesajlara ilgi ve sevgi duyanlar, onların insanı mest eden hoş kokularını almak için tüm varlıklarıyla Kur'an-ı Kerim'e gelmelidirler.

“Onunla konuşana burhandır” ve “Onunla delil getirene galibiyettir” gibi sıfatlar, Kur'an-ı Kerim'in öğretilerinin sağlamlığını ortaya koymaktadır; çünkü bu öğretiler her

1– Nehcu'l-Belaga, 133. hutbe.

2– Fatıma (s.a), Biharul-Envar, c.89, s.13.

3– Nehcu'l-Belaga, 198. hutbe.

mantığın doğruluğunu itiraf edecek şekilde apaçık deliller üzerine kurulmuştur.

6- Kur'an'ın Takipçilerine İzzet Verme ve Yüceltmedeki Rolü

Kur'an-ı Kerim takipçilerine izzet ve yüceliği armağan etmektedir. Bu ilahî kitabın bazı sıfatları bu özelliğe işaret etmektedir:

Yücesi sarp bir kaledir. –

Bir üstünlüktür, yarenlerini bozguna uğratmaz.¹

Ona dost olana üstünlüktür.

Bir üstünlüktür ki, yardımcıları yenik düşmez.

Kim ona sarılırsa, o kimseye kalkan kesilir.

Bir gerçektir ki; ona uyanlar horluğa düşmez.²

Bir zenginliktir ki; ondan başka zenginlik olmaz.³

Şüphesiz, insanoğlunun yolunu seçme konusundaki endişelerinden biri de yenilgiye uğramasından, kişisel veya toplumsal açıdan çabalarının bir yararı olmamasından korkmasıdır. Dolayısıyla her insan, sonucundan emin olabileceği veya yenilgiye uğrama ihtimali az olan bir yol seçmek istemektedir.

Ehl-i Beyt'in Kur'an-ı Kerim için saydıkları özelliklerden biri de Kur'an'ın insan için önerdiği yolun, takipçileri için sürekli izzet ve yüceliği garanti etmesi; onlar için hiçbir zaman yenilgi ve zilletin söz konusu olmamasıdır. İnsanlar Kur'an-ı Kerim yolunda yaptıkları her çabayla kemal yo-

1– Nehcu'l-Belaga, 133. hutbe.

2– Nehcu'l-Belaga, 1998. hutbe.

3– Mecmau'l-Beyan, c.1, s.15.

lunda ilerlerler; çünkü kişisel açıdan Kur'an takipçileri ister görünüşte zafere ulaşsınlar ister ulaşmasınlar, nihayet ebedi saadete ulaşır peygamberler ve salih kulların arasında yer alırlar. Toplumsal açıdan da, hak daveti yayma ve insanların kalbine yerleştirme konusundaki çabaları ister istemez etkili olacak ve bu çalışmaların sonucunda dinin temelleri halk arasında her gün daha da güçlenecektir.

Aslında, Allah'ın peygamberleri ve salih kulların kıyamı sayesinde insanlar, yeryüzünde hakkı isteme ve adaleti arama gibi kavramlarla tanışıp çeşitli şekillerde (hatta dinî görünümü olmayan şekillerde bile) onu ele geçirmek için çaba harcarlar; o halde Kur'an, yarenleri yarensiz kalmayacak bir hak ve taraftarları yenilgiye uğramayacak bir izzettir.

“Yücesi sarp bir kaledir” ve “Kim ona sarılırsa ona kalkan kesilir” sıfatından, Kur'an-ı Kerim'in şeytanın orduları karşısında insanı tamamen koruduğu anlaşılmaktadır. Kur'an öğretileri bir kale gibi öylesine sağlam ve yücedir ki şeytan ve vesveselerinin onun sağlam duvarına işleyip zirvesine çıkması imkânsızdır.

7- Kur'an-ı Kerim'in Mesajının Apaçık Oluşu

Kur'an-ı Kerim sağlam bir içeriğe ve derin bir batına sahip olmakla birlikte, görünüş bakımında da akıcı bir söz ve açık bir mesajdır; öyle ki, hiçbir söz güzellik ve akıcılıkta ona ulaşamaz; hem bilinmesi gereken en yararlı şeyler ve hem de en açık ve akıcı mesajlardır. Ehl-i Beyt'in buyruklarında Kur'an-ı Kerim için sıralanan aşağıdaki sıfatlar, onun bu boyutuna işaret etmektedir:

Sözcüdür; hiçbir zaman dili hakkı söylemekten yorulmaz.¹

Konuşan sessizdir.²

En yararlı kıssalardır.³

En güzel sözlerdir.⁴

Sözlerin efendisidir.⁵

En belagatlı öğüttür.⁶

8- Kur'an'ın Hüccet Oluşu

Kur'an-ı Kerim Allah Resulü'nün (s.a.a) ümmete emanet bıraktığı, böylece kendilerine sarılarak İslam dininin yolunu tanımaları ve sapmamalarını dilediği iki paha biçilmez şeyden biridir. O iki şey Allah'ın kitabı "Kur'an" ve Kur'an'ın açıklayıcısı ve insanların ona nasıl sarılacaklarını öğretene "Ehl-i Beyt"tir." Allah-u Teâlâ, Kur'an-ı Kerim ve Ehl-i Beyt'i takip etmeyip hak yoldan ayrılanlara, kıyamet günü ilahî mahkemesinde Kur'an ve Ehl-i Beyt ile delil getirip, onların aleyhlerine hüküm verecektir. Kur'an'ın insanlar için hüccet oluşunun anlamı işte budur. Belki de bu, Kur'an-ı Kerim'in en önemli özelliklerinden biridir; çünkü bütün insanları kapsamına alan ve onları, kaderlerini belirleyecek büyük sorumluluğun karşısına çıkaran, bu özelliktir. İnsanın bu sorumluluk karşısında davranışı, onun ebedi saadet veya bedbahtlığını belirler. Aşağıdaki sıfatlar Kur'an-ı Kerim'in bu özelliğini açıklamak-

1– Nehcu'l-Belaga, 133. hutbe.

2– Nehcu'l-Belaga, 183. hutbe.

3– Nehcu'l-Belaga, 110. hutbe.

4– Nehcu'l-Belaga, 110. hutbe.

5– Mercmau'l-Beyan, c.2, s.157.

6– Şeyh Saduk, el-Emalî, s.576.

tadır:

En büyük ağırlıktır.¹

Allah'ın kullarına hüccetidir.²

Temiz kişilere yol göstermek için sebeptir.³

Hüccet ve düşmanı ezendir.⁴

Ona ait olana geçerli özürdür.”⁵

1– El-Hisal, s.66.

2– Nehcu'l-Belaga, 183. hutbe.

3– Nehcu'l-Belaga, 198. hutbe.

4– Nehcu'l-Belaga, 83. hutbe.

5– Nehcu'l-Belaga, 198. hutbe.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

KUR'AN OKUMANIN FAZİLETİ

Ehl-i Beyt hadis kaynaklarında Kur'an-ı Kerim'i okumanın fazileti, manevi etkileri ve Allah-u Teâlâ'nın buna verdiği mükâfatlar hakkında çok sayıda hadis nakledilmiştir.

Bu hadislerde Kur'an-ı Kerim'i okumanın hikmeti, sevabı, yine Kur'an-ı Kerim'in bazı sure ve ayetleri okumanın sevabı gibi Kur'an-ı Kerim'in farklı boyutları anlatılmıştır. Biz bu hadisleri, “Kur'an Okuma ve Onun Hikmeti”, “Kur'an'ı Okumanın Sevabı ve Manevi Mükâfatı”, “Kur'an Okumanın Günahların Bağışlanmasındaki Etkisi”, “Kur'an Okumanın İnsanın Manevî Derecelerini Yükseltmesindeki Etkisi”, “Kur'an Okumanın Duanın Kabul Olmasındaki Etkisi”, “Kur'an Okumanın Dünyevî Eser ve Bereketleri”, “Kur'an'ın Belli Başlı Sure ve Ayetlerini Okumanın Etki ve Sevabı” başlıkları altında inceleyeceğiz.

Elbette bazen bu etkilerin tümü veya birkaçı bir hadiste açıklanmıştır. Dolayısıyla konuyu tekrarlamaktan sakınmak için, hadisin bir bölümünü zikretmemiz hadisin mesajına zarar verdiği durumda, hadisin asıl mesajını ölçü edinecek onu bu başlıkların birinin altında kaydedeceğiz.

Kur'an Okuma ve Kur'an Okumanın Hikmeti

Kur'an okumaya önem verme, Peygamber Efendimiz (s.a.a) ve Ehl-i Beytinin Müslümanlara sürekli olarak vurguladıkları tavsiyelerinden biridir. Buna göre Kur'an-ı Ke-

rim'i okuma her Müslüman'ın ve özellikle Ehl-i Beyt takipçilerinin her gün yaptığı sürekli programlarından biri olmalıdır.

Kuleynî (r.a) kendi senediyle İmam Cafer Sadık'tan (a.s)'tan, Peygamber Efendimiz (s.a.a)'ın İmam Ali (a.s)'ye yaptığı vasiyette şöyle buyurduğunu nakleder: “*Her durumda Kur'an oku.*”¹

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmaktadır: “*Pazarda ticaret yapmakta olan tacirlerinizin günlük işlerden sonra, uyumadan önce evde en azından Kur'an'ın bir suresini okumalarına, böylece Allah'ın, okuduğu her ayete karşı ona on sevap yazmasına ve on günahını silmesine engel olan şey nedir?*”²

Emirü'l-Müminin Ali (a.s) oğlu İmam Hasan (a.s)'a yapmış olduğu vasiyetinde Kur'an-ı Kerim'i sürekli okumayı hatırlatarak şöyle buyurmaktadır: “*Sana takvalı olmayı, namazı vaktinde kılmayı, zekâtı yerine vermeyi tavsiye ediyorum ve yine sana diğerlerinin suçunu affetmeyi, öfkeni yutmayı, akrabalara sıla-ı rahimde bulunmayı, cahil karşılarında sabırlı olmayı, dini kavrama yolunda çaba harcamayı, işlerde sakınmayı, Kur'an'ı gözetmeyi, iyi komşuluk yapmayı, iyiliğe emredip kötülükten sakındırmayı ve Allah'a karşı günah olan bütün çirkinliklerden uzak durmayı tavsiye ediyorum.*”³

Yine oğlu Muhammed Hanefiyye'ye yapmış olduğu vasiyetinde ona sürekli Kur'an okumasını emrederek şöyle bu-

1– Vesailu's-Şia, c.6, s.176.

2– El-Kâfi, c.2, s.611.

3– İbn Şu'be Harranî, Tuhafu'l-Ukul, s.222.

yurmaktadır:

“Kur'an'ı oku, onda geçen şeylere amel et, Kur'an'ın farzları, helalleri, haramları, emir ve nehiyelerine bağlı kal, Kur'an ile teheccüt et, gece-gündüz onu oku. O, Allah Teâlâ'nın yarattıklarına ahdidir. Dolayısıyla her Müslüman'a her gün elli ayet kadar bile olsa, kendi ahdini yerine getirmesi farzdır. Bil ki, cennetin dereceleri Kur'an ayetlerinin sayısı kadardır. Kıyamet günü Kur'an'ı okuyana, “Oku ve yüksel” denilecektir. Cennette peygamberler ve sıddıklardan sonra hiç kimsenin derecesi Kur'an karinden (okuyucusundan) daha yüksek olmayacaktır.”¹

İmam Cafer Sadık (a.s) da Kur'an okumayı her Müslüman'ın vazifesi bilerek şöyle buyurmaktadır: “Kur'an Allah'ın kullarına bir ahdidir. O halde her Müslüman'a kendi ahdini yerine getirmesi ve her gün ondan elli ayet okuması yakışır.”²

Hadislerde Kur'an'ı okumaya özel bir ilgi duymanın ve her Müslüman'ın kendisinin sürekli bir vazifesi olarak kabul etmesi ve günlük işlerinden saymasının gerekliliğinin açıklanmasının yanı sıra, bu işin hikmet ve felsefesine de işaret edilerek Kur'an-ı Kerim'in Allah Teâlâ'nın kullar için gönderdiği bir ahdi olduğu bildirilmiştir. Dolayısıyla her Müslüman'ın kendi ahdini yerine getirmesi gerekir. Daha önce de dediğimiz gibi bir makam sahibi tarafından kendi emri altındaki bir kişi veya bir gruba yapılan özel bir tavsiye ve uygulamaya ahit denilmektedir. O halde Kur'an-ı Kerim, Allah-u Teâlâ'nın kullarına verdiği emirler topluluğudur; kullar bu emirlere uymak ve onlara itaatsizlik et-

1– Men La Yehzuruhu'l-Fakih, c.2, s.628.

2– El-Kâfi, c.2, s.609.

memek zorundadırlar. İşte bu nedenle sürekli onun hakkında bilgi sahibi olup, emirlerini yerine getirmek için sürekli ona müracaat edip hiçbir zaman ondan bağlantımızı kesmemek zorundayız.

Çünkü insan, Kur'an-ı Kerim'e böyle bir değer vermezse, hayatın çalkantılı denizinde boğulması sonucu Allah'ın ahdini unutabilir veya pratikte ona gereken önemi veremeyebilir. Kur'an-ı Kerim'in adabını gözeterek onu sürekli ve günlük okuması, onu unutmamasına ve emirlerinin içeriğine karşı ilgisiz kalmamasına neden olur.

Dolayısıyla, Kur'an-ı Kerim'i okumanın en önemli hikmetlerinden biri, Allah-u Teâlâ'nın insanlara gönderdiği emirlerin içeriğinden haberdar olmaktır ve herkes Kur'an-ı Kerim'i okuyarak onun içeriğini bilip uygulamak zorundadır.¹

Dolayısıyla, Kur'an okumak ancak diğer özelliklerle birlikte mümin kişinin kişilik yapısında rol alması durumunda gerçek yerini bulacaktır.

İmam Muhammed Bâkır (a.s) Şia'nın özelliklerini açıklarken işaret ettiği birkaç şeyden biri de Kur'an okumaktır. Buyuruyor ki: *“Ali (a.s) Şiileri geceyi ibadetle geçirmelelerinden dolayı dudakları kurumuş, karınları zayıf, renkleri sarı ve yüzleri değişmiş olan renkleri sararmış zayıf bedenli kişilerdir. Gece onları kapsayınca yeri kendilerine yatak yapar, alınlarını yere koyar, gözlerinden yaşlar dökülür, gözyaşları, namazları ve duaları fazla olur. Allah'ın*

1– “Andolsun biz, daha önce de Âdem'e ahit (emir ve vahiy) vermiştik. . Ne var ki o, (ahdi) unuttu. Onda azim de bulmadık” ayetinden unutma ve gaflet etmenin ahde ilgisizliğe neden olduğu anlaşılmaktadır.

Kitabı'nı tilavet ederler. İnsanlar neşeliyken onlar hüzüün içerisindeyler."¹

Şia'nın sıfatlarını açıklarken başka bir yerde ise şöyle buyurmaktadır: *"Ey Cabir! Şiiliği seçen birisinin biz Ehl-i Beyt'in muhabbetimizden söz etmesi yeterli midir? Allah'a andolsun ki, bizim Şiamız ancak Allah'tan çekinen ve O'na itaat eden kimsedir. Bizim Şiilerimiz sürekli tevazu, huzu ve huşu göstermek, emaneti eda etmek, Allah'ı çokça anmak, oruç tutup ve namaz kılmak, anne ve babaya iyilikte bulunmak, fakir, yatalak hasta, borçlu ve yetim komşularla ilişki kurmak, Kur'an tilavet etmek ve dilini hayır dışında insanlardan korumakla tanınırlar. Onlar kendi kabilelerinin eminleridirler.*"²

İşte bu nedenle İmam Hasan Askerî (a.s) müminin kişiliğini olgunlaştırmak için diğer tavsiyelerinin yanında, Kur'an okumayı tavsiye ederek Şeyh Saduk'un değerli babası Ali b. Hüseyin Babeveyh ve diğer Şiilere hitaben şöyle buyurmuştur:

"Ey güvendiğim büyük adam Ebu Hasan Ali b. Hüseyin el-Kummî! Allah seni rızasına vesile olacak şeylere muvaffak etsin ve kendi rahmetiyle senin soyundan iyi evlatlar kılsın. Sana ilahî takvayı, namazı ayakta tutmayı ve zekât vermeyi tavsiye ediyorum; çünkü namaz, zekâtı vermekten sakınanlardan kabul edilmez.

Yine sana diğerlerinin suçunu affetmeyi, öfkeyi yutmayı, sıla-ı rahimde bulunmayı, kardeşlerinle yardımlaşmayı, zorluk ve rahatlıkta onların ihtiyaçlarını gidermek için ça-

1– Sıfatu's-Şia, s.10.

2– Sıfatu's-Şia, s.11–12.

ba harcamayı, cahillik karşısında sabırlı olmayı, dini anlamak için çaba harcamayı, işlerde sakınmayı, Kur'an'ı gözetmeyi (Kur'an'la bağlantılı olmayı), güzel ahlaklı olmayı, iyiliği emredip kötülükten sakındırmayı ve bütün çirkinliklerden uzak durmayı tavsiye ediyorum. Allah-u Teâlâ şöyle buyurmaktadır: "Onların aralarındaki gizli konuşmaların çoğunda hayır yoktur. Yalnız sadaka yahut iyilik ya da insanların arasını düzeltmeyi emreden(in konuşması) hariç." Gece namazı kıl; çünkü Allah Resulü (s.a.a) Ali'ye tavsiye ederek üç defa şöyle buyurdu: *Ey Ali! Gece namazı kıl. Gece namazını hafife alan bizden değildir. Tavsiyeme uy ve Şiilerime (takipçilerime) de ona uymalarını emret."*

İmam Hasan Askerî (a.s)'nin, *"Sana Kur'an'ı gözetmeyi tavsiye ediyorum"* şeklindeki buyruğundan, Kur'an okumada sürekliliğin istendiği anlaşılmaktadır. Yani, insan hayatı boyunca sürekli Kur'an okumalı ve Kur'an okumaya mevsimlik ve dönemlik bir olay olarak bakmamalıdır.

İmam Muhammed Bâkır (a.s)'ın Şia'nın sıfatları konusundaki buyruklarından şu anlaşılmaktadır: Kur'an tıpkı namaz gibidir; insan onunla ne kadar çok bağlantılı olsa ve ne kadar fazla Kur'an okusa, o kadar güzeldir. Bu açıdan hiçbir sınırlama söz konusu değildir. Elbette bir süre sonra yorularak Kur'an'dan tamamen uzaklaşacak şekilde olmamalıdır; programlama öyle yapılmalıdır ki her zaman ve tüm şartlar altında Kur'an okumaya önem verilmelidir.

Emirü'l-Müminin Ali (a.s) da karanlık gecelerde pür dikkat Kur'an okumayı takva sahiplerinin sıfatlarından sayarak şöyle buyurmuştur:

"Gece oldu mu, ayaklarına basarlar, saflar kurarlar, ibadete koyulurlar. Kur'an ayetlerini, harfleri sayılacak kadar

ağır, anlamını düşünerek okurlar; kendilerini bu şekilde hüznere atarlar; dertlerinin devasını Kur'an'da bulurlar. Kur'an'dan teşvike, sevaba, mükâfata ait bir ayet okuyunca o sevabı elde etmeyi umarlar, gönüllerini özlemle ona verirler; sanırlar ki o mükâfat, gözlerinin önüne gelmiş, se-rilmiştir. Korkutucu bir ayet geçti mi, kulaklarını ona verirler; sanırlar ki cehennemin yalınlanması, alevi yücelir-ken çıkardığı ses, kulaklarına gelmektedir, onu iştitedirler. Rükû ederek iki kat olmuşlardır; alınlarını, ellerini, dizlerini, ayak parmaklarını yerlere döşemişlerdir; secde-ye kapanmışlardır; yüce Allah'tan azaptan, zincirlere vurulmaktan kurtulmayı dilemeye koyulmuşlardır.”¹

İmam Zeynelabidin (a.s) sürekli Kur'an-ı Kerim'i okumayı insanın en iyi amellerinden birisi olarak saymıştır. Zehri şöyle demektedir: Ali b. Hüseyin (a.s)'e, “Hangi amel daha üstündür?” diye sordum. İmam (a.s), “Konaklayıp göçen insanın durumu” buyurdu. Ben, “Konaklayıp göçen insanın durumu nasıldır?” diye sordum İmam (a.s) şöyle buyurdu: “Kur'an'a başlayıp onu bitirmek; öyle ki Kur'an'ın başından girdiği zaman sonundan çıkar.”²

Kur'an Okuma'nın Sevabı ve Manevî Mükâfatı

Birçok hadiste Kur'an okumanın değer ve sevabı vurgulanmıştır. Kur'an'ın her harfini okumanın sevabı on haseneye, yani on iyi işe denk sayılmıştır. Bu sevap normal durumda Kur'an okuyanlar için verilmektedir. Fakat namazda Kur'an okumak hadislerde de açıklandığı üzere çok daha fazla sevap içermektedir.

1– Nehcu'l-Belağa, 193. hutbe.

2– Biharu'l-Envar, c.89, s.204.

Allah Resulü (s.a.a)'nden bu konuda şöyle rivayet edilmiştir: “Kur'an Allah'ın ipidir; o, apaçık bir nur ve yararlı bir şifadır... Kur'an okuyun; Allah Kur'an'ın her harfini okumanın karşısında sizi on hasene ile mükâfatlandırır. Ben “Elif Lam Mim” için on hasene verileceğini söylemiyorum; aksine, “Elif” için on, “Lam” için on ve “Mim” için de on hasene verilir.”¹

Emirü'l-Müminin Ali (a.s) bu konunun ayrıntısıyla ilgili şöyle buyurmaktadır: “Namazda Kur'an okuyan kimseye, kıyam halinde okuduğu her harfe karşı yüz hasene ve oturduğu halde okursa elli hasene verilir. Namaz dışında abdestle okursa yirmi beş hasene, abdestiz okursa on hasene verilir. Fakat ben bu hasenelerin “Elif Lam Mim Ra” için olduğunu söylemiyorum; aksine bunun “Elif”i için on hasene, “Lam”ı için on hasene, “Mim”i için on hasene ve “Ra”sı için de on hasene verilir.”²

İmam Hüseyin (a.s)'den de şöyle rivayet edilmiştir: “Kim kıldığı namazda, ayakta Allah Teâlâ'nın Kitabından bir ayet okursa, okuduğu her harf karşısında onun için yüz hasene yazılır. Namaz dışında bir ayet okursa, Allah okuduğu her harf karşısında onun için on hasene yazar. Eğer Kur'an'ı dinlerse, her harf karşısında Allah onun için bir hasene yazar. Kur'an'ı geceleyin hatmederse, melekler sabaha kadar ona salât ve selam gönderirler. Onu gündüz hatmederse koruyucu melekler akşama kadar ona salât ve selam gönderirler ve onun bir duası kabul olunur. Bu iş onun için gökle yer arasındaki şeylerden daha hayırlıdır.”

1– Vesailü's-Şia, c.6, s.191.

2– Vesailü's-Şia, c.6, s.197. Uddetu't-Dai'den, Elli Beş hasene babında.

Ben, “Bu Kur’an okuyan (okuyabilen) kimsenin mükâfatıdır; Kur’an okumayan kimsenin durumu nasıl olacaktır?” diye sordum. İmam (a.s) bunun üzerine şöyle buyurdu:

“Ey Esedî kardeş! Allah cömert ve yücedir. Beraberinde olanı (ezberlediğini) okuyan kimseye de bu mükâfatı verir.”¹

İmam Muhammed Bâkır (a.s) çeşitli hallerde Kur’an okumanın sevabı konusunda şöyle buyurmaktadır:

“Kim namaz kılarken ayakta Kur’an okursa Allah okuduğu her harfe karşı onun için yüz hasene yazar, kim de namaz kılarken oturduğu halde okursa onun için de her harfe karşı elli hasene yazar. Kim namazının dışında okursa Allah her harf karşısında onun için on hasene yazar.”

İbn Mahbub şöyle demektedir: Ben bu rivayeti İbn Sinan’ın naklettiği şekilde Muaz’dan duydum.

İmam Zeynelabidin (a.s) ve İmam Cafer Sadık (a.s)’tan şöyle nakledilmiştir:

“Kim Kur’an’ı okumadan onun bir harfini dinlerse Allah onun için bir hasene yazar, bir günahını siler ve derecesini bir derece yükseltir. Kim namaz dışında gözüyle Kur’an’ı okursa, her harf karşısında Allah onun için bir hasene yazar, bir günahını siler ve derecesini bir derece yükseltir. Kim Kur’an’ın bir harfini açıkça öğrenirse, Allah onun için on hasene yazar, on günahını siler ve derecesini on derece yükseltir. Her ayet karşısında demiyorum; aksine, her “Ba” harfi ve her “Ta” harfi karşısında ve bunun gibi. Kim namazda oturduğu halde Kur’an’dan bir harf okursa,

1– Kuleynî, El-Kâfî, c.2, s.611.

Allah her harf karşısında onun için elli hasene yazar, elli günahını siler ve elli derece yükseltir; namazda ayakta-ken Kur’an’dan bir harf okursa, Allah onun için yüz hasene yazar, yüz günahını siler ve yüz derece yükseltir. Kim Kur’an’ı hatmederse ya hemen ya da daha sonra kabul olmuş bir duası olur.”

Ben, “Fedanız olayım, Kur’an’ın tümünü mü hatmederse?” diye sorunca İmam (a.s), “Kur’an’ın tümünü” buyurdu.¹

Kur'an-ı Kerim'in Günahlardan Temizlenmede Etkisi

Şüphesiz bazı iyi ameller öyle büyük bir değere sahiptirler ki, sevap ve mükâfata ulaşmayı gerektirdiği gibi insanın kalbinden günahın etkilerini gidermek, geçmişte işlediği kötü amellerin cezasından kurtulmak konusunda da etkili olabilmektedirler. Bu etki, bazen insanın içinde bir değişim oluşturarak pişman olup geçmişte işlediği kötü amellerden yüz çevirerek, onları telafi etmek için çaba harcamasına neden olabileceği gibi bazen de o amelin kendisi öyle bir değere sahiptir ki, insanın kötü ameli onun etkisi altında kalarak af olmasına neden olur.

Ehl-i Beyt hadislerinden anlaşıldığı kadarıyla, Kur'an-ı Kerim ile ünsiyet kurmak ve adabına riayet ederek Kur'an okumak, ister insanda oluşturduğu değişim açısından olsun, ister özündeki değer açısından, günahın etkilerini gidermesi ve insanın ilahî mağfirete ulaşmasında çok önemli bir rolü vardır.²

1– Kuleynî, El-Kâfî, c.2, s.612.

2– Kur'an-ı Kerim'in sıfatları konusunda, bu hususta Peygamber Efendimizden (s.a.a) şöyle bir rivayet nakledilmiştir: “Demir paslandığı gibi kalpler de paslanır.” Denildi ki, “Ey Allah’ın

Yine bu konu, kıyamet günü Kur'an-ı Kerim'in şefaati konusunda nakledilen çeşitli hadislerden de anlaşılmaktadır. Birçok rivayete göre Kur'an-ı Kerim, kıyamet gününde Kur'an karilerine (okuyanlarına) ve Kur'an'a uyanlara şefaet ederek kıyamet günü onları ilahî cezalandırılmadan kurtaracak ve cennetin yüce mevkilerinde ulaştıracaktır.

İnsanın, anne ve babasının ilahi mağfirete ulaşmasında Kur'an okuma ve onu hatmetmenin etkisi hususunda Peygamber Efendimiz (s.a.a)'den nakledilen aşağıdaki hadis, müminlerin kalbinde büyük bir ümit oluşturmaktadır. Bu hadiste şöyle geçmektedir:

*"Ey Selman! Kur'an oku. Çünkü Kur'an okumak günahların kefareti, cehennem ateşine karşı bir örtü ve azaptan güvencedir... Bir mümin Kur'an okuduğu zaman Allah ona rahmet gözüyle bakar... ve her harf karşılığında sırat köprüsü üzerinde ona bir nur verir. Kur'an'ı hatmedince Allah ona Rablerinin elçiliğini insanlara ulaştıran üç yüz on üç peygamberin sevabını verir. Allah'ın, peygamberlerine nazil etmiş olduğu bütün kitapları okumuş gibi olur. Allah onun bedenini ateşe haram kılar; yerinden kalkmadan (s.a.a) onu, annesini ve babasını bağışlar..."*¹

İmam Muhammed Bâkır (a.s) şöyle buyurmaktadır: "Kıyamet günü Kur'an-ı Kerim en güzel şekilde zahir olacak; Müslümanların yanından geçecek, herkes, "Bu kişi biz-

Resulü! Onu parlatacak şey nedir?" Buyurdu: "Kur'an okumak ve ölümü hatırlamak." El-Avali'l-Leali, c.1, s.279. yine bu hadis Kutbuddin Ravendi'nin ed-Deavat kitabında da nakledilmiştir. Ama bu kaynakta hadisin alt kısmı şöyledir: "Allah'ı zikretmek ve Kur'an okumak."

1– Biharu'l-Envar, c.89, s.18

*dendir" diyecek. Onların yanından geçerek peygamberlere ulaşacak; onlar da "Bu kişi bizdendir" diyecekler. Onların yanından geçerek mukarreb meleklere ulaşacak. Herkes, "Bu kişi bizdendir" diyecek. Nihayet izzet sahibi Allah Teâlâ'ya ulaşacak da diyecek: 'Ey Rabbim! Falan oğlu falancayı sıcak günlerde susuz bıraktım ve dünyada gecelerini uyanık tuttum. Falanca oğlu falancayı gündüzleri susuz bırakmadım ve geceleri uyanık bırakmadım.' Allah buyuracak ki: 'Onları mevkilerine göre cennete yerleştir.' Bunun üzerine Kur'an ayağa kalkacak ve herkes onun peşinden hareket edecek. Kur'an mümine diyecek ki: 'Oku ve yüksel! Nihayet her mümin kendisine ait olan yere ulaşıp oraya yerleşecek.'"*¹

İmam Cafer Sadık (a.s) Kur'an-ı Kerim'in şefaet etmesi ve Kur'an okumanın kıyamet günü günahların bağışlanmasındaki etkisi hakkında şöyle buyurmaktadır: "Kıyamet günü divanlar üç kısımdır: Allah'ın nimetlerinin bulunduğu divan, iyiliklerin bulunduğu divan, kötülüklerin bulunduğu divan. Nimetler divanı ile iyilikler divanı karşı karşıya olacaklardır. İlahî nimetler bütün iyi işleri kapsamına alacak ve kötülükler divanı kalacaktır ve sonra mümin kişi hesap için çağrılacaktır. Böylece Kur'an en güzel yüzle gelerek onun karşısında durup şöyle diyecektir: 'Ey Rabbim! Ben Kur'an'ım ve bu ise senin mümin kulundur; o, beni okumakla kendisini zahmete düşürüyor ve uzun geceleri beni tane tane okuyarak geçiriyor, geceleyin uyanıkken gözleri yaş akıtıyordu; beni mutlu ettiğin gibi onu da mutlu et.' Bunun üzerine Aziz ve Cabbar olan Allah, "Ey benim kulum! Sağ elini aç" diyecek ve onu kendi rızasıyla ve sol elini ise yine kendi rahmetiyle dolduracak ve sonra

1– El-Kâfi, c.2, s.601-602.

şöyle diyecektir: “Bu cennet senin emrindedir; o halde oku ve yüksel.” Sonra okuduğu her bir ayette bir derece yükselecektir.”¹

Hatta bazı hadislerde Kur'an-ı Kerim okumanın kişinin kâfir olan anne ve babasının bile azabını hafifleteceğinden söz edilmiştir. Bu konuda İmam Cafer Sadık (a.s)'tan şöyle nakledilmiştir: “Kur'an'ı yüziünden okumak, insanın anne ve babasının kâfir bile olsalar azaplarını hafifletir.”²

Derecenin Yükselmesinde Kur'an Okumanın Etkisi

Kur'an okumanın etki ve bereketlerinden biri de, insanın manevi derecelerinin yükselmesidir. Hadislerden anlaşılıyor ki, Kur'an-ı Kerim'in bir kaç ayetini okumak bile insanda öyle bir etki ve dönüşüm oluşturmaktadır ki, onun sayesinde kısa bir süre bile olsa zikredenler, itaat edenler ve huşu edenlerin sırasında yer alma liyakatine sahip olur. Açıktır ki bu durumun devam etmesi insan hayatının akışında genel bir değişim oluşturup onu geçmişte işlediği günahları telafi etmeye zorlayarak tekrar o günahlara ulaşmasını engelleyebilir, hatta onu manevi makamlara ulaştırabilir. Bu konuda Peygamber Efendimiz (s.a.a) şöyle buyurmaktadır:

“Kim bir gecede Kur'an'dan on ayet okursa gafillerden yazılmaz. Elli ayet okuyan bir kimse zikredenlerden, yüz ayet okuyan itaatkârlardan, iki yüz ayet okuyan huşu edenlerden, üç yüz ayet okuyan kurtuluşa erenlerden, beş yüz ayet okuyan içtihat edenlerden ve bin ayet okuyan için bir kantar altın yazılır. Bir kantar on beş bin miskal altındır;

1– El-Kâfi, c.2, s.602.

2– El-Kâfi, c.2, s.613.

miskal ise yirmi dört parmadır (hacim ölçüsü); onun en azı Uhud dağı gibi ve en büyüğü gökle yerin arasındaki genişlik kadardır.”¹

Kur'an okumanın, ahiret âleminde insanın cennetin derecelerinden yukarı çıkmasına neden olacak manevi derecelerinin yükselmesindeki etkisi birçok hadiste açıklanmıştır.

Resul-i Ekrem (s.a.a)'ın şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

“Kur'an okumasını bilen bir kişi -cennete girince- ona denilecek ki: Oku ve yukarı çık! Dünyada Kur'an'ı tane tane ve anlaşılır bir şekilde okuduğun gibi (burada da) tane tane oku; çünkü senin menzilin okuyacağın son ayetin yanındadır.”²

İmam Zeynelabidin (a.s)'den şöyle buyurduğu nakledilmiştir: “Kur'an'a sahip çık; çünkü Allah cenneti kudreti ile yaratmıştır; bir tuğlasını altından, bir tuğlasını gümüşten, harcını miskten, toprağını safrandan, çakıl taşlarını inciden ve derecelerini Kur'an ayetlerinin sayısınca karar kılmıştır. Kur'an okuyan kimseye, oku ve yukarı çık (derece al) denilecektir. Peygamberler ve siddıkların dışında hiç kimsenin derecesi onların derecesinden yüksek olmayacaktır.”³

İmam Cafer Sadık (a.s) bu konuda şöyle buyurmaktadır: “Kur'an okuyun; çünkü cennetin dereceleri Kur'an ayetlerinin sayısı kadardır. Dolayısıyla kıyamet günü Kur'an ka-

1– El-Kâfi, c.2, s.612.

2– Vesailu's-Şia, c.6, s.191.

3– Tefsir-i Kummî; Allame Meclisî, Biharu'l-Envar, c.89, s.198.

risine (okuyucusuna), “Oku ve yüksel” denildiği zaman her ayeti okudukça bir derece yükselecektir. Güzel ahlak sahibi olun; güzel ahlak, sahibini, oruç tutan ve geceyi ibadetle geçiren kimsenin derecesine ulaştırır. Komşularınızla iyi geçinin; çünkü Allah-u Teâlâ bunu emretmiştir. Misvak kullanın; misvak kullanmak temizleyici ve güzel bir sünnettir. Allah’ın farzlarına dikkat edin, onları yerine getirin; Allah’ın haramlarına dikkat edin ve onlardan da sakının.”¹

İmam Cafer Sadık (a.s) Kur’an okuduktan sonra şöyle dua ediyordu: “Ve beni okuduğu her ayet karşısında İliyyinin en üst makamında bir derece yükselttiğin kimselerden kıl.”²

Bu hadislerden apaçık bir şekilde, Kur’an okumanın insanın makam ve manevi derecesinin yükselmesine sebep olduğu anlaşılıyor. Öyle bir makam ve derecedir ki insanların karar kıldığı makam ve derecelere benzemez. Bunlar, insanın ruhunda var olan bir gerçektir; insan bunun sonucunda Allah-u Teâlâ’dan özel feyz alma liyakati kazanır ve bu sonsuza kadar insanla birlikte olur. Bu gerçeği korumak, hiçbir zaman o makamdan soyutlanmaz.

“Cennetin dereceleri Kur’an ayetlerinin sayısı kadardır” buyruğundan, Kur’an-ı Kerim’in kendisinin değer ölçüsü olduğu ve bu nedenle de insanın makam ve derecelerinin nereden kaynaklarsa kaynaklansın onunla ölçüldüğü anlaşılmaktadır. Esasen insanın diğer işleri Kur’an ayetleriyle bağdaşmasıyla değer kazanır.

1– Biharu’l-Envar, c.66, s.370; Vesailu’s-Şia, c.15, s.200.

2– El-Ihtisas, s.141; Allame Meclisî, Biharu’l-Envar, c.89, s.207.

Kur’an-ı Kerim’i okuma ve ezberlemenin insanın manevî derecelerini yükseltmedeki etkisi o kadar fazladır ki, bazı hadislerde Kur’an karisinin (okuyucusunun) manevî makamı, nübüvvet ve peygamberlik makamına ulaşan kimsenin makamı gibi sayılmıştır.

Allah Resulü (s.a.a) şöyle buyurmuştur: “Kim Kur’an’ı (baştan sona) hatmederse iki tarafının arasında (içinde) bir peygamber saklanmış gibi olur; fakat ona vahy olmaz.”¹

Elbette Allah’ın seçkin kulları, peygamberlik makamına ilahî vahiy emanetini üstlenmek ve insanlara hücceti tamamlamak için, ancak gerekli masumiyete sahip olmak ve zor imtihanlardan geçmekle ulaşabilirler. Bu makamın en önemli getirisi, gayb âlemi ile bağlantı kurarak alınan ilahî mesajdır; çünkü bu mesaj, insanın ilerlemesi ve yaratılışın yüce hedeflerine ulaşması için en değerli emirleri içermektedir. Allah’ın peygamberleri onu aldıktan sonra onu gerçekleştirmek için sağlam iradelerle çalışır ve diğerlerini ondan yararlanmaya davet ederler; dolayısıyla, Kur’an-ı Kerim’i okuyan bir kimse, peygamberlerin elde ettikleri en önemli şey olan ilahî mesaja ulaşırlar. Bu nedenle şöyle buyurmaktadır: “Kur’an-ı Kerim’i okuyan kimse peygamberlik makamına ulaşmış ve peygamberlerin elde ettiği şeyi elde etmiş gibi olur; şu farkla ki, ona vahy olmaz.”

Bu hadisin daha farklı bir anlama da işaret etme ihtimali vardır. Şöyle ki: İnsan Kur’an’ı okurken gayb âlemi ile bir şekilde bağlantı kurar ve batını ister istemez bir takım öğretiler alır. Açıktır ki, bu bağlantı, vahiy alma şeklinde değildir; aksine, sadece kalbi, melekût âlemine yaklaştırır ve

1– El-Kâfî, c.2, s.604.

insanı Kur'an'ın öğretilerinden daha fazla yararlanmak için hazırlar; dolayısıyla şöyle buyurmaktadır: *“Sizden biriniz Rabbi ile konuşmak isterse Kur'an okusun.”*¹

Kur'an okumayı Şiilerin özelliklerinden sayan hadisler de, Kur'an okumanın insanın manevî derecesinin yükselmesinde etkili olduğuna delalet etmektedir; çünkü Hz. Ali (a.s)'nin gerçek Şiası sadece Selman, Ebuzer ve Mikdad gibi Allah'ın yüce velilerinin ulaşabileceği bir makamdır. İnsan gerçek Şii olma makamına ulaşabilmek için pratikte tam anlamıyla Emirü'l-Müminin Ali (a.s)'yi takip etmelidir; bunu da sadece Allah'ın veli kulları yapabilirler. O halde, Kur'an-ı Kerim'in Ali (a.s)'nin Şiilerinin özelliklerinden sayılması, bu amelin insanın manevî açıdan yücelmesindeki önemli rolünü göstermektedir.

İmam Muhammed Bâkır (a.s)'dan şöyle rivayet edilmiştir:

*“Ali (a.s) Şiileri, geceyi ibadetle geçirmelerinden dolayı dudakları kuruyan, karınları zayıflayan, yüzleri sararan ve değişen, renkleri sararmış zayıf kişilerdir; gece onları kapsayınca yeri kendilerine döşek ederler, alınlarını yere koyarlar, gözleri yaş döker ve gözyaşları, namazları ve duaları çoktur; okudukları şey Allah'ın Kitabıdır; insanlar sevinirken onlar hüznülüdürler.”*²

1– Muhammedî Reyşehrî, Mizanu'l-Hikme, c.10, s.2534. Görüldüğü kadar bu etki, Kur'an-ı Kerim okumaya has değildir; aksine, insan bütün işlerde, örneğin, müminin miracı olan namazda ve diğer güzel işlerde de gayb âleminden böyle bir feyz alabilmektedir. Belki de müminin karanlıklardan nura çıkarılmasının veya iyi amellerin kalpte etki bırakması ve böylece onda beyaz bir noktanın oluşmasının anlamı da budur.

2– Şeyh Saduk, Sıfatu's-Şia, s.11–12.

Kur'an okumanın, insanın manevî derecesini yükseltmedeki rolünü açıklayan hadislerden biri de, Kur'an karilerinin (okuyucularının) varlıklarının sayesinde insanlardan belaların giderildiğine delalet eden hadislerdir. Burada Kur'an karilerinin (okuyucularının) tümü kastedilmediği açıktır. Yani, Kur'an'ı manevî dertlerinin devası için okuyan ve ibadet için gecelemek, oruç tutmak ve Allah'ın emirlerine itaat etmek için ondan yardım alan kariler (okuyucular) kastedilmiştir. Bu hadislerden bazılarına, “Kur'an-ı Kerim'in dünyevî bereketlerin nazil olmasındaki rolü” bölümünde değineceğiz.

Kur'an Okumanın, Duanın Kabul Edilmesindeki Etkisi

Kur'an-ı Kerim, kalbi günah çirkinliklerinden temizleyerek insanın tertemiz ve halis niyetlerle Allah'a yönelmesine sebep olur. Şirk ve günah çirkinliğinden temizlenmek ve kalbi Allah-u Teâlâ'ya yöneltmek, duanın kabul olması için gerekli şartlarından sayılmaktadır; çünkü bu durumda insanın işlediği günah nedeniyle kendisiyle Allah-u Teâlâ arasında oluşturduğu perdeler kaldırılır ve insanın nidası, kabul olma özelliğine ve değere sahip olur. Emirü'l-Müminin İmam Ali (a.s) bu konuda şöyle buyurmaktadır:

“Kim Kur'an'ın herhangi bir yerinden yüz ayet okur da sonra yedi defa “ya Allah” derse, büyük bir taşı bile yerinden sökmek için dua etse Allah'ın izniyle onu yerinden söker atar.”¹

İmam Hasan (a.s) şöyle buyurmuştur: *“Kim Kur'an okursa ya hemen ya da bir süre sonra duası kabul olur.”*²

1– Sevabu'l-A'mal, s.104.

2– Biharu'l-Envar, c.90, s.313.

İmam Ali (a.s) şöyle buyuruyor: “Dört yerde duayı ganimet bilin: Kur’an okurken, ezan vakti, yağmur yağarken ve iki saf (iman ve küfür ordusu) karşılaştığı sırada şehit olmak için beklerken...”¹

İmam Muhammed Bâkır (a.s)’dan şöyle nakledilmiştir: “Beş yerde dua etmeyi ganimet bilin: Kur’an okurken, ezan okunurken, yağmur yağarken, iki saf (küfür ve iman) şehadet için karşılaştığında ve mazlum dua ederken; mazlum birisi dua ettiği zaman onun için arştan başka bir örtü kalmaz.”²

Hatta Kur’an okumak, Allah’ın lütuf ve rahmetini öyle cezbeder ki, insan istemeden Allah-u Teâlâ hacetlerini reva eder.

Allah-u Teâlâ kutsî bir hadiste şöyle buyurmaktadır: “Her kim Kur’an okumak ve ihtiyaçlarının giderilmesi için bana dua etmekle meşgul olursa ona şükredenlerin en yüce mü-kâfatını veririm.”³

Kur’an Okumanın Dünyevî Etki ve Bereketleri

Allah-u Teâlâ geniş, kapsamlı ve sonsuz rahmeti gereğince kulları için bütün rahmet vesilelerini yaratmıştır. Bazen kulların, ilahi rahmetin bazı esintilerinden mahrum olmalarının nedeni, günah ve itaatsizliktir. Dolayısıyla, günah azalırsa engeller de yok olur veya Allah’ın rahmetinin nü-zul sebepleri gerçekleşmiş olur. Kur’an okumak, kişi ve toplumda günah etkenlerinin zayıflamasına, iman ve takvanın güçlenip yayılmasına neden olur. Bu da ilahî rah-

1– El-Kafi, c.2, s.477.

2– Şeyh Saduk, Emalî, s.337.

3– Biharu’l-Envar, c.89, s.200.

metlerin inmesine engel olan etkenlerin yok olmasına, Allah’ın rahmet ve bereketlerinin nazil olmasına yol açar.

Ayrıca, toplumun bazı fertlerinin Kur'an-ı Kerim okuyarak yüce manevî derecelere yükselmesi, tek başına, toplumun bütün fertlerinin onun sayesinde ilahî rahmetten yararlanmasına ve belaların inmesinden yana güvende olmasına sebep olur. Bu konuda Ehl-i Beyt önderlerinden bir takım hadisler rivayet edilmiştir. Biz burada onlardan bazılarını işaret edeceğiz:

İmam Muhammed Bâkır (a.s) şöyle buyurmaktadır: “Kur’an karileri(okuyucuları) üç kısma ayrılır: Birincisi; Kur’an okumayı, padişahları kendisine cezbetmek ve diğer insanlarla boy ölçüşmek için bir vesile kılar. İkincisi; Kur’an okuyarak onun harflerini ezberler, ama sınırlarını zayi eder, içi boş bir kadeh gibi ikame eder. Allah bu Kur’an taşıyıcılarının sayısını artırmaz. Üçüncüsü de Kur’an okuyarak Kur’an’ın verdiği dermanla kalbinin hastalıklarını iyileştirir. Geceyi sabaha kadar Kur’an okuyarak geçirir, gündüzleri Kur’an okuyarak susuz kalır. Kur’an ile ibadet mekânında durur ve yatağından uzaklaşır. Aziz ve Cabbar olan Allah onların vesilesiyle belaları giderir ve onların vasıtasıyla düşmanlardan intikam alır; Allah onların vesilesiyle gökten yağmur indirir. Allah’a andolsun ki Kur’an karileri (okuyuculara) arasında onlar kızıl kibritten daha azdır.”¹

Bu hadisten anlaşılan şudur: Kur'an-ı Kerim anlamına dikkat edilerek, amel etmek ve manevî dertleri tedavi etmek için okunacak olursa; insanı, varlıkları kendileri ve diğerleri için bereket kaynağı olan, Allah velilerinin derecesine

1– El-Kâfi, c.2, s.627.

ulaştırır.

Bunun benzeri, Kur'an öğrenen çocuklar hakkında rivayet edilen hadisten de anlaşılmaktadır. Emirü'l-Müminin İmam Ali (a.s) şöyle buyurmaktadır:

“Yer ehli günah işleyip kötü ameller yapınca Allah-u Teâlâ yerdeki bütün varlıkları, hiç birisini istisna etmeksizin azaplandırmak ister. Fakat namaz kılmaya giden yaşlıları ve Kur'an öğrenen çocukları görünce, onlara merhamet eder ve onları azaplandırmayı erteler.”¹

Ayrıca evde okunan Kur'an; bereketlerin, evdekilerin üzerine nazil olmasına neden olur. Bu konuda Ehl-i Beyten çeşitli hadisler rivayet edilmiştir. Burada onlardan bazılarına işaret edeceğiz. Peygamber Efendimiz (s.a.a) şöyle buyurmuştur: “Evlerinize Kur'an'dan bir nasip verin; çünkü bir evde Kur'an okunacak olursa ev halkının işleri kolaylaşır, hayırları artar ve sakinleri çok olur. O evde Kur'an okunmazsa ev, ehline dar olur, hayırları azalır ve o evin sakinleri azalmaya başlar.”²

Emirü'l-Müminin İmam Ali (a.s) şöyle buyurmaktadır: “Kur'an okunan ve Allah'ın anıldığı bir evde bereket artar, melekler hazır olur. Şeytanlar ondan kaçır; gökteki yıldızlar, yeryüzündekilere ışık saçtığı gibi o ev de gökyüzündekilere ışık saçır. İçinde Kur'an okunmayan ve Allah-u Teâlâ'nın zikredilmediği bir evin bereketi az olur, melekler ondan uzaklaşır ve şeytanlar orada hazır olurlar.”³

1– İlelu's-Şerayi, c.2, s.521; Men La Yehzuruhu'l-Fakih, c.1, s.239.

2– Vesailu's-Şia, c.6, s.200.

3– El-Kâfi, c.2, s.610.

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmaktadır: “Babam çok zikrederdi... Bizi toplar, güneş doğuncaya kadar zikretmemizi emrederdi, Kur'an okuyabilenimize Kur'an okumasını, Kur'an okumayanımıza da zikretmesini emrederdi. İçinde Kur'an okunan ve Allah'ı adı çok zikredilen bir evin bereketleri artar; orada melekler hazır olur, şeytanlar oradan uzaklaşır; parlak yıldızlar yerdekiler için nasıl ışık saçıyorsa o ev de gökyüzündekiler için öyle ışık saçır. İçinde Kur'an okunmayan ve Allah'ın adı zikredilmeyen bir evin bereketleri az olur; melekler ondan uzaklaşır ve şeytanlar orada hazır olurlar.”¹

Bu hadislerin ışığında, Kur'an okumanın insana manevi huzur verdiği ve aile fertlerinin imanını güçlendirdiği açık bir şekilde anlaşılmaktadır ve bunun kendisi de, aile düzeninin ayakta kalmasının nedenlerinden biridir; çünkü Kur'an okumak, aile fertleri arasında ünsiyet ve sıcaklık oluşturmada ve hayatın tatsız olayları karşısında onlara direnç vermektedir. Ayrıca gökteki meleklerin dikkatini o eve çeken ve o evde bereketlerin artmasına vesile olan özel manevi etkileri de vardır. Bereket, bir nimetin artması, devam edip, sürüp gitmesi ve ondan çok istifade edilmesi anlamındadır.

Ayrıca, şunu bilmek gerekiyor ki, Kur'an-ı Kerim öyle bir manevi yüceliğe sahiptir ki onun bir ayetine yakın içerisinde tevessül etmek, insandan bütün belaları uzaklaştırabilir; İşte bu nedenle İmam Musa Kâzım (a.s) şöyle buyurmuştur: “Kim doğudan batıya Kur'an'ın bir ayetiyle

1– Hurrî Amilî, Vesailu's-Şia (Âlu'l-Beyt), c.7, s.160; Kuleynî, El-Kâfi, c.2, s.498.

yetinirse, yakinle olduğu takdirde o ayet ona yeter.”¹

Kısacası; Ehl-i Beyt hadisleri açısından, bereketlerin inmesinde Kur'an okumanın etkisi kesin bir konudur ve bu hususta hiçbir şek ve şüphe yoktur; öyle ki, bu hadislerin bazısında bu etkilerin çeşidine bile işaret edilmiştir.

İnşallah Kur'an sureleri ve ayetlerinin fazileti bölümünde bu konuda daha fazla hadislerle değineceğiz.

Burada şu noktayı da açıklamamız gerekiyor ki, bu çeşit manevi bereketlerin olması ve müminlerin ona dikkat etmesi, Kur'an-ı Kerim'in insanları hidayet etmek olan asıl risaletiyle çelişmemekle kalmayıp onun mesajının tamamlayıcısıdır da; çünkü Kur'an-ı Kerim'in bu boyutu, insanın Kur'an ayetleriyle kalbî ve manevî bir bağlantı kurmasına neden olur, ruh ve düşüncüyü birlikte etkiler ve bu da insanın Kur'an-ı Kerim'e daha fazla ilgi duyup ondan yararlanmasına sebep olur.

Farz Kıraat ve Onun Hikmeti

Farz kıraat, namazda okunan Fatiha Sûresi ile Kur'an'ın diğer bir sûresidir; bu kıraat, namazın farzlarından ve kısımlarından biridir. Günlük namazların birinci ve ikinci rekâtında Fatiha Sûresi'ni okumak farzdır. Böylece her Müslüman, Allah'ın en önemli farzlarından ve dinin temellerinden olan günlük namazlarda her gün on defa bu sûreyi, farz namazların bir bölümü olarak okumaktadır.

Aynı şekilde Ehl-i Beyt fıkına göre her namazda Fatiha Sûresi'nden sonra birinci ve ikinci rekâta tam bir sûre okumak da farzdır.

1– El-Kâfî, c.2, s.623.

Fakat diğer mezheplere göre ise namazın rekâtlarında Fatiha Sûresi'ni okumak ve Fatiha Sûresi'nden sonra da tam bir sûre miktarında olmasa bile bir miktar Kur'an okumak farzdır.

Her namazda Kur'an-ı Kerim okumanın farz oluşu, İslam dini açısından Kur'an okumanın önemini göstermektedir. Bu hükmün konulmasının hikmeti hakkında Ehl-i Beyt'ten gelen hadisler de bu gerçeğe tanıklık etmektedirler.

Namazda Fatiha Sûresi'nden sonra tam bir sûreyi okumanın farz oluşunun kendisi de, Ehl-i Beyt mektebinin Kur'an-ı Kerim okumaya daha fazla önem verdiğini göstermektedir; öte yandan diğer mezheplerde Kur'an'dan birkaç ayet okumak da yeterlidir.

İmam Rıza (a.s) namazda Fatiha Sûresi ve peşinden tam bir sûre okumanın hikmeti hakkında kapsamlı bir hadiste şöyle buyurmaktadır: *“Kur'an terk edilmesin ve zâyi olmasın ve korunup okunsun, yok olup gitmesin ve meçhul kalmasin diye insanlara namazda Kur'an okumaları emredildi. Namaz Fatiha Sûresi ile başlar, başka bir sûre ile değil; çünkü Kur'an'ın hiçbir sûresi ve hiçbir sözü Fatiha Sûresi'nin güzellik ve hikmetlerine sahip değildir; bu sûrenin açıklaması şöyledir: ‘Elhamdülillah’ Allah'ın kullarına farz ettiği şükri yerine getirmek ve Allah'ın onu yapmaya muvaffak ettiği hayır işler için teşekkür etmektir. ‘Rabbilalemin’ O'nun birliğini ikrar etmek ve övmektir. Başkası değil, O'nun, yaratıcı ve mülkün sahibi olduğunu itiraf etmektir.”*“Errahmani'r-Rahim” Allah'ın şefkatini cezbetmek ve O'nun tüm yarattıklarına vermiş olduğu büyük nimetleri anmaktır. ‘Malikiyevmiddin’ kulların kıyamet gününde Allah'ın huzurunda dirileceklerini, hesaba çekileceklerini, cezalandırılacaklarını ve O'nun ahiretteki

*padişahlığının dünyadaki padişahlığı gibi kaçınılmaz olduğunu ikrar etmektir. 'İyyake na'budu' Allah'a meyletmek ve O'na yaklaşmak, amelini başkalarına değil, yalnız O'na has kılmaktır. 'İyyake nestain' Allah Teâlâ'dan daha fazla muvaffakiyet ve ibadet talep etmek ve Allah'ın kendisine vermiş olduğu ve işlerde kendisine yardım ettiği nimetin devamını istemektir. 'İhdinessıratel mustakim' O'nun dinine hidayet olmayı, O'nun ipine sarılmayı ve Allah'ı daha fazla tanımayı istemektir. 'Sıratallezine en'amte aleyhim' isteklerini vurgulamak, geçmişte dostlarına verdiği nimetlerini hatırlamak ve onların benzerlerine sahip olmayı istemektir. 'Ğayril mağzubi aleyhim' O'nun emir ve yasaklarını hafife alan düşmanlardan ve kâfirlerden olmaktan O'na sığınmaktır. 'Velezzallin' iyi ameller yaptıklarını sandıkları halde tanımadan Allah'ın yolundan sapanlardan olmamak için bir engeldir. Dolayısıyla, Fatiha Sûresi'nde, onun dışında hiçbir şeyde olmayan ahiret ve dünya ile ilgili kapsamlı hayır ve hikmetler vardır.'*¹

Bu hadiste, namazda Kur'an okumanın farz olmasının nedeni, onun insanların arasında terk edilmeyip gözetilmesi olarak beyan edilmiştir. Bu da İslam dini ve Ehl-i Beyt mektebinin halk arasında Kur'an'ı ve onun yüce öğretilerini canlı tutmaya ve onun, herkesin yaşamında sürekli olarak yer almasına verdiği önemi göstermektedir.

Bu hadise göre, namazda Fatiha Sûresi'ni okumanın farz olmasının en önemli hikmeti, bu sûrenin, bütün hayır ve hikmetleri kapsamasıdır. Çünkü Kur'an-ı Kerim sûrelerinden hiç biri ve yine hiç kimsenin sözü böyle bir

1— Şeyh Saduk, Men La Yehzuruhu'l-Fakih, c.1, s.310; Vesailu'ş-Şia, c.8, s.38.

kapsamlılığa sahip değildir. Bu sûre, din öğretilerinin ve yaşamın bütün dönemlerinde insanı saadete ulaştıracak bütün programların özetini içermektedir; hem de yalın bir bilimsel dille değil, akıl ve kalbi bir arada etkileyen ve kalbi, güzelliklere karşı aşk ve sevgiyle dolduran gönül alıcı ilahî nağme ile anlatmaktadır.

Fatiha Sûresi'ni okumanın öneminin ve onun yüceliğinin sırrının açıklık kazanması için şu hadise dikkat etmemiz yerinde olacaktır:

Şeyh Saduk (r.a) “Emalî” adlı eserinde ve Feyz-i Kaşanî (r.a) “Es-Safî” adlı tefsirinde İmam Cafer Sadık (a.s)’tan, ataları vasıtasıyla Peygamber Efendimizden (s.a.a) naklen Allah-u Teâlâ’nın şöyle buyurduğunu rivayet etmişlerdir:

“Ben, Fatihatu'l-Kitab'ı, kendimle kulum arasında taksim ettim; onun yarısı benim ve diğer yarısı ise kulumundur. Kulum için olan yarısı onun taleplerinin bir bölümüdür. Kul, ‘Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla’ dediği zaman Allah buyurur ki: ‘Kulum benim adımla başladı. O halde bana onun işlerini tamamlamak ve durumunu mübarek etmek düşer.’ Kul, “Hamd âlemlerin rabbi Allah'a mahsustur” dediği zaman Allah buyurur ki: ‘Kulum bana hamdetti ve sahip olduğu nimetlerin tümünün benim olduğunu ve kendi lütfumla ondan belaları benim defettiğimi anladı. Şahid olun ki, dünya nimetlerine ilave olarak ona, ahiret nimetlerini de vereceğim. Ondan dünya belalarını defettiğim gibi ahiret belalarını da defedeceğim. Kul, ‘Rahman ve Rahimdir’ dediği zaman. Allah-u Teâlâ, ‘Kulum benim Rahman ve Rahim olduğuma tanıklık etti. Şahid olun ki rahmetimden onun payını artıracam ve kendi bağışımın onun nasibini çoğaltacağım’ buyurur. Kul, ‘Kıyamet gününün sahibidir’ dediği zaman, Allah Te-

âlâ şöyle buyurur: ‘Şahid olun ki, kulum benim kıyamet gününün sahibi olduğumu itiraf ettiği gibi, ben de hesap günü onun hesabını kolaylaştıracağım. İyiliklerini kabul edip kötülüklerinden geçeceğim.’ Kul, ‘Yalnız sana ibadet ederiz’ dediği zaman, Allah-u Teâlâ, ‘Kulum doğru söylüyor; o, bana tapıyor; şahid olun ki, ibadetine karşılık ona öyle bir mükâfat vereceğim ki, onun bana ibadet etmesine karşı çıkan herkes ona gıpta edecek.’ Kul, ‘Yalnız senden yardım diliyoruz’ dediği zaman, Allah-u Teâlâ, ‘O benden yardım istedi ve bana sığındı; şahid olun ki ona işlerinde yardım edeceğim, zorluklarda imdadına koşacağım, zor günlerinde elinden tutacağım’ buyurur. Kul, ‘Bizi sırat-ı müstakime hidayet et’ deyip sûrenin sonuna kadar okuduğu zaman, Allah-u Teâlâ şöyle buyurur: ‘Bu kulum içindir. Kulunun istediği her şeyi ona vereceğim. Kulunun isteği-ne icabet edecek ve ona ümit ettiği her şeyi vereceğim ve ona korktuğu her şey karşısında güvence vereceğim.’¹

Emirü'l-Müminin Hz. Ali (a.s.)’nin bu sûre hakkında şöyle buyurduğu nakledilmiştir: “*Bismillahirrahmanirrahim Fatiha sûresinin bir ayetidir. Fatiha Sûresi toplam yedi ayettir. Bismillahirrahmanirrahim bu sûreyi tamamlayan bir ayettir. Ben, Allah Resulü’nün şöyle buyurduğunu duydum: Allah-u Teâlâ bana şöyle buyurdu: ‘Ey Muhammed! Ben seb’al-mesani ve yüce Kur’an’ı sana verdim.’ Allah-u Teâlâ, Fatiha Sûresi ile bana minnet bıraktı. Fatiha Sûresi’ni yüce Kur’an’ın karşısında kıldı. Fatiha Sûresi arşın hazinelerindeki en değerli şeydir. Allah Muhammed’i has kılmış ve onu Fatiha Sûresi ile şereflendirmiş, bu surede Süleyman dışında peygamberlerin hiç birini onunla ortak kılmamıştır. Süleyman’a bismillahirrahmanirrahim’i*

1– Emalî Şeyh Saduk, s.239.

vermiştir. Kur’an’da Belkıs’-tan şöyle rivayet ettiğini görmüyor musunuz: “**Bana çok önemli bir mektup bıraktı. O Süleyman’dandır ve Bismillahirrahmanirrahim (diye başlamakta)dır.**” Bilin ki, kim bu sûreyi Muhammed ve tertemiz Ehl-i Beyt’in dostluğuna inanarak ve emirlerine itaat ederek, onların açık ve gizlilerine iman ederek okursa, Allah, bu sûrenin her harfi karşısında ona bir hasene verir; o hasenelerin her biri onun için, dünyadan ve dünyanın içindeki tüm mal ve hayırlardan daha üstündür. Kim bu sûreyi okuyan kişiyi dinlerse, okuyanın sevabının üçte biri ona verilir. O halde, her biriniz elde edebileceğiniz bu hayırdan çok yararlanmalıdır; çünkü bu, zamanı kaçırılmaması ve böylece hasreti kalbinizde kalması gereken bir ganimettir.”¹

Namazda Fatiha Sûresi’nden sora okunması farz olan sûre, Kur’an-ı Kerim’in farz secdeleri olan sureleri dışında diğer surelerdir; fakat bazı sûrelerin, özellikle İhlâs Sûresi’nin okunması özel olarak vurgulanmıştır. Hatta Ehl-i Beyt’ten gelen bazı hadislerde, bu konu namazın kabul olmasının şartlarından biri sayılmıştır.

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmaktadır: “*Bir günü geride bırakıp onda beş namaz kılan kimse, namazında ‘kul huvellahu ehed’ (İhlâs Sûresi)ni okumazsa ona, ‘Ey Allah kulu! Sen namaz kılanlardan değilsin’ diye hitap edilir.*”²

İhlâs Sûresi tevhid inancının en yüce açıklamasıdır. Bu sûrede, marifet ve irfanın zirvesi olan tevhid, insana su-

1– Şeyh Saduk (r.a), Emalî, s.240–241; Allame Meclisî, Biharu’l-Envar, c.92, s.228.

2– El-Kâfi, c.2, s.622.

nulmaktadır.

Yine bir rekâtta Fatiha Sûresi'nden sonra İhlâs Sûresi'ni ve diğer rekâtta da Fatiha sûresinden sonra Kadir veya Kafirun sûresini okumak da vurgulanmıştır.¹

1– Namazın birinci ve ikinci rekâtında İhlâs Sûresi'ni okumanın müstehap oluşu Mirac hadisinde ve diğer hadislerde geçmektedir. Biz özetle geçmek istediğimiz için ona değinmeyip sadece Şeyh Hürr-i Amili'nin sözünü nakletmekle yetiniyoruz. Şeyh Hürr-i Amili (r.a) bu konuda şöyle demektedir: “Namazın nasıl kılınması gerektiği hususunda Ömer b. Uzeyne ve diğerlerinin İmam Cafer Sadık (a.s)'tan naklettikleri şu hadise daha önce yer vermiştik: *Allah, Mirac gecesinde, namazın birinci rekati hakkında Peygamberine şöyle vahyetti: 'Kul huvellahu ehad'i oku. O benim nisbetim ve sıfatımdır.' Sonra ikinci rekati hakkında Fatiha'dan sonra şöyle vahyetti: 'İnna enzelnahu fi leyleti'l-kadr'i oku. Bu da kıyamet günü senin ve Ehl-i Beyt'inin nisbetidir.'*” Vesailu's-Şia, c.6, s.78-79; c.3, s.486.

Namazda Kafirun ve İhlâs Sûresi'ni okumanın müstehap oluşu hakkında şu hadisi nakletmişlerdir: Muhammed b. ali b. Hüseyin... Hüseyin b. Ebi Ulya kanalıyla İmam Cafer Sadık'tan (a.s) şöyle nakletmektedir: “*Kim farz namazlarının birinde 'gul ya eyyuhe'l-kafirun ve gul huvellah-u ehed' sûrelerini okursa Allah onu, annesini,, babasını ve evlatlarını bağışlar. Eğer suçlu olursa, cezalandırılacakların divanından silinerek saadete erenlerin divanına yazılır ve Allah onu saadete ermiş olarak diriltir; şehit olarak öldürür ve yine şehit olarak mezardan çıkarır.*” Vesailu's-Şia, c.6, s.82.

Şu noktayı da hatırlatalım ki, Cuma namazında Muddessir ve Fecr Sûreleri gibi diğer sûreleri okumanın müstehap oluşu, Ehl-i Beyt'ten rivayet edilen hadislerde geçmektedir. Biz özetle geçmek için onlara değinmedik. Bu rivayetler Vesailu's-Şia, “Kirat-u fi's-salat” bablarında geçmektedir.

Kur'an'ı Dinlemenin Fazileti

Ehl-i Beyt'ten nakledilen rivayetlerden anlaşılan şudur: Kur'an-ı Kerim'i okumanın içerdiği faziletler düzeyinde olmasa da Kur'an'ı dinlemek de faziletli bir ameldir. Peygamber Efendimiz (s.a.a) şöyle buyurmaktadır:

“Kur'an taşıyıcıları, Allah'ın rahmetine has kılınmış, Allah'ın nuru giydirilmiş, Allah'ın kelamını öğrenmiş, Allah yanında yakın kılınmışlardır. Kim onları severse Allah'ı sevmiş olur. Onlara düşman olan, Allah'a düşman olmuş olur. Allah, Kur'an dinleyen kişiden dünya belalarını defeder. Kur'an'ı okuyandan ahiret belalarını defeder. Muhammed'in canı elinde olan Allah'a andolsun ki, Allah'ın Kitabı'ndan bir ayete inanarak, onu dinleyen kimsenin mükâfatı Subeyr dağı kadar altını olup, onu sadaka veren kimsenin mükâfatından daha fazladır. Kur'an'ın bir ayetini okuyup ona inanan kimsenin mükâfatı da, dünyanın en uç noktasına kadar arştan aşağı olan her şeyden daha fazladır.”¹

İmam Zeynelabidin (a.s) şöyle buyurmuştur: “*Kim Allah'ın kitabından bir harfî okumadan duyarsa, Allah onun için bir hasene yazar, bir günahını siler ve onun derecesini bir derece yükseltir...*”²

İmam Ali (a.s)'den de şöyle rivayet edilmiştir: “*Kim Kur'an'dan bir ayet dinlerse, bu onun için Subeyr'in ağırlığı kadar altına sahip olmaktan daha hayırlıdır. Subeyr ise Yemen'de büyük bir dağın ismidir.*”³

1– Vesailu's-Şia, c.6, s.175.

2– Kuleynî, el-Kaфі, c.2, s.612.

3– Allame Meclisî, Biharu'l-Envar, c.89, s.20, Camiu'l-

Kur'an'ı dinlemek, onu sadece duymaktan farklı olduğuna dikkat edilmelidir; dinlemek, kişinin elinde olup insanın duymak istediği bir şeye dikkat etmesiyle gerçekleşir.

Elbette Kur'an okumak, tam ve gerekli şartlarla olursa, kendiliğinden dinlemeyi de gerektirir ve belki de bu nedenle olacak ki, Kur'an okumanın fazilet ve sevabı onu dinlemekten daha fazladır.¹

Burada dikkat edilmesi gereken nokta şudur: Bazen susup, Kur'an'ı dinlemek ilahî sevap ve mükâfata sebep olan müstehap bir amelin ötesinde, bir vazife kabul edilmektedir; öyle ki sohbet etmek ve Kur'an'ın okunuşuna dikkat etmemek, bir şekilde Kur'an'a saygısızlık kabul edildiğine ve bu hareket din açısından yakışmayan bir davranış sayıldığına göre, Kur'an'ı dinlemenin, bazı hadislerde bir vazife olarak nitelendirilmiş olmasının hikmeti anlaşılmaktadır.

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmaktadır: *“Namazda ve namaz dışında Kur'an'ı dinlemek gerekir. Yanında Kur'an okununca susup onu dinlemelidir.”*²

Namazın birinci ve ikinci rekâtında cemaat imamının kıraatini dinlemenin emredilmesinin nedeni, Kur'an'ın saygınlığını korumak olabilir.

İmam Ali (a.s) şöyle buyurmuştur: *“Namazda uyduğu imamın arkasında (kendisi Kur'an) okuyan ve o halde ölen*

Ahbar'dan naklen. Bu konuda Peygamber Efendimizden (s.a.a) uzunca bir hadis de nakledilmiştir. Bk. İmam Hasan Askerî'nin (a.s) Tefsiri, s.4, Vesailü's-Şia, c.6, s.175.

1– Müstedreku'l-Vesail, c.1, s.293.

2– Ayyaşî, c.2, s.44.

*kimse İslam fıtratı dışında ölmüş olur.”*¹

Kur'an kıraatine saygı göstermek o kadar önemlidir ki Hz. Ali (a.s) bir münafığın Kur'an okuması üzerine kendisi Kur'an okumayı bırakmıştır:

Bir gün Hz. Ali (a.s) namaz kılıyordu; o sırada İbn Kevva da onun arkasında durmuştu. Ali (a.s) (Fatiha ve sonraki sûreyi) okurken o da şu ayeti okuyordu: **“Sana ve senden öncekilere şöyle vahyedildi: "Andolsun, eğer (Allah'a) ortak koşarsan amelin boşa çıkar ve kaybedenlerden olursun!"**” Bunun üzerine Ali (a.s) susup İbn Kevva'nın okuduğu Kur'an'ı bitirmesini bekledi. Sonra baştan okumaya başladı. İbn Kevva bu hareketini üç defa tekrarladı. Bu hareketi üçüncü defa tekrarladıktan sonra Ali (a.s) şu ayeti okudu: **“Sabret, Allah'ın va'di haktır (o mutlaka yerine gelecektir). İnanmayanlar seni telâşa düşürmesin.”**²

Hadiste açıklandığı üzere, üçüncü merhalede artık İbn Kavva'nın inanmaması nedeniyle ve bu ayetleri eziyet etmek amacıyla okuduğu anlaşıncı İmam (a.s) onun Kur'an okumasına itina etmeden Kur'an'dan bir ayet okudu.

Dolayısıyla, Kur'an okuyan kimsenin, Kur'an'a dikkat edip dinlemeyenlerin bulundukları bir yerde, Kur'an okumaması gerekir. Aksi durumda Kur'an'a gösterilen saygısızlığa ortak olmuş olur.

1– Şeyh Tusî, Tehzibu'l-Ahkâm, c.3, s.269.

2– Meclisî, Biharu'l-Envar, c.33, s.430.

BEŞİNCİ BÖLÜM

KUR'AN ÖĞRENMEK

Kur'an'ı öğrenmek, öğretmek ve ayetlerini anlama makamına yükselmek için Kur'an-ı Kerim öğretilerini halk arasında yaymak ve onun insanın hayatının çeşitli yönlerinde etkili olması için bir ön hazırlık ve Kur'an'ı her türlü tahriften korumak için bir vesiledir.

Peygamber Efendimiz (s.a.a) ve Ehl-i Beyt, Kur'an-ı Kerim öğrenimini yaymaya özel bir önem veriyorlardı. Onlar, insanları Kur'an öğrenimine yönlendirmek ve onun diğer bütün öğretilerden üstünlüğünü açıklamak dışında, Kur'an'ın nasıl öğretilmesi gerektiği, onun hedefi, Kur'an öğretmeni ve öğrencisinin vazifeleri ve bu işte gözetilmesi gereken öncelikler konusunda çok önemli kılavuzluklarda bulunmuşlardır.

Biz önce, Kur'an-ı Kerim öğrenmenin önemini açıklayan hadisleri kaydedip sonra Ehl-i Beyt açısından Kur'an öğrenme ile ilgili bazı konulara değineceğiz.

Kur'an Öğrenmenin Fazileti

Peygamber Efendimiz (s.a.a) şöyle buyurmuştur: “Kur'an Allah'ın ziyafet sofrasıdır; o halde ondan mümkün olduğunca öğrenin. O apaçık nur ve yararlı ilaçtır; onu öğrenin; çünkü onu öğrenmekle Allah size üstünlük verir.

Bu hadisin açıklamasında şunu söylemek gerekir: İnsan ruhu, tekâmüle yönelik hareketinde manevî gıdaya ihtiyaç

duyar;1 bu manevi gıda insanın hayat verici ve hidayet edici öğretilere ihtiyacını giderip onun fitrî yeteneklerini uyandırır; hatta onda yepyeni kapasiteler ve yetenekler oluşturur. Kur'an-ı Kerim böylesine bir beslenmeyi bütün insanlar için temin etmektedir. Kur'an, Allah'ın insanlara sunduğu açılmış sofrasıdır ve herkes kendi hâl ve durumuna uygun olarak ondan yararlanmaya davet edilmiştir. Kur'an nur ve şifadır; cehalet karanlıklarını ve cehaletten kaynaklanan dertleri gidermek için gelmiştir. Dolayısıyla; insanî keramet ve saygınlığa ulaşmak onu öğrenmeye bağlıdır.

Peygamber Efendimiz (s.a.a) Kur'an öğrenimini halk tarafından anlaşılabilir bir örnekleme yaparak şöyle anlatıyor: “Hanginiz sabahleyin Mekke'deki Akik veya Betha bölgesine gitmeyi, kendisine iri hörgücü bulunan iki deve verilmesini ve günah işlemekten veya sıla-i rahmi kesmeden onları alıp ailesine getirmek ister?”

Herkes, “Ey Allah'ın Resulü! Hepimiz böyle bir şeyi severiz” dediler. Bunun üzerine efendimiz şöyle buyurdu: “Biriniz mescide gelerek bir ayet öğrenirse, bu onun için bir deveden daha hayırlıdır; iki ayet öğrenecek olursa, bu onun için iki deveden daha hayırlıdır; üç ayet ezberleyecek olursa bu da onun için üç deveden daha hayırlıdır.”²

İri hörgüçlü devenin Arabistan'da büyük bir değeri vardı; öyle ki herkes böyle bir servete sahip olmak için Mek-

1– Tıpkı yemekleri Allah'ı tesbih ve O'na hamdetmek olan, içecekleri ise O'nu takdis etmek ve övmek olan melekler gibi. Bk. Biharu'l-Envar, c.43, s.152 ve İhtiyar-u Marifeti'r-Rical, c.1, s.13.

2– Emalî, Şeyh Tusî, s.357; Biharu'l-Envar, c.92, s.186.

ke'nin Akik ve Betha bölgesine gitme zahmetine katlanmaya razı oluyordu. Peygamber Efendimiz (s.a.a) buyuyor ki: “Ömrü kısa ve devamı olmayan, saklanması da birçok zahmetlere katlanmayı gerektiren maddî nimetleri ele geçirmek için sürekli, seve seve çaba harcıyorsunuz. O halde her zaman ihtiyaç duyduğunuz ve her zaman size eşlik eden manevî nimetleri ele geçirmek için daha fazla çaba harcamanız gerekmektedir.”

Hız. Ali (a.s), Peygamber Efendimizden (s.a.a) şöyle nakletmektedir: “*Sizin en üstününüz Kur'an öğrenen ve öğreteninizdir.*”¹

Bu hadisin açıklamasında şunu söylemeliyiz: İnsanın hayatında edindiği en üstün ve en değerli şey ilim ve marifettir. İlim ve marifetlerin en üstünü ise Kur'an-ı Kerim'dir. O halde onu öğrenmek ve öğretmek için çaba harcamak da en güzel çabadır. Bu çabanın sahipleri ise en seçkin ve en üstün insanlardır; çünkü çabalarını öyle bir şeye harcamaktadırlar ki, hiçbir şeyin onun kadar manevî getirisi olamaz. Fakat Kur'an dışındaki diğer bilimleri öğrenmek her ne kadar iyi olsa da, içerdikleri bazı karışıklıklar nedeniyle bu kadar verimli olamazlar.

Elbette Peygamber Efendimiz (s.a.a) ve Ehl-i Beyt'in buyrukları, gerçekte Kur'an-ı Kerim'in tefsiri sayıldığı için onları öğrenmek için çaba harcamak da Kur'an-ı Kerim'i öğrenmek için çaba harcamak gibidir. Esasen bu ikisini birbirinden ayırmak imkânsızdır; diğerine teveccüh etmeksizin bunlardan sadece birisiyle uğraşmak faydasızdır.

Ancak Kur'an ve Ehl-i Beyt kaynağından olmayan ilim ve

1– El-Emalî, Şeyh Tusî, c.1, s.357, Vesailü's-Şia, c.6, s.176.

öğretiler, genellikle bazı karışıklıklara sahiptirler, yararlı olmakla birlikte zararsız da değildirler.

İmam Ali (a.s) şöyle buyurmaktadır: “Kıyamet günü bir münadi şöyle nida edecektir: ‘Bilin ki, bugün Kur'an tohumu ekenler (öğrenip okuyanlar) dışında herkes, kendi ektiğine ve yaptığı amelin sonucuna müpteladır.’ O halde siz Kur'an tohumu eken (öğrenen) ve onu izleyenlerden olun. (Allah'ı tanımak için) Kur'an'dan yararlanın ve kendiniz için ondan öğüt alın. (Görüşünüzün Kur'an'a ters düştüğünü görürseniz) görüşünüzü suçlayın ve Kur'an karşısında yer alan isteklerinizi yanlış sayın.”¹

Bazı bilimlerin ya hiçbir yararı olmadığına ya da yararı çok az olduğuna dikkat etmek gerekir. O halde, insanın Kur'an-ı Kerim gibi tepeden tırnağa tümüyle yararlı olan bilimleri bırakıp zamanını, hayal ve kuruntulara hizmet etmekten başka bir yararı olmayan millî eserler vs. gibi diğer konulara harcaması doğru değildir.

Esasen İslam dini açısından bir ilmin değeri onun yararıyla orantılıdır. O halde insanlara daha yararlı olan bir ilim daha değerlidir. Bir ilmin yararı az olursa değeri de az olur. Allah Resulü (s.a.a) bu ilkeyi İmam Kazım (a.s)'ın aracılığıyla rivayet edilen şu hadis-i şerifte örnekleyerek şöyle açıklamıştır:

“*Allah Resulü (s.a.a) mescide geldiği zaman bir grubun bir kişi etrafında toplandığını görünce, ‘Bu kimdir?’ diye sordu. Cevap olarak, ‘o allamedir’ dediler. Allah Resulü (s.a.a), ‘Allame nedir?’ buyurdu. Oradakiler, ‘Arabın soyunu, olaylarını, cahiliye dönemini ve şiirlerini herkesten*

1– Biharü'l-Envar, c.89, s.24 ve Nehcu'l-Belaga, 176. hutbe.

daha iyi bilen' dediler. Sonra Allah Resulü (s.a.a) şöyle buyurdu: 'Bu öyle bir ilimdir ki, biri onu bilmezse ona zarar vermez, bilen kişiye de bir yararı dokunmaz. İlim sadece üç şeydir: Muhkem ayetler, sağlam farzlar ve uygulanan sünnet. Bunun dışındakiler fazlalıktır.'"¹

Bu hadise göre, insana yararı daha fazla olan bir ilim daha değerlidir. Allah Resulü (s.a.a) bu hadiste insan için yararlı ve gerekli olan üç noktaya değinmektedir: "Muhkem ayetler, sağlam farzlar ve uygulanan sünnet." "Sağlam ayetler" ilminden maksat, birinci derecede Kur'an ayetlerini öğrenmektir; Kur'an-ı Kerim'de bu isim ve özellikle adlandırılmıştır. Nitekim şöyle buyuruyor: **"Bu öyle bir kitaptır ki, ayetleri muhkem kılınmış, sonra da her şeyden haberdar olan hikmet sahibi Allah tarafından ayetleri ayrıntılı olarak açıklanmıştır."** Sonraki derecede, varlık âleminde Allah'ın varlığının nişanelerini inceleyen bilimleri öğrenmektir; tıpkı doğa bilimleri, matematik vb. gibi; çünkü Kur'an-ı Kerim'de âlemdeki varlıklar Allah'ın nişaneleri olarak tanıtılmışlardır. Allah-u Teâlâ şöyle buyurmaktadır: **"Biz onlara, ufuklarda ve kendi canlarında ayetlerimizi göstereceğiz ki onun(Kur'ân'ın) gerçek olduğu, onlara iyice belli olsun. Rabbinin her şeye tanık olması yetmez mi?"**²

"Sağlam farzlar"dan maksat Allah'ın hükümlerini açıklayan bilimlerdir ve bunun kendisi de dine dayalı hukukî, siyasî ve iktisadî sistemleri inceleyen bütün bilimleri kapsamaktadır.

"Uygulanan sünnetler"den maksat ise, peygamberler, ma-

1– El-Kâfi, c.1, s.32.

2– Fussilet, 53.

sum kişiler ve Allah velilerinin sahip olduğu hayat ve metodlarıdır. Bunları insanlar için, davranış ve eğitim örneği bilmek gerekmektedir.

İmam Ali (a.s) şöyle buyurmuştur: "Kur'an'ı öğrenin; çünkü o en güzel sözdür; onu derinlemesine anlayın, çünkü o kalplerin baharıdır."¹

Kur'an-ı Kerim, zahiri açıdan, açıklamasının öyle bir çekiciliği vardır ki, onu sürekli dinlemek insanı yormaz. İçerik açısından da kalbi canlı tutan, ona bahar tazeliği veren bir bilim ve hikmete sahiptir. Kalp de hikmetle canlı olduğu için canlılık kazanır.

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmaktadır: *"Mümine Kur'an'ı öğrenmeden veya öğrenme halinde olmadan ölmek yakışmaz."*²

İmam Cafer Sadık (a.s)'ın bu buyruğundan, din önderleri açısından farzları, yani akaid usulü ve din hükümlerinden sonra, her müminin öğrenmesi gereken yegâne şeyin Kur'an olduğu anlaşılmaktadır.

İmam Cafer Sadık (a.s) bu nurlu buyruğunda Kur'an-ı Kerim öğreniminin hangi yaşta ve hangi konumda olurlarsa olsunlar, bütün müminleri kapsamı altında alması gerektiği hatırlatılmaktadır. Bu ise herkesin hayatta olduğu müddetçe edinmek için çaba harcaması gereken ilimdir.

Bu ilim hiçbir mesaj ve içeriği olmayan ve sadece bir vesile olan bir ilim değildir; aksine bu ilmin apaçık bir içeriği ve mesajı vardır. Öyle ki, onun her harfi ve her kelimesi

1– Nehcu'l-Belaga, 110. hutbe.

2– El-Kâfi, c.2, s.607.

insanı ebedi kemale yönlendirmektedir.

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmaktadır: “*Kim ondan(Kur'an'dan) bir harf ezberleyerek öğrenirse Allah onun için on iyilik yazar ve ondan on günah siler ve onu on derece yükseltir... Her ayet karşılığında demiyorum; aksine 'be', 'te' ve benzeri harflerin her biri karşılığında...*”¹

Gördüğünüz gibi, bu hadiste Kur'an'dan bir harf öğrenmek ve ezberlemek için çok büyük bir manevî mükâfat vaat edilmiştir.

Her ne kadar Allah-u Teâlâ sürekli salih kullarına karşı kendi lütuf ve rahmetiyle davranır ve rahmetinin inmesi için ortam hazırlanınca da ona hak ettiğinin kaç misli bir mükâfat verse de, açıktır ki, Allah'ın bağış ve lütfü bir program ve hikmet gereğince olup O'nun ilim ve hikmetine uygun olarak gerçekleşir. Dolayısıyla, bir kulun Kur'an-ı Kerim'in bir harfini öğrenip ezberlemesiyle Allah'ın bu kadar lütfuna nasıl mazhar olabilir? diye sorulabilir.

Bu sorunun cevabında şunu söylemek gerekir: Kur'an-ı Kerim'e yönelip az bir bölümünü de olsa ezberlemenin kendisi, insanın ruhunda ve kalbinde öyle bir etki bırakır ki, kötü amellerin insanın içindeki etkisini temizleyerek onda kemal ve manevî yükselme liyakati oluşturur; dolayısıyla günahların temizlenmesine ve Allah'ın feyz ve rahmetinden yararlanmaya sebep olur.

Şunu hatırlatmakta yarar vardır: Hadislerde bazı sûreleri öğrenmek, önemle vurgulanmıştır. Burada örnek olarak bu hadislerden birine değiniyoruz:

1– El-Kâfî, c.2, s.612.

Peygamber Efendimiz (s.a.a) şöyle buyurmuştur: “*Kur'an Allah'ın ziyafet sofrasıdır; o halde gücünüz yettiği kadar O'nun ziyafetinden faydalanın (öğrenin); o, apaçık bir nur ve yararlı bir dermandır; onu öğrenin; çünkü Allah, onu öğrenme nedeniyle size şeref ve üstünlük verir. Bakara ve Al-i İmran Sûreleri'ni öğrenin; çünkü bu ikisini öğrenmek berekete ve onları terk etmek ise pişmanlığa sebep olur. Sihirbazlar bu iki sûreye ulaşamazlar. O ikisi kıyamet gününü iki bulut gibi veya iki aba veya sahiplerini (onları okuyan kişiyi) savunan iki grup kuş gibi gelirler. Aziz Allah da onları savunur. Derler ki: Ey rabblerin Rabbi! Bu kulun bizi okudu; gününü bizimle susuz geçirdi. Gecesini bizimle birlikte uyanık kalarak geçirdi ve bedenini zorluğa düşürdü.*”

Bunun üzerine Allah-u Teâlâ şöyle buyuracaktır: “*Ey Kur'an! Muhammed'in kardeşi Ali b. Ebu Talib'in fazilet ve üstünlüğü ile ilgili sende indirdiğim ayet hakkında onun emrime itaati nasıldı?*” Diyecekler ki: “*Ey rabblerin Rabbi ve ey mabutların mabudu! Onu seviyordu; mümkün olduğunda -sevgisini- açığa vuruyordu; imkânı olmadığında -onu- koruyor ve örtüyordu.*”

Allah buyuracak ki: *O halde sizin -emirlerinize- uymuş ve sizin hakkınızı yüceltmıştır.*

“*Ey Ali! Kur'an'ın bu dostun hakkındaki tanıklığını duymadın mı?!*” Ali, “*Evet ey Rabbim!*” diyecek ve Allah, “*İstedüğün şeyi ona öner*” buyuracaktır. Bunun üzerine Ali (a.s), *o Kur'an karisinin (okuyucusunun) arzuları ne ise Allah'tan başka kimsenin bilemeyeceği kat kat fazlasıyla onları önerecek, sonra, “Önerdiğin şeyi ona verdim” de-*

necektir.”¹

Çocuk ve Genç Yaşta Kur'an Öğrenimi

Kur'an'ı öğrenmek hakkında herkese yönelik genel tavsiyelerin yanında, insanın öğrenmek için daha fazla hazırlıklı olduğu çocuk yaşta Kur'an öğrenmeye daha fazla önem verme yönünde özel tavsiyeler de vardır.

Çocuğa Kur'an öğretmenin önemi o kadar fazladır ki, hatta bazı hadislerde çocuğun babası üzerindeki haklarından biri olarak sayılmıştır.

İmam Ali (a.s) şöyle buyurmuştur: “Çocuğun, babası üzerindeki hakkı ona güzel bir isim koyması, güzel terbiye etmesi ve ona Kur'an öğretmesidir.”²

Baba, çocuk üzerinde herkesten daha çok derin etkiler bırakabilecek örneği ve modeli olarak ona Kur'an öğretme görevini, birinci derecede kendisinin üstlenmesi daha iyidir; bu iş, Kur'an-ı Kerim'in çocukların tertemiz yaratılışlarıyla daha iyi karışmasına oldukça yardım eder.

Elbette açıktır ki, bunu babanın kendisi yapamazsa çocuklarını liyakatli ve dindar hocalara göndererek bu vazifeyi yerine getirmelidir.

Yine Emirü'l-Müminin Hz. Ali (a.s)'nin bu buyruğu İslamî eğitim ve öğretimde, Kur'an-ı Kerim'in merkeziliğini göstermektedir; çünkü İslamî eğitimde Kur'an, çocuğa öğretilmesi gereken temel şeylerden biri kılınmış ve çocuk terbiyesinde en etkili rolü ifa edebilecek babadan, çocuklarına Kur'an öğretmesi istenmiştir.

1– Allame Meclisî, Biharu'l-Envar, c.89, s.268.

2– Şerh-u Nehci'l-Belaga, c.19, s.365.

Emirü'l-Müminin Ali (a.s) İmam Hasan (a.s)'a vasiyetinde Kur'an'ı oğlu İmam Hasan (a.s)'a öğrettiği en birinci ders olduğunu bildirerek şöyle buyurmuştur:

*“Ben sana başta Allah'ın Kitabını, onun te'vilini, İslam dininin kanunlarını, hükümlerini, helal ve haramlarını öğrettim; sana bunu öğretmek dışında bir şeyle uğraşmadım.”*¹

İmam Ali (a.s) kendi dostlarına ve takipçilerine de çocuklara Kur'an öğretilmesini tavsiye etmiştir. Bu konu hakkında bir rivayette şöyle geçmektedir:

Galib b. Sa'saa Basra şehrinde oğlu Ferezdak ile birlikte İmam Ali (a.s)'nin huzuruna geldi. İmam (a.s) ona, “Sen kimsin?” diye sordu. “Galib b. Sa'saa el-Mucaşeli'yim” cevabını verince. İmam (a.s), “Şu çok sayıda devesi olan kişi mi?” dedi. İbn Sa'saa, “Evet” karşılığını verdi. İmam (a.s), “Develerini ne yaptın?” diye sordu. İbn Sa'saa, “Sıkıntılar onları yok etti ve hakları eda etmek onları dağıttı” cevabını verdi. İmam (a.s), “Bu, develeri kullanmanın en iyi yoluydu.” İmam (a.s) daha sonra şöyle devam etti: “Ey Ebu Ahtel! Yanındaki bu çocuk kimdir?” Galib b. Sa'saa, “Oğlumdur; şairdir, şiir okur” diye arzetti. İmam (a.s), “Ona Kur'an'ı öğret; çünkü onun için Kur'an şiirden daha iyidir” buyurdu.

İmam'ın (a.s) bu buyruğu Ferezdak'ın aklına yerleşmişti; bunun üzerine Ferezdak kendisini bir yere bağladı ve Kur'an'ı ezberleyinceye kadar açmayacağına dair yemin etti ve Kur'an'ı ezberleyinceye kadar da açmadı. “Ayaklarım ancak talep ettiğim bir hacetim için demir bağlarla

1– Nehcu'l-Belaga; Tuhafu'l-Ukul, s.71.

bağlandı” sözünün anlamı da budur.¹

Ferezdak şiirde büyük bir yeteneğe sahipti ve İmam Ali (a.s) onun babasına “Ebe'l-Ahtel” diye hitap ediyordu. Buradan İmam Ali (a.s)'nin imamet ilmi ile onun şiir konusundaki olağan üstü yeteneğinden ve parlak geleceğinden haberdar olduğu anlaşılmaktadır. Fakat buna rağmen ona Kur'an öğrenmesini emrederek, “*Onun için Kur'an öğrenmesi şiirden daha iyidir*” buyurmaktadır. Bu da herkesin Kur'an öğrenmesi gerektiğini ve bunun diğer öğrenimlerden üstün olduğunu göstermektedir.

Gerçekte, Ehl-i Beyt İmamları (a.s) söz ve davranışlarında çocuklara Kur'an öğretilmesine bu kadar önem veren bir Kur'an nesli yetiştirmeyi hedefliyorlardı. Kur'an ve Kur'an öğretileri, varlıklarının ve kişiliklerinin bir parçası olan bir nesil yetiştirmeye çalışıyorlardı. Çünkü çocuğun çocuk ve genç yaşlarda Kur'an ile tanışması Kur'an'ın kurtarıcı öğretilerinin onun kalbi, ruhu ve tüm varlığına karışmasına neden olmaktadır. İmam Cafer Sadık (a.s) buna işaret ederek şöyle buyurmuştur:

“*Genç ve mümin bir kişi Kur'an okursa, Kur'an onun etine ve kanına karışır; Allah onu, Kur'an'ı yazan ve taşıyan saygın meleklerle yakın kılar ve Kur'an, kıyamet günü onun koruyucusu olur. Kur'an der ki: 'Ey Rabbim! Benimle amel edenden başka her işçi işinin mükâfatını almıştır. O halde ona en iyi mükâfatını ver.'* Bunun üzerine Aziz (yenilgiye uğramaz) ve Cabbar olan Allah ona cennet elbiselerinden iki elbise giydirir ve başına saygınlık tacı takar. Sonra Allah Kur'an'a şöyle hitap eder: 'Bu adam hakkın-

1– Şerh-u Nehci'l-Belaga, c.10, s.21; Nehcu's-Seade, c.8, s.407; bk. El-Eğanî, c.19, s.9.

da seni razı ettik mi?' Kur'an, 'Ey Rabbim! Ben bundan fazlasını bekliyordum' der. Sonra o adamın sağ eline emniyet ve güvence ve sol elinde de ebedilik verilir. Böylece cennete girer. Ve ona, '-Ayet- oku ve bir derece yüksel' denir. Sonra Kur'an'a, 'Bu adamı en güzel bağışa ulaştırdık mı ve seni razı ettik mi?' denir. Kur'an, 'Evet' der.”

İmam (a.s) buyurdu ki: “Kim Kur'an'ı çok okur ve Kur'an'ı ezberlemekte zorlandığı için onu zor ezberlerse Allah onun bu mükâfatını iki kat yapar.”¹

Çocuklukta ve Genç Yaşlarda Kur'an Öğrenmek

Allah Resulü (s.a.a) çocuklara Kur'an öğretmenin manevî mükâfatı hakkında şöyle buyurmaktadır: “*Kim çocuğuna Kur'an öğretirse on bin hac ve on bin umre yapmış ve Hz. İsmail'in (a.s) çocuklarından olan on bin köle azat etmiş, on bin savaş yapmış, aç olan on bin Müslüman yoksulu doyurmuş, çıplak olan on bin Müslüman'ı giydirmiş gibi olur. Her harfî karşısında onun için on hasene yazılır ve on günahı silinir; Kur'an, ölümden sonra dirilinceye kadar kabirde onunla birlikte olur. Amel terazisi ağır olur ve Kur'an vesilesiyle Sırat köprüsünden yıldırım gibi geçer ve arzuladığı kerametten fazlasına ulaştırıncaya kadar Kur'an ondan ayrılmaz.*”²

Başka bir yerde İmam Ali (a.s)'ye şöyle hitap etmiştir: “*Kur'an karisinin (okuyucusunun) babasının ve annesinin başına on bin yıllık mesafeden ışık veren bir saygınlık tacı koyulacak ve onlara dünya elbisesinden yüz bin kat üstün*

1– Vesailu's-Şia, c.6, s.177-178; El-Kâfi, c.2, s.603-604.

2– Camiu'l-Ahbar; Allame Meclisî, Biharu'l-Envar, c.89, s.188-189.

bir elbise giydirilecektir; öyle bir elbise ki dünya elbisesi tüm güzelliklerine rağmen onun bir ipliğinin bile değerinde değildir..."¹

Bu iki hadiste, insanın çocuğuna Kur'an öğretmesi için vaat edilen büyük sevaptan, İslam dininde, toplumda iyilik ve güzellikleri yaymanın kaynağı olan doğru eğitimin ne kadar önem taşıdığı aydınlık kazanmaktadır.

Çocukların tertemiz ruhlarla Kur'an öğrenmeye yönelmeleri, belki de toplumdaki temel etkisinden dolayı öyle bir değere sahiptir ki Allah Teâlâ onun vesilesiyle azabı hak eden dünyadaki insanlardan azabını uzaklaştırır. İmam Ali (a.s) şöyle buyurmaktadır:

*"Yeryüzündekiler günah işleyip kötü işler yaptıkları zaman, Allah hiç kimseyi istisna etmeksizin herkesi azaplandırmak ister. Fakat namaz kılmak için yürüyen yaşlıları ve Kur'an okuyan çocukları gönünce yeryüzündeki insanlara merhamet eder ve azabını onlardan erteler."*²

Her ne kadar babanın, çocuğunu Kur'an'la tanıştırmak ve onun ilk aşamalarının temelini atmak konusunda çok önemli bir rolü varsa da, ancak çocuk ve gençlerin Kur'an bilgilerini tamamlamak için toplumun Kur'an öğretmenlerine çok ihtiyacı vardır ve açıktır ki Kur'an öğretiminin yaygınlaşması, Kur'an öğretmeninin yaptığı işe değer vermeye bağlıdır; dolayısıyla Ehl-i Beyt önderlerinin kendi hayatlarında Kur'an-ı Kerim öğretmenlerinin makamlarına, eşine ender rastlanan bir değer verdiklerini görmekteyiz.

1– Allame Meclisî, Biharu'l-Envar, c.89, s.268.

2– İlelu's-Şerayi, c.2, s.521; Men La Yehzuru'l-Fakih, c.1, s.239.

Bu konuda şöyle naklediliyor: Abdurrahman b. Selemî, İmam Hüseyin (a.s)'in evladına Fatiha sûresini öğretmişti. Çocuğu bunu babasına okuyunca İmam (a.s) onun öğretmenine bin dinar, bin elbise verdi ve ağzını inciyle doldurdu. İmam (a.s)'ın bu hareketine itiraz edilince şöyle buyurdu: *"Benim bu bağışım öğretmeninin yaptığı bağışla (Fatiha Sûresi'ni ezberletmesiyle) kıyaslanamaz."*¹

Çocuklara Kur'an öğretilmesine bu kadar önem verilmesi Kur'an öğretiminin belli bir yaşa has olduğu anlamına gelmez; aksine Kur'an öğrenmenin, insanın ilahî seyrinde öyle bir önemi vardır ki insan hangi yaşta olursa olsun Kur'an öğrenmeye çalışmalıdır; hatta Kur'an öğrenimi, bu dünyadan daha geniş boyutları kapsamaktadır; dolayısıyla bazı hadislerde, Ehl-i Beyt takipçilerinden biri bu dünyada Kur'an-ı Kerim'i öğrenmeye muvaffak olmazsa, ölümden sonra berzah âleminde onu Kur'an'ı öğrenmeye mecbur edecekleri geçmektedir.

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur: *"Bizim dostlarımızdan ve takipçilerimizden biri ölür de Kur'an'ı iyi bilmezse, Allah-u Teâlâ bu sebeple derecesini yükseltmesi için ona kabirde Kur'an öğretilir; çünkü cennetin dereceleri Kur'an ayetlerinin sayısı kadardır. O halde Kur'an okuyana, 'Oku ve yüksel' denilecektir."*²

Bu da Kur'an'ın azamet ve yüceliğinin göstergesidir; Kur'an öğretileri her iki cihanda, insanın ilahî seyri için gereklidir. Bir mümin kusur etmesi veya imkânı olmaması nedeniyle bu dünyada onu öğrenemezse, manevî seyri için

1– Menakıb-i İbn Şehr Aşub, c.3, s.222; Biharu'l-Envar, c.44, s.191.

2– El-Kâfî, c.2, s.606.

berzah âleminde onu öğrenmek zorundadır.

Başka bir ifadeyle; Kur'an öğretileri öyle bir derinliğe sahiptir ki, bu dünyadan göçmekle Kur'an-ı Kerim'e ihtiyacı son bulmadığı gibi, tabiatın karanlık perdelerinin kaldırılması ve insanın yakine ulaşması onun Kur'an ve onun öğretilerinden daha iyi yararlanmasına neden olur.

Kur'an Öğretilerini Öğrenmek ve Öğretmek

Peygamber Efendimiz (s.a.a) ve Ehl-i Beyt önderlerinden rivayet edilen hadislerden, Kur'an-ı Kerim'in zahirini öğrenmenin, onun öğretilerinden yararlanmak için bir vesile olduğu anlaşılmaktadır. Dolayısıyla Kur'an-ı Kerim'i doğru okumayı öğrenmenin ve öğretmenin yanı sıra Kur'an'ın manalarını da öğrenmeye önem verilmelidir. Allah Resülü (s.a.a) şöyle buyurmaktadır:

*“Eğer saadete ermişlerin yaşamını, şehitlerin ölümünü, hasret gününün kurtuluşunu, sıcak günün gölgesini ve da-lalet gününün hidayetini istiyorsanız Kur'an okuyun. Kur'an, Rahman olan Allah'ın buyruğu, şeytandan korunma sebebi ve amellerin terazide ağır basmasının vesilesidir.”*¹

Buna göre; Kur'an-ı Kerim öğrenimi hususunda hadislerde vurgulanan noktalardan biri de, Kur'an'ın her bir bölümünü öğrenirken, o bölümdeki öğreti ve ondaki mesajları da iyi bir şekilde algılamaya çalışmak ve daha sonra diğer bölümü öğrenmektir. Dolayısıyla rivayetlerde şöyle geçtiğini görmekteyiz:

1– Biharü'l-Envar, c. 89, s. 19; Tefsir-i Ebi'l-Futuh er-Razî, c.1, s.12.

Ebu Abdurrahman Es-Selemî'den şöyle rivayet edilmiştir: Bize Kur'an öğreten Allah Resülü'nün (s.a.a) bazı sahabe-leri diyorlardı ki: “Ashap Kur'an'ı Allah Resülü'nden (s.a.a) onar ayet şeklinde alıyorlardı. On ayeti iyi bir şekilde öğrenip onlarla amel etmedikçe diğer on ayete geçmiyorlardı.”¹

Kur'an-ı Kerim öğretilerini öğrenmek ve öğretmek hakkında hatırlatılması gereken konu şudur: Peygamber Efendimiz (s.a.a) ve Ehl-i Beyt'in buyruklarından da, Kur'an-ı Kerim'in bilim ve öğretilerinin ancak Peygamber Efendimiz (s.a.a) ve Ehl-i Beyt'e müracaat etmekle doğru bir şekilde öğrenilebileceği apaçık bir şekilde anlaşılmaktadır. Allah Resülü (s.a.a) şöyle buyurmuştur:

*“Yakında çağrılacağım ve ben de çağrıyı kabul edeceğim. Ben sizin aranızda iki paha biçilmez emanet bırakıyorum: Allah Azze ve Celle'nin Kitabı ve itretim (soyum). Allah'ın Kitabı gökyüzünden yere sarkan bir iptir. İtretim ise benim Ehl-i Beyt'imdir. Latif ve Habir olan Allah bu ikisinin Kevser havuzunda bana ulaşınca kadar birbirlerinden ayrılmayacağını haber verdi. O halde benden sonra bu ikisine nasıl davranacağınıza bakın.”*²

Bu hadiste, Kur'an ile Ehl-i Beyt'in kıyamet gününe kadar

1– Munyetu'l-Murid, s.368; Biharü'l-Envar, c.89, s.106.

2– Kemalu'd-Din ve Temamu'n-Ni'me, s.235.

Burada şu noktayı da hatırlatalım ki: Şeyh Saduk bu hadisi çeşitli senetlerle rivayet etmiştir ve mütevatir hadislerden biridir. Bu hadisin mütevatir olduğunu anlamak için “Abakatu'l-Envar” kitabının Sekaleyh hadisinin senetleriyle ilgili ciltlerine ve yine “İhkaku'l-Hak” kitabına ve onun eklerine müracaat ediniz. Kemalu'd-Din ve Temamu'n-Ni'me, s.235.

birbirinden ayrılmazlığının vurgulanması Kur'an-ı Kerim öğretilerini anlayabilmek için apaçık bir şekilde Ehl-i Beyt'e başvurulması gerektiğini beyan etmekte ve Ehl-i Beyt'in buyruk ve kılavuzluklarını göz önünde bulundurmadan Kur'an'ı tefsir eden bütün metotları eleştirmektedir.

Nitekim İmam Muhammed Bâkır (a.s) dönemin meşhur müfessirlerinden Semle b. Kuheyl ve Hekem b. Uteybe'ye hitaben şöyle buyurmuştur: *“İster doğuya gidin ister batıya, biz Ehl-i Beyt'ten olmayan doğru bir ilim bulamazsınız.”*¹

Şu noktaya da dikkat etmek gerekir: Ehl-i Beyt İmamlarına ulaşmanın mümkün olmadığı dönemlerde Ehl-i Beyt, takipçilerini kendi buyruk ve öğretilerini tamamen bilen ve bu ilim ve bilinç sayesinde her konuyu inceleyebilen Şia'nın güvenilir fakihlerine yönlendirmişlerdir.

Bu konuyu inşallah “Kur'an-ı Kerim'e Sarılmak” bölümünde geniş bir şekilde kaleme alacağız.

Hatırlatmamız gereken diğer bir nokta da şudur: Kur'an kavramlarını okuyup öğrenmek onu uygulamak için bir giriş ve ön hazırlık konumundadır; aksi durumda Kur'an-ı Kerim'in içeriğine uymadan onun zahirini okuyup ezberlemek bir nevi Allah'ın kitabını önemsememektir. Bu da toplumun Kur'an'ın hayat verici öğretilerinden mahrum olmasına ve Allah-u Teâlâ'nın öfkesini kazanmaya neden olmaktadır. Peygamber Efendimizden (s.a.a) şöyle nakledilmiştir:

“Kim Kur'an öğrenir de ona amel etmezse, dünya ve dünya süsünün sevgisini ona amel etmeye tercih ederse Allah-u

1– El-Kâfî, c.1, s.399.

*Teâlâ'nın öfkesine layık olur ve Kur'an'ı arkalarına atan Yahudiler'le Hristiyanların derecesinde yer alır.”*¹

Kur'an Öğrenme ve Öğretmede İhlâsın Gerekliği

Kur'an-ı Kerim öğrenmenin hedefli olması, yani Kur'an'ın onun kavramlarını edinmek ve ona uymak için öğrenilmesi gerektiği gibi, bütün bu çabaları bir ibadet kabul etmek ve ihlâs kastıyla, yani sadece Allah'ın emrine itaat etmek ve O'nun rızasını kazanmak için yapmak ve insanın niyetinde bunun dışında hiç bir şey olmaması gerekir. Bu konuda Peygamber Efendimiz (s.a.a) şöyle buyurmaktadır:

*“Her kim Allah'ın rızasını kazanmak ve dini tanımak ve anlamak için Kur'an okursa meleklerle, peygamberlere ve elçilere verilen bütün mükâfatlar gibi bir mükâfat alır. Her kim akılsızlarla tartışmak, onunla âlimlere karşı övünmek ve dünyaya vesile olması amacıyla riya veya diğerlerinin duyması için Kur'an öğretirse, Allah-u Teâlâ kıyamet günü onun kemiklerini birbirinden ayırır ve Allah'ın öfke ve gazabından cehennemde çok şiddetli bir azaba uğrar. Her kim de Allah'ın yanındaki şeyi kazanmak amacıyla Kur'an öğrenir, ilimde tevazu eder ve Allah'ın kullarına da öğretirse, cennette büyük mükâfata ve yüce makama sahip olma açısından hiç kimse ondan üstün olamaz. Cennette bu kişi en yüksek makama, en yüce ve en nefis dereceye sahip olur; nasibi herkesten fazla ve mevkiisi herkesten yüce olur.”*²

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmaktadır: *“Kur'an size*

1– Sevabu'l-A'mal, s.282; Vesailu's-Şia, c.6, s.183; Biharul-Envar, c.73, s.361.

2– Sevabu'l-A'mal, s.293.

gereklidir; o halde onu öğrenin. Bazı insanlar vardır ki, “falanca Kur'an okuyucusudur” denilsin diye Kur'an öğrenir, bazıları, ‘falanca güzel bir sesi var’ desinler diye ses için Kur'an öğrenirler; fakat bunların bir faydası olmaz. Fakat bazıları da Kur'an'ı öğrenir, birilerinin haberi olup olmasını önemsemeden gece ve gündüzlerini Kur'an ile geçirirler.”¹

Kur'an Öğrenmek İçin Zorluk Çekmek

Sonucunun ne olabileceğini göz önünde bulundurmaksızın Kur'an-ı Kerim öğrenmek için çaba harcamanın kendisi, din açısından ibadet değerine sahiptir. Dolayısıyla, her kim Kur'an öğrenmekte zorlanır ancak, bu zorluğa rağmen daha fazla zahmet çekerek Kur'an öğrenirse daha fazla sevap alır.

İmam Cafer Sadık (a.s) bu konuda şöyle buyurmuştur: “Kur'an -öğrenmek- kendisine zor gelen kimse iki mükâfat alır; Kur'an -öğrenmesi- kendisine kolay olan kimse ise ilklerle birlikte olur.”²

Kur'an-ı Kerim'i ezberleyenler, onu ezberlemede bir zorluk ve sıkıntıyla karşılaşır, ama buna rağmen çaba sarfederlerse, onların manevi mükâfatları iki kattır. İmam Cafer Sadık (a.s) bu konuda şöyle buyurmaktadır:

“Kur'an'ı öğrenmek için çaba harcayan ve zorlanmasına ve hafızasının zayıf olmasına rağmen onu öğrenen kimse

1– c.2, s.609.

2– El-Kâfî, c.2, s.670. Şeyh Hürr Amilî der ki: Bu hadisi Şeyh Saduk “Sevabu'l-A'mal” adlı kitabında rivayet etmiştir. Bu rivayetin sonu şöyledir: “bu kişi iyilerle birlikte olur.” Vesailu's-Şia, c.6, s.177.

iki kat mükâfat alır.”¹

Yine daha önce “Kur'an'ı Öğrenme” bölümünde değindiğimiz başka bir hadiste de şöyle buyurmaktadır:

“Genç ve mümin bir kişi Kur'an okuduğu zaman, Kur'an onun etine ve kanına karışır; Allah onu Kur'an'ı yazan ve taşıyan saygın meleklerle yakın kılar ve Kur'an kıyamet günü onun koruyucusu olur. Kur'an der ki: ‘Ey Rabbim! Bana amel edenden başka her işçi işinin mükâfatını almıştır. O halde, ona en iyi mükâfatını ver.’ Bunun üzerine Aziz (yenilgiye uğramaz) ve Cabbar olan Allah ona cennet elbiselerinden iki elbise giydirir ve başına saygınlık tacı takar. Sonra Allah Kur'an'a şöyle hitap eder: ‘Bu kişi hakkında seni razı ettik mi?’ Kur'an, ‘Ey Rabbim! Ben bundan fazlasını bekliyordum’ der. Sonra o adamın sağ eline emniyet ve güvence, sol elinde de ebedilik verilir. Böylece cennete girer. Ve ona, ‘-Ayet- oku ve bir derece yüksel’ denir. Sonra Kur'an'a, ‘Bu kişiyi en güzel bağışa ulaştırdık mı ve seni razı ettik mi?’ denir. Kur'an, ‘Evet’ der.”

İmam (a.s) buyurdu ki: “Kim çok Kur'an okur ve Kur'an'ı ezberlemekte zorlandığı için onu zor ezberlerse Allah onun bu mükâfatını iki kat yapar.”²

Kur'an Öğretilerini Korumak

Birçok hadiste Kur'an'dan öğrenilen şeyleri korumak ve onu ihmal etmemek konusunda çok sayıda vurgulamalar vardır. Bir hadiste şöyle nakledilmektedir:

1– El-Kâfî, c.2, s.606.

2– Vesailu's-Şia, c.6, s.177–178; Kuleynî, el-Kâfî, c.2, s.603–604.

Yakub Ahmer şöyle diyor: İmam Cafer Sadık (a.s)'a, 'Size feda olayım; bir takım üzücü olaylar ve sıkıntılarla karşılaşmam sonucu bütün hayırlarımı kaybettim, hatta Kur'an'ın bir bölümünü unuttum' diye arzettim. Kur'an'ın adı geçince ansızın İmam'ı bir korku sardı. Sonra şöyle buyurdu: *"Bir kimse Kur'an'ın bir sûresini unutursa, o sûre kıyamet günü onun yanına gelir. Ta ki, cennetin derecelerinden birinden onun üstünde bir noktada durarak, 'Selam olsun sana' der. O kimse, 'Sana da selam olsun; sen kimsin?' der. Bunun üzerine der ki: 'Ben senin zayi ve terk ettiğin sûreyim. Sen beni vesile kılsaydın, ben seni bu dereceye ulaştırırdım' der. Sonra o dereceye işaret eder."*¹

İmam Cafer Sadık (a.s) Kur'an-ı Kerim'in unutulduğunu duyunca sarsılması, Kur'an öğretilerini korumaya verdiği önemin zirvesini ve Kur'an'ın unutulmasının hangi sebeple olursa olsun kolay bir şekilde ört bas edilemeyecek çok büyük ve önemli bir zarar olduğunu göstermektedir.

Diğer hadislerde bu konu önemle vurgulanmıştır. İmam Sadık (a.s) bu konuda şöyle buyurmaktadır:

*"Bir kimse bir sûreyi öğrenir de sonra unuttur veya onu terk ederse ve amel etmezse; cennete girdiği zaman o sûre en güzel şekilde ona bakarak, 'beni tanıyor musun?' diyecek. O kimse, 'Hayır' diyecek. Sûre, 'Ben falan sûreyim; sen bana amel etmeyip beni terk ettin.' Sonra eliyle o yüksek makama işaret ederek, "Allah'a andolsun eğer sen bana amel edecek olsaydın ben seni bu dereceye ulaştırırdım" der."*²

1- c.2, s.609.

2- El-Kâfi, c.2, s.608.

Yine şöyle buyurmuştur: *"Kim Kur'an'ın bir sûresini unutursa, o sûre cennette güzel bir yüz ve yüksek bir makam olarak o kimsenin karşısına çıkar. Onu görünce, "sen kimsin; ne kadar güzelsin?! Keşke benim olsaydın" der. O da, "Beni tanımıyor musun? Ben falan ve filan sûreyim. Beni unutmamış olsaydın seni bu makama yükseltirdim" şeklinde cevap verir."*

Bu hadislerden anlaşılan şudur: Eğer bir insan dikkatsizlik sonucu öğrenmiş olduğu şeyi unutursa, ahiret âleminde pişmanlık duyacak ve cennetin yüksek derecelerine ulaşmaktan mahrum olacaktır. Bu ise, ister okuyarak olsun ister ezberleyerek Kur'an'dan öğrenilen şeyleri korumanın müstehap olduğunu göstermektedir.

Elbette bu da, hayat sıkıntıları nedeniyle öğrendiklerini koruyamayan birinin günah işlediği ve ilahî azabı hak ettiği anlamına gelmez.

Çünkü İmam Cafer Sadık (a.s)'ın yukarıdaki hadisinde, bir insan yaşam sıkıntıları nedeniyle Kur'an'ı unutacak olursa yine cennete gireceği, fakat cennetin yüksek derecelerinden mahrum olacağı geçmiştir. Bu anlam diğer hadislerde de apaçık bir şekilde beyan edilmiştir:

İbn Kehmes diyor ki: Üç defa İmam Cafer Sadık (a.s)'a, Kur'an okuyup daha sonra onu unutan kimseye bu amelin den dolayı sıkı tutulup tutulmayacağını sordum; İmam (a.s), *"Hayır"* buyurdu.¹

Fakat unutkanlık Kur'an'a ilgisizlik ve itina etmemek sebebiyle olursa, özellikle Kur'an-ı Kerim hakkındaki bu davranışı, Kur'an'a saygısızlık ve onun saygınlığını çiğ-

1- El-Kâfi, c.2, s.608.

nemek kastıyla olursa, bu iş haram olur ve Allah'ın azabına uğramayı gerektirir.

Bunu Peygamber Efendimiz (s.a.a)'in şu hadisinden anlayabiliriz:

*“Kim Kur'an öğrenir de kasıtlı olarak onu unutursa (ona amel etmezse), kıyamet günü Allah Teâlâ'yı eli kesilmiş ve bağlanmış olarak mülakat edecektir ve Allah unuttuğu her ayet karşısında ona bir yılını musallat eder.”*¹

“Kasıtlı olarak” ifadesinden, insanların bu azaba, Kur'an'ı hafızasının zayıflığından veya başka sıkıntılardan dolayı değil, Kur'an-ı Kerim'i önemsemeyerek unutmasından dolayı uğrayacağı anlaşılmaktadır.

Bu konu diğer hadislerde de vurgulanmıştır. Allah Resülü (s.a.a) şöyle buyurmuştur: *“Günahlar bana sunuldu (karşıma getirildi); onların arasında Kur'an'ı ezberleyip sonra terk edenden daha kötüsünü görmedim.”*²

Bu hadiste geçen, “terk eden”den maksat, kasıtlı olmadan terk etmenin caiz ve sakıncasız olduğunu bildiren hadisleri göz önünde bulundurarak Kur'an-ı Kerim'i kasıtlı olarak terk etme ve ona karşı ilgisiz kalmak ve basite almaktır. Yine Kur'an-ı Kerim'in ayetlerini, amel ve hükümlerine uyma boyutunda terk etmek anlamı da gelebilir. Dolayısıyla, hadisin anlamı şöyledir: Kur'an'ın emirlerini bildikten sonra, onlara ilgisizlik göstermek Allah'ın en büyük haramlarından biridir. **“Elçi de: "Ya Rabbi, kavmim, bu Kur'an'ı terk edilmiş bıraktılar demiştir”**³ ayetinde de

1– El-Emalî, s.513.

2– Biharu'l-Envar, c.89, s.190.

3– Furkan, 30.

bu konu açık bir şekilde vurgulanmaktadır.¹

Burada dikkat edilmesi gereken konu şudur: Bazıları, “Kur'an'ı unutma sıkıntısına düşmemek için en iyisi baştan itibaren Kur'an'ı hiç ezberlemeyelim” diye düşünebilir ve bu düşünceyle kendilerini Kur'an-ı Kerim'in huzurunda olmaktan ve onu öğrenip ezberlemekten mahrum edebilirler. Bu düşünce tarzı doğru değildir; çünkü Kur'an-ı Kerim, doğru bir niyetle öğrenilirse, kesinlikle insanda günah alt yapısını hazırlamayacağı gibi onda Allah'a itaatsizlik alt yaolarını da azaltır. Yani Kur'an öğrenen bir insan, onu öğrenmeyen kişiden daha az günah tehlikesiyle karşılaşır; gerçi Kur'an-ı Kerim'i öğrenmeyen bir kimse hakkında Kur'an'ı unutma meselesi de söz konusu değildir; fakat böyle bir kişinin şeytanın çeşitli tuzaklarına düşme ve günah işleme ihtimali daha fazladır.

Ve genel olarak her alanda din öğretilerini ve din bilimlerini öğrenmek doğru niyetle olursa hiçbir şekilde insanın düşüşü için bir alt yapı oluşturmaz; aksine kesinlikle onu kurtuluş yoluna yaklaştırır. Bu konuyu, Peygamber Efendimiz (s.a.a)'in Ebuzer'e buyruklarından da anlamak mümkündür:

1– Vesailu's-Şia kitabının sahibinin bu konuda açmış olduğu babın başlığının görünüşüne bakılırsa, Kur'an-ı Kerim'e hiçbir şekilde ilgisizlik kastı da söz konusu olmasa bile Kur'an'ı, unutmaya neden olacak şekilde terk etmek haramdır. O halde, Kur'an-ı Kerim'i terk etmek, onun unutulmasına neden olursa, (hatta, az ilgi göstermek ve günlük meşguliyetler nedeniyle olsa bile) haramdır ve sadece kişinin bu konuda hiçbir şekilde kusurlu olmaması ve ilgisizlik göstermemesi durumunda haram olmaz. Bk. Nefahatu'r-Rahman, c.1, s.38.

Ebuzer, Allah Resulü'nün (s.a.a) huzuruna gelerek, 'Ey Allah'ın Resulü! Ben Kur'an'ı öğrenip, ona amel etmemekten korkuyorum' dedi. Bunun üzerine efendimiz şöyle buyurdu: *"Allah, Kur'an'ı yerleştirdiği bir kalbi azaplandırmaz."*¹

Kur'an'ı unutmanın çeşitli nedenleri olabilir. Bunlardan bazıları, insanın kendi elinde olduğu gibi bazıları da, insanın elinde değildir; fakat her halukarda, bu bir nevi mahrumiyettir. İnsan bu mahrumiyete düşmemek için çaba harcamalı ve Hz. Ali (a.s)'nin Peygamber Efendimiz (s.a.a)'den naklettiği şu duayı okumalıdır:

*"Allah'ım! Beni bâki kıldığın müddetçe sürekli sana karşı günah işlemeyi terk etmekle bana merhamet et ve benimle ilgili olmayan bir şeyi üstlenmekten bana merhamet et; senin memnun edecek güzel bir bakış açısı ver bana ve kalbimi bana öğrettiğin gibi, Kitabını korumaya mecbur kıl. Onu benden razı olacağın şekilde okumayı bana nasip et. Allah'ım! Kitabınla gözümü aydınlat, onunla göğsümü genişlet, onun vesilesiyle dilimi konuştur, onun vasıtasıyla bedenimi çalıştır, beni bu vesileyle ona karşı güçlü kıl ve ona karşı bana yardım et; şüphesiz ona karşı senden başka kimse yardım edemez; senden başka ilah yoktur."*²

Kur'an Öğretmek İçin Ücret Almak

Şia âlimleri arasında meşhur görüş olan şudur: Namazda okunması farz olan Kur'an-ı Kerim'i, yani Fatiha Suresi ile birlikte diğer tam bir sureyi öğretmek karşısında ücret

1– Biharü'l-Envar, c.89, s.184.

2– Biharü'l-Envar, c.89, s.209.

almak haramdır.¹ Bundan fazlasını öğretmek için ücret almak ise mekruhtur.²

Kur'an-ı Kerim'i öğretme karşısında ücret almanın mekruh olduğuna dair Ehl-i Beyt'ten birçok rivayet nakledilmiştir. Bu rivayetlerden bazıları şöyledir:

Zeyd b. Ali'nin babasından, o da babaları kanalıyla İmam Ali (a.s)'den naklettiği bir rivayette şöyle geçmektedir: Adamın biri İmam Ali (a.s)'nin huzuruna gelerek, "Ya Ali! Allah'a andolsun ki ben seni Allah için seviyorum" dedi. İmam Ali, *"Fakat ben Allah için sana öfkeliyim"* buyurdu. O adam, "Neden?" diye sorunca İmam (a.s) şöyle buyurdu: *"Çünkü sen ezan okumayı kazanç vesilesi kılmuş ve Kur'an öğretmek için de para alıyorsun. Ben Allah Resulü'nün (s.a.a) şöyle buyurduğunu duydum: Kim Kur'an öğretmek için ücret alırsa kıyamet günü onun mükâfatı aldığı ücret olur."*³

Hassan Muallim'den şöyle rivayet edilmektedir: İmam Cafer Sadık (a.s)'tan öğretim konusunu sorduğumda, *"Öğretim için ücret alma"* buyurdu. Ben, "Şiir, mektuplar ve

1– Bk. Camiü'l-Kasid, c.7, s.178; Şerhu'l-Lüm'a, c.3, s.218; El-Urvetu'l-Vuska, c.1, s.652.

2– Gerçi Merhum Şeyh Tusî'nin "İstibsar" adlı kitabındaki bazı ifadelerinden Kur'an-ı Kerim öğretmek karşısında -şart koşarak, yani önceden yapılan anlaşma ile- ücret almanın haram olduğu anlaşılmaktadır. Fakat onun bu görüşü neredeyse âlimlerin tümü tarafından reddedilmiştir. Hatta bazıları onun bu sözünden ücret almanın mekruh olduğunu çıkarmışlardır. Nitekim kendisi de en önemli fıkıh kitaplarından olan En-Nihaye'de ücret almanın mekruh olduğuna dair fetva vermiştir.

3– Şeyh Tusî, Tehzibu'l-Ahkâm, c.6, s.376; Şeyh Saduk bu hadisi mürsel olarak nakletmiştir.

benzeri şeyleri okumak için ücret şartı koşabilir miyim?" dedim. İmam (a.s), *"Evet; ama öğretim için çocukların hepsine bir gözle bakıp birini diğerinden üstün görmeme şartıyla"* buyurdu.¹

Bu rivayetlerden, Kur'an öğretmek için ücret almanın yakışksız bir şey olduğu, Kur'an öğretmenin Kur'an öğretmesi karşısında bir ücret almamaya çalışması gerektiği anlaşıyor.

Kur'an öğretmek için ücret almanın mekruh olmasının nedeni, insanları Kur'an-ı Kerim'in yüce makamı ve değerine yönlendirmek olabilir; bunu maddî değerlerle ölçmek hiçbir şekilde mümkün değildir. Oysa onun karşısında ücret almak, özellikle Kur'an hocasının böyle bir istekte bulunması, insanların gözünde Kur'an-ı Kerim'in manevî değerinin düşmesine ve onu, alışveriş yapılan bir eşya olarak saymalarına neden olur. Bu nedenle olacak ki, ilahî peygamberler sürekli şöyle buyurmuşlardır: Biz ilahî risaleti size ulaştırmak ve Allah'ın kitabını öğretmek karşısında sizden bir ücret istemiyoruz; bu çabamızın karşılığı Allah tarafından verilecektir.

Kur'an öğretmeye karşı ücret almak mekruh olmasına rağmen, haram değildir ve bu konu, Ehl-i Beyt'ten nakledilen hadislerde açık bir şekilde geçmektedir. Hatta ücret almanın haram olduğuna dair verilen fetva bile, Kur'an'ın halk arasında, özellikle yeni nesil arasında yayılmasına engel sayılmamıştır. Bu konuda İmam Cafer Sadık (a.s)'tan şöyle rivayet edilmiştir:

Fazl b. Ebi Karre şöyle demektedir: İmam Cafer Sadık

1– Kuleynî (r.a), El-Kafî, c.5, s.121.

(a.s)'a, *"Onlar öğretmen gelirin haram olduğunu söylüyorlar"* dedim. İmam (a.s) şöyle buyurdu: *"Bu Allah'ın düşmanları yalan söylüyorlar. Onlar öğretmenlerin Kur'an öğretilmelerini istemiyorlar; aksi takdirde, biri öğretmene evladının diyeti (kan pahası) miktarı kadar bile para verse, onun için mubah ve helaldir."*¹

Bu alanda rivayet edilen hadislerin konularına dikkat ederek şunu söyleyebiliriz: Manevî değerlere önem verilen bir toplumda Kur'an hocasının maddî ihtiyaçları en iyi bir şekilde temin edilmeli ve Kur'an öğretmesi karşısında insanlardan bir şey istememelidir. Fakat manevî değerlerin kıymetinin bilinmediği bir toplumda, Kur'an öğretmeni geçimini temin etmek için, Kur'an öğretme karşısında ücret alabilir. Fakat Ehl-i Beyt hadislerinden de anlaşıldığı gibi ücreti, Kur'an öğretme karşısında değil, onun yanısıra öğrencilere öğrettiği şeyler karşısında alması daha iyidir. Onun için Kur'an hocasının diğer bazı dallarda da hoca sıfatını taşıması, böylece Kur'an-ı Kerim'le birlikte onları da öğretmesi ve onun karşısında ücret alması daha uygun olur.

İshak b. Ammar şöyle demektedir: İmam Cafer Sadık (a.s)'a şöyle arzettim: *"Çocuklara ders veren bir komşum var; benden bu işin hükmünü sizden sormamı istedi."* İmam (a.s) şöyle buyurdu: *"Ona de ki: Yanına bir çocuk getirdikleri zaman, ondan elde edeceğin gelirin helal olması için, çocuğun sahibine şöyle desin: Ben ona yazmayı ve hesap yapmayı da öğreteceğim ve Kur'an öğretmekle de sevap almayı umuyorum."*²

1– Kuleynî, El-Kafî, c.5, s.121.

2– Şeyh Tusî, Tehzibu'l-Ahkâm, c.6, s.364.

Kur'an Taşıyıcılarının Faziletleri

Peygamber Efendimiz (s.a.a) ve Ehl-i Beyt'ten nakledilen birçok hadiste Kur'an taşıyıcılarının yüce bir makama sahip oldukları vurgulanmıştır. Kur'an taşıyıcılarından maksat, Kur'an-ı Kerim'in tümünü veya bir bölümünü ezberleyen kimselerdir.¹ Kur'an'ı ezberlemekle birlikte onun buyruklarına uymak da kastedilmiş olabilir.² Nitekim **“Kendilerine Tevrat yükletilip de sonra onu taşımayan (onun buyruklarını tutmayan)ların durumu, Kitapları taşıyan eşeğin durumu gibidir.”** ayetindeki “haml” kelimesi müfessirlerin çoğunun açık bir şekilde vurguladıkları üzere, amel anlamında kullanılmıştır. Bazı ileri gelenler de Kur'an-ı Kerim'i taşımanın bir takım mertebelerinin olduğuna inanarak şöyle demişlerdir:

Kur'an-ı Kerim'i taşımanın birinci basamağı, onun sözcüklerini öğrenmek, Kur'an okumanın adap ve güzelliklerini bilmek, onun ayet ve surelerini ezberlemektir.

İkinci basamağı, Kur'an'ın anlam ve tefsirlerini bilmektir. Nitekim geçmişte Kur'an-ı Kerim öğretilirken ayetlerin anlamı da öğretiliyordu ve Peygamber Efendimizin (s.a.a) Kur'an öğretme metodunu açıklayan bazı hadislerde bu şekilde olan eğitim de vurgulanmıştır.

Üçüncü basamağı, Kur'an'ın hükümlerine uymak ve Kur'an ahlakıyla süslenmektir.

O halde, Kur'an'ın gerçek taşıyıcısı, onun sözcük ve anlamlarını taşıyan ve kendini onun güzel sıfatlarıyla süsle-

1– Bk. Nefahatu'r-Rahman, c.1, s.34–35; Ekrabu'l-Mevarid, haml kökü.

2– Ekrabu'l-Mevarid.

yen kimsedir.

Allah Resulü (s.a.a) ve Ehl-i Beyt'in nurlu buyruklarında Kur'an taşıyıcılarının özel bir mevki ve makama sahip oldukları bildirilmiştir:

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur: Allah Resulü (s.a.a) Kur'an ehli hakkında *“Kur'an ehli, peygamberler ve resuller dışında insanların en büyük makamına sahiptirler; dolayısıyla, onların hakkını hafife almayın. Çünkü onların, Cabbar olan Allah katında yüce bir makamı vardır.”*¹

Bu hadiste geçen Kur'an ehlinden maksat, bir kimse veya bir şey ile çok yakın ve ayrılmaz bir ilişkisi olan kimse anlamındaki “ehl” kelimesinin manasını dikkate alarak, Kur'an-ı Kerim'i öğrenip ezberleyerek onun hizmetinde olup, Kur'an öğretilerinin yayılması için çaba harcayanlardır. Dolayısıyla, Kur'an ehlinden maksat, yukarıda söylediğimiz anlamda olan Kur'an taşıyıcılarıdır. Bu hadiste Kur'an ehlinin makamı, peygamberlerin ve nebilerin makamından sonra, en yüksek makam olarak bilinmiştir. Elbette açıktır ki, Ehl-i Beyt'in makamı, Peygamber Efendimiz (s.a.a)'ın vasileri olmaları ve diğer peygamberler ve elçilerden üstün olmaları nedeniyle ve yine halk arasında Ehl-i Beyt'in temsilcileri olan Ehl-i Beyt mektebi âlimlerinin makamı, bu hadiste istisna edilen kişiler arasındadır. Bunu, Allah Resulü (s.a.a)'nın Selman-i Farsi'ye buyurduğu şu sözlerinden de anlamak mümkündür:

“Allah yanında kulların en saygını, peygamberlerden sonra âlimlerdir. Sonra Kur'an taşıyıcılarıdır. Onlar peygam-

1– Kuleynî (r.a), El-Kafî, c.2, s.603.

*berler gibi dünyadan göçerler; peygamberlerle birlikte kabirlerinden haşrolurlar ve sırat köprüsünden peygamberlerle birlikte geçerler. Onlar peygamberlerin sevabını alırlar. Ne mutlu Allah katında saygınlık ve yüceliğe sahip olan ilim talibine ve Kur'an taşıyıcısına!"*¹

Dolayısıyla; Kur'an ehlini özel bir grup bilecek olursak, onlar; peygamberler, elçiler, vasiler, nebiler ve âlimlerden sonra çok yüce bir makama sahiptirler.

Bu hadiste Kur'an ehli için çok yüce bir makam belirtilmiştir. Bunun nedeni de, onların en önemli ilahî feyz olan Kur'an ve Kur'an öğretilerinin topluma ulaşmasına vesile olmaları ve insanların üzerinde çok büyük bir haklarının bulunmasıdır; dolayısıyla, "Onların hakkını küçük ve önemsiz saymayın" buyurmuştur.

Diğer bir hadiste, Allah Resulü (s.a.a) Kur'an taşıyıcılarının fazilet ve üstünlüğü ile ilgili şöyle buyurmuştur: "Ümmetimin en üstünü Kur'an taşıyıcıları ve geceyi ibadetle geçirenlerdir."²

Yine İmam Cafer Sadık (a.s) Peygamber Efendimizden (s.a.a) şöyle nakletmektedir: "Kur'an taşıyıcıları cennet ehlinin kâhyaları, Allah yolunda çaba harcayanlar, cennet ehlinin öncüleri ve peygamberler de cennet ehlinin efendileridir."³

Allah Resulü (s.a.a) şöyle buyurmuştur: "Kur'an taşıyıcıları, Allah'ın rahmetine has kılınmış, Allah'ın nuru giyindirilmiş, Allah'ın kelamı öğretilmiş ve Allah katında yakın

1– Allame Meclisî, Biharu'l-Envar, c.89, s.18–19.

2– Şeyh Saduk (r.a), Emalî, s.305.

3– Kuleynî, Usul-i Kâfî, c.2, s.606.

*kılınmış kimselerdir. Kim onları severse Allah'ı sevmiş olur ve onlara düşman olan ise Allah'a düşman olmuş olur..."*¹

Emirü'l-Müminin Ali (a.s) şöyle buyurmaktadır: "Kur'an okuyun ve onu ezberleyin; çünkü Allah, Kur'an ezberleyen bir kalbi azaplandırmaz."

Yine şöyle buyurmuştur: "Kim Kur'an'ı aklına yerleştirir ve ezberlerse, onun helalini helal ve haramını da haram bilirse, Allah buna karşılık onu cennete sokar ve onun şefaatinin tamamı cehennem ateşine mahkûm edilmiş ailesinden on kişi hakkında kabul eder..."²

İmam Cafer Sadık (a.s) insanları dört gruba ayırarak Kur'an taşıyıcılarının fazilet ve üstünlüğünü bir örnekle şöyle açıklamaktadır: "İnsanlar dört gruptur." Ben, "Fedanız olayım! Onlar kimlerdir?" diye sorunca İmam (a.s) şöyle buyurdu: "İman verildiği halde Kur'an verilmeyen kimse, Kur'an verildiği halde iman verilmeyen kimse, hem iman ve hem de Kur'an verilen kimse, ne Kur'an ve ne de iman verilen kimse."

Ben, "Fedanız olayım; onların durumlarını bana açıklayınız?" diye arz ettim. İmam (a.s) şöyle buyurdu: "İman verilip de Kur'an verilmeyen kimse, hoş kokusu olmayan tatlı meyve gibidir. Kur'an verilip de iman verilmeyen kimse, tadı acı olan güzel kokulu mersin bitkisi gibidir. Hem Kur'an hem de iman verilen kimse, hoş kokulu tatlı ağaç kavunu gibidir. Ne Kur'an ve ne de iman verilen kim-

1– Allame Meclisî, Biharu'l-Envar, c.89, s.182.

2– Allame Meclisi, Biharu'l-Envar, c.89, s.19–20.

se ise, tadı acı olan kokusuz Ebucehil karpuzu gibidir.”¹

Yine şöyle buyurmuştur: “*Kur'an ezberleyen ve Kur'an'a uygun amel eden kimse kerem sahibi iyi kâtiplerle beraberdir.*”²

Kur'an Taşıyıcılarına Saygıda Bulunmak

Kur'an taşıyıcılarına saygı göstermek ve onları yüceltmek Allah Resulü (s.a.a) ve Ehl-i Beyt'inin hadislerinde önemle vurgulanan konulardan biridir. Hatta bazı hadislerde beytûlmaldan onlar için bir takım özel hakların tahsis edilmesi vurgulanmıştır. Birinci hadisin alt kısmında Peygamber Efendimiz (s.a.a)'den şöyle nakledilmektedir: “*Kur'an ehli olanların haklarını zayıf düşürmeyin; çünkü onların Aziz ve Cabbar olan Allah katında yüksek konumları vardır...*”³

Yine diğer bir hadiste şöyle geçmektedir: “*Kur'an taşıyıcıları, Allah'ın rahmetine has kılınmış, Allah'ın nuru giyindirilmiş, Allah'ın kelamı öğretilmiş ve Allah katında yakın kılınmış kimselerdir. Kim onları severse Allah'ı sevmiş olur ve onlara düşman olan ise Allah'a düşman olmuş olur...*”⁴

Ve yine Allah Resulü (s.a.a)'nden şöyle nakledilmiştir: “*Allah Teâlâ cömerttir; cömertliği ve yüce işleri sever; alçak işleri ise sevmez. Allah'ın yüceliği, şu üç gruba saygı göstermededir: Yaşlı Müslümanlara, adaletli önderlere ve Kur'an hakkında aşırıcılık yapmayıp onu terk etmeyen*

1– Kuleynî (r.a), El-Kafî, c.2, s.604–605.

2– Kuleynî (r.a), El-Kafî, c.2, s.603.

3– Kuleynî (r.a), El-Kafî, c.2, s.603.

4– Allame Meclisî, Biharul-Envar, c.89, s.182.

Kur'an taşıyıcılarına .”¹

Kur'an taşıyıcılarına beytûlmaldan belli bir maaş tayin edilmesinin gerekliliği hakkında İmam Ali (a.s)'den şöyle nakledilmiştir: “*Kendi isteğiyle Müslüman olan bir kimse Kur'an'ı ezberlerse beytûlmaldan her yıl onun için iki yüz dinar pay verilir. Dünyada ondan mahrum olursa onu her zamandan daha fazla ihtiyaç duyduğu kıyamet gününde alacaktır.*”²

Kur'an Taşıyıcılarının Sorumluluk ve Özellikleri

Birçok hadiste Kur'an taşıyıcılarının sorumluluğunun, diğer kişilerden daha ağır olduğu vurgulanmıştır. Bu konuda Peygamber Efendimiz (s.a.a) şöyle buyurmaktadır:

“*Ey Kur'an karileri(okuyucuları) topluluğu! Size yüklediği kitabından dolayı, Allah Azze ve Celle'den korkun. Çünkü ben sorumluyum; siz de sorumlusunuz. Ben O'nun risaletini yaymakla sorumluyum; siz de yüklendiğiniz Allah'ın kitabından ve benim sünnetimden sorulacaksınız.*”³

Allah Resulü (s.a.a) bu sorumluluğun içeriğini ise şöyle açıklamaktadır: “*İnsanlar içinde gizlide ve açıkta, huşû duymaya en layık olan kimse, şüphesiz Kur'an taşıyıcısıdır. İnsanlar içinde gizlide ve açıkta namaz kılıp oruç tutmaya en layık olan, Kur'an taşıyıcısıdır.*”

Sonra yüksek bir sesle şöyle seslendi: “*Ey Kur'an taşıyıcısı! Kur'an'la mütevazı ol ki, Allah da seni yükseltsin. Kur'an'ı bilmekle gururlanma, aksi takdirde Allah da seni*

1– Biharul-Envar, c.89, s.184 ve En-Nevadir, s.98.

2– Şeyh Saduk, El-Hisal, s.602.

3– Kuleynî, El-Kafî, c.2, s.606.

alçaltır.

Ey Kur'an taşıyıcısı! Kur'an'la Allah için süslen ki Allah da seni süslesin. Onunla insanlar için süslenme, yoksa Allah da seni çirkinleştirir. Kur'an hatmeden kimse, adeta alnının ortasına nübüvvet nuru yerleştirilmiş gibi olur. Fakat ona vahiy gelmez. Kim Kur'an'ı bir araya toplarsa, kendisini bilmezlikten geleni bilmezlikten gelmemesi; kendisine kızana kızmaması; kendisini cezalandıranı cezalandırmaması onun mükâfatı olur. Kur'an'ın yüceliğini göstermek için affeder, hoş görür, bağışlar; hilim ile karşılık verir.”

Kendisine Kur'an verilen bir kimse, diğerlerine bundan daha büyük bir nimet verildiğini sanacak olursa, Allah'ın aşağıladığını yüceltmış, yücelttiğini de aşağılamış olur.”¹

Bu hadise göre Kur'an taşıyıcılarının vazifelerinden biri de Allah-u Teâlâ'nın onlara vermiş olduğu bu nimeti büyük saymaları, ezberledikleri Kur'an ayetlerini, ilk olarak onların dinlemeleri ve ayetlerde geçen ilahî emirleri yerine getirmeye çalışmalarıdır.

İmam Cafer Sadık (a.s), Kur'an'ı bildiği halde şarap içen kimsenin melûn ve Allah'ın rahmetinden uzak olduğunu bildirerek şöyle buyurmuştur: “*Şarap içmeye ısrar eden Kur'an taşıyıcısı melûndur; Allah'ın rahmetinden uzaktır.*”²

Kısacası; Kur'an taşıyıcılarının sahip olmaları gereken özellikleri göz önünde bulundurduğumuzda, Kur'an ezberleme risaletini omuzlara almanın kolay bir şey olmadığını

1– Kuleynî, El-Kafî, c.2, s.604.

2– El-Keracekî, Kenzu'l-Ummal, c.1, s.146.

görmekteyiz. Bu sorumluluğu yerine getirmek, bir taraftan nefsanî heves ve isteklerle mücadele etmeyi ve diğer taraftan da bozuk, yoldan sapmış ve zalim kişilerle mücadele etmeyi gerektirmektedir. Dolayısıyla; Kur'an-ı Kerim taşıyıcısı, bu sorumluluğu yerine getirirken şeytanların tuzaklarına düşmemek için, takva sahibi olmakla birlikte basiret sahibi de olmalıdır.

Elbette şuna da dikkat edilmesi gerekmektedir ki, Kur'an-ı Kerim, bu sorumluluğu yerine getirmeye çalışan bir kimseye yardım eder. İşte bu nedenle İmam Ali (a.s) şöyle buyurmuştur: “*Kur'an onu taşıyanın taşıyıcısıdır.*”¹ Kur'an, kendisini taşıyan ve ona uygun hareket eden kimse için iyi bir binek gibidir.

Kur'an'ın Bazı Ayet ve Sûrelerinin Özel Faziletleri

Manevî yücelik ve melekût âlemi ile bağlantı kurmayı açıklayan ayetler dikkate alındığında, Müslümanların, sürekli Kur'an-ı Kerim'in sûre ve ayetlerinin içerdikleri öğretilerle birlikte, onların diğer bir takım özelliklere de sahip olduklarına dikkat ettikleri anlaşılmaktadır.

Açıktır ki, bu konu Kur'an-ı Kerim'in gaybî yönüyle ilgilidir ve onu elde etmenin doğru yolu, Allah-u Teâlâ tarafından bu ilahî kitabın açıklayıcısı olarak tanıtılan, Allah Resulü (s.a.a) ve Ehl-i Beyt'e müracaat etmektir. Gerçek şu ki, Resul-i Ekrem (s.a.a) ve Ehl-i Beyt'ten rivayet edilen hadislerde insanlara yönelik bu etki ve bereketlere ilişkin çok sayıda gerçekler beyan edilmiştir.

Ehl-i Beyt mektebinin hadis kaynaklarında, Kur'an-ı Ke-

1– Nehcu'l-Belaga, 198.

rim'in bazı ayet ve sûrelerinin faziletleri ve Allah-u Teâlâ'nın onları okuyan kimseye bağışladığı lütuflar hakkında birçok geçerli hadis rivayet edilmiştir. Yukarıdaki başlıklarda bu hadislerden bazılarına değindik.

Burada, Kur'an-ı Kerim'in bazı özel sûrelerinin faziletleri hakkında nakledilen hadislerin bir kısmına değineceğiz; fakat bu hadisler çok fazla olduğu ve hepsini nakletmemiz kitabımızın kapasitesine sığmayacağı için güvenilir kaynaklarda geçen bu hadisler arasından seçtiğimiz güvenilir senetlere sahip olan bazı örneklerle yetineceğiz:

İmam Cafer Sadık (a.s)'ın babaları kanalıyla Resul-i Ekrem (s.a.a)'den rivayet ettiği bir hadiste şöyle geçmektedir: “Adamın biri, göğsündeki ağrıdan dolayı Allah Resulü (s.a.a)'ne yakınınca, Resulullah (s.a.a) şöyle buyurdu: *Kur'an ile şifa iste; çünkü Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur: (Kur'an) Göğüslerde olanlar için şifadır...*” (Yunus, 57)”¹

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur: “Bir cenazeye yetmiş defa Fatiha Sûresi okunacak olur da ruhu geri dönerse (dirilirse), buna şaşırmamak gerekir.”²

Yine şöyle buyurmuştur: “Allah-u Teâlâ, bu ayetlere yer yüzüne inmelerini emrettiği zaman, bunlar arşa yapışıp dediler ki: Ey Rabbim! Bizi nereye indiriyorsun? Hata ve günah ehlinin yanına mı?

Allah-u Teâlâ onlara şöyle vahyetti: *İnin aşağı; izzetim ve celalim hakkı için Al-i Muhammed'den ve onların Şiasından bir kimse, her gün kendilerine farz kıldıklarımın*

1– Kuleynî, Usul-i Kâfî, c.2, s.600.

2– Kuleynî, Usul-i Kâfî, c.2, s.623.

ardından sizi okursa, ona her gün yetmiş kere gizli gözümle bakarım. Her bakışında onun yetmiş ihtiyacını karşılarım. Ve işledikleri günahları bağışlarım.

*Bu ayetler; Fatiha Sûresi, “Allah kendisinden başka ilah olmadığına şahitlik eder. Melekleri ve ilim sahipleri de...” ayeti (Âl-i İmran, 18), Ayet el-Kürsî ve Mülk Sûresi ayetleridir.”*¹

Diğer bir hadiste ise şöyle geçmektedir: “*‘İnna fetehna’yı (Fetih Sûresi) okuyarak mallarınızı, kadınlarınızı ve elinizin altında bulunan kölelerinizi mahvolmaktan koruyun. Kim sürekli bu sûreyi okursa kıyamet günü bütün varlıkların duyacağı bir şekilde ona şöyle nida edilir: Sen benim halis kullarımdansın; onu salih kulların arasına yerleştirin...*”²

İmam Muhammed Bâkır (a.s) şöyle buyurmuştur: “*Kim her gece uyumadan önce Vakîâ Sûresini okursa; yüzü, ayın on dördüncü gecesi gibi -parladığı halde- Allah-u Teâlâ'yla buluşur.*”³

Başka bir hadiste de şöyle buyurmaktadır: “*Mülk Sûresi koruyucudur. İnsanı kabir azabına karşı korur. O, Tevrat'ta da Mülk Sûresi adıyla yazılıdır. Kim bu sûreyi gece okursa, malı çoğalır ve mutluluk bulur. O gece bu sûreyi okuduğu için gafillerden yazılmaz. Ben otururken, son yatışını kılarırken o sûreyle rükûya varırım. Babam hem gündüz hem gece bu sûreyi okurdu.*

1– Kuleynî, Usul-i Kâfî, c.2, s.620.

2– Sevu'u'l-A'mal, s.115; Şeyh Hurr-i Amili, Vesailu's-Şia, c.6, s.255.

3– Şeyh Saduk, Sevu'u'l-A'mal, s.117.

Bu sûreyi okuyan bir kimse ölüp kabre girdiğinde Nekir ve Münker isimli melekler ayak taraflarından geldiklerinde ayakları onlara derler ki:

Bizim tarafımızdan onlara yaklaşmanıza imkân yoktur. Bu kişi her gün ve her gece bizim üzerimizde dikilip Mülk Sûresi'ni okurdu. Onlar karın tarafından yaklaşmak istediklerinde, karnı onlara şöyle der: Benim tarafımdan ona yaklaşmanıza imkân yoktur. Çünkü bu kişi beni Mülk Sûresi'yle doldururdu. Sonra dili tarafından ona yaklaşmak istediklerinde, dili onlara şöyle der: Benim tarafımdan ona yaklaşmanıza imkân yoktur. Bu kişi her gün ve her gece benimle Mülk Sûresi'ni okurdu.”¹

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur: “Babam şöyle buyuruyordu: *Kul huvellahu ehed* (İhlâs Suresi) Kur'an'ın üçte biri, *kul ya eyyuhe'l-kafirun* (Kafirun Suresi) de Kur'an'ın çeyreğidir.”²

İmam Muhammed Bâkır (a.s) da şöyle buyurmaktadır: “*Kul huvellahu ehad* (İhlâs) Sûresini bir kere okuyan kişiye, hayır duada bulunulur. İki kere okuyan kişinin kendisine ve ailesine hayır duada bulunulur. Üç kere okuyan kişinin kendisine, ailesine ve komşularına hayır duada bulunulur. Onu on iki kere okuyan kişi için Allah, cennette on iki köşk bina eder. Hafaza melekleri derler ki: Bizi falan kardeşimizin köşklerine götürün, ona bakalım. Bu sûreyi yüz kere okuyan adam öldürme ve başkalarının malını gasp etme dışındaki yirmi beş senelik bütün günahları bağışlanır. Bu sûreyi dört yüz kere okuyan kişi için atı boğazlanmış ve kanı akıtılmış dört yüz şehidin ecri verilir. Bu

1– Kuleynî, Usul-i Kâfî, c.2, s.633.

2– Kuleynî (r.a), Usul-i Kâfî, c.2, s.621.

sûreyi bir gün ve bir gecede bin kere okuyan kişi cennetteki yerini görmeden veya kendisine gösterilmeden ölmez.”¹

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur: “*Kim evinden çıkarken on kere “Kul huvellahu ehed” (İhlâs) Sûresi'ni okursa, evine dönünceye kadar evi Allah-u Teâlâ'nın koruması altında olur.”²*

İmam Cafer Sadık (a.s)'tan rivayet edilen bir hadiste şöyle geçmektedir: “Allah Resulü (s.a.a) Sa'd b. Muaz'ın cenaze namazını kıldı ve şöyle buyurdu: Aralarında Cebrail'in de bulunduğu yetmiş bin melek gelip onun namazını kıldılar. Cebrail'e dedim ki: Ey Cebrail! O, sizin onun namazını kılmanızı hak edecek ne yaptı?

Dedi ki: Ayakta iken, otururken, binek sırtında, yürürken, giderken ve gelirken İhlâs Suresi'ni okumasıyla (bunu hak etti.)”³

Sûrelerin Fazileti Hakkında Uydurulan Hadisler

Burada şu noktayı hatırlatmamız gerekmektedir: Ehl-i Beyt İmamlarını takip etmeyen ve takva nuruna da sahip olmayan bazı kişiler, kendi akıllarınca insanları Kur'an'a yönlendirmek için bazı sûre ve ayetlerin fazileti hakkında bir takım hadisler uydurarak halk arasında yaymışlardır.

Buna örnek olarak İbn İsmet Nuh b. Ebi Meryem El-Mervezî, Muhammed b. Ukkâşe El-Kirmanî ve Ahmet b. Abdullah El-Cuybarî gibi kişileri gösterebiliriz.

Ebu Amr Osman b. Salah “Ulumu'l-Hadis” adlı kitabında

1– Kuleynî (r.a), Usul-i Kâfî, c.2, s.619–620.

2– Kuleynî (r.a), Usul-i Kâfî, c.2, s.542.

3– Kuleynî (r.a), Usul-i Kâfî, c.2, s.622.

bu konuda şöyle demektedir: Bazıları Kur'an sûrelerinin her birinin fazileti hakkında Ubey b. Ka'b kanalıyla Allah Resulü'nden (s.a.a) nakledilen rivayetlerin senetlerini incelemiş, nihayet bu hadisleri kendilerinden uydurduklarını itiraf eden kişilere ulaşmışlardır.

Hatta Ebu İsmet Merzevî'ye, "Kur'an surelerinin her birinin fazileti hakkında bu kadar hadisi hangi kanalla İkrime'den, İbn Abbas'tan naklediyorsun?" diye sorulduğu zaman şöyle dediği nakledilmiştir:

"İnsanların Ebu Hanife'nin fıkına ve Muhammed b. İshak'ın Tarih'ine yönelip Kur'an'a karşı ilgisiz kaldıklarını görünce (insanlar Kur'an'a ilgi duysunlar diye) Allah rızası için kendimden uydurdum."¹

Allah ve Resulü'ne (s.a.a) yalan uydurmanın haram ve çirkinliğine dair apaçık deliller ve mütevatir olarak Allah Resulü'nden (s.a.a) nakledilen, "*Kim kasıtlı olarak bana bir yalan uydurursa yeri cehennem ateşidir*" şeklindeki hadisi, hangi amaçla olursa olsun, hadis uydurmanın Ehl-i Beyt'ten ayrılmış olmaları nedeniyle halkın üzerine cehalet karanlığı düşürdüğünü göstermektedir. Fakat Ehl-i Beyt'in gerçek takipçileri sürekli, Ehl-i Beyt hadislerinin berrak kaynaklarına müracaat etmiş ve böyle şeylerden uzak kalmış ve esasen Ehl-i Beyt'in nurlu hadislerinin var olması nedeniyle, bu konuda bir boşluk olduğunu hissetmemişlerdir.

1– Bk. El-Cami-u li'l-Ahkami'l-Kur'an, c.1, s.78–80 ve El-Beyan, s.36.

ALTINCI BÖLÜM

MÜMİNLERİN KUR'AN'A KARŞI VAZİFELERİ

Kur'an'a Saygı Göstermek

Kur'an-ı Kerim'in azamet ve yüceliği nedeniyle, Kur'an-ı Kerim'in bulunduğu yer de azamet ve saygınlık kazanır; o yer, müminin kalbi olabileceği gibi, Kur'an hatlarının bulunduğu bir sayfa da olabilir. Dolayısıyla, Kur'an-ı Kerim'in yazısı da, onun yazıldığı yerin azamet ve saygınlığına neden olmaktadır.

Kur'an-ı Kerim'in hakikati yeryüzüne nâzil olmadan önce Levh-i Mahfuz'da yer almakta ve onun azamet ve yücelik kazanmasına sebep olmaktadır. Levh-i Mahfuz, öyle yücedir ki masumlardan başka kimse ona ulaşamaz. Kur'an-ı Kerim şöyle buyurmaktadır: **“O, elbette değerli bir Kur'ân'dır; saklı bir Kitaptadır. Ki ona tertemiz kılınmışlardan başkası dokunmaz.”**¹

Nâzil olma aşamasında, meleklerin elinde ve değerli sayfa-
larda yer alır. Sonra yeryüzündeki kalplerin en temiz olan Allah Resulü'nün (s.a.a) kalbine vahyolur. Peygamber Efendimiz de vahyi aldıktan sonra bu âlemde ilahi vahyin, herkesin ulaşabileceği bir kitap olarak kalması için hemen onun yazılmasını emrederdi. Kur'an-ı Kerim'in yazılmış haline “Mushaf” denilmektedir. O halde Mushaf, bu âlem-

de suhuf-i mükerre ve levh-i mahfuzun bir nüshası ve Kur'an-ı Kerim'in bir numunesi olmasından dolayı özel bir yüceliğe sahiptir.

Mushaf, öyle bir yüceliğe sahiptir ki, mushafta Kur'an-ı Kerim hatlarına bakmak, az da olsa okunmasa bile ibadet sayılmıştır.

Ebuzer'den şöyle rivayet edilmiştir: Allah Resulü (s.a.a)'nın şöyle buyurduğunu duydum: *“Ali b. Ebu Talib'in yüzüne bakmak, ebeveynin yüzüne şefkat ve rahmetle bakmak, sahifeye, (Kur'an sayfasına) bakmak ve Ka'be'ye bakmak ibadettir.”*¹

İşte bu nedenle; Kur'an'ı, mushafın üzerinden okumak ezberden okumaktan daha faziletli ve sevabı daha fazladır. Nitekim buna şu rivayette de işaret edilmektedir:

İshak b. Ammar şöyle diyor: İmam Cafer Sadık (a.s)'a şöyle sordum: “Size feda olayım; ben Kur'an'ı ezbere biliyorum. Acaba Kur'an'ı ezbere okumak mı daha güzeldir yoksa mushafın (Kur'an'ın) üzerinden mi?” Bunun üzerine İmam (a.s) şöyle buyurdu: *“Kur'an'ı mushafa bakarak oku; bu daha iyidir. Mushafa bakmanın ibadet olduğunu bilmiyor musun?”*²

Bu ibadet şu açıdandır: Mushafa bakmak insanın Kur'an-ı Kerim'e ve onun manasına daha fazla dikkat etmesine ve Kur'an'ın mesajlarından daha fazla yararlanmasına neden olmaktadır. Kur'an-ı Kerim'in karşısında yer almak insana bir nur verir; bu nur insanın hayatının tüm boyutlarına yansır; hatta insanın akrabaları bile bu nurdan yararlanır-

1– Vakıa, 77–79.

1– Vesailü's-Şia, c.6, s.205.

2– El-Kâfi, c.2, s.614.

lar. Ehl-i Beyt'ten rivayet edilen hadislerde, Kur'an-ı Kerim'e bakmanın bereketleri açık bir şekilde beyan edilmiş, bu bereketlerin sadece kişinin kendisine değil, onun ebeveynini de kapsadığı bildirilmiştir.

İmam Cafer Sadık (a.s) bu konuda şöyle buyurmuştur: *“Kim mushafın üzerinden Kur'an'ı okursa gözlerinden yararlanır, babası ve annesinden kâfir bile olsalar azap hafifler.”*¹

Yine şöyle buyurmuştur: *“Mushaftan Kur'an okumak, kâfir bile olsalar baba ve anneden azabın hafiflemesine neden olur.”*²

Farz ve Müstehap Olan Vazifeler

Kur'an-ı Kerim'in yazılı görüntüsü olan Mushaf ve yine üzerinde Kur'an-ı Kerim'in ayetleri bulunan sayfaları, din önderleri açısından özel bir saygınlığa sahiptirler ve müminler onlara karşı özel bir takım adap ve vazifeleri yerine getirmelidirler. Müminlerin Mushafa karşı vazifelerini iki kısma ayırabiliriz:

1- Farz vazifeler: Mushafın yazılarına taharetsiz (abdest ve gusül almadan) dokunmamak, mushafı pâk tutmak, necis olmasına engel olmak ve Kur'an-ı Kerim'e saygısızlık sayılacak şeylerden sakınmak gibi.

2- Müstehap vazifeler: Evde Mushaf bulundurmak, onu üzerinden okumak ve dua ederken Kur'an'a tevessül etmek gibi.

Bu vazifelerin açıklık kazanması için her birini özetle açık-

1– El-Kâfî, c.2, s.613.

2– El-Kâfî, c.2, s.613.

layalım:

1- Kur'an-ı Kerim'e Saygısızlık Sayılan Bir İşten Sakınmak:

Kur'an-ı Kerim'e her türlü saygısızlık ve ihanet büyük haramlardan sayılmaktadır; hatta bir insan dine saygısızlık etmek ve alay etmek amacıyla bunu yaparsa dinden çıkarak murtet olur. Ehl-i Beyt mektebinin ileri gelen âlimleri de buna açık bir şekilde işaret etmişlerdir.

Şia'nın ileri gelen fakihlerinden Sahib-i Cevahir (r.a), Kur'an-ı Kerim'e saygısızlık etmeyi murtet olmaya neden olduğunu bildirerek şöyle demiştir: *“Murtet, Müslüman olduktan sonra kâfir olan kimsedir... Açık bir şekilde din ile alay etmeye, dini düşük saymaya delalet eden bir şey yapmak veya dinden vazgeçmek de kişinin murtet olduğunu ispatlamaya yeter. Örneğin -neuzubillah- Kur'an'ı necasete atmak veya yırtmak veya hedef yaparak ona ok atmak ya da ayakaltında çiğnemek gibi...”*¹

2- Mushaf'ın Yazısına Taharetsiz Dokunmamak:

Kur'an-ı Kerim'in yazısına dokunmak için abdest alarak taharetli olmak gerekir. Cenabet ve hayız halinde Kur'an'ı yazmak, hatlarına dokunmak ve bu iki durum dışında insandan abdesti bozacak hallerden biri gerçekleşirse, abdest almadan ona dokunmak şer'an caiz değildir. Bu konuda Ehl-i Beyt önderlerinden, birçok hadis rivayet edilmiştir. Burada onların bazısına işaret edeceğiz:

Ebu Basir der ki: İmam Cafer Sadık (a.s)'a abdesti olmadan Kur'an okuyan kişinin durumunu sordum. İmam (a.s)

1– Cevahiru'l-Kelam, c.14, s.600.

şöyle buyurdu: “*Sakıncası yoktur; fakat Kitaba dokunmasın.*”¹

İmam Cafer Sadık (a.s), yanında bulunan oğluna, “*Ey oğlum! Kur'an oku*” buyurdu. İsmail, “*Abdesttim yok*” demesi üzerine İmam (a.s) şöyle buyurdu: “*Yazılara elini sürme; elini sadece Kur'an'ın yaprağına sürerek oku.*”²

Sahib-i Cevahir bu konuda şöyle demektedir: “*Şerî açıdan taharetli olmayan bir kimsenin Kur'an yazısına dokunması caiz değildir.*”³

Urvetu'l-Vuska'nın yazarı da şöyle demektedir: “*Abdestli olmayan bir kimsenin, Kur'an'ın yazısına dokunmasının haram olduğu konusunda, eli ile bedeninin diğer yerlerini sürmesi arasında hiçbir fark yoktur; sadece bedenin dış tarafıyla değil, dil ve dişler gibi iç tarafıyla da olsa hüküm böyledir.*”⁴

Yine Mushafın saygınlığını korumak için cenabet ve hayız halinde mushafın hatları dışındaki yerlere dokunmak ve yazılarına el sürmeksizin onu taşımak mekruhtur.

3- Kur'an'ı Kâfirlere Satmanın Haram Oluşu

Şia'nın son dönemlerde yaşayan âlimleri arasında meşhur olan görüş, kâfirlere Kur'an satılmasının haram oluşudur. Âlimler buna delil olarak da, “*İslam üstte yer alır; hiçbir şey ona üst kılınmaz*” hadisini ve bu işin Kur'an'ın saygınlığının çiğnenmesine ve necis edilmesine neden oluşunu ve

1– Tehzibu'l-Ahkâm, c.1, s.127.

2– Şeyh Tusî, Tehzibu'l-Ahkâm, c.1, s.126.

3– Cevahiru'l-Kelam, c.2, s.314.

4– Tabatabaî Yezdî, El-Urvetu'l-Vuska, c.1, s.189.

diğer bir takım delilleri zikretmişlerdir.

Her ne kadar bazı fakihler bu delillerin yeterliliğini ve bütün durumları kapsamamasını eleştirmişlerse de, âlimler arasında kesin olan şey şudur: Kâfire Kur'an-ı Kerim satılması, Kur'an'ın saygınlığının çiğnenmesine neden olacaksa, bu iş kesinlikle haramdır.

İşte bu nedenle; eğer bir yerde İslam düşmanlarının Kur'an-ı Kerim'i insanın elinden almaları ve böylece Kur'an'a saygısızlık edilmesi ihtimali varsa, Kur'an'ı böyle bir yere götürmek yasaklanmıştır.

Abdullah b. Ömer şöyle demektedir: “*Resulullah (s.a.a) İslam düşmanının Kur'an'a dokunmaması için Kur'an ile birlikte düşman bölgesine gitmeyi yasaklamıştır.*”¹

Kur'an'a saygı gösterilmesinin gerekliliğini mutlak bir şekilde, Kur'an-ı Kerim'i alıp satmanın mekruh olduğunu bildiren birçok hadisten anlayabiliriz. Bu hadislerde, Kur'an satın alırken onun sayfalarına yazılmış olan ayetleri üzerinde değil, cildi üzerinde alım-satım yapılması vurgulanmıştır.

Bu hadislerin bazıları şöyledir:

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmaktadır: “*Kur'an kitapları (Mushaflar) satın alınmazlar. Satın almak istediğinde, “ben senden bu kitabın yaprak ve cildini, cismini ve onda yaptığın işleri satın alıyorum” demelisin.*”²

Sumae şöyle nakletmektedir: İmam Cafer Sadık (a.s)'a Kur'an'ın alınıp satılması hakkında sorduğum zaman şöyle buyurdu: “*Allah-u Teâlâ'nın kitabını satın alma; onun me-*

1– Vesailu's-Şia, c.6, s.249.

2– Kuleynî, El-Kaî, c.5, s.121.

tallerini, yaprağını ve cildini satın al ve 'ben bu ücret karşılığında senden bunları satın alıyorum' demelisin."¹

4- Mushafı Pak Tutmak ve Onun Necis Olmasını Önlemek

Müminlerin Mushaf karşısındaki vazifelerinden biri de onu pâk tutmak ve herhangi bir sebeple Mushaf necis olursa derhal pâk etmektir. Şia'nın son asırda ileri gelen âlimlerinden olan Seyyid Tabatabaî Yazdı "El-Urvetu'l-Vuska" adlı eserinde, bun konuyla ilgili olarak şöyle demektedir:

"Mushaf-ı şerifin sayfasından, hattından ve hatta saygısızlık olacaksa cildinden ve kılıfından necaseti temizlemek farzdır. Nitekim necis olan bir uzuvun, abdest halinde olsa bile Kur'an'ın hattı ve yaprağına temas etmesi ona saygısızlık olursa haramdır. Fakat bu işlerden birini Kur'an'a saygısızlık yapmak amacıyla gerçekleştirse o işin haram olduğunda şüphe yoktur.

Kur'an'ı necis mürekkeple yazmak haramdır; kasıtlı olarak veya bilmeyerek necis mürekkeple yazarsa onu yok etmek farzdır. Nitekim eğer Kur'an'ın hattı necis olur ve onu temizlemek de mümkün olmazsa, onu yok etmek farzdır.

Kur'an'ı kâfirin eline vermek caiz değildir. Kur'an kâfirin elinde olursa ondan alınması gerekir. Kur'an'ı necasetin üzerine koymak haramdır; nitekim Kur'an, necasetin üzerine bırakılmış olursa, necaset kuru bile olsa onu necasetin üzerinden kaldırmak farzdır.

Kur'an yaprağı veya saygı duyulması farz olan herhangi bir şey tuvalete veya tuvalet kuyusuna düşerse, para har-

1- Kuleyunî, El-Kafî, c.5, s.121.

camayı gerektirse bile onu dışarı çıkarmak farzdır..."¹

Şia fakihlerinin bu konudaki en önemli delil, Kur'an-ı Kerim'in saygınlığının korunmasının farz oluşu ve ona saygısızlık etmenin haram oluşudur.

5- Kur'an'ı Üzerinden Okumak

Ehl-i Beyt hadislerinde önemle vurgulanan, müminlerin yapması gereken müstehap amellerden biri de Kur'an-ı Kerim'i yazısına bakarak okumaktır. Bu bölümün başında bu hadislerden bazılarına değinmiştik.

Burada da yararlı olacağı kanaatiyle konuyla ilgili olarak diğer bir hadis de İmam Ali (a.s)'den naklediyoruz:

*"Kur'an'ı üzerinden okumak onu ezbere okumaktan daha üstündür... Kim her gün Kur'an'ın üzerinden huzu ve huşu halinde tertil ile yüz ayet okuyacak olursa, Allah ona, yeryüzündekilerin yaptıkları bütün şeyler miktarınca sevap verir. Kim de iki yüz ayet okuyacak olursa, Allah ona gökyüzü ve yeryüzündekilerin yaptıkları bütün şeyler miktarınca sevap verir."*²

Ehl-i Beyt hadisleri ışığında şu noktayı anlamaktayız: Bir evde oturanların vazifelerinden biri de, o evde bulunan bir Kur'an'dan okumalarıdır. Bu vazifeyi yerine getirmekte ihmal etmek ve gevşeklik göstermek, Kur'an'ın o ev üzerindeki hakkının heder olmasına neden olur.

Bu konuda İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur: *"Üç şey Allah'a şikâyetle bulunacaktır: Ehli içinde namaz kılmayan harap olmuş mescit, cahiller arasındaki âlim ve*

1- Tabatabaî-i Yazdî, El-Urvetu'l-Vuska, c.1, s.90-91.

2- Allame Meclisî (r.a), Biharu'l-Envar, c.89, s.20.

(duvara) asılıp üzerini toz kapsayan ve kimsenin okumadığı Kur'an."¹

6- Mushaf Almak ve Evde Bulundurmak:

Ehl-i Beyt hadislerinde, Kur'an'ın nuru ve bereketi nedeniyle evde Kur'an bulundurmak tavsiye edilmiştir.

"Evde Kur'an bulunmasını ve Allah'ın onun vesilesiyle şeytanları uzaklaştırmasını seviyorum."²

İmam Cafer Sadık (a.s) babası hakkında şöyle buyurmaktadır: *"İmam Muhammed Bâkır (a.s) eve bir Kur'an asılmasını ve onun sebebiyle o evin şeytanlardan korunmasını severdi."* İmam (a.s) şöyle buyurdu: *"Bu Mushafı Kur'an okumayı terk etmemek müstehaptır."*³

Yine Kur'an temin edip, onu kendisinden sonraya bırakmak da güzel ve insanın vefatından sonra hayır ve sevabı ona ulaşacak olan, kalıcı işlerden biridir.

İmam Cafer Sadık (a.s) bu konuda şöyle buyurmuştur:

*"Mümin öldükten sonra şu altı özellikten yararlanır: Kendisi için bağışlanma dileyen salih evlat, üzerinden okuduğu Kur'an, kazdığı su kuyusu, diktiği fidan, Allah rızası için akıttığı çeşme, kendisinden sonra insanların kendisini takip edecekleri güzel davranış."*⁴

Peygamber Efendimiz (s.a.a) ise şöyle buyurmuştur: *"Ev-*

1- Kuleynî (r.a), El-Kâfî, c.2, s.613.

2- El-Kâfî, c.2, s.613.

3- Vesailu's-Şia, c.6, s.206.

4- El-Emalî, Şeyh Saduk, s.233.

lerin en boş olanı Allah'ın kitabının olmadığı evdir."¹

7- Dua Ederken Mushafa Tevessül Etmek:

Mushafın azamet ve yüceliği nedeniyle, dua ederken ona tevessül edilerek, duanın kabul olması için Kur'an vesile kılınabilir. İşte bu nedenle, bazı önemli dualar için Ehl-i Beyt'ten nakledilen adaplardan biri de Mushafa tevessül etmektir.

Dolayısıyla, İmam Muhammed Bâkır (a.s) şöyle buyurmaktadır:

*"Kur'an-ı Kerim'i Ramazan ayının ikinci üçte birinde alıp açarak karşına bırak ve şöyle de: Allah'ım! Ben, içinde en yüce ve en ulu ismin ve güzel isimlerin, kendisinden korkulması gereken şey (cehennem) ve kendisi ümit edilmesi gereken şey (cennet) bulunan gönderdiğin Kitap ve onda bulunan şeylerin hakkı hürmetine senden, beni cehennem ateşinden kurtardıklarından kılmanı istiyorum. Ve sonra hacetlerini iste."*²

Bu hadisteki bu duada Kur'an-ı Kerim'de Allah'ın yüce ismi ve diğer güzel isimlerinin bulunduğu belirtilmiştir. Bu ise Kur'an-ı Kerim'in ve onunla bağlantılı olarak Mushaf'ın nitelendirilemez bir yüceliğe sahip olduğunu göstermektedir.

Kur'an'a nasıl tevessül edilmesi gerektiği, diğer hadislerde nakledilmiştir. Onlardan bazıları şöyledir:

Muhammed b. Süleyman Deylemî şöyle demektedir: Adamın biri efendimiz İmam Cafer Sadık (a.s)'ın huzuru-

1- Emali-i Murtaza, c.2, s.27.

2- El-Kâfî, c.2, s.629.

na gelerek ona şöyle arzetti: “Omuzlarımdaki borçlarımdan ve hakkımda zulmeden yöneticiden sana şikâyet ediyorum, borcumu ödeyip yöneticinin zulmünü defedebileceğim bir menfaate ulaşmam için bana bir dua öğretmeni istiyorum.”

İmam (a.s) bunun üzerine şöyle buyurdu: “*Gecenin karanlığı seni kapsayınca iki rekât namaz kıl; birinci rekâtında Fatiha Sûresi ile Ayet el-Kürsi’yi, ikinci rekâtta ise Fatiha Sûresi ile Haşr Sûresi’nin sonunu (Lev enzelna haza’l-Kur’an ala cebelin...) sûrenin sonuna kadar oku. Sonra Kur’an’ı alıp başının üzerine koy ve şöyle de: Bu Kur’an’ın, bu Kur’an’la gönderdiğin kimsenin, bu Kur’an’da övdüğün her müminin ve kimsenin senden daha iyi bilemeyeceği senin onların üzerindeki hakkın hürmetine. (Sonra) on defa: “Bike ya Allah”, on defa, “Ya Muhammed” On defa, “Ya Ali”, on defa, “Ya Fatıma”, on defa, “Ya Hasan”, on defa “Ya Hüseyin”, on defa, “Ya Ali ibn Hüseyin”, on defa, “Ya Muhammed ibn Ali”, on defa, “Ya Cafer ibn Muhammed”, on defa, “Ya Musa ibn Cafer”, on defa, “Ya Ali ibn Musa”, on defa, “Ya Muhammed ibn Ali”, on defa, “Ya Ali ibn Muhammed”, on defa “Ya Hasan ibn Ali”, on defa, “Ya Huccet” deyip, Allah’tan hacetlerini iste.*”

Süleyman Deylemî şöyle demektedir: “O adam gitti ve bir müddet sonra geri döndü. Hem borcunu ödemişti, hem yöneticinin ona karşı davranışı iyileşmişti; yaşamında da büyük bir rahatlığa kavuşmuştu.”¹

1– Şeyh Tusî (r.a), Emalî, s.292.

8- İstihâre İçin Kur’an’a Tevessül Etmek

Kur’an’ın mümin için bereketlerinden bir diğeri de şudur: Bir konuda herhangi bir karar vermek için, örneğin, bir işin sonucunu düşünmek, güvenilir, emin ve görüş sahibi kişilere danışmak gibi gerekli aşamaları geride bıraktıktan sonra yine şaşkınlık ve kararsız kalırsa, çareyi Kur’an-ı Kerim’de arayıp istihâreye başvurabilir; yani Kur’an-ı Kerim’i aracı kılarak Allah-u Teâlâ’dan o konudaki şaşkınlığını giderip, o işte onun için hayırlı olan neyse onu kendisine göstermesini dileyebilir. Kur’an-ı Kerim ile istihâre yapmak için dua kitaplarında geçen belli başlı adaplar rivayet edilmiştir. Biz bu konuda Ehl-i Beyt’ten bir hadis nakletmekle yetiniyoruz:

Ebu Ali, Yese-i Kummî’den şöyle naklediyor: İmam Cafer Sadık (a.s)’a, “Bir iş yapmak istiyorum ve bu konuda Allah’tan hayır diliyorum; fakat o işte karar veremiyorum” diye arzettim. İmam (a.s) bunun üzerine şöyle buyurdu: “*Allah’ın Kitabını aç ve onda gördüğün ilk şeye uygun olarak hareket et inşaallah.*”¹

Kur’an ile istihârede şu noktaya dikkat edilmelidir: Kur’an ile istihâre, gerçekte Kur’an-ı Kerim vesilesiyle Allah Teâlâ’nın huzuruna çıkmak ve O’ndan kendisine doğru yolu göstermesini dilemektir. Dolayısıyla, bu konuda Kur’an-ı Kerim’in saygınlığı tamamen korunmalı, iş Kur’an’a saygısızlığa neden olacak bir şekilde yapılmamalıdır. Bazen istihâreyi tekrarlayanın veya sık sık istihâreye başvurmalarının Kur’an’a karşı saygısızlık olabileceğine dikkat etmek, dolayısıyla, bundan sakınmak gerekmektedir.

1– Vesailu’ş-Şia,

Aynı şekilde, Kur'an'dan fala bakmak için yararlanılmamalıdır. İmam Cafer Sadık (a.s) bu konu hakkında şöyle buyurmuştur: “*Kur'an'dan fal için yararlanmayınız.*”¹

KUR'AN-I KERİM'İ YAZMANIN FAZİLETİ VE ADABI

Kur'an-ı Kerim'i yazmak, Kur'an'ın ihyası, yayılması ve korunması için bir vesiledir. Hadislerde bazı ayet ve sûreleri yazmanın özel bir takım eser ve bereketleri olduğu belirtilmiştir. Özellikle “Bismillahirrahmanirrahim” ayetini güzel hatla yazmaya karşılık mağfiret ve bağışlanma vaat edilmiştir.

Peygamber Efendimiz (s.a.a)'den bu konuda şöyle rivayet edilmiştir:

“*Kim ‘Bismillahirrahmanirrahim’ yazar da Allah’ı yüceltmek için onu güzel yaparsa, Allah onu bağışlar.*”²

İmam Ali (a.s)'den şöyle nakledilmiştir: “*Birisi ‘Bismillahirrahmanirrahim’i güzel yazarsa Allah onu bağışlar.*”³

“Allah’ı yüceltmek için onu güzel yaparsa” buyruğundan, hat sanatının, Kur'an'ın ve Allah'ın kelimini yüceltmenin hizmetinde bir vesile olması durumunda ilahî bir değer kazandığı, aksi durumda manevî bir değerinin olmadığı anlaşılmaktadır.

Genel olarak, hat sanatı, Kur'an-ı Kerim'in kenarlarını süslemek, Kur'an-ı Kerim'in manevî hizmetinde kullanılmalı-

1– Vesailu's-Şia, c.6, s.233.

2– Munyetu'l-Murid, s.351.

3– Munyetu'l-Murid, s.351.

dır; onu okuyan kişiyi Kur'an'ın anlam ve mesajından uzaklaştırmamalıdır. Bu nedenle, bazı hadislerde Kur'an'ın altın suyu ile yazmak teşvik edilmemiş, normal siyah mürekkep ona tercih edilmiştir.

Bu konuda Muhammed b. Verrak, İmam Cafer Sadık (a.s)'tan şöyle rivayet etmektedir: İmam Cafer Sadık(a.s)'a kenarları altın suyu ile süslenmiş ve sonunda bir sûresi altın suyu ile yazılan bir Mushaf verdim. İmam (a.s), onun altın suyu ile yazılmasından başka hiçbir şeyini eleştirmedi ve şöyle buyurdu: “*Ben Kur'an'ın ilk defa yazıldığı gibi, siyah mürekkepten başka bir şeyle yazılmasını yadırgıyorum.*”¹

“Yadırgıyorum” ifadesinden Mushafı ve onun kılıfını süslemek için altın kullanmak her ne kadar dinimiz açısından tavsiye edilmese de, haram da olmadığı anlaşılmaktadır. Buna delalet eden diğer hadisler de vardır.²

Peygamber Efendimiz (s.a.a) ve İmam Cafer Sadık (a.s)'tan nakledilen hadislerde, Mushafı (Kur'an) yazmak için özel bir adap belirtilmiştir. Bu hadislerden bazıları şöyledir:

Allah Resulü (s.a.a) şöyle buyurmaktadır: “*Hokkaya mürekkep dök; kalemi eğrilt, Sin'i ayır, Mim'i eğriltme. ‘Alah’ kelimesini güzel yaz, ‘Rahman’ı çek. ‘Rahim’i güzel yaz ve kalemi sol kulağının arkasına koy. Bu iş senin daha fazla hatırlamana sebep olur.*”³

Yine İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmaktadır: “*‘Bismillahirrahmanirrahim’i en güzel şekilde yaz. Ya’yi*

1– El-Kâfi, c.2, s.629.

2– Bk. El-Kâfi, c.6, s.475.

3– Munyetu'l-Murid, s.350.

uzatma ve Sin'i yukarı çıkar."¹

Burada şu noktayı da hatırlatmamız gerekmektedir ki, Kur'an'ı ve Besmele'yi yazmak ve yine Kur'an-ı Kerim'i okumak, bütün bu işler iman ile yapılması ve insanın imanını dünyadan ayrılacağı son ana kadar koruması durumunda Allah huzurunda kabul görür ve değer kazanır; aksi takdirde, iman olmadan hiçbir amel değer ifade etmez. Dolayısıyla, vahiy kâtipleri arasında sadece bu işi gerçek bir imana sahip olarak yazanların işleri değer taşımaktadır. Ama Kur'an kâtiplerinden olan Abdullah b. Sa'd b. Ebi Serh gibi vahiy kâtiplerinden olan, ancak amel ve davranışlarında nifakını ortaya koyan kimselerin yaptıkları bu iş için herhangi bir fazilet söz konusu değildir.

Abdullah b. Serh ve Peygamber Efendimizin (s.a.a) onun kanının dökülmesini helal ilân etmesi hususunda, Ehl-i Beyt önderlerinden bir takım hadisler rivayet edilmiştir. Örneğin bu hususta İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur:

"Osman b. Affan'ın sütkardeşi Abdullah b. Sa'd b. Ebi Serh Medine'ye gelerek Müslüman oldu. Onun yazısı güzeldi. Allah Resulü (s.a.a)'ne vahiy nazil olunca onu çağırıyor, o da Peygamberin (s.a.a) imlâ ettiği vahiyleri yazıyordu. Allah Resulü (s.a.a) ona, 'Semiun Basir' yaz dediğinde o, 'Semiun Alim' diye yazıyordu. Ona, 'Vallahu bi ma te'melune habir' yazmasını söylediğinde, o, 'basir' yazıyordu... ve Allah Resulü de o birdir buyuruyordu. Abdullah b. Ebi Serh küfrüne döndüğü zaman Mekke'ye gittiğinde Kureyş'e, 'Allah'a andolsun Muhammed ne dediğini bilmiyor! Ben onun söylediğinin benzerini söylüyordum,

1– El-Kâfî, c.2, s.672.

*ama o reddetmiyordu. Öyleyse ben de Allah'ın nazil ettiği şey gibi bir şey nazil edebilirim' dedi. Bunun üzerine Allah-u Teâlâ Peygamberine şu ayeti nazil etti: "Allah'a yalan uyduran, ya da O'nun ayetlerini yalanlayandan daha zalim kim olabilir?" Allah Resulü (s.a.a) Mekke'yi fethe-dince onun öldürülmesini emretti. Fakat Osman onun elinden tutarak Allah Resulü (s.a.a)'nın yanına getirdi; o sırada Allah Resulü (s.a.a) mesciddeydi. Osman, 'Ey Allah'ın Resulü! Onu affet' dedi. Bunun üzerine Allah Resulü (s.a.a) sustu. Osman aynı şeyi tekrarladı. Fakat Resul-i Ekrem (s.a.a) yine sustu. Aynı şeyi tekrarlayınca Allah Resulü (s.a.a), 'Onu sana bağışladım' buyurdu. Onlar gidince Allah Resulü (s.a.a) ashabına, 'Ben size onu gören öldürsün' demedim mi? buyurdu. Adamın biri, 'ben onu öldürmek için sizin işaret etmenizi bekliyordum' dedi. Bunun üzerine Allah Resulü (s.a.a), 'Peygamberler işaretle öldürmezler' buyurdu. Böylece o azad olmuşlardan oldu."*¹

Bu adam, Osman'ın hilafeti döneminde halifenin Mısır'daki temsilciliğine atandı!

Merhum Şeyh Saduk, Peygamber Efendimiz (s.a.a)'ın vahyi yazmak için diğer insanlardan yararlanmasının sebebi hakkında şunları söylemiştir:

"Bunun sebebi şuydu: Müşrikler diyorlardı ki: 'Muhammed, bu Kur'an'ı kendi yanından söylüyor ve herhangi bir olayda bir ayetin kendisine nâzil olduğunu iddia ederek getiriyor.' Çeşitli zamanlarda karşılaştıkları olaylarda kendilerinden söz uyduran kimseler normalde kendi sözlerini değiştirirler... Ve sonraki aşamada bir süre geçtikten sonra yine aynı olayı değiştirerek söylerler; ya söz ve anlamını

1– Tefsir-i Kummî, Ali b. İbrahim El-Kummî, c.1, s.210.

değiştirerek söylerler ya da anlamı değiştirmeden sadece sözü değiştirerek anlatırlar. İşte bu nedenle, kâfirler ve müşriklerin Peygamberin ikinci olaydaki sözlerinin birinci olaydaki sözleriyle aynı olduğunu, değişmediğini ve çizgisinden çıkmadığını anlamaları ve bunun düşmanlar için sağlam bir delil olması için, Allah Resulü çeşitli olaylarda kendisine nazil olan şeyleri yazmak için kendisine düşman olan ve efendimizin düşmanlarınca kabul edilen iki kişiden yararlanıyordu. Bu konuda Selman ve Ebuzer gibi iki dostundan yararlanacak olsaydı bu olay düşmanlarının yanında o kadar kabul edilmezdi ve onların sözlerini birleştirip uzlaştırdıklarını düşünürlerdi. Peygamber (s.a.a)'in Kur'an'ı yazmak için o iki kişiden yararlanmasının bu hikmeti apaçık ortadadır. Allah'a hamd olsun.”¹

1– Meani'l-Ahbar, s.347-348.

YEDİNCİ BÖLÜM

KUR'AN OKUMA ADABI

Dünya sistemi uyum esası üzerine kurulmuştur. Her hedefin, kendisiyle uyum içerisinde olan bir vesileye ihtiyacı vardır ve her maksadın, kendine has bir yolu vardır. Bir ağacın gelişip meyve vermesi için yeterli hava ve su barındıran şartların oluşması gerektiği gibi bir insanın da gelişmesi, ilerlemesi ve hedeflerine ulaşması için uygun şartları oluşturması, doğru yol ve vesileleri seçmesi gerekmektedir. Aksi takdirde, hem maksadına ulaşamayabilir ve hem de yeniden başlama gücünü yitirebilir. Bu konu ilahî ve manevî hedeflerde daha önemlidir; çünkü manevî konularda mesele ebedî saadete ulaşmak veya bedbahtlık kuyularına düşmekle doğrudan ilgilidir.

Yüce Allah bu hususta öyle bir meşale yakmıştır ki, ona sarılarak şaşkınlık vadisinden rahat bir şekilde geçip maksada ulaşılabilir; sözünü ettiğimiz bu meşale Kur'an-ı Kerim'dir.

Kur'an-ı Kerim, yüce ebedi saadetten ibaret olan yaratılış hedefine ulaşmak için en iyi vesiledir. Kur'an'ın getirisi; bilinç, ilim, takva, ruhun yüceliği, iman, kalp huzuru ve diğer güzel özellikler olan en verimli maneviyat ağacıdır. Kur'an-ı Kerim'in bu meyvelerini elde etmek için onun meyve vermesi açısından gerekli olan ortam ve şartlara dikkat etmek gerekmektedir. Elbette bu ortam ve şartları oluşturmak, zor ve ulaşılmaz bir şey değildir; bizimle ilgili

ve bizim elimizde olan bir şeydir.

Kur'an-ı Kerim ve Ehl-i Beyt'in kendisi bu ortam ve şartları bizlere anlatmıştır; işte bunların hepsine “Kur'an Okumanın Adabı” denilmektedir.

Kur'an Okumak İçin Taharet ve Temizlik

Kur'an-ı Kerim'den daha iyi yararlanmanın şartlarından birisi, taharet ve temizliktir. İnsan cünüp olursa veya tam ilmi hallerde geçtiği üzere abdestini bozacak sebeplerden başka biriyle karşılaşarsa önce gusül ve abdest almalı, daha sonra Kur'an-ı Kerim'i taharetli ve tertemiz bir halde okumalıdır.¹

Kutlu İslam peygamberi, Kur'an-ı Kerim'i okumaya çok büyük bir önem vermesine rağmen hiçbir zaman cünüp bir halde Kur'an okumazdı. Bu da Kur'an okumak için taharetin önemini apaçık bir şekilde ortaya koymaktadır.

Ebu Dünya Muammer Mağribi, Emirü'l-Müminin Ali (a.s)'den şöyle rivayet etmiştir: “*Cünüplük dışında hiçbir şey Allah Resulü (s.a.a)'nın Kur'an okumasına engel olmazdı.*”²

Allah Resulü (s.a.a) ve Ehl-i Beyt, Kur'an okumak için cünüplük, hayız ve benzeri şeylerden temiz olmak dışında abdestli olmayı, yani küçük hadesten temiz olmayı da em-

1– Cünüp kimsenin, farz secdesi olan sûreleri okuması haramdır. Ama Kur'an'ın diğer sûrelerini sevabı az olsa da taharetsiz olarak okuyabilir. Cünüp ve hayızlı olanların, secde ayeti olmayan sûrelerden dört ayetten fazla okumaları tavsiye edilmemiştir.

2– Müstedreku'l-Vesail, c.1, s.465.

retmişlerdir.

İmam Ali (a.s) bu konuda şöyle buyurmaktadır: “*Allah’ın kulu abdest almadan Kur’an okumaz.*”¹

Muhammed b. Fuzeyl şöyle demektedir: İmam Musa Kazım (a.s)’a, “Kur’an okuma esnasında idrar etme ihtiyacı duyuyorum. Çıkıp idrar yapıyor kendimi yıkıyorum. Ellerimi yıkadıktan sonra Kur’an okuyorum” diye arzettim. İmam (a.s) “Hayır” buyurdu, “*Namaz abdesti alıncaya kadar (ve böylece abdestle Kur’an okuyuncaya kadar) böyle yapma.*”²

Misvak Kullanmak

Kur’an okumak için bedenin dış görünümünün ve özellikle ağız ve dişlerin pâk ve temiz olmasına riayet etmenin önemi de aşağıdaki hadisten anlaşılabılır:

İmam Cafer Sadık (a.s)’tan şöyle rivayet edilmiştir: Allah Resulü (s.a.a), “*Kur’an’ın yolunu temizleyin*” buyurdu. “Ey Allah’ın Resulü! Kur’an’ın yolu nedir?” diye soruldu. Bunun üzerine, “*Ağızlarınız*” buyurdu. “Ne ile?” diye sorulduğunda da, “*Misvak ile*” buyurdu.³

Bu hadislerden; dinin, insanın iç ve dış uyumuna çok büyük bir önem verdiği anlaşılmaktadır. Kur’an-ı Kerim okumakla ve diğer manevî yollarla iç temizliğe ulaşmak isteyen bir kimse, elde edilmesi tamamen insanın gücü dâhilinde olan zahirî temizliğe karşı ilgisiz olmamalıdır. İnsanın her türlü çirkinlik ve kötülükten temizliğe ulaşma yo-

1– El-Hisal, c.2, s.626.

2– Kurbu’l-İsnad, s.175 ve Vesailu’ş-Şia, c.6, s.197.

3– El-Mehasin, c.2, s.558; Vesailu’ş-Şia, c.2, s.22.

lunun, zahirî temizlikten başladığını söyleyebiliriz.

Kur’an’ı Mushaftan Okumak

Kur’an’ı okuma hakkında tavsiye edilen noktalardan bir diğeri de Kur’an’ı Mushafa bakarak okumaktır. İmam Cafer Sadık (a.s.)’tan şöyle nakledilmiştir: “*Kim Kur’an’ı ona bakarak okursa, gözleri ondan fayda görür, babasına ve annesine daha çok bağlanır, şeytanlar için hiçbir şey Kur’an’a bakarak okunmaktan daha zor değildir.*”¹

Çünkü bir iş yaparken, insan gözünü ve kulağını kontrol edemez ve kendini tamamen o işe veremezse, o işe karşı dikkati azalabilir. Ancak insanın duyu organları o işle uyum içerisinde olursa, o işe yardım eden bir etkene dönüşüverirler. Kur’an-ı Kerim’in yazılarına dikkat etmek, onu okumaya ve hatta Kur’an’ı yüzünden okumayı bilmesi bile yine de ona bakmak insanın Allah’a yaklaşmasına ve ruhunun yücelmesine neden olur. O halde, insan Kur’an’ı yazısına bakarak okuyacak olursa, bir ibadet yapmış olmakla birlikte; dikkatli, etkili ve mükemmel bir kıraat yapmış olur.

İshak b. Ammar şöyle demektedir: “İmam Cafer Sadık (a.s)’a: ‘Fedanız olayım. Ben Kur’an-ı ezberledim. Onu ezberden okumam mı daha faziletlidir, yoksa mushafa bakarak mı?’ diye sordum.”

İmam (a.s) bana şöyle buyurdu: “*Kur’an’ı mushafa bakarak oku. Böylesi daha faziletlidir. Mushafa bakmanın ibadet olduğunu bilmiyor musun?*”²

1– Sevu’l-A’mal, s.102.

2– Usul-i Kâfi, c.2, s.613.

Kur'an Okurken Allah'a Sığınmak

Her an, insanın kalbinden geçen ve onu isteyerek veya istemeyerek çeşitli vadilere götüren ve içine alan düşünceler vardır. Bazen bu düşünceler, insanı batıla götüren, temizlik ve içindeki saflığı yok eden vesveselerle doludur.¹ Kur'an-ı Kerim'i okurken onun mesajının insan üzerinde etkili olması için insan kendisini, ruhunun bulanmasına ve Kur'an'a teveccüh etmemesine neden olan bu gibi düşüncelerden temizlemesi gerekmektedir. İnsanın Kur'an okumak gibi güzel işlere yönelmesi, şeytanın bunlara tepki göstermesine neden olduğuna dikkat etmek gerekmektedir ki insan bu durumda, daha fazla şeytanın vesveselerinin saldırısıyla karşılaşır. O halde Kur'an okumaya veya her güzel işe başlarken şeytanın ve onun vesveselerinin etkisinden güvende olmak için Allah'a sığınmak gerekmektedir.

Burada şu noktayı hatırlatmamız gerekmektedir: İnsan yalnız düşmanın saldırısına uğradığını ve onun zehirli oklarının kendisini hedef aldığını görürse, kendisini korumak için bir yere sığınır. Fakat düşmanı fark etmez veya onun zehirli oklarını görmezse, korunmak için bir sığınağa girmez. Manevî konularda da insan ancak düşmanın saldırısına uğradığı zaman gerçek anlamda Allah'a sığınır.

Şeytanın vereceği zararlardan korunmak için insanın, onu korumasına alacak ve ruhunu tedirgin eden gayr-i ilahi dü-

1– Kur'an-ı Kerim, melun şeytanın, insanları saptırmak için sürekli Allah'ın doğru yolunun üzerinde oturarak pusuda bekleyeceğine dair haber vermiştir. **“Öyle ise, dedi, beni azdırmama karşılık, and içerim ki, ben de onlar(ı saptırmak) için senin doğru yolunun üstüne oturacağım.”** A'raf, 16.

şüncelerin nüfuzunu önleyecek gaybi yardıma ihtiyacı vardır. Dolayısıyla Allah-u Teâlâ'dan korunma isteği, ancak, her zaman için şeytanın tehlikesinin farkında olmakla ve sürekli Allah'ı anarak kendini gafletten alıkoymak veya nefsin insana musallat olması sonucu karşılaşılan şeytanın tuzaklarına düşmekten korunmakla, kalp sayfasının günahlara bulaşmasını önlemeye çalışmakla, şeytanın ihlâs sahibi kullara nüfuz edemeyeceğini düşünerek; bütün işlerde, özellikle ibadî konularda ihlâs sahibi olmaya çalışmakla ve böylece şeytanın nüfuz alanının dışına çıkmakla gerçekleştirilebilir.

Kur'an-ı Kerim şöyle buyurmaktadır: **“Kur'ân, okumak istediğin zaman kovulmuş şeytandan Allah'a sığın.”**¹

Semae b. Ebu Abdullah yukarıdaki ayet hakkında İmam Cafer Sadık (a.s)'tan şöyle rivayet etmektedir: “Kur'ân, okumak istediğin zaman, kovulmuş şeytandan Allah'a sığın.” Buyuran ayetin gereğini yerine getirmiş olmam için “ne söylemem gerekir?” diye sordum. İmam şöyle buyurdu: “De ki: “*euzu billahi's semii'l âlim mine's şeytani'r racim*” Kovulmuş şeytandan, işiten ve bilen Allah'a sığınırım” İmam (a.s) daha sonra şöyle ekledi: “*Racim* (kovulmuş olan)şeytan, diğer bütün şeytanlardan daha habistir.”²

İmam Hasan Askerî (a.s)'nin tefsirinde “*istiaze*”nin anlamı ve yararları hakkında şöyle geçmektedir:

“Allah-u Teâlâ'nın seni davet ettiği ve sana söylemeni emrettiği 'Euzu billahi's-semi'l-âlim-i mine's şeytani'r-racim' buyruğuna gelince; Emirü'l-Müminin Ali (a.s) şöyle

1– Nahl, 98.

2– Biharu'l-Envar, c.89, s.215.

buyurmuştur: 'Euzu billâh' cümlesi, yani Allah'ın yardımıyla kendimi koruyorum... İstiaze, Allah-u Teâlâ'nın, kullarını Kur'an okurken "Kur'ân, okumak istediğin zaman kovulmuş şeytandan Allah'a sığın." ayetiyle davet ettiği şeydir. Kim Allah'ın edebiyatı ile edeplenecek olursa, bu edep onu ebedi saadete ulaştırır."

İşte bu nedenle Kur'an-ı Kerim ve Ehl-i Beyt, Kur'an okurken "Euzu billahi mine'ş-şeytani'r-racim" diyerek kovulmuş şeytandan Allah'a sığınmanın gerekliliğini vurgulamaktadırlar.

Ehl-i Beyt'in kendileri de şeytandan Allah'a sığınmaya çok önem verirlerdi; hatta bazen Kur'an'dan bir ayet okumak için bile Allah'a sığınyorlardı.

Uyun-u Ahbari'r-Rıza kitabında ve diğer kaynaklarda Hani b. Muhammed'in Mahmut aracılığıyla babasından merfu olarak naklettiği rivayette, İmam Musa Kâzım (a.s)'ın Harun-i Reşit ile yaptığı müzakerede şöyle geçmektedir: "İmam (a.s) bir ayet ile delil getirmek istediği zaman "Euzu billahi mine'ş-şeytani'r-racim. Bismillahirrahmanirrahim" dedi ve sonra ayeti okudu."¹

Allah'ın Adıyla Kur'an Okumaya Başlamak

İstiazededen* sonra besmele çekmek, insanın Allah-u Teâlâ'ya ve O'nun her şeyde, özellikle Kur'an-ı Kerim'de tecelli eden geniş rahmetine teveccüh etmesine neden olur ve onun yüzüne itaat kapılarını açar. O halde besmelesiz

1– Biharu'l-Envar, c.89, s.210.

* "Euzubillahi mine'ş-şeytani'r-racim" vb. ifadelerle şeytandan Allah'a sığınmak.

nazil olan Tevbe Sûresi'nin dışında Kur'an-ı Kerim okurken istiaze dışında besmele çekmek de gerekmektedir.

Çeşitli hadislerde bütün önemli işlerin başında, Allah'ın isminin anılması gerektiği ("besmele" söylenmesi) vurgulanmıştır.

İmam Cafer Sadık (a.s) istiaze'yi, insanın günah ortamlarından uzaklaşma ve bismelenin ise itaat makamına girmeye layık olmasına neden olduğunu vurgulamak amacıyla şöyle buyurmuştur:

*"İstiaze ile günah kapılarını kapatın ve besmele ile (Allah'a) itaat kapılarını açın."*¹

Kur'an-ı Kerim'i Güzel Sesle Okumak

İnsan akletme ve düşünme boyutu dışında his ve duygulara da sahiptir. Bu iki boyut birlikte ve doğru bir şekilde kullanılacak olursa, insanın kemale doğru hareketinde etkili olurlar. Ehl-i Beyt mektebinin öğretilerinde de ilahî makama yaklaşmak için akletmenin yanı sıra, insanın duygularına da oldukça fazla önem verilmiştir. Resul-i Ekrem (s.a.a) ve Ehl-i Beyt'e tevessül etmeye ve onların türbelerini ziyaret etmeye önem vermek, onların mazlumiyetlerine ağlamak, özellikle Aşura olayının anısını canlı tutmak ve benzeri şeyler; bu mektebin, insanın bu iki boyutuna verdiği önemi göstermektedir.

Elbette bu boyutlardan her birinin kendine has özellikleri vardır. İnsan, düşüncelerini açıklamak için söz veya yazıdan yararlanır. Fakat duygularını açıklamak için diğer vesilelerden de istifade eder. Örneğin ağlamak, insanın içindeki

1– Deavat-i Ravendî, s.52.

üzüntü ve hüznünü, konuşmaktan daha etkili bir şekilde ifade eder. Allah-u Teâlâ insanın içindeki duyguları harekete geçirmek için de özel bir takım vesileler yaratmıştır; insanın duygularını dile getiren güzel ve gönlü okşayan bir ses bu vesilelerden biridir. Bu vesileler ne yazık ki genellikle doğru olmayan, haram müzik alanında kullanılıyor olsalar da, gerçek şu ki, bunlardan meşrû bir şekilde yararlanılması ve harama aracı olan müzik ve ginadan (sesi, fesat ve günah toplantılarını coşturmak amacıyla nağmeli bir şekilde çıkarmak) sakınılması durumunda, insanın kalbini ıslah etmek ve maddî bağılıkların tozundan temizlemek doğrultusunda etkileyebilir. Belki de bütün peygamberlerin güzel bir sese sahip olma özellikleri de bu nedenledir.

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmaktadır: “Allah Azze ve Celle, sesi güzel olmayan bir peygamber göndermemiştir.”¹

İmam Cafer Sadık (a.s) yine şöyle buyurmaktadır: “Allah Azze ve Celle, Musa b. İmran’a (a.s) şöyle vahyetti: Benim huzurumda durduğun zaman zelil (boyunu bükük) ve muhtaç biri gibi dur. Tevrat okuduğun zaman onu hüzünlü bir sesle bana dinlet.”²

Rivayetlerde Kur'an-ı Kerim'i güzel sesle okumak önemle vurgulanmıştır.

Bu konuda İmam Cafer Sadık (a.s) Peygamber Efendimiz (s.a.a)'den şöyle nakletmiştir: “Her şeyin bir ziyneti vardır; Kur'an'ın ziyneti ise güzel sestir.”³

1– Usul-i Kâfî, c.2, s.616.

2– Usul-i Kâfî, c.2, s.615.

3– Usul-u Kâfî, c.2, s.615.

Diğer bir hadiste, İmam Rıza (a.s) Resul-i Ekrem (s.a.a)'den şöyle nakletmiştir: “Kur'an'ı seslerinizle güzelleştirin. Güzel ses, Kur'an'ın güzelliğini artırır.” İmam (a.s) daha sonra şu ayeti okudu: “Allah yaratma konusunda dilediği artırmayı yapar.”¹

Ehl-i Beyt de Kur'an-ı Kerim'i gönlü okşayan güzel sesle okumaya önem verirlerdi.

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmaktadır: “Ali b. Hüseyin (İmam Zeynelâbidin) herkesten daha güzel Kur'an okurdu; sucular yoldan geçerken, İmam'ın evinin önünde durup onun Kur'an okumasını dinlerlerdi. İmam Bâkır'ın sesi herkesten daha güzeldi.”²

Dolayısıyla, Allah vergisi olan güzel ses nimetine sahip olanlar, genel toplantı yerlerinde Kur'an-ı Kerim okuyarak insanların kalplerini Kur'an'a yönlendirmede etkili olabilirler. Ancak Kur'an-ı Kerim'in sesin güzelliğini ortaya

1– Biharu'l-Envar, c.89, s.193.

2– Usul-u Kâfî, c.2, s.616.

Yine, İmam Musa Kâzım (a.s)'ın sesinin güzel olduğu ve Kur'an'ı güzel okuduğu rivayet edilmiştir. Bir gün İmam Musa Kâzım (a.s) şöyle buyurdu: “İmam Seccad (a.s) Kur'an okuduğu zaman bazen biri oradan geçtiğinde onun sesinin güzelliğinden dolayı kendinden geçiyordu.” İmam sonra şöyle devam etti: “İmam o güzel sesinin bir kısmını gösterecek olsaydı, insanlar buna dayanamazlardı.” Bunun üzerine İmam'a, “Allah Resulü insanlara namaz kıldırıyor ve yüksek sesle Kur'an okumuyor muydu?” diye sordular. İmam (a.s) buna şöyle cevap verdi: “Allah Resulü, arkasında duran kişilerin güçlerini göz önünde bulunduruyordu.” Bk. El-İhticac, c.2, s.396. Bu gibi hadislerden, Ehl-i Beyt'in insan-ı kâmilde olması gereken tüm özelliklere en yüksek derecede sahip oldukları anlaşılmaktadır.

koymak için bir vesile olarak kullanılmamasına dikkat edilmesi gerekmektedir; ses, Kur'an-ı Kerim'in hayat verici mesajının kalplerde etki bırakması için bir vesile olmasıdır. Dolayısıyla, Kur'an okurken onun mâneviyatına uygun bir metot izlenmelidir; şöyle ki, onun ses ve melodisi* de huşû ve korku ile kalpten çıkıp dinleyenin ruhuna işlenmelidir.

Peygamber Efendimiz (s.a.a)'den, "Kur'an okuyan hangi insanın sesi daha güzeldir?" diye sorulması üzerine şöyle buyurdu: *"Okuduğu Kur'an'ı duyunca, Allah'tan korktuğunu aklından geçirdiğin kimsenin sesi."*¹

Dolayısıyla, Kur'an'ın makam ve yüceliğine uygun olmayan üslup ve melodilerden ve Kur'an-ı Kerim'e yönelik dikkati azaltan yapmacık nağmelerden, özellikle Kur'an okurken günah ve fesat meclislerine uygun nağmelerden yararlanmaktan kaçınmak gerekir. Ehl-i Beyt önderlerinden rivayet edilen hadislerde de Kur'an-ı Kerim'in şanına uygun olmayan nağmelerden, özellikle fık-u fücür sahiplerinin kullandıkları nağmelerden olabildiği kadar sakındırılmıştır:

İmam Cafer Sadık (a.s) Peygamber Efendimiz (s.a.a)'den şöyle rivayet etmektedir: *"Kur'an'ı Arap sesi ve makamıyla okuyun, fasıkların ve büyük günah işleyenlerin makamlarıyla okumaktan sakının. Benden sonra bir grup gelecek Kur'an'ı nağmeli, ağıt ve rahiplerin okuması gibi boğazda titreterek okuyacaklar, Kur'an, onların boğazlarından aşağı inmeyecek. Onlardan ve onların bu işlerinden hoşla-*

* lahn: Güzel ve ahenkli ses.

1– Mecmua-i Verram, c.1, s.3.

*nanların kalpleri tersyüz olmuştur."*¹

İmam Rıza (a.s) İmam Ali (a.s)'den şöyle nakletmiştir: *"Allah Resulü (s.a.a)'nün şöyle buyurduğunu duydum: Ben sizin dini hafife almanızdan, hükmü satmanızdan, sıla-i rahimi kesmenizden, Kur'an'ı ney ve gina ile okumanızdan ve dinde sizin en üstünüünüz olmayanı öne geçirmenizden korkuyorum."*²

Kur'an-ı Kerim'i okurken dikkat edilmesi gereken noktalardan biri de, Kur'an okurken sesin haddinden fazla yükseltilmemesidir.

Resul-i Ekrem (s.a.a) Ebuzer'e şöyle vasiyet etmiştir: *"Ey Ebuzer! Cenazenin yanında, savaşta ve Kur'an okurken sesini alçalt."*³

İnsan bu noktaya dikkat ederek, Kur'an'ı sesli veya sessiz okumakta serbesttir; haline uygun hareket ederek sesli veya sessiz okuyabilir. Ancak, genel olarak istisna edilen durumlar dışında tam bir dikkat, ihlâsla ve sesi daha az dışarı çıkacak şekilde müstehap amelleri yaparak Kur'an okumak daha iyidir. Kur'an-ı Kerim'in bazı sûrelerini okumanın fazileti hakkındaki rivayetlerde de bu konunun üzerinde durulmuştur.

İmam Muhammed Bâkır'dan (a.s) şöyle rivayet edilmiştir: *"Kim yüksek sesle Kadir Sûresi'ni okursa, Allah yolunda kılıcını kınından çekmiş gibi olur. Kim bu sûreyi gizlice okursa, Allah yolunda kanını dökmüş gibi olur. Bu sûreyi*

1– Usul-u Kâfi, c.2, s.614.

2– Uyun-u Ahbari'r-Rıza (a.s), c.2, s.3.

3– Emalî, Şeyh Tusî, s.533.

on kere okuyan bir kimsenin bin günahı bağışlanır.”¹

Fakat Kur'an'ın, gönlü okşayan güzel bir sesle okunması önemle vurgulandığı için, Kur'an'ı sesli okumak insanın dikkatini azaltmayacaksa, riyâ ve gösterişe de neden olmayacaksa, Kur'an'ın fazla yüksek olmamak kaydıyla gönlü okşayan güzel bir sesle okunması tercih edilir.

Özellikle insanın Kur'an'ı, evdekilerin de duyması için evde okuması daha iyidir; fakat sesini, kulağı rahatsız edecek kadar yükseltmemeli ve Kur'an'a olan dikkati dağıtmamalıdır. Ehl-i Beyt'in tavsiye ettiği metot bu şekildedir:

Ebu Basir'den şöyle rivayet edilmiştir: İmam Muhammed Bâkır (a.s)'a, “Kur'an okurken sesimi yükselttiğim zaman şeytan gelerek, sen bu hareketinle ailen ve insanlara karşı riyâ yapıyorsun” diye vesvese veriyor içime” dedim. Bunun üzerine İmam (a.s), şöyle buyurdu: “*Ey Eba Muhammed! Kur'an'ı yüksek sesle alçak ses arasında orta seviyede oku ve sesini ailene duyur. Sesini boğazında titret; çünkü Allah-u Teâlâ güzel sesin boğazda titretilmesini sever.*”²

Yine diğer bir rivayette Muaviye b. Ammar'dan şöyle nakledilmiştir: İmam Cafer Sadık (a.s)'tan, dua ve Kur'an'ı yüksek sesle okumadığı zaman, dua ve Kur'an okumadığını sanan kimse, hakkında sordum. İmam (a.s), “*Bir mahzuru yoktur*” buyurdu, “*İmam Seccad (a.s)'ın sesi herkesten güzeldi ve sesini ev halkı duyacak şekilde yükseltiyordu. İmam Muhammed Bâkır (a.s) da Kur'an'ı herkesten daha güzel okurdu. Akşam kalkıp Kur'an okuyunca sesini*

1– Usul-i Kâfi, c.2, s.621.

2– Usul-u Kâfi, c.2, s.616.

yükseltirdi. Yoldan geçen suçular ve diğer insanlar durup İmam (a.s)'ın Kur'an okumasını dinliyorlardı.”¹

Kur'an'ı Tane Tane Okumak ve Acele Etmemek

Kur'an ve hadislerde beyan edilen Kur'an okuma adabından biri de onu tertil ile (tane tane) okumaktır. Allah-u Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “**Ey örtüsüne bürünen, geceleyin kalk (namaz kıl); yalnız gecenin birazında (uyu). Gecenin yarısında (kalk) yahut bundan biraz eksilt. Veya bunu artır ve ağır ağır (tertil ile) Kur'ân oku.**”²

Tertil, kelime ve harfleri dikkatlice ve mahreçlerinin hakkını vererek, yavaş yavaş okumak demektir.³

Ehl-i Beyt önderlerinden nakledilen hadislerde de, tertilin anlamı açıklanarak, Kur'an-ı Kerim'i tertil ile okumak için bir takım özellikler sayılmıştır:

İmam Musa Kâzım (a.s) babalarından şöyle rivayet etmektedir: “*Resul-i Ekrem (s.a.a)'e Allah-u Teâlâ'nın “Ağır ağır (tertil ile) Kur'ân oku” buyruğu hakkında sordukları zaman şöyle buyurdu: Kur'an'ı açığa çıkar. Onu kum gibi dağıtma ve şiir gibi aceleyle ve peş peşe de okuma. Kur'an'ın insanı hayrete düşüren mevzûlarının üzerinde dur, bekle ve kalpleri Kur'an ile harekete geçir ve sûreyi bir an önce bitirip sonuna varmayı da aklından geçirme.*”⁴

Bu yorum İmam Ali (a.s)'den de nakledilmiştir.

Abdullah b. Süleyman şöyle demektedir: İmam Cafer Sa-

1– Vesailu's-Şia, c.6, s.209 ve Mustetrefat-i es-Serair, s.604.

2– Muzzemmil, 1–4.

3– Bk. Sihahu'l-Lügat ve'n-Nihaye.

4– Biharu'l-Envar, c.89, s.215, Nevadiru'r-Ravendî'den naklen.

dık (a.s)'tan, Allah-u Teâlâ'nın **“Kur'an'ı tane-tane oku.”** ayeti hakkında sordum. İmam (a.s) şöyle buyurdu: *“Onu apaçık ve anlaşılacak bir şekilde oku. Şiir gibi hızlı okuma. Etrafa kum saçarak gibi harflerini birbirinden koparırçasına heceleyerek de okuma. Aksine, onu okurken katı kalplerinizi korkuyla doldurun. Hiç biriniz sûrenin sonunun bir an önce gelmesi için acele etmesin.”*¹

O halde bu hadislerle göre Kur'an-ı Kerim'i tertil ile okumak için gerekli özellikler şunlardır:

- 1- Harfleri doğru telaffuz etmek ve kelimeleri açık bir şekilde çıkarmak
- 2- Bir kelimenin harflerini veya bir cümlenin kelimelerini dağıtıp birbirinden ayırmaktan sakınmak.
- 3- Kur'an'ı içten okumak ve ayetlerin anlamlarına dikkat etmek.
- 4- Kur'an okurken acele etmemek ve bir an önce sûrenin sonuna ulaşmaya çalışmamak.

İmam Cafer Sadık (a.s)'tan nakledilen bir hadiste, Kur'an-ı Kerim'in **“Ağır ağır (tertil ile) Kur'ân oku”** ayetiyle ilgili olarak tertil için diğer özellikler de sıralanmıştır ve onlardan birisi de, Kur'an-ı Kerim'i güzel bir sesle okumaktır, buyurmuştur.

Ebu Basir İmam Cafer Sadık (a.s)'tan şöyle rivayet etmektedir: *“Tertil, Kur'an üzerinde durmak ve sesini güzelleştirmektir.”*²

Kur'an-ı Kerim'i tertil ile okumanın asıl hedefi Kur'an'ın

1– Usul-i Kâfî, c.2, s.614.

2– Mecmau'l-Beyan, Fazl b. Hasan Taberî, c.5, s.378.

kalplerde etki etmesi için gerekli ortamları hazırlamaktır. Açıktır ki, kalpte derin ve kalıcı bir etki bırakması ancak akıl ve düşüncenin etkileneceğiyle mümkündür. Dolayısıyla tertilde, bir taraftan ayetleri doğru bir şekilde anlayabilme ve okuyan kişiye düşünme imkânı sağlayan acele etmeme tavsiye edilirken diğer taraftan da kalpte etki bırakması için kelimeleri açık bir şekilde çıkarma ve Kur'an-ı Kerim'i güzel sesle okuma vurgulanmıştır.

Kur'an-ı Kerim'in yirmi üç yıl içerisinde nazil oluş şekli de aşamalı ve tertil şeklindeydi. Bunun hedefinin, Resul-i Ekrem (s.a.a)'in mübarek kalbinin sağlamlaştırılması için olduğu bildirilmiştir. Kur'an-ı Kerim bu konuda şöyle buyurmaktadır:

“İnkâr edenler: "Kur'ân, ona bir defada indirilmeli değil miydi?" dediler. Biz onunla senin kalbini sağlamlaştırmak için onu böyle (parça parça indirdik) ve onu ağır ağır okuduk.”¹

Kur'an-ı Kerim'in ayetlere ayrılması da, onun tertil ile okunmasına yardım etmekte ve alt yapı hazırlamaktadır. Bu bölünme bize, doğal olarak, az da olsa her ayette durmamız ve sonra diğer ayeti okumaya başlamamız için fırsat vermekte ve bu da Kur'an'ı okumada acele etmeye engel olmaktadır.

Hadislerde, İhlâs Sûresi gibi bazı sûreleri tane tane okumaya daha fazla önem verilmiştir. Bunun nedeni, ya bu sûrelerin özel bir önem ve yüceliğe sahip olmaları ya da bu sûreler, daha çok okunduğu için onları tane tane okumaktan daha fazla gaflet edilmesidir; bu nedenle bu konuda

1– Furkan, 32.

özel bir uyarı gelmiştir:

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur: “İhlâs Sûresi’ni bir nefeste okumak mekruhtur.”¹

Kur'an'ı Arap Lehçesiyle Okumak

Kur'an-ı Kerim Arapça olarak nazil olmuştur. Kur'an'ın diğer özellikleri gibi dilinin de ilahî ve kutsal bir kaynağı vardır. Kur'an-ı Kerim'i doğru okumak, en azından, harf ve kelimelerini doğru bir şekilde çıkarıp, okurken Arap lehçesiyle okuyabilecek kadar o dili tanımaya bağlıdır. Bu nedenle Ehl-i Beyt hadislerinde Arapçayı öğrenmeye yönelik tavsiyeler vardır.

Eslemî babası kanalıyla İmam Cafer Sadık (a.s)'tan şöyle rivayet etmiştir: “Arapçayı öğrenin; çünkü Arapça, Allah-u Teâlâ'nın kullarıyla konuştuğu dildir; geçmiş insanlarla da o dille konuşmuştur.”²

Kur'an'ı doğru okumak için, harflerin mahreçlerini ve kelimelerin doğru telaffuzunu öğrenmekle birlikte, onları doğru Arapça şivesiyle çıkarmaya da dikkat etmek gerekmektedir. Bu nedenle, harflerin mahreçlerini ve kelimelerin nasıl çıkarılacağını öğreten tecvid ilmini öğrenmek ve Arap karilerinin (okuyucularının) kıraatlerini dinlemekle birlikte, Kur'an tilavetinde Arap şivesini de öğrenmek gerekmektedir.

Açıktır ki, Kur'an okurken Arap şivesine dikkat edilmeyecek olursa, okunan şey yanlış ve anlaşılmasız olacak veya en azından Kur'an-ı Kerim'in yücelik ve şanına yakışır olma-

1– Usul-i Kâfi, c.2, s.616.

2– Vesailu's-Şia, c.5, s.85.

yacaktır.

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur: “Kur'an'ı Arapça okuyunuz; çünkü Kur'an Arapçadır.”¹

Elbette, Kur'an'ı öğrenmek için samimi bir şekilde çaba harcayan bir kimse, yaşlı olması veya ana dilinin Arapçadan uzak olması nedeniyle Arap harflerini doğru bir şekilde telaffuz edemezse, Kur'an'ı öğrenebildiği şekilde okumalıdır. Allah-u Teâlâ, onun samimi çabası ve tertemiz niyetinden dolayı o şekilde okumuş olduğu Kur'an'ı ondan kabul eder ve ona Kur'an'ı doğru okumanın sevabını verir. Bir hadiste şöyle geçmektedir:

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmaktadır: “Allah Resulü (s.a.a) buyurmuştur ki: Ümmetimden Arap olmayan biri Kur'an'ı Arapça olmayan kendi diliyle okuduğu zaman melekler onu Arapça şivesiyle, gökyüzüne çıkarırlar.”²

Kur'an'ı Ağlayarak ve Hüzünlü Bir Sesle Okumak

Hüzün ve ağlama, insanın maksada ulaşamaması, mura-dından uzak düşmesi gibi çeşitli mahrumiyetlerle ortaya çıkan ve kalbin kırıklığını bildiren bir durumdur. O halde ağlama ve hüzün hem insanın eksiklik ve mahrumiyetlerini göstermekte ve hem de onun hedefine ulaşmak için her türlü fedakârlığa hazır olduğunu bildirmektedir.

Kur'an-ı Kerim, insanı, varlığının hakikatleri ve manevî makamları ile yüz yüze getirmekte ve onun çabalarının ebedî dünyadaki getirisini gözler önüne sermektedir; insan hem Kur'an'ın ahiret âlemindeki ilahî nimetlere karşı mü-

1– Usul-i Kâfi, c.2, s.615.

2– Usul-i Kâfi, c.2, s.619.

minlerin kalbinde oluşturduğu şevkten, hem de davranışlarından dolayı azaba uğrama korkusundan hüznlenir. Bu üzüntü kendini, bazen gözden dökülen yaşlar halinde gösterir. Bu hâl, insanın en iyi hallerinden biridir; çünkü insanın, dertlerinin bilincinde olduğunu ve gaflet uykusundan çıktığını göstermektedir. Bu hâl içersinde hüzn ve ağlama sonucu kalbinin yumuşaması ile gaflet ve benzeri nedenlerle kaybettiği şeyleri telâfi etmeye karar verip Kur'an-ı Kerim'den manevî dertlerini tedavi etmek için yararlanabilir.

İmam Cafer Sadık (a.s)'tan şöyle rivayet edilmiştir: *"Kur'an hüznünlü bir şekilde nazil olmuştur; o halde onu hüznünlü okuyun."*¹

Kur'an-ı Kerim'in hüznle nazil olmasının anlamı şu olabilir: Kur'an-ı Kerim'in hidayet ve eğitim kitabı olduğu için, ilacı vermeden önce insana manevî dertlerini tanıtip, o dertlerin acı etkilerini bildirerek onda hüzn oluşturmaktadır; bu hüzn ise olumsuz bir hüzn değildir; aksine çaba ve salih amel için istek oluşturarak hidayet alt yapısını oluşturur. O halde Kur'an-ı Kerim'in hüznünlü bir makamla okunması ve anlamları üzerinde kafa yorup düşünülerek, (özellikle kıyametle ilgili ayetlerde) kalplerde bilinç ve hüzn ortamları oluşturulması gerekmektedir.

Diğer bir hadiste ise şöyle geçmektedir: *"Her kim Kur'an okur da Allah'ın huzurunda ürperip boyun eğmez, kalbi yumuşayıp mahzun olmazsa Allah'ın azametini küçültmüş ve apaçık bir zarara uğraşmış olur."*²

1– Usul-u Kâfi, c.2, s.614.

2– Misbahu's-Şeria, s.29.

Allah Resulü (s.a.a) Kur'an'ı dikkatle okur ve nakledilen rivayetlere göre bazı ayetleri duyunca gözleri yaşla dolar ve bazen ağlardı.

Ehl-i Beyt İmamları da Peygamber Efendimiz (s.a.a) gibi Kur'an-ı Kerim'i mahzun bir şekilde okurlar ve bazen bazı ayetleri okuyarak ağlardı.

Bir hadiste şöyle geçmektedir: Allah Resulü (s.a.a) İbn Mesud'a, *"Benim için Kur'an oku"* buyurdu. İbn Mesud diyor ki: Ben Nisa Sûresini açtım. **"Her ümmetten bir şahit getirdiğimiz, seni de bunların üzerine şahit getirdiğimiz zaman, bakalım bunların hali nasıl olacak?"** (Nisa, 41) ayetine ulaşınca Resul-i Ekrem (s.a.a)'in gözlerinin yaşlarla dolduğunu gördüm. Bunun üzerine bana, *"Şimdi yeter"* buyurdu; *"Kalpleriniz Kur'an temeli üzerine birbirleriyle ünsiyet kurduğu ve derileriniz Kur'an ile yumuşadığı müddetçe Kur'an okuyun. Fakat ihtilafa düşecek olursanız artık Kur'an okumayın."*¹

Peygamber Efendimizin (s.a.a) mübarek kalbi, ümmetini hatta kıyamet günü bütün insanları bekleyen zorlukları hatırlayarak üzülmekteydi. Çünkü Efendimiz (s.a.a) bir bakımdan bu bahçenin tümünün bahçıvanıdır ve bahçesindeki ve bağındaki hiçbir ağacın kuruyup telef olmasını istemez. Belki de bu nedenle, Kur'an-ı Kerim'in kıyamet gününün sıkıntı ve zorluklarını hatırlatan ayetlerini okumak Allah Resulü (s.a.a)'nın mübarek kalbini hüzn ve kedere boğuyordu.

Ehl-i Beyt İmamları da Resul-i Ekrem (s.a.a) gibi Kur'an-ı

1– Biharu'l-Envar, c.89, s.217, Şehid Sanî'nin Esrar-ı Salât kitabından naklen.

Kerim'i hüznü okuyor ve bazen bazı ayetleri okuyarak ağlıyorlardı.

Meymun Kaddah'tan şöyle rivayet edilmiştir: İmam Muhammed Bâkır (a.s), “*Oku*” buyurdu. Ben, “Nereden okuyayım?” diye sordum. İmam (a.s), “*Muhammed Sûresi'nin yedinci ayetinden oku*” buyurdu. Ben Muhammed Sûresinin yedinci ayetini arıyordum. O sırada İmam (a.s), “*Yunus Sûresi'ni oku*” buyurdu. Ben Yunus Sûresi'ni okumaya başladım. Nihayet şu ayete ulaştım: **“Güzel davrananlara daha güzel karşılık ve fazlası var. Onların yüzlerine ne bir kara bulaşır, ne de horluk.”** İmam daha sonra, “*Yeter*” buyurdu.

İmam (a.s) sonra şöyle devam etti: Allah Resulü (s.a.a) şöyle buyurmuştur: “*Ben Kur'an okuduğum zaman neden yaşanmadığıma hayret ediyorum.*”¹

İmam Musa Kâzım (a.s)'ın yarenlerinden biri olan Hafs, İmam (a.s)'ın Kur'an-ı Kerim okumasıyla ilgili olarak şöyle demektedir: “*Ben insanlar arasında İmam Musa b. Cafer kadar kendisi için korkan, bir o kadar da ümitli olan birini daha görmedim. İmam'ın Kur'an okuması hüznü lüydi. Bir kişiyle konuşuyormuş gibi Kur'an okurdu.*”²

Abbasî halifesi tarafından İmam Rıza (a.s)'ya eşlik etmek üzere görevlendirilen Reza b. Dahhak, Medine'den Merv'e doğru yolculukları sırasında İmam'ın (a.s) durumunu şöyle anlatmaktadır:

“İmam Rıza (a.s) Horasan yolunda her akşam yatağında çok miktarda Kur'an okuyordu; cennet veya cehennemden

1– Usul-u Kâfi, c.2, s.633; Tefsir-i Ayyaşî, c.2, s.120.

2– Usul-u Kâfi, c.2, s.619.

bahseden bir ayete ulaştığı zaman ağlayarak, Allah'tan cenneti istiyor ve cehennem ateşinden Allah'a sığınıyordu...”¹

Resul-i Ekrem (s.a.a) ashabına, Ehl-i Beyt İmamları da takipçilerine, Kur'an'ı hüznü bir şekilde okumalarını ve özellikle kıyametle ilgili ayetleri okuyup dinlemelerini tavsiye etmişlerdir.

İmam Cafer Sadık (a.s)'tan şöyle rivayet edilmiştir: “*Allah Resulü (s.a.a) ensardan olan bir grup gencin yanına gelerek, ‘sizin için Kur'an okumak istiyorum; kim ağlarsa ona cennet verilir’ buyurduktan sonra Zümer Sûresi'nin son ayetlerinden olan, “O küfredenler, bölük halinde cehenneme sürülür” ayetinden başlayarak sûrenin sonuna kadar okudu. Bunun üzerine bir kişi dışında bütün gençler ağladılar. O genç dedi ki: ‘Ey Allah'ın Resulü! Ben ağlar gibi yaptım ama gözümden bir damla bile yaş gelmedi’ dedi. Resul-i Ekrem (s.a.a), ‘Ben yeniden okuyacağım; kim ağlar gibi yaparsa cennetlik olur’ buyurdu ve sonra onlara yeniden bu ayeti okudu. Bunun üzerine o genç ağlar gibi yaptı ve hepsi cennetlik oldular.*”²

Zerr b. Hubeyş diyor ki: Kufe'nin merkez camiinde Emirü'l-Müminin Hz. Ali (a.s.)'nin yanında Kur'an okuyordum, ‘Hâ Mîm’le başlayan sûrelere ulaştığım zaman bana, ‘Ey Zerr! Kur'an'ın gelini olan sûrelere ulaştın’ dedi. ‘Ha Mîm Ayn Sîn Kâf’ ile başlayan Şura Sûresinin **“Fakat inanıp iyi işler yapanlar cennet bahçelerindedirler. Rablerinin yanında onlara diledikleri her şey vardır. İşte büyük lütuf budur”** ayetine ulaştığım zaman

1– Uyun-u Ahbari'r-Rıza, c.2, s.182.

2– Emalî, Şeyh Saduk, s.546.

Ali (a.s.) feryatla ağlamaya başladı. Sonra başını gökyüzüne kaldırarak, *'Ey Zerr! Benim edeceğim duaya 'âmin' de.'* diye buyurdu. Sonra şöyle dedi: *'Allah'ım! Ben senden tevazu sahiplerinin tevazusunu, müminlerin ihlâsını, iyi kişilerle arkadaş olmayı, iman hakikatlerini hakkıyla kavramayı, bütün iyiliklerden birikim edinmeyi, bütün günahlardan beri olmayı, rahmetinin benim hakkımda kesinleşmesini, bağış ve mağfiretinin yüceliğini, cennete ulaşmayı ve cehennem ateşinden kurtulmayı diliyorum.'* Daha sonra şöyle buyurdu: *'Ey Zerr! Kur'an okumayı bitirdiğinde (Allah'ı) bu dualar ile çağır. Habibim Allah Resulü (s.a.a) bana Kur'an'ı hatmettiğim zaman bu duaları okumamı emretti.'*"¹

İmam Ali (a.s.)'nin Hammam'a buyruklarında şöyle geçmektedir: "Muttakiler gecenin karanlığında kalkarak namaza durur, Kur'an'ı teker teker okurlar; Kur'an ile hüznolenir, dertlerinin devasını bulurlar. İçinde teşvik bulunan bir ayete ulaştıkları zaman şevk ve (cennet) arzusuyla ona yönelir, şevkle gözlerini ona dikerler ve cennet nimetlerinin gözleri önünde yer aldığını düşünürler. İçinde korkutma olan bir ayete rastladıkları zaman, can-ı gönülden onu dinler ve cehennem ateşinin alevlerinin cayırtısının kulaklarında çınladığını sanırlar."²

Burada hatırlatmamız gereken şey şudur: İnsanın inanç ve amel ile ilgili fikrî ve aklî konularda, fikrî sapmalara uğramaması için kılavuz ve ölçüye ihtiyacı olduğu gibi, manevî konularda da şeytanî telkinleri, gerçek müşahade ve keşiflerden, sofilerin batıl amellerini, ariflerin doğru seyir

1– Biharu'l-Envar, c.89, s.206.

2– Emalî Şeyh Saduk, s.570; Nehcu'l-Belaga, s.304.

ve sülûkundan ayırt edebilmek için kılavuz ve ölçüye ihtiyacı vardır. Bu ölçü, apaçık delillere göre ve bu delillerden biri olan Sekaleyn hadisine göre, Kur'an-ı Kerim ve Ehl-i Beyt'tir. O halde Kur'an-ı Kerim veya Ehl-i Beyt tarafından onaylanmayıp eleştirilen yol ve metot batıl olduğu için insanı Allah'a yaklaştıramaz.

Bir takım tasavvuf ekollerine yönelenler, Kur'an-ı Kerim'i hipnotizma vb. gibi bazı gayr-i meşru metotlar için bir vesile edinen ve ayetleri özel bir şekilde tekrarlayarak akıl ve düşüncelerinin faaliyetini durdurarak Allah-u Teâlâ'ya yaklaştıklarını sananlar, Ehl-i Beyt açısından hiçbir kemale ulaşmadıkları gibi, şeytanın elinde birer alet olmuşlardır.

Nitekim bir hadiste şöyle nakledilmiştir:

Cabir diyor ki: İmam Muhammed Bâkır (a.s.)'a, "Bazı insanlara Kur'an'dan bir şey hatırlatılınca veya okununca kendilerinden geçiyorlar; öyle ki, elleri ve ayakları kesilecek olsa fark etmezler!" dedim. İmam (a.s) şöyle buyurdu: *"Subhanallah! Bu şeytandandır. İnsanlar bu işle görevlendirilmemişlerdir; onlar sadece yumuşaklık, incelik, gözyaşı ve korkmakla görevlidirler."*¹

Dolayısıyla, Kur'an-ı Kerim; insanın uyanması, kalbinin yumuşayıp incilmesi ve onun ilerlemesi yönünde etkilidir; aklın faaliyetini durdurmak, bir nevi baygınlık ve iradesizlik oluşturmak gibi bir etkisi yoktur. Elbette bu, peygamberlerle evliyaların Hakk'ın tecellisini görmeleri sonucu bayılmalarından farklıdır. Nitekim peygamberler ve evlialardaki bu baygınlık, ilahî bir kaynağa sahip olup ruhun yücelmesine neden olmaktadır; ama söz konusu grupların

1– Usul-u Kâfi, c.2, s.616.

bu halleri, başka şeylerden kaynaklanıp, ruhun sapmasına sebep olmaktadır.

Anlamak ve Amel Etmekle Birlikte Okuma

Kur'an-ı Kerim, sürekli insanı akletmeye ve düşünmeye davet etmekte, her şeyden önce insanı, ayetlerin üzerinde derinlemesine düşünmeye çağırmaktadır:

“Sana (bu) mübarek Kitabı indirdik ki ayetlerini düşünsünler ve sağduyu sahipleri öğüt alsınlar.”¹

“Kur'ân'ı(n anlamını) düşünmüyorlar mı? Yoksa kalbler(inin) üzerinde kilitleri mi var (ki hiçbir hakikat, gönüllerine girmiyor)?”²

Hadislerde de Kur'an okurken düşünmenin çok önemli olduğu vurgulanmıştır:

İmam Muhammed Bâkır (a.s)'dan şöyle rivayet edilmektedir: *“Emirü'l-Müminin Ali (a.s), ‘Size gerçek fakihin kim olduğunu bildireyim mi?’ buyurdu. ‘Evet, ey Emirü'l-Müminin!’ dediler. Bunun üzerine, ‘Gerçek fakih insanları Allah'ın rahmetinden ümitsizliğe düşürmeyen, Allah'ın azabına dair de güvence vermeyen, günah işlemelerine izin vermeyen, Kur'an'dan yüz çevirmeyen, Kur'an dışındaki bir şeye yönelmeyen kimsedir. Bilin ki, içinde anlama olmayan bir ilmin değeri yoktur. Haberiniz olsun ki içinde düşünme olmayan bir Kur'an okumada fayda yoktur ve yine bilin ki içinde derinlemesine düşünme olmayan bir ibadette de hayır yoktur’ buyurdu.”³*

1– Sâd, 29.

2– Muhammed, 24.

3– Biharu'l-Envar, c.89, s.211.

Kur'an-ı Kerim ayetleri insanoğlunun yaşamı için dünyada onu saadete ulaştıracak sistemi ve ahiret saadetini armağan edecek yolları içermektedir. Bu ise ancak, Kur'an-ı Kerim'in üzerinde düşünmek ve hayatın tüm dönemlerinde ondan yararlanmakla mümkündür. Kur'an-ı Kerim, Allah-u Teâlâ'nın insanoğlunun kişisel ve toplumsal dertlerine derman olmak için sunduğu şifa reçetesidir. Açıktır ki reçeteyi yanında bulundurup okumak, sadece onda yazılanları anlayıp tavsiyelerine uymak için bir giriş ve başlangıç olması durumunda faydalı olmaktadır.

İşte bu nedenle, Allah Resulü (s.a.a) şöyle buyurmuştur: *“Ey Allah kulları! Sizler hastalar gibisiniz, âlemlerin Rabbi Allah ise tabip gibidir. Hastaların çıkar ve yararı, tabibin yaptığı ve onun için düşündüğü reçetededir; hastanın yöneldiği şeyde değil. Bilin ve teslim olun ki kurtuluşa erenlerden olasınız.”¹*

Allah-u Teâlâ'nın, bütün insanların yararlanması için sunduğu reçete, Kur'an-ı Kerim'dir:

“Biz Kur'ân'dan mü'minlere şifâ ve rahmet olan şeyler indiriyoruz. Ama bu, zalimlerin ziyanını artırmaktan başka bir katkıda bulunmaz.”²

Kur'an-ı Kerim insanın kemale ermesi için gerekli olan çeşitli bilimleri içermektedir. Bu bilimlere ulaşmanın yollarından biri, Kur'an-ı Kerim ayetleri üzerinde düşünmektir. Bu düşünme insanı eğitim, ahlak, aile hayatı, toplumsal konular vb. alanlarda ihtiyaç duyduğu sorulara cevap bulmak için birçok şaşkınlık ve acı tecrübelerden kurtaracak-

1– İhticac, Şeyh Tabersî, c.1, s.45.

2– İsra, 82.

tır. Kur'an-ı Kerim'i tanımayan ve hiçbir şeyden haberi olmayan kişiler, bu soruların cevaplarını bulmak için, eksik tecrübelerin sonucuna ve beşerin sürekli değişken teorilerine bel bağlayıp, hayatın önemli fırsatlarını kaçırmaktadırlar.

Bu sorun, özellikle Müslümanlar ve bu ilahî kitaba inananlar için geçerlidir; çünkü kendileri, Kur'an-ı Kerim'in berak kaynağının başında yer aldıkları halde, ona ilgi duyup bir yudum bulanık su için başkalarına el açmaktadırlar.

İmam Zeynelabidin (a.s) Kur'an üzerinde düşünmekle ilgili olarak, bu hususu vurgulamıştır. Hafs b. Kıyas'tan, Zehrî'den şöyle rivayet edilmiştir: İmam Zeynelabidin (a.s.)'in şöyle buyurduğunu duydum: “*Kur'an ayetleri ilim hazineleridir; bir hazineyi açtığın zaman onun içindekine bakmak (ve üzerinde düşünmek) yakışır sana.*”¹

Kur'an-ı Kerim Üzerinde Düşünmenin Etkileri ve Sonuçları

Kur'an-ı Kerim üzerinde düşünmek, bazen bilimsel konuları araştırmak, edebî veya tarihî inceliklere ulaşmak gibi tamamen bilimsel istifade amacına yönelik olmaktadır. Bazen de hidayet ve eğitim için ondan yararlanmak amaçlıdır. Kur'an-ı Kerim'in ayetleri üzerinde düşünmekle ilgili vurgular da, görüldüğü üzere bu ikinci neden içindir. Kur'an-ı Kerim'i okuma adabı ile ilgili rivayet edilen hadisler dışında, bu anlam tedebbür ve düşünme kelimesiyle de uyum içerisinde. Çünkü “tedebbür” işin sonunu düşünmek anlamındadır. Yani Kur'an-ı Kerim'i okuyan bir

1– Uddetu'd-Dai, İbn Fehr-i Hillî, s.267.

kimse, Kur'an-ı Kerim'in mesajlarına uyup uymamanın getireceği sonuçları da göz önünde bulundurmalı ve yolunu bilinçli olarak seçmelidir.

Birçok hadiste, Kur'an-ı Kerim üzerinde düşünmek için bir takım özellik ve etkiler sayılmıştır; bunları şu başlıklar altında inceleyebiliriz:

A- Amel:

Ehl-i Beyt hadislerinde Kur'an-ı Kerim üzerinde düşünmeye ve onu uygulamaya yönelik davet yan yana zikredilmiştir. Bu da, Kur'an-ı Kerim üzerinde düşünmeyle, onu amele geçirme ve uygulama arasındaki ayrılmaz ilişkiyi göstermektedir.

İmam Cafer Sadık (a.s.), “**Kendilerine verdiğimiz Kitabı, gereğince okuyanlar var ya, işte onlar, ona inanırlar**” ayeti hakkında şöyle buyurmuştur: “*Onu tertil ile (tane tane ve düşünerek) okur ve onun hakkında derinlemesine düşünür, onun hükümlerine göre amel eder, onun vaadlerini ümit ederler; onun tehditlerinden korkar, kıssalarından ibret alır, emirlerini yerine getirir, nehiylerini terk ederler. Allah'a andolsun ki tertil, Kur'an'ın ayetlerini ezberlemek, harflerini okumak, sûrelerini, bölümlerini az veya çok okumak değildir. -Hak yoldan sapanlar- Kur'an'ın harflerini ezberleyip sınırlarını tanımamışlardır. Tertil, Kur'an ayetleri üzerinde düşünmek ve Kur'an hükümlerine uymaktır. Allah-u Teâlâ şöyle buyurmuştur: “**Sana (bu) mübarek Kitabı indirdik ki ayetlerini düşünsünler ve sağduyu sahipleri öğüt alsınlar.**”¹*

1– Mecmua-i Verram, c.2, s.236.

İmam Hasan Mücteba da Kur'an-ı Kerim'e göre amel etmenin önemini şöyle açıklamaktadır:

“Dünyada, bu Kur'an'dan başka bir şey kalmamıştır; onu kendinize imam ve önder edinin; sizi hidayete yönlendirir; Kur'an'a en layık kişi, ezberlememiş olsa bile, ona amel eden kimsedir. Kur'an'dan en uzak olan kimse ise, Kur'an'ı okusa olsa bile onunla amel etmeyen kimsedir. Kur'an hakkında kişisel görüşünü belirten kimse, gerçeğe ulaşsa bile, kesinlikle yanlış yapmıştır. Bu Kur'an, kıyamet günü önder ve arkadan sürükleyici olarak gelecektir. İnsanların bir grubunu cennete kılavuzluk edecektir; onlar Kur'an'ın helallerini helal ve haramlarını ise haram bilip, Kur'an'ın müteşabih ayetlerine iman etmişlerdir. Kur'an bir grubu da cehennem ateşine sürecektir. Onlar Kur'an'ın sınır ve hükümlerini tanımamış ve Kur'an'ın haramlarını helal saymışlardır.”¹

B- Cennet İle Cehennem Anıldığı Zaman Hüzünlenmek

Kur'an-ı Kerim üzerinde doğru düşünmenin belirtilerinden biri de, insanın cennet veya cehennemle ilgili ayetleri okuduğu zaman onlardan etkilenmesidir. Aklın hükmü gereğince akîbetini düşünen bir insan, Allah-u Teâlâ'nın saadet sahipleri için kıldığı ebedi nimetleri ve kötü sona sahip olanlar için vaadettiği elim ve sonsuz azapları, neticede mutlaka bu iki akîbetten biriyle karşılaşacağını hatırlayarak, işinin sonunu ve Kur'an ayetlerinin açıkladığı üzere hangisine doğru gitmekte olduğunu düşünmelidir. Bu düşünme, kalpte, ahiret gününün ebedî nimetlerine ulaşma şevki ve zarara uğrayanların safında yer alma korkusu şek-

1– İrşad-i Kulub, c.2, s.79.

linde kendini gösterir ve insanda düzelme altyapısı oluşturmaktadır.

Ebu Basir, İmam Cafer Sadık (a.s)'tan, **“Kendilerine verdiğimiz Kitabı, gereğince okuyanlar...”** ayeti hakkında şöyle rivayet etmektedir: *“Gereğince okumak, cennet ve cehennemi hatırlatırken durup düşünmektir.”*¹

İmam Cafer Sadık (a.s) bir hadisinde şöyle buyurmaktadır: “Cennetin anıldığı bir ayete ulaştığın zaman dur ve Allah'tan cenneti dile; cehennem ateşinden bahseden bir ayete ulaştığında da dur ve cehennem ateşinden Allah'a sığın.”²

Okuma Miktarı

Kur'an-ı Kerim'i mümkün olduğu kadar fazla okumak teşvik edilen ibadetlerdendir. Ehl-i Beyt İmamları her gün en az elli ayet okumayı her Müslüman ve Ehl-i Beyt takipçisinin sürekli programı olarak tanıtmışlardır.

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur: *“Kur'an, Allah'ın, kulları için ahdidir. Dolayısıyla, her Müslüman'a ahbine bakıp her gün elli ayet okuması yakıştır.”*³

Elbette bunun, günün başında ve sabah namazından sonra yapılması daha iyidir.

Muammer b. Hallad İmam Rıza (a.s)'dan şöyle duyduğunu nakletmektedir: *“Kişinin, sabah olunca namazdan sonraki*

1– Tefsir-i Ayyaşî, c.1, s.57.

2– Usul-u Kâfi, c.2, s.618.

3– Usul-i Kâfi, c.2, s.609.

amelleri yapıp peşinden elli ayet okuması gerekir.”¹

Yine günlük faaliyetlerden sonra, yani akşamları yatmadan önce, sürekli olarak bir miktar Kur'an okunması tavsiye edilmiştir.

Peygamber Efendimiz (s.a.a) şöyle buyurmuştur: *“Kim bir gecede on ayet okursa gafillerden yazılmaz. Kim elli ayet okursa zikredenlerden yazılır. Yüz ayet okuyan kimse, kurtulanlardan yazılır. İki yüz ayet okuyan kimse korkanlardan sayılır. Üç yüz ayet okuyan kimse kurtulanlardan sayılır. Beş yüz ayet okuyan müçtehitlerden yazılır. Bin ayet okuyan kimseye bir kantar külçe altın ağırlığına sevap yazılır. Bir kantar on beş bin miskal altın eder. Miskal ise yirmi dört kırattır. Bunun en küçüğü Uhud dağı kadar, en büyüğü ise gök ile yer arasındaki mesafe büyüklüğündedir.”²*

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur: *“Sizden, çarşıda ticaretiyle meşgul olan bir tüccarın evine döndükten sonra Kur'an'dan bir sûre okumasını; dolayısıyla, okuduğu her ayete karşılık kendisine on sevap yazılmasını ve ondan on günahının da silinmesini engelleyen nedir?”³*

Mümin bir insan böyle yapacak olursa günlük işlerinin başlangıç ve bitişi Kur'an ile şekillenir ve yavaş yavaş faaliyet ve kişiliği ilahî ve Kur'anî bir renk alır ve ona Kur'anî değerler hâkim olur.

Kur'an-ı Kerim'in huzuruna çıkma aşkı, insanın ruhunda öyle bir derinliğe sahip olmalı ve öyle bir kök salmalıdır

1– Vesailü's-Şia, c.6, s.198, Alu'l-Beyt basımı.

2– Usul-i Kâfi, c.2, s.612.

3– Usul-i Kâfi, c.2, s.611.

ki, hayatın acı ve tatlı şartları onu etkilememeli ve sürekli Kur'an'a yönelmelidir.

Peygamber Efendimiz (s.a.a) ve Ehl-i Beyt bunun en güzel örnekleridir.

Resul-i Ekrem (s.a.a) hasta veya ateşi olduğu bir sırada Ömer b. Hattab, onun huzuruna çıkarak, “Ey Allah'ın Resulü! Hastalığınız veya ateşiniz şiddetlenmiştir!” dedi. Allah Resulü (s.a.a), *“Hastalığımın şiddetlenmesi, bu gece, arasında yedi uzun sûre de bulunan Kur'an'ın otuz sûresini okumamı engellemedi”* buyurdu. Ömer, “Ey Allah'ın Resulü! Allah senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışladığı halde neden bu kadar çaba harcıyorsun?!” demesi üzerine Allah Resulü (s.a.a), *“Ey Ömer! Şükreden bir kul olmayayım mı?”* buyurdu.¹

Abdul-a'la, Nevf-i Bakkalî'den şöyle rivayet etmiştir: Bir gece Emirü'l-Müminin Ali (a.s)'nin yanında kaldım. Hz. Ali (a.s), gecenin tamamını namaz kılarak geçirdi. Arada bir dışarı çıkıp gökyüzüne bakarak Kur'an okuyordu. Gecenin sessizliği çökünce yanımdan geçerek, *“Ey Nevf! Uyanık mısın, yoksa uyudun mu?”* diye sordu. Ben, “Uyanığım, ey Emirü'l-Müminin; gözümün altından size bakıyorum” dedim. İmam (a.s), *“Ey Nevf! Ne mutlu dünyada çekinenlere ve ahirete gönül verenlere. Onlar yeryüzünü yatak, toprağını sergi, suyunu güzel koku, Kur'an'ı dıştan giydikleri elbise, duayı ise içten giyindikleri elbise etmişlerdir. Dünyadan İsa b. Meryem gibi borç almışlardır.”²*

Daha önce de şu hadisi aktarmıştık: İmam Rıza (a.s) Hora-

1– Şeyh Tusî, El-Emalî.

2– Şeyh Saduk, El-Hisal, c.1, s.337.

san yolunda geceleyin yatağında çok Kur'an okuyordu. Cennet veya cehennemden bahseden bir ayete ulaştığı zaman ağlayarak Allah-u Teâlâ'dan cenneti istiyor ve cehennemden Allah'a sığınıyordu..."¹

Dolayısıyla; mümin bir kişi, kendinde gerekli altyapıyı hazırlayarak ve engel oluşturan etkenleri ortadan kaldırarak Kur'an-ı Kerim'den daha fazla yararlanmak için çaba harcamalı ve kalben Kur'an'a yönelerek sürekli Kur'an okumaya önem vermelidir. Kur'an okumak ruhun gıdası ve manevî dertlerin dermanıdır. İnsanın ruhu sağlıklı olursa, istekli bir şekilde bu manevî gıdaya yönelecektir. İşte bu gibi durumlarda ne kadar Kur'an okuyabilirse o kadar iyidir.

Kur'an okurken, sürekli aynı sûre veya sûreleri okumamak gerekmektedir, aksine, Kur'an'ın tümünü okumak, yani, sürekli bir program halinde Kur'an'ı başından başlayarak sonuna kadar okumak ve sonra yine baştan almak; başka bir ifadeyle, sürekli Kur'an'ı hatmetmek daha iyidir.

Ehl-i Beyt sürekli Kur'an-ı Kerim'i okuma ve hatmetmeyi önemle vurgulayıp bunu en güzel amellerden saymışlardır:

Zuhrî şöyle diyor: Ali b. Hüseyin (a.s)'e "Amellerin en iyisi nedir?" diye sordum. İmam (a.s), "İnip hareket eden şeydir" buyurdu. Ben onun ne olduğunu sorduğum zaman ise şöyle buyurdu: "Kur'an'ın başından girip sonundan çıkacak şekilde Kur'an'a başlamak ve bitirmek." (Kur'an'ı başından sonuna kadar okumak.)²

Ramzân diyor ki: İmam Cafer Sadık (a.s)'a, "Hangi iş da-

1– Bk. Kur'an-ı Kerim'i Okuma Adabı bölümü,

2– Biharu'l-Envar, c.92, s.205.

ha üstündür?" diye sordum. İmam (a.s), "Kur'an'ı açıp hatmetmek; Kur'an'ın başına başladığın zaman sonuna kadar gitmek" buyurdu.¹

Elbette Kur'an okuyan kimse, Kur'an okuduğu müddetçe teveccüh ve odaklanma halini korumaya ve ayetlerin anlamlarına dikkat ederek okumaya çalışmalıdır. Aksi takdirde, Kur'an okuma, beklenen ve istenilen sonucu veremeyecektir. Başka bir ifadeyle, Kur'an-ı Kerim ondan mânevîyat elde etmek için okunmaktadır ve bu da Kur'an okurken çok dikkatli olma, kalbi yönlendirme, huzû ve huşû içerisinde olma ve ayetlerin anlamlarına dikkat etmeye bağlıdır.

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmaktadır: "Kim Kur'an okur da huzû etmez ve kalbi yumuşamazsa ve yine, içinde hüzn ve korku oluşturmazsa, gerçekte Allah'ın yüceliğini küçümsemiş ve apaçık bir zarara uğramış olur. O halde, Kur'an okumak için üç şeye ihtiyaç vardır: Huşû içerisinde olan bir kalp, her hangi bir işle uğraşmayan bir beden, ıssız bir yer. Kur'an okuyan bir kimse, kalbini Allah için huşûlu kılacak olursa, şeytan ondan kaçır ve kendini sebepler için boşa çıkarırsa kalbi Kur'an okumak için hazırlanır ve artık hiçbir şey onu Kur'an nuru ve Kur'an okumanın bereketlerinden alıkoyamaz. Boş ve ıssız bir yer bulup insanlardan kenara çekilecek olursa ve ilk iki özelliği kendinde oluştursa, yani kalbe huşû kazandırıp bedeni boşa çıkarırsa, bu durumda, ruhu Allah-u Teâlâ ile ünsiyet kurar ve Allah'ın salih kulları ile konuşmanın tadını alır, Allah'ın lütfini ve çeşitli keramet ve güzel işaretleriyle onlara karşı özel yerini idrak eder. O halde, Kur'an karisi

1– Deavat-i Ravendî, Biharu'l-Envar, c.89, s.205.

(okuyucusu) bu ünsiyet şarabından bir kadeh tadacak olursa, hiçbir hal ve zamanı o hal ve anlara tercih etmez; hatta onu bütünü itaat ve ibadetlere tercih eder; çünkü Kur'an okurken kul rabbiyle vasıtasız olarak münacât eder. O halde, Rabbinin kitabını ve dostluk sözleşmesini nasıl okuduğuna ve O'nun emrine nasıl karşılık vereceğine dikkat et; çünkü Kur'an yenilgi kabul etmez bir kitaptır; onda ne geçmiş ve ne de gelecekle ilgili boş bir şey yoktur; çünkü o Hekim olan ve övülmüş Allah tarafından nazil olmuştur. O halde, Kur'an'ı açık ve tane tane oku; onun vaad ve tehditleri üzerinde durakla, onun misal ve öğütlerinin üzerinde düşün; onun harflerini doğru bir şekilde telafuz ederek sınırlarını çiğnemekten sakın.”¹

Dolayısıyla; insan Kur'an'ı kalben teveccüh edebilecek miktarda okumakla yetinmelidir; yani, Kur'an okurken, yukarıda değindiğimiz, Kur'an okumanın hedefini unutarak, sadece miktara önem verip keyfiyeti göz ardı etmemelidir. Başka bir ifadeyle: Asıl önemli olan, Kur'an okurken ne kadar Kur'an okuduğu olmamalı ve Kur'an okurken düşüncesi buna yönelmemeli ve fazla Kur'an okuması nedeniyle Kur'an-ı Kerim'e karşı dikkati azalmamalıdır.

Ehl-i Beyt, mümkün olduğu kadar fazla Kur'an okumaya önem vermenin yanı sıra, Kur'an okurken onun anlamına dikkat etmek, ayetleri üzerinde düşünmek ve aceleci davranmaktan sakınmak konusunda birçok vurgulamada bulunmuşlardır.

İbrahim b. Abbas şöyle diyor: İmam Rıza (a.s) sürekli olarak her üç günde bir Kur'an'ı hatmederek şöyle buyuruyordu: “İstesem üç günden daha az bir zamanda da

1– Misbahu’ş-Şeria, s.29; Tefsir-i Safî, mukaddime, s.11.

Kur'an'ı hatmederim. Fakat okuduğum her ayet üzerinde, onun nüzul sebebi ve nazil olduğu zamanı düşünüyorum; bu nedenle Kur'an'ı her üç günde bir hatmediyorum.”¹

Elbette insan, Kur'an okurken kalben kendini ona adapte edemediği bahanesi ile Kur'an okumayı terk edip, ona eğitim kazanmayı ve adapte olmayı beklememelidir; çünkü bunun kendisi de nefsin sürekli insanı iyi işlerden ve önemli ibadetlerden mahrum etmesine neden olur. Tam aksine, insanın her durumda önemli ibadetlere özen göstermesi ve ister eğilimi olsun ister olmasın, gerekli miktarda ibadetleri terk etmemesi gerekir. Ruhun bazı hastalıklara yakalanması nedeniyle Kur'an okuma isteği azalırsa, yine Kur'an okuyarak onu tedavi etmeli, her ne kadar bu ila-hî tedaviye eğilimi olmasa da onu uygulamalıdır.

Şunu da bilmek gerekir ki, insan kalben her zaman aynı ölçüde hazır olmaz; bu hazırlığı çeşitli durumlara göre değişebilir. Ve yine her insanın hazırlığı da farklıdır. Dolayısıyla; Ehl-i Beyt İmamları kişilerin hazırlığının farklı oluşunu göz önünde bulundurarak herkese farklı miktarda Kur'an-ı Kerim okumayı tavsiye etmişlerdir. Örneğin:

Muhammed b. Abdullah şöyle nakleder: İmam Cafer Sadık (a.s)'a, “Kur'an'ın tümünü bir gecede okuyayım mı?” diye arzedince İmam (a.s) şöyle buyurdu: “Kur'an'ı bir aydan daha az bir zaman içerisinde okuman hoşuma gitmez.”²

Hüseyin b. Halid der ki: İmam Cafer Sadık (a.s)'a, “Kur'an'ı ne kadar bir zaman içerisinde okuyayım?” diye sordum. İmam (a.s), “Onu beş bölümde veya yedi bölümde

1– Şeyh Saduk, Emalî, s.758; Biharu'l-Envar, c.89, s.204.

2– Usul-i Kâfî, c.2, s.617.

oku. Bilesin ki; benim yanımda on dört bölüme ayrılmış bir Kur'an var."¹

Elbette insan, Mübarek Ramazan ayında ibadete daha fazla hazır olması nedeniyle daha fazla Kur'an okunması vurgulanmıştır.

Ali b. Ebu Hamza şöyle rivayet etmektedir: Benim de hazır bulunduğum bir sırada Ebu Basir, İmam Cafer Sadık (a.s)'a, "Fedanız olayım! Kur'an'ı bir gecede okuyup hatmedeyim mi?" diye arzetti. İmam (a.s), "Hayır" buyurdu.

- "İki gecede hatmedeyim mi" dedi. -Altı geceye varıncaya kadar-

- "Hayır" dedi.

Sonra eliyle işaret ederek "Evet" dedi.

Ardından İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurdu:

"Ey Eba Muhammed! Sizden önce Muhammed (s.a.a)'in ashabından olan bir kimse Kur'an'ı bir ayda veya daha az bir sürede hatmederdi. Kur'an acele okunmaz; aksine tane tane okunur. Cehennemden söz eden bir ayeti okuduğun zaman orada dur ve ateşten Allah'a sığın."

Ebu Basir dedi ki:

- "Kur'an'ı Ramazan ayında bir gecede hatmedeyim mi?"

- "Hayır" buyurdu.

- "İki gecede hatmedeyim mi?" diye sordu.

- "Hayır" buyurdu.

1– Usul-i Kâfi, c.2, s.618.

- "Üç gecede hatmedeyim mi?" dedi. -İmam (a.s) eliyle işaret ederek-

- "Evet" buyurdu; *"Evet; Ramazan ayı diğer aylara benzemez. Onun bir hakkı ve hürmeti vardır. Elinden geldiğince Ramazan ayında çok namaz kıl."*¹

Ali b. Muğire şöyle rivayet etmektedir: İmam Musa Kâzım (a.s)'a, "Babam, dedenize her gecede Kur'an'ı hatmetmeyi sormuştu. Dedeniz ona, "Her gece" diye cevap vermişti" dedim. İmam (a.s):

- "Ramazan ayında mı?" diye sormuştu.

- Dedeniz ona, "Ramazan ayında" diye buyurmuştu.

- Babam ona, "Evet, elimden geldiğince" demişti.

Babam Ramazan ayında Kur'an'ı kırk kere hatmederdi. Sonra ben babamın ardından Kur'an'ı hatmederdim. Bazen daha fazla, bazen de daha az bir zaman içerisinde. Bu zaman, boş kalışım, meşgul oluşum, çalışmam ya da tembelliğime göre değişirdi. Bayram günü bu hatimlerden birini Allah Resulü (s.a.a)'ne, birini Ali (a.s.)'ye, birini Fatıma'ya, sonra İmamlara yaptım; nihayet sana ulaştım. Birini de sana yaptım ve bu hale geldim. Bunun karşılığında mükâfatım nedir?

- "Bunun karşılığında kıyamet günü onlarla birlikte olma mükafatını alırsın."

- Allah-u Ekber; benim mükafatım bu mudur?"

- "Evet;" İmam (a.s) bunu üç defa tekrarladı.²

1– Usul-i Kâfi, c.2, s.619.

2– Usul-i Kâfi, c.2, s.618.

Kur'an Okumanın Zaman ve Mekânı

Kur'an okumak, bazı özel durumlar hariç her zaman, her mekân ve her durumda tavsiye edilen ibadetlerdendir. Fakat bazı zamanlarda, bazı durumlarda ve bazı özel yerlerde Kur'an okumak özellikle ve sıkça tavsiye edilmiştir. Örneğin:

Namazda

Namazda Kur'an okumakla, namaz dışında Kur'an okumanın sevabını karşılaştıran hadislerden, namazda Kur'an okumanın sevabı apaçık bir şekilde anlaşılmaktadır. Bu hadislerden bazılarını "Kur'an Okumanın Fazileti" bölümünde naklettik.

Gece Yarısı

Allah-u Teâlâ Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmuştur: "Geceleyin kalk (namaz kıl); yalnız gecenin birazında (uyu)... Düşünerek dikkatle ağır ağır Kur'an oku."¹

Resul-i Ekrem (s.a.a) şöyle buyurmuştur: "Ancak iki kişi kıskanılır: Allah'ın kendisine mal verdiği ve bu malını gece gündüz infak eden insan. Allah'ın kendisine Kur'an'ı verdiği ve gece gündüz onunla uğraşan insan."²

Daha önce de naklettiğimiz gibi, Peygamber Efendimiz (s.a.a) şöyle buyurmuştur: "Kim bir gecede Kur'an'dan on ayet okursa gafillerden yazılmaz. Elli ayet okuyan bir kimse zikredenlerden, yüz ayet okuyan itaatkârlardan, iki yüz ayet okuyan huşû edenlerden, üç yüz ayet okuyan kurtulu-

1– Muzzemmil, 2 ve 4.

2– El-Hisal, Şeyh Saduk, c.1, s.77.

şa erenlerden, beş yüz ayet okuyan içtihat edenlerden yazılır, bin ayet okuyan için bir kantar altın yazılır. Bir kantar on beş bin miskal altındır; miskal ise yirmi dört parmadır (hacim ölçüsü); onun en azı Uhud dağı kadar ve en büyüğü gökle yerin arasındaki genişlik kadardır."¹

Günün Başlangıcı

İmam Zeynelabidin (a.s) şöyle buyurmuştur: "Geceyle gündüz arasında bir bağ vardır; iyi kişiler o bağın nurunda yükselirler; muttakiler bağlarında nimetlendirilirler. Bunlar geceyi ibadetle ve gündüzü oruçla geçirirler. Günün başlangıcında Kur'an okuyun, gecenin bitişinde ise ağlayarak istiğfar edin."²

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur: "*Babam Allah'ı çok zikrederdi. Bizi toplar, güneş doğuncaya kadar zikretmemizi emrederdi. Aramızdan Kur'an okuyabilenimize Kur'an okumayı; Kur'an okuyamayanlara ise zikretmelerini emrederdi. İçinde Kur'an okunan ve Allah Azze ve Celle zikredilen evin bereketi çok olur, oraya melekler gelirler, şeytanlar oradan uzaklaşırlar, gök ehli için apaydınlık olur, tıpkı yıldızların yer ehli için aydınlık oldukları gibi. İçinde Kur'an okunmayan ve Allah zikredilmeyen evin bereketi az olur, melekler oradan uzaklaşır ve şeytanlar oraya gelir.*"³

Mübarek Ramazan Ayı

İmam Muhammed Bâkır şöyle buyurmuştur: "Her şeyin

1– El-Kâfi, c.2, s.612.

2– İrşadu'l-Kulub, c.1, s.83.

3– Usul-i Kâfi, c.2, s.498.

bir baharı vardır; Kur'an'ın baharı ise Ramazan ayıdır.”¹

Allah Resulü (s.a.a), Ramazan ayının özellik ve faziletlerini sıraladığı meşhur Şabaniyye hutbesinde şöyle buyurmuştur: “*Kim bu ayda Kur'an'dan bir ayet okursa, diğer aylarda Kur'an'ı hatmeden kimse kadar sevap alır.*”²

Nerede Kur'an Okunmalı?

Bazı yerlerde Kur'an okumakla ilgili özel tavsiyeler vardır; onlardan bazıları şöyledir:

1- Evde Okumak

Resul-i Ekrem (s.a.a) şöyle buyurmuştur: “Kur'an okuyarak evlerinizi nurlandırınız ve Yahudilerle Hristiyanların yaptıkları gibi evlerinizi mezarlığa çevirmeyin; onlar evlerini bırakıp havralarda ve sinagoglarda namaz kılıyorlardı. Çünkü evde çok Kur'an okunursa hayrı da artar ve ev halkı rahatlığa ve genişliğe erişir, gökyüzündeki yıldızlar yerdekiler için nasıl parlıyorsa gök ehli için de öyle parlar.”³

İmam Cafer Sadık (a.s), Emirü'l-Müminin Hz. Ali (a.s)'nin şöyle buyurduğunu rivayet etmektedir: “İçinde Kur'an okunan ve Allah'ın adı anılan evin bereketi artar ve melekler o evde hazır olur, şeytanlar ondan uzaklaşırlar. Yıldızlar yerdekiler için nasıl parlıyorlarsa onlar da gökyüzündekiler için o şekilde parlarlar. İçinde Kur'an okunmayan ve Allah'ın adı anılmayan bir evin bereketi azalır, melekler

1– Usul-u Kâfi, c.2, s.630; bk. Sevabu'l-A'mal, 103.

2– El-Emalî, Şeyh Saduk, s.94.

3– Usul-u Kâfi, c.2, s.610.

oradan giderler ve oraya şeytanlar dolar.”¹

İmam Cafer Sadık (a.s)'tan rivayet edilen diğer bir hadiste ise, evinde Kur'an okumaya özen gösteren bir kişiyi övdüğü geçmektedir.

Abdurrahman b. Ebi Necran şöyle demektedir: Ebu Harun bana şöyle aktardı: Hasan b. Hüseyin'in evinde kalıyordum. Benim İmam Muhammed Bâkır (a.s) ve İmam Cafer Sadık (a.s) ile bağlantım olduğunu öğrenince beni evinden dışarı attı.

Ebu Harun daha sonra şöyle devam etmektedir: Bir gün İmam Cafer Sadık (a.s) ile karşılaştığımızda İmam (a.s) bana, “*Ey Eba Harun! Bu adamın seni evinden çıkardığını haber aldım*” buyurdu. Ben, “Evet, fedanız olayım!” dedim. İmam (a.s) şöyle buyurdu: “*Bana senin o evde çok Kur'an okuduğunu haber verdiler; içinde Kur'an okunan evden gökyüzüne doğru bir nur parıldar ve bu nur vesile-iyle diğer evlerden ayırt edilir*”²

2- Mekke-i Mükerreme'de

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur: “Kim Mekke'de Kur'an'ı hatmederse Allah Resulü'nü ve yine cennetteki menzilini görmeden ölmez.”³

Kur'an Okumadan Önce ve Sonra Okunan Dualar

Kur'an okumanın adabından biri de, Kur'an okumadan önce ve sonra ve yine Kur'an'ın tamamını okuyup hatmettik-

1– Tehzibu'l-Ahkâm, c.5, s.468.

2– İhtiyar-u Marifeti'r-Rical, c.2, s.486.

3– Tehzibu'l-Ahkâm, c.5, s.468.

ten sonra Peygamber Efendimizden (s.a.a) nakledilen duaları okumaktır. Bu duaları, özellikle anlamlarına dikkat ederek okumak, insanın Kur'an okumaktan, onun etki ve getirilerini korumaktan yararlanması için çok faydalıdır.

İmam Cafer Sadık (a.s) Kur'an-ı Kerim okurken, sürekli şu duayı okurdu: "Allah'ım, Rabbimiz, hamd sana mahsustur; güç ve kudrette teksin ve sarsılmaz saltanat senindir. Hamd sana mahsustur; sen izzetin ve kibriyan nedeniyle en yücesin, göklerden, büyük arştan daha yüce. Rabbimiz! Hamd sana mahsustur; sen kendi ilmine dayanıyorsun ve her ilim sahibi sana muhtaçtır. Rabbimiz! Ey ayetleri ve büyük zikri (Kur'an'ı) indiren, hamd sana mahsustur. Rabbimiz! Bize hikmeti ve aydınlatıcı yüce Kur'an'ı öğrettiğin için hamd sana mahsustur. Allah'ım! Biz Kur'an öğrenmeye meyletmeden önce, sen onu bize öğrettin ve onun yararını bilmeden önce, onu bize has kıldın. Allah'ım! Eğer o bizden bir hareket, çare arama ve güç olmaksızın senden bize bir minnet ise; bize lütuf, bağış, bahış, rahmet ve minnet bırakma ise Allah'ım! Onu güzel okumayı, ayetlerini ezberlemeyi, müteşabihlerine iman etmeyi, muhkem ayetlerine ve tevil sebeplerine (ayetlerine) göre amel etmeyi, tedbiriyle hidayete ulaşmayı ve nuruyla aydınlanıp basiret edinmeyi bize sevdirdi."

Allah'ım! Onu nasıl dostların için şifa ve düşmanların için kötü son, sana karşı günah işleyenler için körlük, sana itaat edenler için nur karar kıldıysan, Allah'ım! Onu bizim için, azaptan uzak tutan bir duvar, gazabına karşı bir kalkan, sana karşı günah işlemekten alıkoyan bir engel, öfkenden kurtaran bir güven ve sana itaat etmek için bir kılavuz kıl ve sana ulaşacağımız gün için nur kıl ki yarattıkların arasında onunla aydınlık kazanalım ve onun vesilesiyle senin sırat köprüünden geçip cennetine yönelelim.

Allah'ım! Onu (yanlış bir şekilde) taşımanın, ona göre amel etme hususunda kör gibi davranmanın, hükmünde haksızlık etmenin ve hedefleri karşısında büyülenme bedbahtlığından ve hakkında kusur etmekten sana sığınıyoruz.

Allah'ım! Onun ağırlığını bizden al, mükâfatını bize bağışla, şükriünü bize bırak ve onu gözetip korumamız için bizi onun koruyucularından kıl.

Allah'ım! Bizi, onun helalini izleyen, haramından sakınan, emirlerini uygulayan, farzlarını yerine getirenlerden karar kıl.

Allah'ım! Kur'an okumanın tatlılığını, emirlerini ayakta tutmanın sevincini, onu düzenli okumanın korkusunu, her gece ve gündüz, emirlerine uyma gücünü bize bahşet.

Allah'ım! Az bir uyku ile bize şifa ver, gecenin bir saatinde bizi uyuyanların uykusundan uyandır ve duanın kabul olacağı zamanda, bizi uyuklayanların uyuklamasından kurtar.

Allah'ım! Onun bitmek bilmeyen şaşırtıcı olayları karşısında, bize uyanıklık ver, dilimizde gezdirdiğimizde bize lezzet ver, ona müracaat ettiğimizde bize ibret dersi ver, onu anlamak istediğimizde bize yararlı kıl.

Allah'ım! Onun kalbimize yerleşmemesinden, onu yastık edinmemizden, onu arkamıza atmaktan sana sığınıyoruz; onun vesilesiyle bize öğüt verdiği şeyde, kalbimizin katılaşmasından sana sığınıyoruz.

Allah'ım! Onda beyan ettiğin ayet ve nişanelerin vesilesiyle bizi yararlandır, onda verdiği örneklerle bizi an, onun teviliyle kötülüklerimizi ört, onun vesilesiyle iyiliklerimizin mükâfatını kat kat artır. Onun vesilesiyle derecelerimizin sevabını artır ve ölümümüzden sonra bize müjde ver.

Allah'ım! Onu, senin karşında durduğumuz zaman, bize güç verecek bir azık, sana doğru geleceğimiz apaçık bir yol, kendisiyle nimetlerine şükredeceğimiz yararlı bir ilim ve senin isimlerini tesbih edeceğimiz sadık bir huşû karar kıl.

Allah'ım! Sen onu hüccet kıldın ve onun vesilesiyle bize bahane bırakmadın ve bize şükürünü yerine getiremeyeceğimiz bir nimet verdin.

Allah'ım! Onu, bize, sürçmelerde ayaklarımızı sabit kılacak bir dost, bizi iyi amellere yönlendirecek kılavuz, sapma ve yanlışla meyletme durumunda bizi doğruya yönlendirecek ve kınamalar ve yorgunluklar karşısında bize güç verecek bir yardımcı kıl. Tâ ki bizi en güzel arzulara ulaştır-sın.

Allah'ım! Onu, sana ulaşacağımız günde bizim için şefaati, ilerleme günü için bir silah, hakemlik gününde hüccet, karanlık günde, ne yeryüzünün ve ne de gökyüzünün kalacağı ve her çaba harcayanın çabası miktarında mükâfâtlandırılacağı günde nur karar kıl.

Allah'ım! Onu susuzluk gününde susuzluğumuzu gidermek için bir vesile, karşılıkların verildiği günde alevleri yükselen yakıcı cehennem ateşine sürekli olarak girenler için kurtuluş vesilesi kıl.

Allah'ım! Yerdeki ve gökteki bütün varlıkların bir araya toplandığı günde onu bizim için bütün milletlere karşı apaçık bir delil kıl.

Allah'ım! Bize şehitlerin makamlarını, saadete ermişlerin yaşamını ve peygamberlerin komşusu olmayı nasip et.

Gerçekten sen duayı duyansın.”¹

Yine, İmam Cafer Sadık (a.s) Kur'an'ı eline aldığı zaman onu açıp okumaya başlamadan önce şu duayı okuyordu:

“Allah'ım! Şehadet ediyorum ki, bu senin tarafından peygamberin Muhammed b. Abdulah'a nazil olan kitabın ve peygamberinin dilinden konuşan kelimendir; sen onu kendi tarafından yarattıklarına hidayet edici ve kendinle kul-ların arasına uzattığın bir ip karar kılmışsın.

Allah'ım! Ben senin ahdini ve kitabını açtım. Allah'ım! Benim ona bakışımı ibadet, onu okumamı düşünce, onun üzerinde düşünmemi ibret alma vesilesi kıl. Beni, onda verdiğin öğütlerden öğüt alanlardan, günah saydıkların-dan sakınanlardan kıl; onu okurken kulağımı mühürleme, gözüme perde çekme, okumamı içinde düşünme olmayan bir kıraat nasip etme; beni onun ayetleri ve hükümleri üz-e-rinde düşünen, dininin hükümlerini alıp kabul eden birisi kıl. Benim ona bakışımı gaflet, kıraatimi boş kılma; ger-çekten sen şefkatli ve merhametlisin.”²

Kur'an-ı Kerim'in bir bölümünü okuduktan sonra ise şu duayı okuyordu:

“Allah'ım! Benim için peygamberin Muhammed'e (salâvat ve rahmetin onun üzerine olsun) indirdiğin kitapta, benim için takdir ettiğin şeyi okudum. Bundan dolayı ey Rabbi-miz! Sana hamdolsun, sana şükürler olsun; bizim için tak-dir ettiğin ve bizi muvaffak ettiğin şeyden dolayı sana min-nettarız. Allah'ım! Beni senin helalini helal ve haramını haram sayanlardan, günah olarak nitelediğin davranışlar-

1– Usul-u Kâfî, c.2, s.573–575.

2– Biharu'l-Envar, c.89, s.206.

dan sakınan, Kur'an'ın muhkem, müteşabih, nâsîh ve mensuhuna iman edenlerden eyle; Kur'an'ı benim için şifa, rahmet, korunma ve azık vesilesi kıl.

Allah'ım! Kur'an'ı kabrimde, haşrolduğumda ve tekrar dirildiğimde, bana ünsiyet sebebi, okuduğum her ayet karşısında onu benim için bereket olarak karar kıl ve okuduğum her harf karşısında illiyyinin (yücelerin) en yüksek makamında bana bir derece ver. Okuduğum bu Kur'an'ı benden kabul et, ey âlemlerin Rabbi!

Allah'ım! Peygamberin, seçtiğin, beğendiğin, kılavuzun ve insanları senin yoluna davet eden Muhammed'e ve velin, peygamberinden sonra halifen olan Emirü'l-Müminin Ali (a.s.)'ye, senin dininin koruyucuları ve hakkının emanetçileri olan onların vasilerine salât eyle. Selamın, rahmet ve bereketlerin onların üzerine olsun.”¹

Yine, Kur'an-ı Kerim'i hatmettikten sonra şu duaların okunması tavsiye edilmiştir:

Emirü'l-Müminin Ali (a.s) şöyle buyuruyor: “Habibim Allah Resülü (s.a.a) Kur'an'ı hatmettiğim zaman bana şu cümleleri okumamı emretmiştir: Allah'ım! Senden huşû edenlerin ağlamasını, yakın edenlerin ihlâsını, iyi kişilerin arkadaşlığını, iman gerçeklerini hak etmeyi ve bütün iyiliklerden yararlanmayı, bütün günahlardan uzak olmayı, rahmetinin gerekliliğini, bağışının yüceliklerini, cennete ulaşmayı ve cehennem ateşinden kurtulmayı diliyorum.”²

Müminlerin emiri Hz. Ali (a.s) Kur'an'ı hatmettiği zaman şöyle diyordu: “Allah'ım! Kur'an ile göğsümü genişlet,

1– İkbâlü'l-A'mal, s.112; bk. Biharu'l-Envar, c.89, s.208.

2– Mekarimu'l-Ahlak, s.342.

Kur'an ile bedenimi harekete geçir, çalıştır, Kur'an ile gözümlü nurlandır, Kur'an ile dilimi aç, beni yaşattığın müddetçe Kur'an konusunda bana yardım et; çünkü senin yardımın olmaksızın hiçbir güç ve kuvvet sahibi yoktur.”¹

İmam Zeynelabidin (a.s)'in Kur'an'ı hatmederken okuduğu dua ise şöyledir:

“Allah'ım, hiç kuşkusuz, ben senin yardımınla kitabını hatmetmeye muvaffak oldum. Sen onu, bir nur olarak indirdin; daha önce indirmiş olduğun kitapların koruyucusu ve denetleyicisi, anlatmış olduğun tüm sözlerin en üstünü kıldın. Onu, helalini haramından ayıran bir Furkan, hükümlerini ve yasalarını açıklayan bir Kur'an, kulların için ayetlerini açıkladığın bir Kitap ve peygamberin Muhammed'e - salâvatın ona ve âline olsun - indirdiğin bir Vahiy olarak niteledin. Onu, dalâlet ve cehalet karanlıklarında, uyanlarına yolu aydınlatan nur; doğrulama anlayışıyla dinleyenler için şifa; dili asla haktan sürçmeyen adâlet ölçüsü; tanıklar için kanıtı sönmeyen hidâyet nuru ve yolunu izleyenleri sapmaya karşı koruyan, koruması altına girenleri helak olmaktan kurtaran, kurtuluş bayrağı kıldın.

Allah'ım, onu tilavet etmekte bize yardım ettiğin, güzel metinlerini okuyabilmek için dilimizin düğümlerini çözdüğün gibi, bizi ona hakkıyla riayet eden, muhkem ayetlerine teslimiyet inancıyla onu din edinen, açık ayetlerle açıklanması gereken müteşâbih ayetleri ikrar ve kabul edenlerden kıl.

Allah'ım, sen onu mücmel (kapalı) olarak peygamberin Muhammed'e - Allah ona ve âline salât etsin - indirdin;

1– Şeyh Tusî, Misbahu'l-Muteheccid, s.323.

acâibinin (hayret edilecek şeylerinin) bilgisini tam olarak ona ilham ettin; tefsirinin bilgisini miras olarak bize (Ehl-i Beyt) verdin; böylece bizi, onun bilgisine câhil olanlardan üstün kıldın ve bize onu taşıma gücünü vererek, taşıyamaya güç yetiremeyenlerin üstüne çıkardın.

Allah'ım, kalplerimizi onun taşıyıcıları kıldığın, rahmetinle bizi onun yüceliği ve üstünlüğüyle tanıştırdığın gibi, onunla (insanlara) hitap eden Muhammed'e ve onun bekçileri olan âline salât et ve bizleri, onun senin katından olduğunu itirâf edenlerden et ki, onu doğrulamakta kuşkuyla karışılmalıyım, onun doğru yolundan sapmayalım.

Allah'ım, Muhammed ve âline salât et ve bizi onun (Kur'an'ın) ipine sarılanlardan, müteşâbihlerinden sağlam kalesine sığınanlardan, kanadının gölgesinde oturanlardan, sabahının aydınlığıyla yolu bulanlardan, ışığının parıldamasına uyanlardan, lambasıyla aydınlananlardan ve hidayeti ondan başkasında aramayanlardan eyle.

Allah'ım, insanları sana doğru yöneltmek için Kur'an vâsitasıyla Muhammed'i bir bayrak olarak diktiğin, âline de sana götüren hoşnutluk yollarını bildirdiğin gibi, Muhammed ve âline salât et ve Kur'an'ı bizler için saygınlık menzillerinin en şereflişine ulaşma vesilesi, selâmet mahalline yükselme merdiveni, kıyâmet sahnesinde kurtuluş sebebi ve ebediyet yurdunun nimetlerine kavuşma aracı kıl.

Allah'ım, Muhammed ve âline salât et ve Kur'an vasıtasıyla günahların ağırlığını üzerimizden indir; iyilerin güzel huylarını bize ver; bizi gece saatlerinde ve gündüzün uçlarında senin rızanı kazanmak için onu (Kur'an'ı) ayakta tutanları izlemeye muvaffak eyle. Böylece bizi, onun temizlemesiyle tüm pisliklerden temizle; nuruyla aydınlanan ve

arzulara kapılmayarak amelden geri kalmayanlardan eyle.

Allah'ım, Muhammed ve âline salât et ve gecelerin karanlıklarında Kur'an'ı bize munis (dost) kıl. Onunla bizi, şeytanın dürtmelerinden, vesveselerin itmelerinden koru; adımlarımızın günahlara doğru atılmasını engelle; dilimizi bâtıla dalmaktan koru; uzuvlarımızı günah işlemekten men'et ve gafletin dürdüğü ibret sayfalarını aç. Böylece bizi, sarp ve köklü dağların bile taşıyamadıkları acâibini (ilginç gerçeklerini) ve (insanları kötülüklerden) men'edici kıssalarını anlamaya muvaffak kıl.

Allah'ım, Muhammed ve âline salât et ve Kur'an'la dışımızın iyi görünümünü sürekli kıl; vesveselerin içimizin sağlığını bozmasına engel ol; kalplerimizin kirini ve günahlara bağlılığımızı gider; dağınık işlerimizi bir araya topla; her şeyin sana sunulduğu mahşerde, günün en sıcak saatlerinin susuzluğunu bizden gider ve büyük korku (kıyamet) günü kabirlerden çıkarıldığımız zaman güven elbiselerini bize giydir.

Allah'ım, Muhammed ve âline salât et ve Kur'an ile yoksulluğumuzu gider; rızığımızı bol et ve bizleri refaha kavuştur. Onunla bizleri, kınanmış huylardan ve kötü ahlaktan kaçındır; küfrün derin kuyusundan ve nifaka yol açan şeylerden koru ki, kıyamette bizleri senin hoşnutluğuna ve cennetlerine götürsün; dünyada gazabından ve sınırlarını aşmaktan korusun ve katındaki helâlleri helâl, haramları haram kabul ettiğimize tanık olsun.

Allah'ım Muhammed ve âline salât et ve ölüm vaktinde, canlar köprücük kemiğine dayandığı, "kimdir kurtarıcı?" denildiği, ölüm meleği canları almak için gayb perdelerinin arkasından çıkıp ölüm yayından ayrılık oklarını fırlattığı, canlara tatmaları için anında öldüren ölüm zehrinden

bir kadeh sunduğu, âhirete göçmemiz yaklaşıp, amellerimiz boyunlarımıza bağlandığı ve buluşma günü gelip çatıncaya kadar kabirlere sığınmaktan başka çare kalmadığı zaman Kur'an'la, can verme üzüntüsünü, inleme zorluğunu ve can çekişme hırıdamalarını bizlere kolaylaştır.

Allah'ım, Muhammed ve âline salât et ve yıpranma evine (kabre) girişimizi ve toprak katmanları arasında uzun süre kalışımızı bize kutlu et. Dünyadan ayrıldıktan sonra, kabirleri, konaklayacağımız yerlerin en iyisi kıl; rahmetinle kabirlerimizin dar oyduğunda yerimizi geniş et ve helâk edici günahlarımız sebebiyle, kıyametteki kalabalığın önünde bizi rüsvâ etme. Her şeyin sana sunulduğu gün Kur'an hürmetine yerimizin horluğuna acı; cehennem köprüsünün üzerinden geçerken köprü sallandığında kaymaya karşı ayaklarımızı sâbit kıl; tekrar dirilmeden önce kabirlerimizin karanlığını aydınlığa dönüştür; bizleri kıyamet gününün üzüntülerinden, felâket gününün şiddetli korkularından kurtar; pişmanlık ve üzüntü gününde zalimlerin yüzleri karardığı zaman bizim yüzümüzü ağart; inananların gönüllerinde bizim için bir sevgi oluştur ve yaşamı bizlere zorlaştırma.

Allah'ım, kulun ve resulün Muhammed senin elçiliğini ilet tiği, emrini haykırdığı ve kullarına öğüt verdiği gibi sen de ona salât et.

Allah'ım, kıyamet günü peygamberlerin içinde, bizim peygamberimizi -salâvatın ona ve âline olsun- mevkî açısından sana en yakın olan, en çok şefaet etme hakkına sahip bulunan, katında en kadri yüce ve nezdinde en çok sayılan peygamber olarak karar kıl.

Allah'ım, Muhammed ve âl-i Muhammed'e salât et ve kurucusu olduğu dini yücelt; kanıtını (Kur'an'ı) ulula; terazi-

sini ağır et; şefaatinin kabul buyur; katındaki itibarını artır; yüzünü ak et; nurunu tamamla ve derecesini yükselt. Bizleri ise onun sünneti üzere yaşat; dini üzere öldür; apaçık yoluna sevk edip izinde yürüt; ona itaat edenlerden kıl; grubunun içerisinde haşreyle; havuzunun başında ona konak et ve kadehiyle kana kana ondan bize içir.

Allah'ım, Muhammed ve âline salât et; bir salât ki, onu lütuf, kerem ve ihsanından umduğu en üstün makama ulaştır. Kuşkusuz sen, geniş rahmet ve büyük lütuf sahibisin.

Allah'ım, elçiliğini iletmesinin, ayetlerini ulaştırmasının, kullarına öğüt vermesinin, yolunda cihad etmesinin karşısında, mukarreb meleklerine ve seçilmiş mürsel peygamberlerine verdiği en üstün mükâfatı ona ver. Ve selam ve Allah'ın rahmet ve bereketleri ona ve onun tertemiz âline olsun."¹

Kur'an'ın Bir Takım Özel Ayetlerini Okumak veya Dinlemek

Kur'an-ı Kerim'in özel ayetlerini okumanın bir takım adabı vardır; bu ayetleri okurken o adaba dikkat edilmesi gerekmektedir.

Bu adaplar farz ve müstehap olmak üzere iki kısımdır:

A- Kur'an-ı Kerim'in özel ayetlerini okuma veya dinlemenin farz olan adabı.

İnsan, Kur'an-ı Kerim'in dört ayetini okur veya dinlerse hemen secdeye gitmesi farzdır. Secde ayetleri denilen bu ayetler şunlardan ibarettir:

1– Sahife-i Seccadiye, 42. dua.

Secde suresi 15. ayet

Fussilet Sûresi 37. ayet

Necm Sûresi 62. ayet.

Alak Sûresi 19. ayet

Bu konuda Ehl-i Beyt'ten gelen rivayetlerde şöyle denmektedir:

“Kur'an'ın secde ayetlerinden birini duyarsan, tekbir getirmeksizin secde etmek ve şöyle demek farzdır: ‘La ilahe illellahu hakken hakka. La ilahe illellahu îmanen ve tesdika. La ilahe illellahu ubudiyyeten ve rikka. La mustenkifen ve la mustekbira. Bel ene ebdun zelilun zaifun haifun mustecir. (İnanarak ve tasdik ederek Allah'tan başka ilah olmadığını ilân ediyorum. Kulluğumun ve köleliğimin ifadesi olarak Allah'tan başka ilah yoktur, diyorum. Kulluk etmekten kaçınıp büyüklük taslamıyorum. Bilakis ben zelil, zayıf, korkan ve eman dileyen bir kulum.) Sonra başını kaldırarak tekbir getir.”¹

B- Belli Sûre veya Ayetleri Okumanın Müstehap Adapları

Kur'an-ı Kerim'in belli başlı ayetlerini okumanın bir takım müstehap adabı vardır; bu sûreler okunurken o adaplara uyulması iyidir. Bu adaplardan bazıları şöyledir:

Emirü'l-Müminin İmam Ali (a.s) şöyle buyurmuştur: “Kur'an'ın sonundaki müsebbihat (yusebbihu diye başlayan) sûrelerini okuduğunuz zaman “Subhanellahi a'la” söyleyin ve “innellahe ve melaiketehu yusellune ale'n-

1– Şeyh Saduk, Men La Yehzuruhu'l-Fakih, c.1, s.307.

nebi...” ayetini okuduğunuz zaman, ister namazda olsun, ister namaz dışında, Allah Resulü'ne salâvat gönderin. “Tin” Sûresini okuduğunuz zaman, sonunda “Nehnu ala zalike mine's-şahidin” (Biz buna şahit olanlardanız) deyin. “Kûlû amenna billâh” ayetini okuduğunuz zaman “amenna billâh...” (Allah'a iman ettik...) deyin ve ayetin sonundaki “Muslimun” kelimesine kadar okuyun (Bakara, 136).¹

İmam Rıza (a.s) Horasan'a giderken her akşam yolda çokça Kur'an okuyor, cennet veya cehennemden söz eden bir ayete ulaştığı zaman ağlayarak Allah'tan cenneti talep ediyor ve cehennem ateşinden O'na sığınmıyordu. İmam (a.s) gece ve gündüz kıldığı namazlarda sürekli “Bismillahirrahmanirrahim”i sesli söylüyordu ve “Kul huvellah-u ehed”i okuduğu zaman yavaşça “Allah-u ehad” diyordu. Ve bu sûreyi okuyup bitirdikten sonra üç defa “kezalikellah-u rabbuna” (öyledir Rabbimiz) diyordu. “Kafirun” Sûresi'ni okuduğu zaman ise, yine yavaşça “ya eyyuhe'l-kafirun” diyordu ve bu sûreyi okuyup bitirince de üç defa “Rabbi'y-ellah ve dini'yel-İslam” (Rabbim Allah ve dinim İslam'dır). “Tin” Sûresi'ni okuduğu zaman, sûre bitince, “Bela. Ve enâ ala zalike mine's-şahidin” (Evet ve ben de buna şahit olanlardanım) buyuruyordu. “Kıyamet” Sûresi'ni okuyunca; sûreyi okuyup bitirdikten sonra, “Subhanekellahumme ve bela” (Sen münezzehsin ve öylesin) buyuruyordu. “Cuma” Sûresi'nde de ayeti şöyle okuyordu: “Kul ma indellahi hayrun mine'l-lehv-i ve mine't-ticaretı lillezine't-tekav (takva sahipleri için) vellahu hayru'r-razikin.”² “Fatiha” Sûresi'ni bitirince de “el-

1– Şeyh Saduk, Hisal, c.2, s.628.

2– İmam'ın (a.s) ayetin ortasına eklediği şeyin Kur'an'ın ayeti-

Hamdulillahi rabbi'l-âlemin.” diyordu. “Sebbihisme rabbike'l-a'la”yı okuduğu zaman yavaşça “Subhane rabbi'yel-a'la” diyordu ve “ya eyyuhellezine amenu” ayetini okuduğu zaman da yavaşça “lebbeyk Allahumme lembeyk” diyordu.¹

Yine İmam Cafer Sadık (a.s.)'tan şöyle rivayet edilmiştir: *“Cuma günü öğle namazından sonra “er-Rahman” Sûresi'ni okuman ve “fe bi eyyi a'la-i rebbikuma tukezziban” (Rabbinizin hangi nimetlerini yalanlıyorsunuz) ayetine ulaştığınız zaman “la bi şeyin mine'l-âlâ-i rebbi ukezzibu” (Rabbimin hiçbir nimetini yalanlamıyorum) söylemen müstehaptır.”*²

Resul-i Ekrem (s.a.a) şöyle buyurmuştur: *““La uksimu bi-yevmi'l-kıyame” Sûresi'ni okuyunca “e-leyse zalike bikadirin ela en yuhyiye'l-mevta” ayetine ulaştığınız zaman “Bela” (evet) demen iyidir.”*³

Kur'an Okumanın Sevabını Peygambere, Ehl-i Beyt İmamlarına ve Müminlere Hediye Etmek

Kur'an okuyup sevabını Peygamberimize, Ehl-i Beyt İmamlarına ve diğer müminlere hediye etmek veya onların niyetine Kur'an okumak güzel ve beğenilen bir ameldir. Bu iş doğru bir şekilde ve halis niyetle yapılacak olursa onların hoşnut olmalarına ve Allah'ın sevap ve mükâfatını

nin bir parçası olduğu sanılmamalıdır; bu eklenti bir nevi ayetin tefsiri sayılmaktadır. Yani, Allah'ın yanında olan şey, herkes için değil, sadece takva sahipleri için daha hayırlıdır.

1– Biharu'l-Envar, c.89, s.219; Uyun-u Ahbari'r-Rıza'dan (a.s.).

2– Tehzibu'l-Ahkâm, c.3, s.9.

3– Biharu'l-Envar, c.89, s.220.

almalarına neden olacağı gibi, hediye eden kimse için de büyük bir sevap ve mükâfat kazandırır; hatta bazen bu niyet olmaksızın Kur'an okumanın sevabı bundan daha fazladır.

Ali b. Muğire şöyle rivayet etmektedir: İmam Musa Kâzım (a.s.)'a, “Babam, dedenize her gecede Kur'an'ı hatmetmeyi sormuştu. Dedeniz ona, “*Her gece*” diye cevap vermişti” dedim. Babam:

- “Ramazan ayında mı?” diye sormuştu.

- Dedeniz ona, “*Ramazan ayında*” diye buyurmuştu.

- Babam ona, “Evet, elimden geldiğince” demişti.

Babam Ramazan ayında Kur'an'ı kırk kere hatmederdi. Sonra ben babamın ardından Kur'an'ı hatmettim. Bazen daha fazla, bazen de daha az bir zamanda. Bu zaman boş kalışım, meşgul oluşum, çalışmam ya da tembelliğime göre değişirdi. Bayram günü bu hatimlerden birini Allah Resulü (s.a.a)'ne, birini Ali'ye, birini Fatıma'ya, sonra İmam-lara yaptım; nihayet sana ulaştım. Birini de sana yaptım ve bu hale geldim. Bunun karşılığında mükâfatım nedir?

- “*Bunun karşılığında kıyamet günü onlarla birlikte olma mükâfatını alırsın.*”

- Allah-u Ekber; benim mükâfatım bu mudur?”

- “*Evet.*” İmam (a.s) bunu üç defa tekrarladı.¹

Kur'an okuyup sevabını ölmüşlerin ruhuna hediye etmenin sevap oluşuyla ilgili birçok hadis rivayet edilmiştir; ancak özetle geçmek istediğimiz için biz burada bu hadislerle de-

1– Usul-i Kâfi, c.2, s.618.

ğınmıyoruz.

Bazıları “Kur'an okumanın diğerleri için nasıl faydası olabilir; hâlbuki Kur'an-ı Kerim, **“İnsana çalışmasından başka bir şey yoktur”** buyurmaktadır?” diye düşünebilirler. Bu düşünce yersiz bir kuruntudur; çünkü insanın çabası, sadece kişisel işleri değildir; insanın, oluşumunda endirekt olsa bile bir şekilde etkili olduğu tüm çabaları insana yararlı veya zararlı olacaktır.

Hadiste geçen, “Kim güzel bir sünnet bırakırsa o sünneti uygulayanların mükâfatını alır” veya “Kim bir kavmin ameline razı olursa o da o kavimdendir” buyruğuna göre çalışıp çaba harcamanın geniş bir anlamı vardır; bunun örneklerinden biri de, insanın dostlarının kalbinde oluşturduğu sevgi ve muhabbet nedeniyle onların kendisinden taraf yaptığı güzel ameldir. Dolayısıyla, insan mümin olursa, diğer müminlerin sevgisini kazanarak onların hayır duasından ve onların kendisinden taraf yaptıkları güzel amel-lerden yararlanabilir. Bütün bunlar, geniş anlamda insanın çalışması sayılmaktadır.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

EHL-İ BEYT'İN KUR'AN-I KERİM İLE İLİŞKİSİ

Kur'an-ı Kerim'in Ehl-i Beyt ile ilişkisinin anlaşılması, dini doğru anlamamızda, bize yardımcı olacak özel bir manevî ilişkidir. Açıktır ki, her zaman dünyada iki şeyin arasındaki ilişki, uyumluluk esası üzerine gerçekleşmektedir. Uyumsuzluklar ise, ayrılık ve dağınıklık gerektirmektedirler. Bu iki ilahî emanetin sıfat ve özelliklerini incelediğimiz zaman, onların arasında tam bir uyumluluk olduğunu görmekteyiz. Bu sıfat ve özelliklerin bazıları şöyledir:

Kur'an nurdur; Ehl-i Beyt de nurdur.

Kur'an hidayet edicidir; Ehl-i Beyt de hidayet eder.

Kur'an zikirdir, Ehl-i Beyt de zikirdir.

Kur'an tertemiz kişilerden başka kimsenin ulaşamayacağı bir konumdadır; Ehl-i Beyt de o tertemiz kişilerdendir.

Bu uyumluluk, bu iki ilahî emanet arasındaki ilişki ve beraberliği meydana getirmiştir; bu öyle bir ilişkidir ki, birisi olmaksızın diğerini izlemek imkânsızdır.

Dolayısıyla İmam Seccad (a.s) şöyle buyurmuştur: *“İmam, Kur'an'a ve Kur'an da imama hidayet eder: Ve bu Allah Teâlâ'nın buyruğudur: ‘Gerçekten bu Kur'ân, en doğru yola iletir’”*¹

Bu ilişkinin özellikleri ve çeşitli yönleri hakkında Resul-i

1– Şeyh Saduk (r.a), Meani'l-Ahbar, s.132.

Ekrem (s.a.a) ve Ehl-i Beyt imamlarından çeşitli hadisler rivayet edilmiştir. Ehl-i Beyt-Kur'an ilişkisinin en önemli özelliklerini ve yönlerini şu başlıklar altında toplayabiliriz:

- 1- Kur'an ve Ehl-i Beyt'in birbirinden ayrılmazlığı.
- 2- Ehl-i Beyt, Kur'an'ın tercümanları ve müfessirleridir.
- 3- Kur'an-ı Kerim, Ehl-i Beyt'in zahirî ve batınî ilimlerinin kaynağıdır.
- 4- Ehl-i Beyt, Kur'an'ın koruyucusudur.
- 5- Ehl-i Beyt, Kur'an'ın hedeflerinin uygulayıcısıdır.
- 6- Kur'an-ı Kerim'de Ehl-i Beyt hakkında çok sayıda ayetler nazil olmuştur.

Elinizdeki kitabın çeşitli bölümlerinde bu konulardan bazıları, diğer münasebetlerle söz konusu edilmiştir. Dolayısıyla, burada sadece birinci ve ikinci konuyu açıklayacağız:

Kur'an ve Ehl-i Beyt'in Birbirinden Ayrılmazlığı

Mütevâtir hadislerde vurgulanan gerçeklerden biri, Kur'an ve Ehl-i Beyt'in birbirinden ayrılmazlığıdır. Allah Resulü (s.a.a) defalarca, özellikle hayatının son günlerinde, Kur'an ve Ehl-i Beyt'i kendisinin iki paha biçilmez emaneti olarak tanıtarak, *"Bu ikisi hiçbir zaman birbirinden ayrılmazlar"* buyurmuştur. Bu anlam Şii ve Sünni kaynaklarında Resul-i Ekrem (s.a.a)'den rivayet edilen onlarca hadiste apaçık bir şekilde beyan edilmiştir; Sekaleyn hadisi onların en önemlilerindendir.

Resul-i Ekrem (s.a.a) şöyle buyurmuştur: *"Ben sizin aranızda iki paha biçilmez emanet bırakıyorum: Allah'ın Ki-*

*tabı ve itretim (Ehl-i Beyt'im). Bu ikisi Kevser havuzunun başında bana ulaşınca kadar birbirinden ayrılmazlar."*¹

Bu hadisi, İmamiyye Şiileri kendi kitaplarında çeşitli senetlerle İmam Muhammed Bâkır (a.s)'dan, İmam Rıza (a.s)'dan, İmam Sadık (a.s)'tan, İmam Kâzım (a.s)'dan, babalarından, Resul-i Ekrem (s.a.a)'den, nakletmişlerdir. Yine diğer senetlerle Emiru'l-Müminin Ali (a.s)'den, ve Ebuzer, Cabir, Ebu Said, Zeyd b. Erkam, Zeyd b. Sabit, Huzeyfe b. Useyd, Ebu Hureyre ve... Peygamber Efendimizden nakletmişlerdir.

Şeyh Saduk, "Bu hadis üzerinde İmamiyye Şiilerinin bütün tabakaları ittifak etmişlerdir" demiştir.

Bu hadis birbirine yakın tabirlerle Ehl-i Sünnet'in Sahih-i Müslim, Sünen-i Tirmizî, Müsned-i Ahmet, Mu'cem-i Taberanî, Heysemî'nin Mecmau'z-Zevaid'i gibi muteber kitaplarında, çeşitli kanallarla nakledilmiştir. Heysemî ve diğerleri bu hadisi naklederek, onun güvenilir olduğunu itiraf etmişlerdir.

Bu hadisi, şahsen Resul-i Ekrem'den (s.a.a) duyan sahabe-ler şunlardır:

- 1- Emiru'l-Müminin Ali (a.s), 2- Hasan b. Ali el-Mücteba,
- 3- Selman-i Farsî. 4- Ebuzer Gaffarî, 5- Abdullah b. Ab-

1— Bk. Usul-u Kâfî, c.2, s.414; Şeyh Saduk, Kemalu'd-Din ve Temamu'n-Ni'met, s.234; Şeyh Saduk, El-Hisal, s.65. Heysemî, Mecmau'z-Zevaid, c.9, s.162; Taberanî, Mu'cemu'l-Kebir, c.3, s.65; Muttakî Hindî, Kenzu'l-Ummal, c.1, s.172; Menavî, Feyzu'l-Kadir Şerh-u Camii's-Sağır, c.3, s.20; ayrıca bk. Merhum Seyyid Başım Behrani'nin (r.a) Gayetu'l-Meram ve Tefsiri Burhan.

bas, 6- Ebu Said-i Hudrî, 7- Cabir b. Abdullah el-Ensârî, 8- Ebu Heysem b. et-Teyhan, 9- Huzeyfe b. el-Yeman, 10- Ebu Rafî, 11- Huzeyfe b. Useyd, 12 Huzeyme b. Sabit, 13- Zeyd b. Sabit, 14- Ebu Hureyre, 15- Abdullah b. Hanteb, 16- Cubeyr b. Mut'am, 17- Bera b. Azib, 18- Enes b. Malik, 19- Talha b. Ubeydullah et-Temimi, 20- Abdurrahman b. Avf, 21- Sa'd b. Ebi Vakkas, 22- Amr b. Ass, 23- Sehl b. Sad, 24- Udey b. Hatem, 25- Akaba b. Amir, 26- Eba Eyyub el-Ensârî, 27- Ebu Şureyh el-Huzaî, 28- Ebu Kuddame el-Ensârî, 29- Ebu Leyla el-Ensârî, 30- Zumeire el-Eslemî, 31- Amir b. Leyla, 32- Fatımatü'z-Zehra (s.a), 33- Ümmü Seleme, 34- Ümmü Hanî.

Yine, Süleyman Kunduzî'nin nakline göre bu hadis, Abdullah b. Ömer ve Zeyd b. Erkam'dan nakledilmiştir.

Kısacası; Şia'nın hadis kitaplarına ilave olarak, Ehl-i Sünnet'in bu hadisi içermeyen çok az müsnet, hadis külliyyatı veya fezail kitabına rastlayabilirsiniz. Bu kitapların her biri bu hadisi, ya Sevaik kitabı gibi mücmel (üstü kapalı) olarak ya da Sehavî, Suyûtî ve Sehmudî'nin kitapları gibi senet zincirlemesini zikrederek kaydetmişlerdir. Konuyla ilgili daha fazla ayrıntı isteyenler, hadisin senetlerini zikreden iki ciltlik Abekatu'l-Envar kitabına müracaat edebilirler. Dolaşısıyla, bu hadisin araştırmacılar açısından mütevatir olduğu inkâr edilemez.

Bu hadisin alt kısmında, apaçık bir şekilde, “Bu ikisi birbirinden hiçbir zaman ayrılmazlar” ifadesi geçmektedir. Dolayısıyla, Kur'an ve Ehl-i Beyt'in ilişkisi hakkında bu hadiste geçen ilk özellik, bu iki paha biçilmez mirasın birbirinden ayrılmazlığıdır.

Allah Resulü (s.a.a), Kur'an ve Ehl-i Beyt'in ayrılmazlığını açıklarken, bazı rivayetlere göre bunu Allah-u Teâlâ'nın

böyle irade ettiğini, O'nun değişmez ahit ve vaadi bilerek şöyle buyurmuştur: “*Latif ve Habir olan Allah, bu ikisinin - Kevser- havuzu başında bana ulaşınca kadar hiçbir zaman birbirlerinden ayrılmayacaklarını vaadetti.*”¹

Ehl-i Beyt İmamlarının ilki olan, Hz. Ali (a.s) hakkında nakledilen diğer bir hadis de bu hadisin anlamını onaylamaktadır: “*Ali Kur'an ile ve Kur'an da Ali ile dir. Bu ikisi Kevser havuzunun başında bana varınca kadar birbirlerinden ayrılmazlar.*”²

1– Usul-u Kâfî, c.2, s.414; bu konuda Darekutnî el-Mu'telif ve'l-Muhtelif adlı eserinde, c.2, s.1045'te şu tabiri kullanmıştır: “*İlahum olan Allah-u Teâlâ bu ikisinin Kevser havuzu başında bana gelinceye kadar birbirinden hiçbir zaman ayrılmayacağını vaadetmiştir.*”

İmam Ahmed, Kastalanî, Suyûtî ve diğerleri demişlerdir ki: “Bu ikisinin hiçbir zaman birbirinden ayrılmayacağını bana haber vermiştir.” İbn Kesir ise şöyle nakletmiştir: “Onların hiçbir zaman birbirinden ayrılmayacağını bana bildirmiştir.”

Bazı hadislerde de şöyle geçmiştir: Bu istek, Resul-i Ekrem'in (s.a.a) Allah-u Teâlâ'dan talebiydi; Allah-u Teâlâ bu talebi kabul etmiştir. Bk. Suyûtî, Camiu'l-Ehadis, c.3, s.234, h:8354; Kunduzî Yenabiu'l-Mevedde'de, s.37 ve Şevahidu't-Tenzil, c.1, s.191, h:203.

Bu anlamların tümü, Kur'an ve Ehl-i Beyt ilişkisinin sıradan bir ilişki olmadığını, aksine; Allah-u Teâlâ'nın özel iradesiyle gerçekleştiği, gerçeğini vurgulamaktadır.

2– Şeyh Tusî, Emalî, s.460, Tabersî, El-İhticac, c.1, s.217; Müstedreku's-Sahihayn, c.3, s.124; Bu hadisi Heysemî Mecmau'z-Zevaid adlı eserinde, c.9, s.183'te ve Taberanî, El-Mucemu's-Sağir'de, s.255'te, “Bu ikisi, havuzun başında bana ulaşınca kadar birbirinden ayrılmazlar” tabiriyle nakletmişlerdir.

KUR'AN VE EHL-İ BEYT'İN BİRBİRİNDEN AYRILMAZLIĞININ ASIL SONUÇLARI

1- Masumiyet

Kur'an ve Ehl-i Beyt'in birbirinden ayrılmazlığı ilkesinin en önemli sonucu, Ehl-i Beyt'in her türlü günah ve hatadan masum oluşudur; aksi durumda, ya Kur'an'da batıl ve hata olması gerekiyor; oysa bu imkânsızdır; çünkü Kur'an-ı Kerim çok bilgili, hikmet ve güç sahibi Allah Teâlâ tarafından insanları Hakk'a hidayet etmeleri için nazil olmuştur; ya da Ehl-i Beyt Kur'an'dan ayrılmalıdır; oysa bu da kesin ve ebedi olan Kur'an ve Ehl-i Beyt'in birbirinden ayrılmazlığı ilkesine aykırıdır. Bu ilkedan dolayı, Suleym b. Kays El-Hilali'den İmam Ali (a.s.)'nin şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir:

“Allah Tebarek ve Teâlâ, bizi tertemiz ve masum olarak, yarattıklarına şahitler ve yeryüzünde hücceti karar kılmıştır; Bizi Kur'an ile ve Kur'an'ı da bizim ile kılmıştır; hiçbir zaman biz ondan ve o da bizden ayrılmaz.”¹

İmam Seccad (a.s.) ise şöyle buyurmaktadır: “Bizden olan imam, mutlaka masumdur. Masumluk, yaratılışın zahirinde yoktur; tâ ki onunla tanınsın; dolayısıyla masumluk ancak nass (şer'î delil) ile belirlenmelidir.” “Ey Allah Resulü'nün torunu! O halde masumun anlamı nedir?” diye sorulduğu zaman ise şöyle buyurdu: “Masum, Allah'ın ipine sarılan kimsedir; Allah'ın ipi ise Kur'an-ı Kerim'dir; bu ikisi kıyamet gününe kadar birbirinden ayrılmazlar. İmam Kur'an'a ve Kur'an da imama yönlendirir. Allah-u Teâ-

lâ'nın buyruğu şudur: ‘Gerçekten bu Kur'ân en doğru yola iletir’”¹

2- Biri Olmaksızın Diğere Sarılmanın İmkânsız Oluşu

Kur'an ve Ehl-i Beyt'in birbirinden ayrılmazlığının apaçık sonuçlarından biri de, bunlardan birini diğeri olmaksızın kabul etmenin yararsız ve saptırıcı olmasıdır. İşte bu nedenle, “Kur'an bize yeter” sloganını ilke edinen ve Ehl-i Beyt'e müracaat etmeksizin Kur'an'ı izlediklerini iddia edenler, sadece Ehl-i Beyt'i izlemekten kendilerini mahrum etmekle kalmamış, aynı zamanda Kur'an'dan da uzak kalmışlardır. Kur'an'a sarılmak yerine kendilerinin meydana getirdikleri ve Kur'an'a isnat ettikleri şeylere uymuşlardır.

İşte bu nedenle, İmam (a.s.), kendilerini Kur'an müfessirlerinden bilen “Semle b. Kuheyl”e ve “Hakem b. Ubeyde”ye şöyle buyurmaktadır: “İster doğruya gidin, ister batıya, biz Ehl-i Beyt'ten kaynaklanmayan doğru bir ilim bulamazsınız.”²

Ve Ebu Hanife'ye şöyle buyurmaktadır: “Ey Ebu Hanife! Acaba Allah'ın kitabını hakkıyla tanıyor musun? Nasih ve mensuhu biliyor musun?” Ebu Hanife, “Evet” dedi. Bunun üzerine, “Ey Ebu Hanife! Âlim olduğunu iddia ettin; eyvahlar olsun sana! Allah onu sadece, kendilerine Kitap nazil olan, kitap ehlinin yanında kılmıştır. Eyvahlar olsun sana! O sadece Peygamberimiz Muhammed (s.a.a.)'in soyundan has kişiler olan, bizim yanımızda vardır; Allah Ki-

1– Usul-u Kâfî, c.1, s.191.

1– Şeyh Saduk (r.a), Meani'l-Ahbar, s.132.

2– Usul-u Kâfî, c.1, s.400.

tabı'nın bir harfini bile sana miras bırakmamıştır.”¹

Esasen, Allah-u Teâlâ'nın iradesi ve isteği, hakkı tanımak için sebep ve vasıtalarla müracaat etmeye yöneliktir. İmam Cafer Sadık (a.s) Emiru'l-Müminin İmam Ali (a.s)'den şöyle rivayet etmiştir: *“Allah-u Teâlâ isterse, kendisini kullara tanıtabilir; fakat bizi kendisinin kapıları, sırat-ı müstakimi, yolu ve kendisinden gidilen yönü kılmıştır. O halde bizim velayetimizden sapanlar veya diğerlerini bizden üstün bilenler doğru yoldan sapmış olurlar; dolayısıyla, insanların kendilerine sarıldıkları kimseler kesinlikle bir değillerdir; çünkü insanlar birbirine karışmış, bulanık çamurlu kaynaklara gitmişlerdir. Fakat bize gelenler, Allah'ın emriyle akan, ne yok olan ve ne de kesilen berrak kaynaklara gelmiş olurlar.”²*

Yine, Kur'an-ı Kerim'i bir kenara bırakarak Ehl-i Beyt'i takip ettiklerini iddia edenler de gerçekte Kur'an ve Ehl-i Beyt'i izlemekten mahrum kalarak, aşırılık veya mübahçılık gibi sapmalara dûçar olmuşlardır.

3- Bu İki Meşalenin Kıyamet Gününe Kadar Sürekliliği

Kur'an ve Ehl-i Beyt'in birbirinden ayrılmazlığının en önemli boyutlarından biri de, bu iki ilahî emanetin ebediliğidir. Bu, Allah Resulü (s.a.a)'nın buyruklarında işaret edilen bir gerçektir. Resul-i Ekrem (s.a.a) Sekaleyn hadisinde şöyle buyurmaktadır: *“Bu ikisi Havuzun başında bana varıncaya kadar birbirlerinden ayrılmazlar.”*

Bu iki emanetin ebediliğinin nedenlerinden biri, Allah'ın adalet ve hikmetinin; yeryüzünde hüccetin var olmasını

1– Vesailü's-Şia, c.27, s.48.

2– Usul-u Kâfî, c.1, s.181.

gerektirmesidir. Hüccet insanlara ancak, Kur'an-ı Kerim ile birlikte Ehl-i Beyt'in de olması durumunda tamamlanır; çünkü Kur'an'ın açıklanıp tefsir edilmesi ve onun nurlu hükümlerinin nasıl uygulanacağı konusunda bir başvuru kaynağı olmazsa, her grup kendi algılamasını Kur'an'a dayatır ve bu durumda da insanlar, düşünce ve amel konusunda ne yapacaklarını bilmez ve sonuç olarak şaşkın kalırlar.

Aynı şekilde, Kur'an olmaksızın sadece Ehl-i Beyt olursa, insanların tümü doğal olarak onlara ulaşamayacakları için ve çeşitli amaçlarla onlara yalan isnât eden kişilerin olması nedeniyle, insanlar ellerinde sabit ölçüler olmadığı için masum imamın yolunu tanıma konusunda şaşkınlık içerisinde kalacaklardır. O halde, hüccet ancak her iki meşalenin birlikte ve bir arada olması durumunda insanlara tamamlanacak ve hakkı talep edenler, ancak bu durumda hak yolunu izleyebileceklerdir. Dolayısıyla Allah-u Teâlâ'nın kesin irade ve meşiyeti, bu iki meşalenin kıyamet gününe kadar kalmasını öngörmüştür.

Menavî, bu hadise ilişkin değerlendirmesinde şunları söylemektedir: *“Bu hadis, kıyamet gününe kadar her zamanda Allah Resulü (s.a.a)'nın tertemiz Ehl-i Beyti ve itretinden kendisine sarılmaya layık olan bir kişinin olması gerektiğini anlatmaktadır; tâ ki bu hadis ona sarılmayı kapsamına alsın. Nitekim Kitab (Kur'an) böyledir. Bu nedenle onlar yeryüzündekilerin güvenidirler; dolayısıyla, onlar yok olup gidecek olsalar yeryüzündekiler de yok olup giderler.”¹*

1– Menavî, Feyzu'l-Kadir Şerh-u Camii's-Sağir, c.3, s.20.

Ehl-i Beyt Kur'an-ı Kerim'in Tercümanı ve Müfessiri

Kur'an-ı Kerim ile Ehl-i Beyt'in ilişkisi ile ilgili söz konusu olan önemli özelliklerden biri de, Ehl-i Beyt'in Kur'an'ın hedeflerinin beyanının ve ayetlerinin tefsirinin asıl başvuru kaynağı ve mihranı oluşudur. Ehl-i Beyt, sahip oldukları ledünnî ilim ile Kur'an-ı Kerim'in hedeflerinden haberdar olup, onu insanlara açıklamışlardır.

Bu konuda Resul-i Ekrem (s.a.a) ve Ehl-i Beyt önderlerinden birçok naslar (şer'î deliller) vardır.

Haz. Ali (a.s) hakem olayında şöyle buyurmuştur: *“Bu Kur'an iki kapak arasında yer almış bir el yazmasıdır; dile gelip konuşmaz; çaresiz onu okuyup anlatacak biri gerek. Ondan söz söyleyenler insanlardır.”*¹

İmam Muhammed Bâkır (a.s), İmam Ali (a.s)'nin bu buyruğunun tefsirinde ve o hadisin devamında şöyle buyurmuştur:

Sudeyr diyor ki, İmam Muhammed Bâkır (a.s)'a, “Size feda olayım; sizler kimlersiniz?” diye sordum. İmam (a.s) şöyle buyurdu: *“Biz Allah'ın ilminin mahzenleriyiz; biz Allah'ın vahyinin tercümanlarıyız; biz gökyüzünün altındaki lere ve yerin üstündekilere Allah'ın yol gösterici hüccetleriyiz.”*²

Şeyh Saduk “Kemaluddin” adlı kitabında şöyle demektedir: Zeydiyye ve İmamiyye Şiihlerinin tüm tabakaları, Allah Resulü (s.a.a)'nın şöyle buyurduğunda ittifak etmişlerdir:

1– Nehcu'l-Belaga, çok uzun olan 125. hutbeden alıntıdır. Buna yakın bir ifadeyle El-İrşad, s.144; Biharu'l-Envar, c.71, s.333'te geçmiştir.

2– Usul-u Kâfî, c.1, s.192.

“Ben sizin aranızda iki paha biçilmez emanet bırakıyorum: Allah'ın Kitabı ve itretim (soyum) olan Ehl-i Beyt'im. Bu ikisi benden sonraki halifelerdir. Bu ikisi -Kevser- havuzunun başında bana ulaşınca kadar asla birbirinden ayrılmazlar.”

Bu hadisi herkes kabul etmiştir. O halde, Kitap (Kur'an-ı Kerim) ile birlikte onun tevil ve tevilini kesin olarak bilen ve Allah Resulü (s.a.a)'nın nasıl Allah'ın maksadından haberi varsa, aynı şekilde O'nun maksadından haberi olan itretten (Allah Resulü'nün soyu) bir kimsenin olması gerekmektedir. Bu kişi, Kur'an'ın tevilini kendi içtihat ve istinbatıyla tanınamalıdır (yani sırf ihtimalî bir algılama olmamalıdır); nitekim Peygamber Efendimiz'in (s.a.a) de Kur'an'ın tevilini bilmesi sırf kişisel içtihat, delil getirme ve istinbata dayanmıyordu; aksine, Allah-u Teâlâ'nın gerçek maksadını bildiriyor ve O'nun buyruklarını insanlara hüccet olacak şekilde beyan ediyordu.

Allah Resulü (s.a.a)'nın itreti olan Ehl-i Beyt'inin de Allah'ın kitabını yakın, marifet ve basiretle tanımaları gerekmektedir.

Allah-u Teâlâ, Resul-i Ekrem (s.a.a)'i şöyle tanıtmaktadır: **“De ki: Bu benim yolumdur. Ben ve bana tabi olan kimseyi basiretle Allah'a davet ediyorum.”** O halde, Allah Resulü (s.a.a)'nın Ehl-i Beyt'ini ve soyunu takip etmek, Allah'ın maksadını yakın bir ilim, marifet ve basiretle bildiren kimseleri takip etmektir. Haberi bildiren kimsenin hedefi açık olmazsa, Allah'ın Kitabı'nın, beraberindeki tevil ve tenzili bilen Allah Resulü (s.a.a)'nın itreti ve Ehl-i Beyt'inden hiçbir zaman ayrılmayacağını bilmemiz gerekir; çünkü Sekaleyn hadisi bu inancı farz kılmıştır.

Bir rivayette Mansur b. Hazim'den şöyle nakletmektedir:

İnançlarımı İmam Cafer Sadık (a.s)'a sunarken, “Allah’ın şanı yarattıkları vesilesiyle tanınmaktan yücedir; aksine, yaratılmışlar Allah ile tanınırlar” dedim. İmam (a.s), “*Doğru söyledin*” buyurdu.

Ben, “Kendisinin bir rabbi olduğunu bilen kimse, O’nun rızası ve gazabı olduğunu; O’nun rızası veya gazabının ise ancak vahiy veya resul vesilesi ile tanınacağını bilmeli, kendisine vahiy gelmeyen kimse, elçileri istemeli ve elçilere ulaşınca onların hüccet olduğunu ve onlara itaat etmenin farz olduğunu bilmelidir ” dedim.

İnsanlarla münazara ederken, “Allah Resulü (s.a.a)’nın insanlara Allah’ın hücceti olduğunu kabul ediyor musunuz?” dedim. Onlar, “Evet” dediler. Bunun üzerine, “O halde Allah Resulü vefat edince Allah’ın insanlara hücceti kim olacaktır?” dedim. Onlar, “Kur’an” dediler.

Fakat ben Kur’an’a baktım ve Kur’an’a inanmayan Murcie, Kaderiye ve Zındıklar’ın Kur’an’a istinat ederek oradan kendi iddiaları için delil getirdiklerini gördüm! Bu da Kur’an’ın tek başına hüccet olamayacağını ve ilahi bir açıklayıcıya ihtiyacı olduğunu ve onun, Kur’an hakkında söylediğinin hak olduğunu anlamama neden oldu.

Onlara, “Kur’an’ın açıklayıcısı kimdir?” dedim. Dediler ki, “İbn Mesud, Ömer ve Huzeyfe biliyorlar?” Ben, “Kur’an’ın tümünü mü biliyorlar?” diye sordum. Onlar, “Hayır” dediler ve ben Ali (a.s)’den başka kimse hakkında, “Bu adam Kur’an’ın tümünü biliyor” dediklerini görmedim.

Onların arasında bir şey olduğunda bu, “bilmiyorum” diyordu, o da “bilmiyorum” diyordu, ötekisi de, “bilmiyorum” diyordu. Sadece bu, “Ben biliyorum” diyordu.

Öyleyse, Ali (a.s)’nin Kur’an’ın açıklayıcısı olduğuna, ona itaatin farz olduğuna, Allah Resulü (s.a.a)’nden sonra Ali (a.s)’nin Allah’ın insanların üzerine hücceti olduğuna ve onun Kur’an hakkında söylediklerinin hak olduğuna tanıklık ediyorum.”

İmam Cafer Sadık (a.s), Mansur b. Hazim’e -sözlerini duyduktan sonra- “Allah sana merhamet etsin” buyurdu.¹

Yine Yakub b. Cafer, İmam Musa Kâzım (a.s)’dan bu konuda şöyle nakletmiştir: İmam Musa Kâzım (a.s) ile birlikte Mekke’de idik. Adamın biri ona, “Sen Allah’ın Kitabı’ndan duymadığın bir şeyi tefsir etmektesin” dedi. Bunun üzerine İmam (a.s) şöyle buyurdu: “*Kur’an insanlara nazil olmadan önce bize nazil olmuş, insanlara tefsir edilmeden önce bize tefsir edilmiştir. Biz onun helal ve haramını, nasih ve mensuhunu biliyoruz. Ve bir ayetin hangi gecede ve kimin hakkında nazil olduğundan haberimiz var. Biz Allah’ın yeryüzündeki hâkimleriyiz...*”²

Ehl-i Beyt, Kur’an’ın zahirini bildikleri gibi onun batınını da bilirler. Bu konu çeşitli hadislerde vurgulanmıştır:

İmam Ali (a.s) bu konuda şöyle buyurmaktadır: “*Kur’an’ın zahiri ispatlanan bir amel, batını ise gizli ve örtülü bir ilimdir. O batın, bizim yanıımızda yazılı ve açık olarak bilinmektedir.*”³

Cabir, İmam Muhammed Bâkır (a.s)’ın şöyle buyurduğunu nakletmektedir: “*Kur’an’ın tümünü nazil olduğu şekilde*

1– Usul-u Kâfî, c.1, s.169.

2– Bk. Vesailu’ş-Şia, c.27, s.198 ve Nuru’s-Sekaleyn, c.4, s.595.

3– Deaimu’l-İslam, s.53.

topladığını iddia eden herkes yalancıdır; Kur'an'ı nazil olduğu şekilde toplayıp koruyan sadece Ali b. Ebu Talib ve ondan sonraki Ehl-i Beyt İmamlarıdır."¹

Abdurrahman b. Kesir de İmam Cafer Sadık (a.s)'tan şöyle rivayet etmiştir:

Ravi, **"Yanında Kitaptan bir ilim bulunan kimse de: "Sen gözünü açıp yummadan ben onu sana getirebilirim." dedi."** (Neml, 40) -ayetiyle ilgili olarak- şöyle demektedir: İmam (a.s) parmaklarını açarak göğsüne bırakıp şöyle buyurdu: *"Allah'a andolsun ki, Kitabın tümünün ilmi bizim yanımızdadır."*²

Bu hadislerden, Kur'an-ı Kerim'in tümünün tefsirini sadece Ehl-i Beyt'in bildiği, onların Kur'an'ın tercümanları ve onun gerçek hedefinin açıklayıcıları oldukları ve diğerlerinin ise, ondan yararlanmak için Ehl-i Beyt'e müracaat etmek zorunda oldukları anlaşılmaktadır.

1– Usul-i Kâfi, c.1, s.228.

2– Usul-i Kâfi, c.1, s.230.

DOKUZUNCU BÖLÜM

KUR'AN-I KERİM İLE ÜNSİYET

Peygamber ve Ehl-i Beyt'in Kur'an İle Ünsiyeti

Ünsiyet, insanın sevdiği bir kişi veya bir şey ile birlikteliği ve ahbablığı anlamındadır. İnsan geniş bir varlığa ve farklı eğilimlere sahip olması açısından, çeşitli şeylerle ünsiyet kurma altyapısına sahiptir. İnsanın yüce ve manevî şeylerle ünsiyet kurması, onunla ünsiyet kurduğu şey arasındaki uyumluluğa bağlıdır. Bu uyumluluk, her ne kadar fazla olursa, ünsiyet miktarı da bir o kadar fazla olur. İşte bu nedenle, bir kimse batıldan ne kadar uzak olursa, tamamı hak olan ve içinde hiçbir batıl bulunmayan Kur'an-ı Kerim ile ünsiyeti de fazla olur. Kur'an-ı Kerim ile tamamen ünsiyet kurmak; düşünce, ahlak ve davranışlarında her türlü batıldan uzak olan ve tamamen hakkın ekseninde dönen kimse-lere özgüdür.

Bir şey ile ünsiyet kurmak, kalbin kapısını onun yüzüne açar, insanın ruh ve canının onun etkisi altında kalmasına; onun renk ve kokusunu almasını sağlar. Bu etki gittikçe kişinin bütün hareket ve davranışlarına yansır. Bu nedenle, Allah-u Teâlâ'nın bu dünyadaki tecellisi olan ve tamamı yücelişe ve hakka doğru harekete davet olan Kur'an-ı Kerim ile ünsiyet kurmak, insanın yetenek ve kabiliyetleri doğrultusunda nurlanıp, mükemmelleşmesini sağlar ve nihayet, insan varlığının çeşitli boyutlarında Kur'an'ın tecellisi olur.

Kur'an-ı Kerim, bu âlemi diğer âleme bağlayan ve çeşitli boyutları olan bir ip gibidir. Diğer taraftan, insan da, ona illiyinin (yücelerin) en yüce makamına ulaşma yeteneği veren şaşırtıcı bir genişliğe sahiptir. Yani Kur'an ve insanın, her ikisinin de zahirî ve batınî mertebeleri vardır; onun batınının da çeşitli mertebeleri vardır. O halde, bu genişliği göz önünde bulunduracak olursak, insanın Kur'an-ı Kerim ile ünsiyeti de farklı mertebelere sahip olacaktır.

Dolayısıyla, masumiyet ve günahlardan arınmış olma makamına sahip olan Allah Resulü (s.a.a) ve Ehl-i Beyt'in Kur'an-ı Kerim ile ünsiyeti, tüm yönlü olup Kur'an'ın bütün mertebelerinde onunla birliktedir. Öyle ki, kendileri canlı Kur'an olup, bütün işleri Allah'ın ayetlerinin tefsiriydi. Dilleri Kur'an ayetlerini okumakla, zihinleri onun anlamlarını düşünmekle ünsiyet içerisindeydi. Kalpleri Allah'ın Kur'an'daki tecellileriyle doluydu. İçleri Kur'an'ın hakikatini içeren levh-i mahfuz ile bağlantılı ve davranışları Kur'an'ın hayattaki tefsiriydi.

Kısacası; Ehl-i Beyt hem Kur'an'ı tilavet etme, okuma ve ezberlemede, hem ilim ve öğretilerde ve hem de amel ve uygulamada Kur'an-ı Kerim ile birlikte ve iç içeydiler. Ve bu, genel ve teorik usuller dışında tertemiz Ehl-i Beyt İmamlarının yaşamlarındaki tanıklar ve diğerlerinin onlar hakkındaki sözlerinin ışığında incelenilecek bir konudur.

Peygamber Efendimizin (s.a.a) Kur'an-ı Kerim İle Ünsiyeti

Kur'an vahyini gayb kaynağından alan ve onu ebedî bir mucize, nur ve hidayet kitabı olarak insanlara armağan eden Resul-i Ekrem (s.a.a)'in bu kitapla ünsiyeti herkesten fazlaydı. Kur'an'ın ilk âlimi ve buyruklarına amel eden,

düşünce, ahlak ve davranışta; Kur'an insanının en mükemmel örneği o idi. Allah Resulü (s.a.a)'nın Kur'an-ı Kerim ile irtibat ve ünsiyeti, özel boyutlarda ondan başka hiç kimsede gerçekleşmemiş ve gerçekleşmeyecek olan özel bir irtibatı.

Kur'an-ı Kerim, muhatabı Resul-i Ekrem (s.a.a) olan ve uygulamasından Allah Resulü (s.a.a) sorumlu tutulan emirlerle doludur. Bu hitapların her biri, Peygamber Efendimizin (s.a.a) mücadele, çaba ve ilahî davranışlarını göstermektedir. Bu ilahî ayetler her an onun yaşamını oluşturup, o değerli varlığın sürekli ilahî vahiy ile birlikteliğine neden olmaktadır. Öyle ki Allah Resulü (s.a.a) her hangi bir olayla karşılaştığında gayb meleğinin gelmesini bekliyor ve kalbi sadece Kur'an ayetlerinin nazil olmasıyla sükûnet buluyor, vahiy gecikince de endişeleniyordu.¹

Bu hakikat, Resul-i Ekrem (s.a.a)'in hem toplumsal hem de kişisel boyutunda açık bir şekilde tecelli etmektedir. Kur'an-ı Kerim çeşitli ayetlerde Kur'an ayetlerini insanlara tebliğ etmek için okuma, yine onu açıklama, öğretme ve uygulamayı Allah Resulü (s.a.a)'nın asıl vazifesi bilmiş; Peygamber Efendimiz (s.a.a) de bu ilahî sorumluluğu yerine getirme yolunda, hiçbir çabasını esirgememiş, ilahî mesajları ulaştırmak için mübarek ömrünün son anlarına ka-

1– Resul-i Ekrem (s.a.a) çeşitli yerlerde bekleyişe geçiyor bir şey hakkında karar vermeyi veya bir soruyu cevaplandırmayı vahiy gelinceye kadar geciktiriyordu. Peygamber Efendimizin (s.a.a) bu durumuna, Kur'an-ı Kerim'in bazı ayetlerinde de işaret edilmiştir. Örneğin, kıblenin değiştirilmesi ile ilgili nazil olan şu ayet gibi: **“(Ey Muhammed!) Biz senin yüzünün göğe doğru çevrilmekte olduğunu (yücelerden haber beklediğini) görüyoruz...”** (Bakara, 144)

dar gayret göstermiştir.

Kendisinin ve yakınlarının canını tehlikeye düşürme pahasına da olsa, Kur'an-ı Kerim ayetlerini insanlara açıklaması ve bunların tümü Peygamber Efendimizin (s.a.a) bu ilahî kitapla ünsiyet ve ilişkisinin örnek ve belirtileridir.

Resul-i Ekrem (s.a.a) bu toplumsal vazifesinin yanında, gecenin karanlıklarında Kur'an-ı Kerim ayetlerini kendisi için okumakla sorumluydu.

Muzzemmil Suresinde şöyle buyurmaktadır: **“Ey örtüsüne bürünen! Geceleyin kalk (namaz kıl); yalnız gecenin birazında (uyu). Gecenin yarısında (kalk) yahut bundan biraz eksilt. Veya bunu artır ve tane tane Kur'ân oku.”**¹

Kur'an-ı Kerim Resul-i Ekrem (s.a.a)'in bu emri yerine getirdiğini bildirmektedir: **“Gerçekten Rabbin biliyor ki sen, muhakkak gecenin üçte ikisine yakını, yarısını ve üçte birini ibadetle geçiriyorsun; beraberinde bulunan bir grup da (böyle yapıyor). Oysa geceyi, gündüzü Allah takdir eder. Sizin bundan ötesini başaramayacağınızı bildiği için size lütuf ile muamelede bulundu. Bundan böyle Kur'an'dan kolayınıza geleni okuyun; O, içinizden hastaların olacağını, diğer bir kısmının Allah'ın lütfundan bir kâr aramak üzere yeryüzünde yol tepeciklerini, diğer bir kısmının da Allah yolunda çarpışacaklarını bilmektedir. O halde o (Kur'an)ndan kolayınıza geleni okuyun; namazı kılın, zekâtı verin ve Allah'a karz-ı hasen verin! Kendi hesabınıza hayır olarak ne (iyilik) yapıp gönderirseniz, onun Allah yanında daha**

1– Muzzemmil, 1–4.

hayırlı ve karşılık olarak daha büyük bulacaksınız. Allah'tan bağışlanma dileyin! Şüphesiz ki Allah, çok bağışlayan, çok merhamet edendir.”¹

Mübarek ömrü boyunca sürekli Peygamber Efendimiz (s.a.a)'le birlikte ve onun sırdaşı olan İmam Ali (a.s), Allah Resulü (s.a.a)'nın Kur'an-ı Kerim'e büyük ilgisini şöyle beyan etmektedir: *“Cenabet dışında hiçbir şey Allah Resulü (s.a.a)'nın Kur'an okumasına engel olmazdı.”*²

Resul-i Ekrem (s.a.a) her gece Kur'an-ı Kerim'in bazı sûrelerini okumaya önem verirdi.

Cabir diyor ki: “Allah Resulü (s.a.a) Mülk ve Secde Sûreleri'ni okumadan yatmazdı.”³

Allah Resulü “Musebbehat” Sûreleri'ni okumadan uyumaz ve şöyle buyururdu: *“Bu sûrelerde bin ayetten üstün olan bir ayet vardır.”*

“Musebbihat hangi sûrelerdir?” diye sordukları zaman *“Hadid, Haşr, Saff, Cuma ve Teğabun Sûreleri'dir.”* buyurdu.⁴

Allah Resulü (s.a.a) şiddetli bir şekilde hastalandığında bile Kur'an okumayı terk etmiyordu.

Bekir b. Abdullah şöyle diyor: Ömer b. Hattab Allah Resu-

1– Muzzemmil, 20.

2– Allame Meclisî, Biharul-Envar, c.87, s.68; Keracekî, Kenzu'l-Fevaid, s.266.

3– Dureru'l-Leali, Mecmau'l-Beyan, c.8, s.325; Biharul-Envar, c.92, s.316.

4– Mecmau'l-Beyan, c.9, s.299; Suneni'n-Nebi, Allame Tabatabaî, s.339; Ruhu'l-Cinan, Ebu'l-Futuh Er-Razi, c.11, 30.

lû (s.a.a) ağır hasta olduğu veya ateşi olduğu bir halde onun huzuruna çıktı. Ömer dedi ki: Ey Allah'ın Resulü (s.a.a)! Ne kadar da çok ateşiniz var?!

Allah Resulü (s.a.a): *“Bu ateş, Kur'an'ın yedisi uzun sûrelerden olan otuz sûresini okumama engel olmadı.”*

Ömer: “Ey Allah'ın Resulü! Allah senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışladığı halde böyle çaba mı harcıyorsun?” dedi.

Bunun üzerine, “Ey Ömer! Şükreden bir kul olmayayım mı?” buyurdu.¹

Resul-i Ekrem (s.a.a)'ın Kur'an-ı Kerim'i okumasını, diğerlerinin okumasından üstün kılan şey, onun Kur'an'ı dünyevî veya uhrevî amaçlara ulaşmak için değil, sadece Allah'a şükretmek için okumasıdır. Dolayısıyla: *“Şükreden bir kul olmayayım mı?”* buyurmuştur. Ve bu, Allah'ın veli kullarından başka kimsenin ulaşamayacağı bir makamdır.

Allah Resulü (s.a.a) Kur'an-ı Kerim'e karşı öylesine büyük bir aşk ve ilgi duyuyordu ki, bazen akşamdan sabaha kadar bir ayeti tekrarlıyordu.

Ebuzer (r.a) şöyle diyor: Bir akşam Allah Resulü (s.a.a) bizim yanıımızdaydı. Sonra kalkarak bir ayeti sürekli tekrarlamaya başladı: *“Eğer onlara azâbedersen, onlar senin kullarıdır (dilediğini yaparsın); eğer onları bağışlarsan, şüphesiz sen daima üstünsün, hüküm ve hikmet sahibisin.”*²

1– Şeyh Tusî, Emalî, s.403.

2– Seyyid Abdullah Cezairî, Tuhfetu's-Seniyye, s.149 ve

Yine Peygamber Efendimiz (s.a.a)'ın Kur'an'a ilgi ve sevgisini, Kur'an-ı Kerim okunmasına ilgi ve alâkasından anlayabiliriz.

Allah Resulü (s.a.a) İbn Mesud'a: *“Bana Kur'an oku.”* diye buyurdu.

İbn Mesud diyor ki: “Ben Nisa Sûresi'ni okumaya başladım. Nihayet **“Her ümmetten bir şâhid, seni de bunlara şâhid getirdiğimiz zaman nice olur?”** ayetine ulaştığım zaman gözlerinden yaşlar aktığı halde: *“Şimdi yeter.”* dediğini gördüm.¹

Bazı kişiler, bazı ibadetleri, örneğin Kur'an-ı Kerim okumayı bir âdet ve alışkanlık haline getirmişlerdir. Bu durumda yapılan bu ibadet içeriksiz bir zahir ve ruhsuz bir cisimden başka bir şey değildir. Gerçek ibadet dikkat ve kalp huzuru ile yapılan, hatta defalarca tekrarlınsa bile yine de insan için yepyeni ve taptaze olanıdır. Resul-i Ekrem (s.a.a)'ın Kur'an-ı Kerim ile ünsiyeti böyle bir özelliğe sahipti. Dolayısıyla Allah Resulü (s.a.a) Kur'an-ı Kerim okunduğu zaman, özellikle kendisinin büyük sorumluluğunu bildiren ayetler dile getirildiğinde, ciddi bir şekilde onun etkisi altında kalıyordu.

Resul-i Ekrem (s.a.a), “Ne işte bulunsan, Kur'ân'dan ne

Muhaccetu'l-Beyza, c.2, s.237; Maide, 118.

1– Şehid-i Sanî “Esrar-i Salât” kitabında, Müstedreku'l-Vesail Mirza Nurî, c.4, s.238. Başka bir rivayette şöyle geçmektedir. İbn Mesud'dan şöyle nakledilmiştir: Resul-i Ekrem (s.a.a) kendisi için biraz Kur'an okumamı istedi. Ben Yunus Sûresi'ni okudum. **“Sonra o(ca)nlar, gerçek Tanrıları olan Allah'a döndürölüp götürülürler.”** ayetine ulaştığım zaman mübarek gözlerinden yaşlar aktığını gördüm. El-Mizan, c.6, s.338.

okusan ve siz ne iş yapsanız mutlaka biz, içine daldığınız an üzerinizde şâhidiz (her yaptığınızı görürüz). Ne yerde, ne de gökte zerre ağırlığınca bir şey, Rabbin(in bilgisin)den kaçmaz. Ne bundan küçük, ne de büyük hiçbir şey yoktur ki, hepsi apaçık bir kitapta olmasın.” ayeti okunduğu zaman şiddetli bir şekilde ağladı.

Bunun etkisi o kadar büyüktür ki Peygamber Efendimiz (s.a.a)'in kendisi şöyle buyurmuştur: “*Kur'an okuduğum zaman neden yaşlanmadığıma şaşırıyorum.*”¹

Gerçekte, Allah Resulü (s.a.a)'nın Kur'an-ı Kerim okunmasından beklediği gerçekleşmişti. Dolayısıyla İbn Abbas'ın naklettiği bir rivayette şöyle geçmektedir: Adamın biri Allah Resulü (s.a.a)'ne: “Ey Allah'ın Resulü! Ne çabuk yaşlandın?!” diye arz edince şöyle buyurmuştur: “*Beni Hud, Vakia, Murselat ve Amme sûreleri yaşlandırdı.*”²

İmam Ali (a.s)'nin Kur'an-ı Kerim İle Ünsiyeti

İmam Ali (a.s) ile Kur'an-ı Kerim arasındaki ilişkinin derinliğini Resul-i Ekrem (s.a.a)'in şu hadis-i şerifinden anlayabiliriz: “*Bu Ali Kur'an ile ve Kur'an da Ali ile birliktedir. Kevser havuzunun başında bana ulaşınca kadar birbirlerinden ayrılmazlar.*”³

Bu hadisi Sünni ve Şii Müslümanlar kendi hadis kaynaklarından nakletmişlerdir.

Bu hadis, Ali (a.s) ve Kur'an'ın birliktelik ve birbirlerinin

1– Usul-i Kâfî, c.2, s.632.

2– Şeyh Saduk, Emalî, s.304.

3– Şeyh Tusî, Emalî, c.2, s.93; Taberanî, El-Mu'cemu's-Sağır, c.1, s.255.

den ayrılmazlığını beyan etmektedir. Ve bu da, Hz. Ali (a.s)'nin tüm varlığı ve şahsiyetinin, Kur'an-ı Kerim'in öğretileriyle tam anlamıyla bütünleştiğini, öyle ki, Hz. Ali (a.s)'nin şahsiyetini inanç, ahlak ve amel açısından Kur'an-ı Kerim'in tecessümü olduğunu göstermektedir.

İmam Ali (a.s) bu gerçeği vurgulayarak şöyle buyurmaktadır: “*Kitap (Kur'an) benimle birliktedir; onunla birlikte olduğum andan itibaren ondan asla ayrılmadım.*”¹

Yine şöyle buyurmaktadır: “*Gerçekten de ben, o toplumdanım ki Allah yolunda onlar, kınayanın kınayışına aldırış etmezler; yüzleri gerçeklerin yüzleridir; sözleri hayırlı kişilerin sözleridir. Geceyi kullukla geçirip canlı tutarlar; gündüzü hidâyetle geçirip uyanlara bayrak olurlar. Onlar, Kur'an ipine yapışmışlardır; Allah'ın buyruklarını, Resulü'nün sünnetlerini diriltirler. Ne ululanırlar, ne de kendilerini yüce görürler; hıyânette bulunmazlar, bozgunculuk etmezler. Kalpleri cennetlerde, bedenleri ise kulluktadır.*”²

İmam Ali (a.s)'nin Kur'an-ı Kerim'in bütün boyutlarıyla ünsiyeti vardı. Kalbi, Kur'an-ı Kerim öğretilerinin ve onun sırlarının mekânıydı. Dili sürekli Kur'an hakikatlerinin açıklayıcısıydı.

Dolayısıyla şöyle buyurmuştur: “*Eğer bana yaslanacağım bir yastık bırakılsa da ona yaslansam Tevrat'ı izleyenle Tevrat'ın hükümlerine göre, İncil'i izleyenlere İncilin hükümlerine göre, Zebur'u izleyenlere Zebur'un hükümlerine göre ve Kur'an'ı izleyenlere Kur'an'ın hükümlerine göre hükmederdim. Ve böylece parlaklık ve nur Allah'a doğru*

1– Nehcu'l-Belaga, s.179.

2– Nehcu'l-Belaga, Kasıa hutbesi.

yükselirdi.”¹

Yine İmam Cafer-i Sadık (a.s) babaları kanalıyla Hz. Ali (a.s)'den şöyle nakletmiştir: “Allah (azze ve celle)'nin Kitabından bana sorun. Allah'a andolsun ki Allah'ın kitabından inen her ayetin gece veya gündüz mü, yolculukta veya yolculuk dışında mı indiğini Allah Resulü (s.a.a) bana okudu ve onun tevilini bana öğretti.”

O sırada İbn Kevva ayağa kalkarak, “Ey Emirü'l-Müminin!” dedi, “Senin olmadığın bir sırada nazil olan ayetleri nasıl biliyorsun?”

İmam (a.s) şöyle buyurdu: “Benim olmadığım bir sırada nazil olan ayetleri Allah Resulü'nün huzuruna gittiğim zaman onu bana okuyor ve ‘Ey Ali! Sen yokken Allah şunu ve şunu nazil etti.’ buyuruyordu. Sonra onun tevil ve nüzul sebebini bana öğretiyordu.”²

Peygamber Efendimiz (s.a.a)'in sahabesi arasında Ali (a.s)'den başka hiç kimsenin Kur'an-ı Kerim hakkında böyle bir ilim ve bilgiye sahip olmadığı açıktır; aştan hiç kimse de bunu iddia etmemiştir. Müslümanlar arasında hiç kimse Resul-i Ekrem (s.a.a)'e Hz. Ali (a.s)'den daha yakın değildi. Allah Resulü (s.a.a)'nın risaleti boyunca İmam Ali (a.s)'nin sürekli Efendimizle beraberliği, bu ilimleri ondan alması için altyapı oluşturmıştır.

“Sahabe, Kur'an ilminin Ehl-i Beyt'e has olduğu konusunda ittifak etmiştir. Onlar Ali b. Ebu Talib (a.s)'e: ‘Siz Ehl-i Beyt'e, bizim sahip olmadığımız Kur'an dışında bir ilim tahsis edilmiş midir?’ diye soruyorlardı. Ali (a.s) ise: “Ta-

1– Besairu'd-Derecat, s.132.

2– Şeyh Tusî, Emalî, s.512; Biharu'l-Envar, c.10, s.126.

neyi yaran ve canı yaratan Allah'a andolsun ki, kılıcımın kınındaki şey dışında özel bir şey yoktur.”¹

Soruda Kur'an'ın müstesna edilmiş olması, Kur'an ilminin, onun nüzul ve tevil ilminin Ehl-i Beyt'e mahsus olduğunu göstermektedir.

İbn Mesud da: “Kur'an'ı Ali b. Ebu Talib'den daha iyi okuyan birini görmedim.” demiştir.²

Suyûtî ise şöyle demiştir: “Halifelere gelince; onların arasında en çok Ali b. Ebu Talib'den hadis rivayet edilmiştir. Diğer üçünden gerçekten az sayıda hadis rivayet edilmiştir.”³

Elbette şuna dikkat edilmesi gerekmektedir ki, İmam Ali (a.s.)'nin Kur'an'ın zahir ve batını, onun tevil ve tenzili hakkındaki bilgisi, kendisi elde etmiş olmasından ziyade, gaybî ve ledünnî bir ilimdir. Nitekim Peygamber Efendimiz (s.a.a) şöyle buyurmuştur: “Sen benim duyduğumu duyar, benim gördüğümü görürsün. Ancak sen peygamber değilsin. Sen benim vezirimsin ve sen hayır üzeresin.”⁴

Hz. Ali (a.s)'nin kendisi, Kur'an-ı Kerim'in tüm bilimleri-ne vâkıf olma ve onları koruma konusunda şöyle buyurmuştur:

Suleym b. Kays-i Hilalî şöyle demektedir: “Ali (a.s.)'nin şöyle dediğini duydum: “Allah Resulü kendisine nazil olan

1– Ahmedî Miyanecî, Mekatibu'r-Resul, c.1, s.419; Muhammed b. Abdulkerim Şehristanî'nin Mefatihü'l-Esrar adlı kitabından naklen.

2– Biharu'l-Envar, c.40, s.157.

3– El-İtkan, c.4, s.333.

4– Nehcu'l-Belaga, İmam Ali'nin hutbeleri, c.2, s.157.

*Kur'an'ın her ayetini bana okudu, yazdırdı; ben de kendi hattımla onları yazdım. Bana onun tevil ve tefsirini, nasih ve mensuhunu, muhkem ve müteşabihini öğretti. Onu anlamayı bana öğretti ve ezberlemem için Allah'a dua etti. Böylece ben Allah'ın Kitabı'nın bir ayetini, Allah Resulü'nün bana yazdırdığı ve benim de yazdığım bir ilmi bile unutmadım. Nazıl olan ve Allah'ın öğrettiği helal, haram, emir ve nehiylerini, olmuş ve olacak itaat ve günahın ilmini Allah Resulü bana öğretti ve ben de onu ezberledim ve onun tek bir harfini bile unutmadım. Sonra elini benim göğsüme koydu ve kalbimin ilim, anlama, hikmet ve nurla dolması, hiçbir şeyi unutmamam için Allah'a dua etti. Ben: “Ey Allah'ın Resulü! Bundan sonra benim unutmamdan mı endişeleniyorsun?” diye sordum. Bunun üzerine: “Senin unutmandan veya bilmemenden endişelenmiyorum. Rabbim, senin ve senden sonra gelecek olan ortakların (diğer Ehl-i Beyt İmamları) hakkındaki duamı kabul ettiğini bana bildirdi.” buyurdu. Sonra: “Ey Allah'ın Resulü! Benden sonra gelecek olan ortaklarım kimlerdir?” diye sorunca da şöyle buyurdu: “Allah'ın **'Allah'a itaat edin, Resule ve sizden olan emir sahibine itaat edin.'**” buyurarak kendisi ve benimle birlikte saydığı imamlardır.”¹*

Emirü'l-Müminin Ali (a.s) tüm varlığıyla, Kur'an-ı Kerim öğretilerini yaymak için çalışmıştır. Bu nedenle Hz. Ali (a.s) Resul-i Ekrem (s.a.a)'den sonra Kur'an-ı Kerim'in en büyük öğretmeni sayılmaktadır. Kur'an-ı Kerim'in tefsirini ve onu okumayı öğretmek İmam Ali (a.s)'nin bu alandaki en önemli işlerindendi. Sahabe ve tabiînin arasında önde gelen müfessirler, İmam Ali (a.s)'nin özel öğrencilerinden sayılmaktadırlar.

1– Tefsir-i Ayyaşî, c.1, s.254.

İmam Ali (a.s) kendi hilafeti döneminde de ashabına Kur'an öğretmeye önem veriyordu. Ashabın yetenek ve kabiliyetine göre onlara Kur'an bilimlerini öğretiyordu. Bazılarına Kur'an'ı doğru okumayı, kabiliyeti daha fazla olanların bazılarına Kur'an'ın tefsirini ve Kur'an'ın batınî bilimlerini öğretiyordu.

Misbahu'l-Envar kitabında Hüseyin b. Ahmet'ten... Zaideden, Asım'dan, Zirr b. Hubeyş'ten şöyle dediği rivayet edilmektedir: “Kur'an'ı Kufe mescidinde baştan sona kadar Emirü'l-Müminin Ali'ye okudum.”

İsmi Muhammed Abdulvahid olan Ebu Ömer Zahid kendi kitabında hocasına şöyle yazmıştır: Ali b. Ebu Talib, İbn Abbas'a: “Yatsı namazından sonra benim yanıma gel.” buyurdu. İbn Abbas şöyle demektedir: Ben namazı kıldıktan sonra mehtaplı bir gecede İmam'ın (a.s) huzuruna gittim. İmam (a.s): “‘el-hamd’ kelimesindeki ‘Elif’in tefsiri nedir?” diye sordu. “Ben İmam'ın bu sözüne verecek bir cevap bulamadım. İmam (a.s) bir saat boyunca ‘Elif’ harfinin tefsiri hakkında konuştu. Sonra bana: “‘el-hamd’ kelimesindeki ‘Lam’ harfinin tefsiri nedir?” diye sordu. Ben: “Bilmiyorum.” dedim. İmam (a.s) bir saat boyunca ‘Lam’ harfinin tefsiri hakkında konuştu. Sonra bana: “‘el-hamd’ kelimesindeki ‘Mim’ harfinin tefsiri nedir?” diye sordu. Ben: “Bilmiyorum.” dedim. İmam (a.s) ‘Mim’ harfinin tefsiri hakkında da bir saat konuştu. Nihayet sabahın başladığını bildiren şafağın aydınlığı belirdi. Bunun üzerine İmam (a.s): “Ey Eba Abbas! Ayağa kalk evine git ve farz namazını kılmak için hazırlan,” buyurdu.

Abdullah b. Abbas sonra şöyle devam etmektedir: “Ben İmam (a.s)'ın tüm buyurduklarını ezberleyip hafızama yerleştirerek ayağa kalktım. Sonra Ali (a.s)'nin Kur'an hak-

kındaki ilmi yanında benim ilmimin, denizin yanında küçücük bir göl gibi olduğunu aklımdan geçirdim.”¹

İmam (a.s)’ın Nehcu’l-Belaga’daki buyruklarını incelemek onun Kur’an-ı Kerim’in bütün ilim ve öğretilerini tamamen bildiğini, onun Kur’an öğretilerini toplumda yaymak ve gelecek nesillere aktarmak için çaba harcadığını açık bir şekilde oraya koymaktadır.

“Ali (a.s), Kur’an’ın tümünü ezberlemişti; onun sırlarını biliyordu. Kur’an, onun kanı ve etiyle karışmıştı. Nehcu’l-Belaga’yı inceleyen herkes bu hakikati görebilir.”²

Araştırmacı bir gözle bakacak olursak, ister Nehcu’l-Belaga’da olsun, ister diğer kitaplarda, ister Kur’an-ı Kerim’i anlatan ve onun özelliklerini açıklayan bölümlerde olsun, ister Kur’an’ın bazı ayetlerinin tefsir, istinat veya iktibas edildiği bölümlerde olsun, İmam Ali (a.s)’nin buyrukları Resul-i Ekrem (s.a.a)’ın buyruklarından sonra Kur’an-ı Kerim’in en iyi tefsiri, tercümanı ve tanıtıcısı olduğu anlaşılmaktadır. Hatta görünüşte Kur’an-ı Kerim ayetlerine işaret etmeyen Nehcu’l-Belaga’nın bazı bölümleri de Kur’an-ı Kerim kandilinden alınan ve hiçbir şekilde ondan ayrılmayan nurlardır ve gerçekte Nehcu’l-Belaga’nın hutbeleri, Kur’an okyanusuna bitişik olan nehirler gibidir. O okyanusa girme imkânı sağlayan ise bu nehirlerdir.

Kur’an-ı Kerim’e has olan, onun mucize yönüne göz yu-macak olursak; İmam Ali (a.s), Kur’an’ın üslûp ve diliyle

1– Aynı kaynak, s.104. Bu hadisi Ebubekir Nekkaş “Şifaus’-Sadr” tefsirinde biraz farkla kaydetmiştir. Bk. Biharul-Envar, c.89, s.105 ve 106.

2– Nehcu’l-Belaga, c.1, s.92.

konusmuş ve konulara Kur’an’ın gözüyle bakmıştır. Dolayısıyla, muhatabın üzerinde Kur’an’ın etkisi neyse onun da etkisi odur. Hz. Ali (a.s)’nin çeşitli meselelere verdiği önem, Kur’an-ı Kerim ile tamamen aynıdır. Bu nedenle, her ne kadar da Nehcu’l-Belaga görünüşte kendi başına bir metin sanılsa da, gerçekte Kur’an-ı Kerim ayetlerinin bir şerhi ve hakikatlerinin beyanıdır.

Aşağıdaki noktalara dikkat edildiğinde Kur’an-ı Kerim ile Nehcu’l-Belaga arasındaki derin ilişki daha iyi anlaşılacaktır:

Nehcu’l-Belaga’da 96 defa, “Kur’an”, “Allah’ın kitabı” ve “Rabbimizin kitabı” ifadeleri kullanılmış, Kur’an ayetlerine, 121 defa istinat edilmiş veya onlardan iktibas edilmiş ve 11 yerde açık bir şekilde ayetlerin tefsiri yapılmıştır.¹

Hz. Ali (a.s)’nin Kur’an tilavetine özel bir ilgisi vardı. Dostlarını ve yarenlerini Kur’an okumaya teşvik ediyordu. İmam Ali (a.s)’nin bu konudaki bazı buyruklarını, “Kur’an-ı Kerim’i Okumanın Fazileti” bölümünde naklettik. Burada da onlardan ikisine değinmekle yetiniyoruz:

Abdul’ala, Nevf’ten şöyle rivayet etmektedir: Bir gece Emirü’l-Müminin Ali (a.s)’nin yanında yattım. Ali (a.s) gecenin tamamını namazla geçirdi. Saatte bir dışarı çıkarak gökyüzüne bakıp Kur’an okuyordu. Gecenin bir bölümü geçtikten sonra buyurdu ki: “Ey Nevf! Uyanık mısın, yoksa uyuyor musun?” Ben, “Uyanığım; gözümün köşesiyle sana bakıyorum ey Emirü’l-Müminin!” dedim. Bunun üzerine şöyle buyurdu: “Ey Nevf! Ne mutlu gecenin zahitlerine

1– Bk. Seyyid Cevad Mustafevî, Rabite-i Nehcu’l-Belaga Ba Kur’an, s.211–222.

ve ahirete rağbet edenlere. Onlar yeri sergi, toprağı döşek, suyunu güzel koku, Kur'an'ı elbise, duayı slogan yapan ve İsa b. Meryem gibi dünyadan kopanlara..."¹

“Kur'an oku ve Kur'an'daki şeylere uy. Onun farzlarına, kanunlarına, helal ve haramlarına, emir ve yasaklarına uy ve Kur'an ile uyan. Gece ve gündüzlerinde Kur'an'ı tilavet et. Çünkü o, Allah-u Teâlâ'nın kullarına bir ahddir. Her Müslüman'ın her gün elli ayet miktarında olsa da ahdini yerine getirmesi (Kur'an okuması) farzdır. Bil ki, cennetin dereceleri Kur'an ayetlerinin sayısındadır. Kıyamet günü olunca, Kur'an karisine (okuyucusuna) şöyle denilecek: Oku ve yüksel! Cennette peygamberler ve sıddıklardan sonra hiç kimsenin makamı Kur'an karisinden (okuyucusundan) daha yüksek olmayacaktır.”²

H. Fatıma-ı Zehra'nın (s.a) Kur'an ile Ünsiyeti

Vahiy evinde dünyaya gelen, Allah Resulü (s.a.a)'nın vücudunun paresi ve âlemdeki kadınların efendisi olarak tanıttığı H. Fatıma (s.a), hem Resul-i Ekrem (s.a.a)'ın öğretimi ve hem de Allah-u Teâlâ'nın bağışlamış olduğu ledünnî ilmi ile Kur'an'ın zahir ve batınını, hakikat ve sırlarını bilmekteydi.

H. Fatıma (s.a) meşhur hutbesinde, Kur'an-ı Kerim'i ilim, burhan ve ilahi hüccet kitabı olarak tanıtmış ve ona uymanın ebedi saadeti sağlayacağını bildirmiştir. Kur'an-ı Kerim, Allah-u Teâlâ'nın insanlara önemli tavsiyelerini içermekte olup, bütün peygamberlerin hatırası ve yeryüzündeki son bâkiyesidir.

1– El-Hisal, c.1, s.237.

2– Şeyh Saduk, Men La Yehzuruhu'l-Fakih, c.2, s.628.

H. Fatıma (s.a) Kur'an-ı Kerim hakkında şöyle buyurmaktadır: “Allah'ın sizin aranızda hak bir önderi, size sunmuş olduğu bir ahdi ve halef olarak bıraktığı bir emaneti vardır. O, Allah'ın nâtik kitabı, sâdık Kur'ân'ı, yayılan nuru, parlak ışığıdır. Basiretleri (hidayetleri) verişi aşikârdır. Sırları açık, zahirleri aydındır. Ona uyanlara diğerleri gıpta ederler. Kur'ân kendisine uyanı Allah'ın rızasına götürür, ona kulak vereni kurtuluşa erdirir.

Kur'ân vasıtasıyla Allah'ın aydınlık veren hüccetlerine, açıklanmış iradelerine (farzlarına), sakındırılmış haramlarına, açık nişanelerine, yeterli burhanlarına, yapılması istenmiş faziletlerine ve kullara bağışlanan ruhsatlarına ve yazılı şeriatlerine ulaşılır.”¹

H. Fatıma'tüz-Zehra (s.a)'nın hutbesinin konusu, hakkı olan Fedek'i savunmak olduğu halde bu hutbede İslam dininin öğretilerinin genel hatlarına işaret ederek, Kur'an-ı Kerim'i tanıtmıştır. Ayrıca, bu hutbenin çeşitli yerlerinde Kur'an-ı Kerim ayetlerine istinat etmiş ve onlarla delil getirmiştir. Ya da Kur'an-ı Kerim'den ayetler alarak işaret etmiştir.

H. Fatıma (s.a) tüm varlığıyla Kur'an-ı Kerim ile ünsiyet kurmuş, Allah'ın özel veli ve masum kullarına has olan bir iman ve yakînle Kur'an'ı okumuştur.

Muhammed b. Ali b. Hüseyin b. Ali şöyle demektedir: Resul-i Ekrem (s.a.a) Selman'ı bir iş için Fatıma (s.a)'nın evine gönderdi. Selman şöyle diyor: Ben kapıda durarak selam verdim. O sırada içerinden Fatıma (s.a)'nın Kur'an okuduğunu duydum. Dışarıda da bir değirmen dönüyordu.

1– Biharu'l-Envar, c.29, s.223.

Oysaki Fatıma (s.a)'nın yanında kimse yoktu. Ben Allah Resulü (s.a.a)'nın huzuruna dönerek: “Ya Resulellah! Ben yüce bir şey gördüm” dedim. Allah Resulü (s.a.a): “*Görüp duyduklarını anlat.*” buyurdu. Dedim ki: “Kızınız Fatıma (s.a)'nın kapısının önünde durarak selam verdim. O sırada içeriden, Fatıma (s.a)'nın Kur'an okuduğunu duydum; dışarıda da değirmen dönüyordu; hâlbuki orada kimse yoktu.” Bunun üzerine Allah Resulü (s.a.a) tebessüm ederek şöyle buyurdu: “*Ey Selman, Allah Fatıma (s.a)'nın kalbini ve uzuvlarını tepeden tırnağa iman ateşiyle doldurmuştur. Böylece o Allah'a kulluğu ve itaat etmek için maddî bağlardan koparmıştır. Bu nedenle Allah değirmeni döndürmesi için ona Rufail isminde bir melek göndermiştir.*” Başka bir rivayette ise: “*Onun için rahmet göndermiştir. Allah onun dünya ve ahiret geçimini sağlamaktadır.*”¹

İmam Hasan'ın (a.s) Kur'an İle Ünsiyeti

İmam Hasan (a.s), Kur'an-ı Kerim'i ilahî öğretilerin yer yüzünde kalan son hatırası olarak tanıtip şöyle buyurmaktadır: “Dünyada Kur'an'dan başka bir şey kalmamıştır. O halde, sizi hidayete yönlendirmesi için onu kendinize rehber olarak alın. İnsanlar arasında, Kur'an'a en layık olan kimse, ezberlememiş olsa bile ona amel eden kimsedir. Ondan en uzak olanı ise, Kur'an'ı okusa bile ona amel etmeyendir.”

İmam Hasan (a.s), Kur'an'ı sürekli okumaya önem verirdi. Bu konuda şöyle nakledilmiştir: “Hasan b. Ali yatağına girmek istediği zaman Kehf Sûresi'ni okuyordu.”²

1– Menakib-i Al-i Ebitalib, c.3, s.337.

2– Siyer-i A'lami'n-Nubela, s.260.

İmam Hasan-ı Mücteba'nın (a.s) Kur'an-ı Kerim ile öyle derin bir ünsiyeti vardı ki, Kur'an okuduğu zaman kendini Allah-u Teâlâ'nın huzurunda görerek Allah'ın Kur'an'daki hitaplarına cevap veriyordu.

Şeyh Saduk şöyle nakletmiştir: İmam Hasan-ı Mücteba (a.s) Kur'an okurken: “Ey iman edenler” hitabını okuduğu zaman sürekli: “Lebbeyk, Allah'ım lebbeyk” diyordu.¹

İmam Hasan (a.s) Kur'an öğretilerini yaymaya da önem veriyordu. Bu konuda şöyle rivayet edilmiştir: Adamın biri Allah Resulü (s.a.a)'nın mescidine girdi. O sırada biri Allah Resulü (s.a.a) hakkında konuşuyordu. Ben ondan şahit ve meşhudun (görülecek) kim olduğunu sordum. Dedi ki: “Evet; şahit Cuma günüdür; meşhud ise Arefe günüdür.” Sonra Allah Resulü (s.a.a) hakkında konuşan diğerine geçerek bunu ona sordum. Dedi ki: “Şahid Cuma günüdür, meşhud ise Kurban bayramı günüdür.” Bunun üzerine her ikisinin yanından geçerek Allah Resulü (s.a.a) hakkında konuşan buğday renkli bir gence ulaştım. Ona dedim ki: “Bana şahid ve meşhudun kim olduğunu bildir.” Köle bunun üzerine şöyle dedi: “Şahid Muhammed'tir. Meşhud ise kıyamet günüdür. Allah-u Teâlâ'nın şöyle buyurduğunu duymadın mı: “*Ey peygamber, biz seni şahid, müjdeci ve uyarıcı olarak gönderdik.*” Ve “*O, bütün insanların toplandığı bir gündür ve o, görülecek bir gündür.*” Bunun üzerine birinci kişinin kim olduğunu sordum, “İbn Abbas'tır” dediler. İkinci kişinin kim olduğunu sordum, “İbn Ömer'dir” dediler. Üçüncü kişinin kim olduğunu sordu-

1– Emali Şeyh Saduk, s.108, 33. meclis. Şeyh Ali Kerimî'nin El-İtret-u ve'l-Kur'an kitabından naklen.

ğumda ise, “Hasan b. Ali'dir” dediler.¹

İmam Hüseyin (a.s.)'in Kur'an İle Ünsiyeti

Şüphesiz, ebedi ünsiyet ve sevgi, tanıma ve marifet sonucu elde edilen bir şeydir. İnsan bir şeyin güzellik ve mükemmelliğini ne kadar derinden tanırsa ona karşı sevgisi de bir o kadar fazla olur ve bunun sonucu olarak da onunla ünsiyeti de daha derin olur.

İmam Hüseyin (a.s) Kur'an'ı, herkesin idrak ve kavrama gücü miktarından yararlanabileceği ilahî sırların, öğreti ve bilimlerin kaynağı bilmektedir.

İmam Hüseyin (a.s) şöyle buyurmaktadır: “Allah-u Teâlâ'nın kitabı dört şey üzerinedir: İbareti, işaret, letafet ve hakikatler. İbareti avam insanlar içindir. İşaret özel ve has kişiler içindir. Letafetler Allah'ın veli kulları için, hakikatler ise peygamberler içindir.”²

İmam Hüseyin (a.s) Kur'an'a hizmet yolunda yapılan çalışmalara çok değer veriyordu; İmam (a.s)'ın bu işe verdiği değer yanında, maddî değerler önemsiz görünürdü.

Bu konuda şöyle nakledilmiştir: Abdurrahman b. Selma İmam Hüseyin (a.s)'in çocuğuna Fatiha Sûresi'ni öğretmişti. Çocuğu, sûreyi babasına okuyunca İmam (a.s) Abdurrahman'a bin dinar, bin kat elbise verdi ve ağzını inci ile doldurdu. Bunun üzerine İmam (a.s)'a itiraz ettikleri zaman şöyle buyurdu: “Benim bu verdiklerim öğretmenin verdikleriyle kıyaslanamaz.” İmam (a.s)'ın öğretmenin verdiğiinden maksadı onun, çocuğuna Fatiha Sûresi'ni öğ-

1– Biharu'l-Envar, c.86, s.264.

2– Menakıb-ı Şehraşub, c.4, s.66; Biharu'l-Envar, c.44, s.191.

retmesidir.¹

Gerçekte İmam Hüseyin (a.s)'in kıyamı da din öğretilerini ayakta tutmak ve ilahî hükümleri uygulamak, yani Kur'an'ı ihyâ etmek içindi. Yani İmam Hüseyin (a.s) kendini Kur'an'a feda etmişti.

Bunu, İmam Hüseyin (a.s)'in kıyamından önce ve ondan sonraki çeşitli sözlerinden açık bir şekilde anlamak mümkündür. İmam Hüseyin (a.s) Basra'nın ileri gelenlerine yazmış olduğu mektupta kıyamını ilân ederek şöyle buyurmuştur: “Ben bu mektupla birlikte elçimi size gönderiyor ve sizi Allah'ın Kitabı ve peygamberinin (s.a.a) sünnetine davet ediyorum. Şüphesiz sünnet öldürülmüş ve bid'at diriltirmiştir. Eğer beni dinleyip emrime itaat edecek olursanız sizi kurtuluş yoluna hidayet ederim.”²

İmam Hüseyin (a.s) tüm varlığıyla Kur'an ile ünsiyet kurmuş ve Kur'an okumayı seviyordu. Hatta en zor şartlarda bile Kur'an okumayı unutmuyor ve düşmandan Kur'an okumak için zaman istiyordu.

Aşura gecesi düşmanları İmam Hüseyin (a.s)'in karargâhına saldırmak için harekete geçtikleri zaman kardeşi Abbas'a şöyle buyurdu:

“Onların yanına dön, eğer yapabilirsen (bu gece mühlet al) savaşı yarına ertelet ve onları bu akşam bizden def et (savaştan vazgeçir); tâ ki bu gece Rabbimize namaz kılalım, O'na dua edelim ve O'ndan mağfiret dileyelim. Çünkü ben namazı, Kur'ân okumayı ve fazla dua edip mağfiret dilemeyi çok seviyorum.”

1– Menakıb-ı Şehraşub, c.4, s.66; Biharu'l-Envar, s.44, s.191.

2– Kelimat-i İmam Hüseyin (a.s), Şeyh-i Şerif, s.315.

Merhum Seyyid b. Tavus şöyle nakletmektedir: Hüseyin (a.s.) ve ashabı o geceyi yalvarıp-yakararak, dua zemzemesiyle geçirdiler. Bazıları rükû, bazıları secde, bazıları oturarak ve diğer bazıları da ayakta ibadet ettiler.¹

İmam Hüseyin (a.s) Aşura günü hayatının son anlarında bile şu beyitlerle Kur'an-ı Kerim ile ayrılmaz bağını dile getirmektedir:

“Ben Haşimi evlatlarının en iyisi olan Ali'nin oğluyum.

İftihar zamanı, şeref olarak bu bana yeter.

Ceddim Resulullah, ölüp gidenlerin en değerlisidir.

Biz de yeryüzünde, Allah'ın nur saçan kandilleriyiz.

Annem Fatıma, Ahmed'in pâk kızıdır.

Amcam Cafer ise Zül Cenaheyn olarak adlandırılmıştır.

Açıklayıcı olarak nazil olan kitap bizdedir.

Hayırla anılan hidayet ve vahiy bizdedir.

Biz bütün insanların arasında Allah'ın emniyet vesilesiyiz.

Ve halk arasında bununla da iftihar edip bunu açıkça söylüyoruz.

Dostlarımızı özel bir kadehle suya kandıran havuz sahipleri biziz.

Su vermeye mahsus olan (içenlerini susuzluğunu gideren) bu havuz da Kevser havuzudur.

Kıyamet günü, dostlarımız bizi sevmek vesilesiyle saadete

1– Bk. El-Avalim, İmam Hüseyin (a.s), Şeyh Abdullah Bahranî, s.242; Allame Meclisî, Biharu'l-Envar, c.44, s.394.

kavuşur.

Düşmanlarımız ise o gün hüsrana uğrar.”¹

Dolayısıyla; İmam Hüseyin (a.s)'in kabrinin yanbaşıda okunan Ehl-i Beyt'ten nakledilen ziyaret duasında şu cümleler geçmektedir:

“Şehadet ederim ki sen, Kitabı hakkıyla okudun.” (Kadir Gecesi Ziyareti)

“Şehadet ederim ki sen Allah'ın Kitabını okuyansın.” (Ramazan ve Kurban Bayramı Ziyareti)

“Sen Peygamberin oğlu ve Kur'an'ın senediydın.” (Nahiye-i Muhaddese Ziyareti)²

İmam Hüseyin (a.s) ile Kur'an-ı Kerim arasındaki sağlam bağlantıyı beyan eden noktalardan biri de Kur'an-ı Kerim'deki Fecir Sûresi'nin ona tahsis edilmesidir.

Hasan b. Mahbub'tan kendi senediyle Sandel'den, Davud b. Firkad'dan şöyle nakledilmektedir: İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurdu: “*Farz ve sünnet namazlarınızda Fecir Sûresi okuyun. Fecir Sûresi Hüseyin b. Ali'nin sûresidir. Bu sûreye rağbet edin. Allah size merhamet etsin.*” O sırada orada bulunan Ebu Semame: “Bu sûre nasıl Hüseyin'e has olabilir?” diye sorunca İmam şöyle buyurdu: “*Allah-u Teâlâ'nın şu buyruğunu duymadın mı: “Ey huzûra eren nefis! Dön Rabbine, sen O'ndan O senden hoşnut olarak! (Seçkin) kullarım arasına gir. Ve cennetime gir!” Bundan maksat Hüseyin b. Ali'dir. Huzura eren mutmain*

1– El-Avalim, İmam Hüseyin (a.s), Şeyh Abdurrahman Bahranî, s.291; Biharu'l-Envar, c.45, s.47.

2– Biharu'l-Envar, c.98, s.239.

nefis, hoşnut olan ve hoşnut olunan o ve ashabıdır. Onlar kıyamet gününde rablerinden hoşnut olacaklar ve Allah da onlardan hoşnuttur. Bu sûre sadece Hüseyin b. Ali ve onun takipçileri ve Muhammed'in Ehl-i Beyt'inin takipçileri hakkındadır. Kim Fecir Sûresi'ni okumaya devam ederse, cennette Hüseyin'in derecesinde onunla birlikte olacaktır. Allah Aziz ve Hekim'dir.”¹

İmam Zeynelabidin (a.s)'in Kur'an-ı Kerim İle Ünsiyeti

İmam Zeynelabidin (a.s)'in Kur'an-ı Kerim ile irtibat ve ünsiyetinin derinliğini, onun kendi buyruklarından anlayabiliriz. İmam Zeynelabidin (a.s) Kur'an-ı Kerim ile birlik-telik ve onunla ünsiyet kurmayı öyle bir huzur kaynağı bilmektedir ki, onun varlığı ile insana bu dünyada gönül verdiği her şeyden ayrılmak çok kolay gelmektedir. İmam (a.s) bu konuda şöyle buyurmaktadır:

“Doğu ile batı arasındaki tüm insanlar ölse Kur'an benimle birlikte olduktan sonra asla dehşete düşmem...”²

İmam Zeynelabidin (a.s) Kur'an ayetlerini, içinde değerli şeyleri bulunduran bir hazine olarak tanıtip şöyle buyurmaktadır: “Kur'an ayetleri ilim hazineleridir. Hazineleri açtığın zaman sana, ona bakmak yakışır.”³

İmam (a.s) Kur'an'ı hayatta en değerli hedeflere, saadet ve mutluluğa ulaşmak için bir vesile olarak bilmekteydi.

Dolayısıyla duasında şöyle buyurmaktadır: “Allah'ım, Muhammed ve âline salât et ve gecelerin karanlıklarında

1– Tevilu'l-Ayati'z-Zahire, s.770; Biharul-Envar, c.44, s.218.

2– Usul-i Kâfi, c.2, s.615.

3– İddetu'd-Dai,

Kur'an'ı bize dost kıl. Onunla bizi, şeytanın dürtmelerinden, vesveselerin itmelerinden koru; adımlarımızın günahlara doğru atılmasını engelle; dilimizin bâtıla dalmasını önle; uzuvlarımızı günah işlemekten men et ve gafletin dürdüğü ibret sayfalarını aç. Böylece bizi, sarp ve köklü dağların bile taşıyamadıkları acâibini (ilginç gerçeklerini) ve (insanları kötülüklerden) men edici kıssalarını anlamaya muvaffak eyle.

Allah'ım, Muhammed ve âline salât et ve Kur'an'la dışımızın iyi görünümünü sürekli kıl; vesveselerin içimizin sağlığını bozmasına engel ol; kalplerimizin kirini ve günahlara bağlılığımızı gider; dağınık işlerimizi bir araya topla; her şeyin sana sunulduğu mahşerde, günün en sıcak saatlerinin susuzluğunu bizden gider ve büyük korku (kıyamet) günü kabirlerden çıkarıldığımız zaman bize güven elbiselerini giydir.”¹

İmam Zeynelabidin (a.s)'in hayatında da onun, Kur'an-ı Kerim ile ünsiyetini açık bir şekilde görmekteyiz. İmam (a.s) Kur'an-ı Kerim'i gönül alıcı bir sesle öylesine içten okuyordu ki dinleyenleri tamamen etkisi altına alıyor ve kalpleri cezbediyordu.

Ali b. Muhammed En-Nevfelî şöyle rivayet etmektedir: Ebu'l-Hasan'ın yanında güzel sesle Kur'an okumaktan söz ettim. Bunun üzerine şöyle buyurdu: “Ali b. Hüseyin (İmam Zeynelabidin) (a.s) Kur'an okuduğu zaman oradan geçen birisi sesinin güzelliğinden kendinden geçerci.”²

Yine İmam'ın “malik-i yevmiddin” gibi bazı ayetlerden

1– Sahife-i Seccadiye, 42. dua.

2– Usul-i Kâfi, c.2, s.615.

çok etkilenmesi İmam (a.s)'ın Kur'an-ı Kerim ayetlerinin yüceliğine verdiği önemi ortaya koymaktadır.

Zuhrî şöyle demektedir: İmam “malik-i yevmiddin” cümlesini okuduğu zaman, onu o kadar tekrarlıyordu ki neredeyse canını teslim ediyordu.

Yine İmam (a.s)'ın kişisel ve toplumsal davranışları onun Kur'an-ı Kerim ile derin bağlantısını ortaya koymaktadır.

“İmam Seccad (a.s)'ın yakınlarından bir kişi İmam (a.s)'ın başının üzerinde durarak ona küfredip çirkin sözler söyledi. İmam (a.s) ona bir şey söylemedi. Adam ayrılıp gidince İmam yanındakilere: *“Bu adamın neler söylediğini duydu-nuz değil mi? Bu adama nasıl cevap vereceğimi görmeniz için benimle birlikte gelmenizi istiyorum.”*

Ravi diyor ki, İmam'ın yanındakiler: “Böyle yapacağız dediler. Biz de sizin ona bir şey söylemenizi ve biz de ona bir şeyler söylemek istiyorduk.” dediler. İmam (a.s) ayak-kabısını giydi; **“Öfke(lerin)i yutkunurlar, insanları affe-derler. Allah da güzel davrananları sever.”** söyleyerek hareket ediyordu. Biz İmam (a.s)'ın bu davranışından o adama bir şey söylemeyeceğini anladık.

Ravi diyor ki: İmam (a.s) hareket ederek adamın evine ulaştı: *“Ona söyleyin Ali b. Hüseyin gelmiştir.”* Adam kavgâ ve şerr çıkarmak için hazır bir vaziyette dışarı çıktı ve yapmış olduğu hareketinden dolayı İmam (a.s)'ın intikam almak ve misilleme yapmak için geldiğinden hiçbir şüphesi yoktu. Fakat İmam Seccad (a.s) ona, *“Kardeşim! Sen biraz önce başımın üzerinde durarak söylediklerini söyledin. Bende olan bir şeyi söylediyse, ben onun için Allah'tan bağışlanma diliyorum. Eğer bende olmayan bir şeyi söylemişsen, Allah seni bağışlasın.”*

Ravi diyor ki: Bu sözlerden sonra adam İmam (a.s)'ın alnından öperek: “Hayır; ben sizin hakkınızda sizde olmayan bir şey söyledim ve ben söylemiş olduğum o söze daha la-yığım.” dedi.¹

Normal insanların, öfke ve diğer eğilim ve isteklerin etki-sinde karar verdikleri şartlar altında, İmam Zeynelabidin (a.s) salih kişilerin ahlakî erdemleri hakkında Kur'an-ı Ke-rim'den bazı ayetleri hatırlatarak onu, karar verme ve tep-kisinin esası kılmaktadır.

Diğer bir hadiste de İmam (a.s) Kur'an-ı Kerim ayetlerine şu şekilde önem vermektedir.

İmam Zeynelabidin (a.s)'ın bir cariyesi vardı. Cariye elin-deki ibrikle İmam'ın eline su döküyordu. İbrik cariyenin elinden yere düştü ve İmam Zeynelabidin'in yüzünü yara-ladı. İmam (a.s) başını cariyeye doğru kaldırdı. Cariye ona şöyle dedi: Allah-u Teâlâ şöyle buyuruyor: **“Ve öfkelerini yutanlar...”** İmam Zeynelabidin: *“Öfkemi yuttum.”* dedi. Cariye: **“.. Ve insanları bağışlayanlar...”** dedi. İmam (a.s) *“Seni affettim.”* buyurdu. Cariye: **“Allah ihsanda bulunanları sever...”** dedi. İmam (a.s) bunun üzerine: *“Git; sen Allah rızası için artık hürsün.”* buyurdu.²

İmam Zeynelabidin (a.s) hayatının en zor şartlarında bile Kur'an-ı Kerim ile birlikteydi.

Tarihçilerin naklettiğine göre, İmam Zeynelabidin (a.s) Yezid'in askerleri tarafından esir edilip Ehl-i Beyt'in ka-dınları ve çocuklarıyla birlikte Şam'a girdikleri zaman Ümeyyeoğullarının sisteminin propagandalarına aldan

1– İrşad-i Şeyh Mufid, s.240.

2– Biharu'l-Envar, c.45, s.129.

kişilerin dokunaklı sözleriyle karşılaştığı zaman Kur'an-ı Kerim'den bazı ayetleri hatırlatarak kendisini tanıtip, aldanmış bir kişinin uyanmasına ve kalben değişime uğramasına vesile oluyordu.

İmam Hüseyin (a.s)'ın Ehl-i Beyti, merkez camiinin kapısı önünde bekletildiği bir sırada, yaşlı biri onların yanına yaklaşarak şöyle dedi:

"Hamd olsun Allah'a ki sizleri helak etti, erkeklerinizi öldürerek şehirlere huzur ve emniyet verdi ve Emirü'l-Müminin'i size musallat kıldı."

Ali b. Hüseyin (a.s): Ey adam, Kur'an okumuş musun?

Yaşlı: Evet.

Ali b. Hüseyin: **"De ki; ben buna karşılık yakınlar(ım) hakkında sevgi dışında bir şey istemiyorum."** (Şura–23) ayetini okumuş musun?

Yaşlı: Evet, okumuşum.

Ali b. Hüseyin: Peygamberin yakınları bizleriz. **"Yakınların hakkını ver."** (İsra–26) ayetini okumuş musun?

Yaşlı: Evet, okumuşum.

Ali b. Hüseyin: Resulullah (s.a.a)'ın akraba ve yakınları bizleriz.

"Bilin ki bir şeyden kazancınızın şüphesiz Allah içindir. Beşte biri Resul ve yakınları içindir." (Enfal–41) ayetini okumuş musun?

Yaşlı: Evet, bunu da okumuşum.

Ali b. Hüseyin: Peygamberin yakınları da akrabaları da bizleriz. **"Şühhesiz Allah her türlü pisliği siz Ehl-i**

Beyt'ten gidermek ve sizi tertemiz kılmak istemektedir." (Ahzab–33) ayetini okumuş musun?

Yaşlı: Evet, okumuşum.

Ali b. Hüseyin: Allah'ın "Tathir" ayetine mazhar kıldığı Ehl-i Beyt bizleriz.

Yaşlı adam bunları duyunca yaptığından utanarak şöyle dedi:

"Seni Allah'a ant veriyorum, Kur'an'ın bu ayetleri sizin hakkınızda mı?"

Ali b. Hüseyin: Andolsun Allah'a ve ceddim Resulullah (s.a.a)'a ki bu ayetler bizim hakkımızdadır.

Yaşlı adam başındaki sarığı çıkarıp yere vurdu ve başını gökyüzüne kaldırarak şöyle dedi:

"Allah'ım, âl-i Muhammed'in (s.a.a) cin ve ins -insan düşmanlarından uzağım."

Sonra da Ali b. Hüseyin (a.s)'e dönerek: "Benim tevbem kabul olur mu?" dedi. İmam Seccad (a.s) buyurdu: "Eğer tevbe edersen Allah kabul eder ve sen bizimle olursun." Yaşlı adam da : "Ben tevbe ettim." dedi.

Yezid b. Muaviye bu yaşlı adamın öyküsünü duyunca emrederek onu öldürttü.¹

İmam Zeynelabidin (a.s) hayatının son anlarını bile Kur'an okumakla geçirmiştir ve tertemiz ruhunu Kur'an okuduğu halde Allah'a teslim etmiştir.

Hasan b. Ali b. İlyas şöyle rivayet etmiştir: Ebu'l-Hasan

1-El-Luhuf Fi Katli't-Tufuf, s.156–157.

(a.s)'ın şöyle dediğini duydum: Ali b. Hüseyin (a.s) vefat edeceği sırada bayıldı; sonra gözlerini açtı ve Vakıa Sûresi ile Fetih Sûresini okudu. Ardından şöyle dedi: **“Bize verdiği sözde sadık olan ve bizi, dilediğimiz yerinde oturmağımız bu cennet yurduna varis kılan Allah'a hamdolsun. İyi amelde bulunanların mükâfatı ne güzelmış!”** (Zümer-74) Bunu söyler söylemez vefat etti; başka bir şey söylemedi.¹

İmam Muhammed Bâkır (a.s)'ın Kur'an-ı Kerim İle Ünsiyeti

İmam Muhammed Bâkır (a.s) da hem diğer Ehl-i Beyt İmamları gibi Kur'an'ın müfessiri, açıklayıcısı ve tercümanı hem de onun çeşitli tahriflerden koruyucusuydu. Bunun yanında bir taraftan toplumda Kur'an hükümlerini uyguluyor, diğer taraftan da Kur'an vesilesiyle insanları eğitmeyi üstlenmişti.

Bu konuda şöyle rivayet edilmiştir: İmam Muhammed Bâkır (a.s) genel insanlar ve özel ashâbı için oturuyor, insanlar çeşitli yerlerden gelip ondan helal ve haramı, Kur'an'ın tevilini ve ihtilaf konularını soruyorlardı. Hiç kimse kesin cevap almadan ve memnun kalmadan onun yanından ayrılmıyordu.²

İmam Muhammed Bâkır (a.s) Kur'an-ı Kerim'i, hayatın bütün boyutlarının ekseni ve yaşam akışının doğruluk ölçüsü olarak biliyor ve kişinin kendisini, toplum tarafından dayatılan değer ve ölçülerin etkisinden çıkarıp, yaşam de-

1– Usul-i Kâfî, c.1, s.468.

2– Şeyh Abbas Kummî, Envaru'l-Behiyye, s.152; İsbatu'l-Vasiyye, s.18.

ğerlendirmesinin eksenini Kur'an yapmadıkça, Ehl-i Beyt dostları safında yer alamayacağını vurguluyordu.

“(Yine) bil ki, yaşadığın şehrin bütün halkı sana: "Sen kötü insansın." derlerse, bu, seni üzmemeli; "Sen iyi insansın" derlerse de, bu, seni sevindirmemeli; böyle olmadıkça bizlerin dostu olamazsın. (Her halukârda) sen kendini Allah'ın kitabına sunmalısın; eğer onun yolunda gidiyor, onun küçümsediğini küçümsüyor, sevdirdiğini seviyor ve korkuttuğundan da korkuyorsan, o zaman sabit ol ve hakkında söylenen sözlerin sana bir zararı olmadığı için de kendini müjdele. Ama eğer Kur'ân'dan uzak isen, (o zaman) neden kendini aldatasın? Mümin, heva ve heveslerine galip gelebilmek için daima nefesine karşı cihad halindedir; bazen nefsin eğriliklerini düzelterip Allah rızası için heva ve hevesine muhalefet eder; bazen de nefsi, onu mağlup eder ve kendi heva ve hevesine uydurur; ama Allah-u Teâlâ hemen onun elinden tutar ve o da kendine gelir. Allah onun hatalarına göz yumar; o da Allah'ı anar, tövbe ve korkuya yönelir; (azap ve cezadan) korkusu arttığı için basiret ve marifeti de artar. Nitekim Allah-u Teâlâ şöyle buyuruyor: "Allah'tan korkanlara Şeytan'dan bir vesvese eriştiğinde (önce) iyice düşünürler (Allah'ı zikredip-anarlar), sonra hemen bakarsın ki doğru yolu görüp bilmişlerdir."”¹

Dolayısıyla; kendisini tanıyan ve Ehl-i Beyt'in gerçek takipçilerinden olmak isteyen bir kimsenin en önemli programı, Kur'an-ı Kerim ile ünsiyet kurmak ve kendini çeşitli değerlerin kayıt ve bağlarından kurtararak Kur'an'ın yüce öğretileri sayesinde hayatına yön vermektir.

1– Tuhefu'l-Ukul, s.206. (A'raf, 201)

İmam Muhammed Bâkır (a.s), toplumun tanınıp bilinen ve önde gelen kişilerinin çoğunun, Emevilerin zalim sistemleri karşısında teslim olup uzlaşma yolunu seçtiği dönemde, Kur'an-ı Kerim ayetlerine dayanarak hak yolunda direnip dayanıklı olmayı tavsiye ediyor ve hakkın zaferini müjdeliyordu:

Ebubekir el-Hazremî şöyle rivayet etmiştir: Ebu Cafer (İmam Muhammed Bâkır) (a.s) Şam'a, halife Hişam b. Abdulmelik'in yanına götürülmüştü. Sarayının kapısına vardığında Hişam, arkadaşlarına ve huzurunda bulunan Emevî kabilesinin mensuplarına dedi ki: "Benim Muhammed b. Ali'yi ayıpladığımı, sonra sustuğumu görünce, teker teker siz de onu ayıplayın." Sonra içeri alınmasını emretti. Ebu Cafer (İmam Muhammed Bâkır) (a.s) içeri girince, eliyle hepsine birden selam verdi. Sonra oturdu. Bu davranışı karşısında Hişam'ın ona yönelik kini daha da arttı. Çünkü ona özel halifelik selamını vermediği gibi izinsiz oturmuştu. Ona yöneldi ve ayıplamaya başladı ve şunları söyledi: "Ey Muhammed b. Ali! Her zaman sizden biri çıkıyor, Müslümanların birliğini bozuyor, insanları kendine uymaya davet ediyor, beyinsizliğinden ve ilminin eksikliğinden dolayı kendisinin imam olduğunu iddia ediyor." Böylece ayıplamak istediği şeylerle İmam'ı kınadı. Halife susunca, meclistekiler de peşpeşe en sonuncusuna varınca ya kadar onu kınadılar.

Herkes susunca, İmam (a.s) ayağa kalktı ve şunları söyledi: "Ey insanlar! Nereye gidiyorsunuz ve size ne yapılmak isteniyor? Allah, bizimle sizin öncekilerinizi doğru yola iletmiştir. Sonrakilerinizi de bizim bereketimizle hidayete erdirdi. Şayet sizin tez elden kavuşulan bir saltanatınız varsa, bizim de geç de olsa gelecek olan büyük bir saltanatımız var. Ama bizim saltanatımızdan sonra başkasının sal-

tanatı olmayacaktır. Çünkü biz, akıbet ehliyiz ve Allah Azze ve Celle: "**Akıbet muttakilerindir.**" (A'raf, 128) bu-yuruyor."

Bunun üzerine halife, İmam (a.s.)'ın hapse atılmasını emretti. Hapse girince, tutuklularla konuşmaya başladı. Bütün tutuklular onun sözlerini can-ı gönülden dinlemeye başladılar. Hapishane yöneticisi Hişam'a geldi ve dedi ki: "Ey müminlerin emiri! Ben, Şam ehlinin seni bu makamından alaşağı etmelerinden korkuyorum." Sonra, olup bitenleri ona anlattı. Bunun üzerine halife, İmam ve arkadaşlarının posta kervanıyla Medine'ye geri götürülmelerini emretti. Bu arada, çarşılarla çıkarılmamalarını, bir şeyler yiyip içmelerinin engellenmesini istedi.

Üç gün boyunca hiçbir şey yemeden, içmeden yol aldılar. Tâ ki, Medyen'e varıncaya kadar. Şehrin kapıları üzerlerine kapatıldı. İmamın arkadaşları aklıktan ve susuzluktan yakındılar. İmam (a.s), şehre bakan bir dağın üzerine çıktı ve yüksek sesle şöyle buyurdu: "Ey halkı zalim olan kentin ahalisi! Ben, Allah'ın bâkiyesiyim ve Allah şöyle buyurmaktadır: "**Eğer inanıyorsanız, Allah'ın bâkiyesi sizin için daha hayırlıdır ve ben sizin üzerinizde bekçi değilim.**" (Hud- 86)"

İçlerinde yaşlı bir adam vardı. Şehrin ahalisinin yanına geldi ve dedi ki: "Ey topluluk! Allah'a yemin ederim ki, bu Şuayb peygamberin çağrısına benziyor. Eğer, siz bu adama çarşılarınızı açmazsanız, başınızın üstünden ve ayağınızın altından belaya yakalanırsınız. Bu sefer beni doğrulayın ve bana uyun. Sonra beni yalanlayabilirsiniz. Çünkü ben sizin iyiliğinizi istiyorum." Bunun üzerine derhal kentin dışına çıkarak Muhammed b. Ali ve ashabını çarşıya aldılar. Bu yaşlı adamın davranışı Hişam b. Abdulmelik'e

haber verildi. Halife, onun yanına getirilmesini emretti. Sonra adamın akıbetini duyan olmadı.”¹

İmam (a.s)’ın Hişam b. Abdulmelik’in bütün güç ve kudretine rağmen ondan korkmaması ve onun meclisinde oturanları kendilerini kaybetmekten ve gayr-i ilahî değerlerini izlemekten sakındırması, pratikte batıl ölçüleri reddetmenin ve hayatta Kur’an-ı Kerim’i merkez kılmanın en mükemmel örneğidir. İmam (a.s)’ın Hişam’ın meclisindeki buyruğunda geçen: “Nereye gidiyorsunuz; Allah’ın bakiyesi sizin için daha hayırlıdır.” cümlesi Kur’an-ı Kerim ayetlerinden alınmıştır.

İmam Muhammed Bâkır (a.s) Kur’an okumaya çok önem veriyordu. Kur’an’ı karanlık gecelerde gönül alıcı bir sesle okuyor ve onun bu gönül alıcı sesi yabancı kişileri bile kendine cezbediyordu.

Muaviye b. Ammar’dan şöyle rivayet edilmiştir: Ebu Abdullah’a (İmam Cafer Sadık) şöyle dedim. Ve başka bir rivayette de şöyle geçer: Ebu Cafer (İmam Muhammed Bâkır) (a.s) insanlar arasında Kur’an okurken sesi onların en güzel olanıydı. Geceleyin kalkıp Kur’an okuduğu zaman sesi yükseliyordu. O sırada yoldan geçen sucular ve diğerleri durup onun Kur’an okumasını dinliyorlardı.²

İmam Muhammed Bâkır (a.s) ailesine de sabahın ilk vaktinde güneş doğmadan önce Kur’an okumalarını emrediyor ve bunu düzenli bir program olarak ailesinde uyguluyordu.

İbn Kaddah şöyle rivayet etmektedir: Ebu Abdullah (Cafer Sadık) (a.s) şöyle buyurdu: “Her şeyin gelip dayandığı bir

1– Usul-i Kâfi, c.1, s.472.

2– Biharu’l-Envar, c.89, s.195; es-Serair, c.3, s.604.

sınırı vardır; zikir hariç. Onun gelip dayandığı bir sınırı yoktur. Allah-u Teâlâ, bazı ibadetleri farz kılmıştır; onları eda eden sınırlarına varmış olur. Ramazan ayı: Kim bu ayda oruç tutarsa, bu onun sınırı olur. Hac: Kim hac ziyaretinde bulunursa, bu onun sınırı olur; zikir hariç. Çünkü Allah-u Teâlâ zikrin azına razı olmaz ve ona, gelip dayanaacağı bir sınır da koymamıştır.

İmam (a.s) sonra şu ayeti okudu: “***Ey inananlar! Allah’ı çokça zikredin. Ve Onu sabah akşam tesbih edin.***” (Ahzab, 41–42)

Ardından şöyle buyurdu: “Allah-u Teâlâ zikir için sonlanacağı bir sınır koymamıştır.” Ve peşinden şöyle devam etti: “*Babam (İmam Muhammed Bâkır) çok zikrederdi. Onunla beraber yürürdüm. O, Allah’ı zikrederdi. Onunla yemek yerdim; o, Allah’ı zikrederdi. Bazen insanlarla konuşurdu; bu, onu Allah’ı zikretmekten alıkoymazdı. Dilinin damağına yapışık olduğunu ve sürekli: “La ilahe illellah” dediğini görüyordum. Bizi toplar ve güneş doğana dek zikretmemizi emrederdi. Bizden, Kur’an okuyabilenlere Kur’an okumayı, okuma bilmeyenlere de zikretmeyi emrederdi.*”¹

Bu hadisten şu nokta da anlaşılmaktadır: Kur’an okumak, diğer zikirlerden daha faziletli ve üstündür; çünkü İmam (a.s) birinci derecede Kur’an okumayı ve sonra zikretmeyi emretmekteydi.

İmam (a.s.) Kur’an ayetlerini duymayı da seviyor, dikkatli bir şekilde ve ilgiyle Kur’an ayetlerini dinliyordu.

Meymun el-Kaddah şöyle rivayet etmektedir: Ebu Cafer

1– Usul-i Kâfi, c.2, s.499.

(İmam Muhammed Bâkır) (a.s) bana: “*Oku.*” buyurdu. Ben: “Hangisinden okuyayım?” dedim. İmam (a.s): “*Do-kuzuncu sûreden itibaren oku.*” buyurdu. Sûreyi aramaya başladım. Bana: “*Yunus Sûresi'nden itibaren oku.*” buyurdu. Bunun üzerine: “**Güzel davrananlara daha güzel karşılık, bir de fazlası vardır. Onların yüzlerine ne bir toz (kara leke) bulaşır ne de bir horluk.**” (Yunus, 26) ayetini okudum.

Bunun üzerine şöyle buyurdu: “Allah Resulü (s.a.a) şöyle buyurmuştur: Kur'an okuduğum zaman saçlarım neden ağarmaz, hayret ederim.”¹

İmam Cafer Sadık (a.s)'ın Kur'an-ı Kerim İle Ünsiyeti

Kur'an-ı Kerim ile ünsiyet kurmak, İmam Cafer Sadık (a.s)'ın kendisinde tanınan özelliklerden biriydi. İmam Cafer Sadık (a.s)'ın özelliklerini anlatan dost-düşman herkes onun bu özelliğine değiniyordu.

Kemaluddin Muhammed b. Talha (r.a) şöyle demektedir: “O, Ehl-i Beyt'in büyüklerindendir. Çok ilim ve ibadet, sürekli zikir, apaçık takva sahibidir. Çok Kur'an okur, Kur'an-ı Kerim'in anlamlarını inceler ve onun denizinden mücevherlerini çıkarır, ondaki garip şeyleri elde ederdi.”²

Malikilerin imamı Malik b. Enes de İmam Cafer Sadık (a.s) hakkında şöyle diyordu: “Bir süre onunla gidip geliyorduk; ben onu hep üç halde gördüm: Ya namaz kılıyor

ya oruç tutuyor ya da Kur'an okuyordu.”¹

İmam Cafer Sadık (a.s) Kur'an-ı Kerim okumayı kalbin huzur bulmasının tek yolu bilerek şöyle buyuruyordu: “*Ünsiyet istedim ve onu Kur'an okumakta buldum.*”²

İmam Cafer Sadık (a.s) Kur'an-ı Kerim'de müminlere hitap edilmesinin lezzet verici olduğuna inanıyordu.

Dolayısıyla, “**Ey inananlar, sizden öncekilere yazıldığı gibi sizin üzerinize de oruç yazıldı.**” ayetinin altında şöyle buyurmuştur: “*Allah'ın hitabının lezzeti ibadet zahmetini yok eder.*”³

İmam Cafer Sadık (a.s) şartlarıyla birlikte, Kur'an okumayı; ilahî aşk kaynağından doldurulan sevgi kadehini içmek ve hiçbir ibadet ve itaatle ulaşılamayacak irfanî hallerin üstünü olduğunu niteleyerek şöyle buyurmaktadır:

“*Kur'an okuyup kalbi ona karşı huzû içerisinde olmayan, yüreği yumuşamayan, hüzünleneip korkmayan kimse Allah'ın yüceliğini küçültmüş ve apaçık bir zarar içerisinde-dir. O halde Kur'an okumak için üç şeye ihtiyaç vardır: Huşû içerisinde olan bir kalp, beden ve ıssız bir yer. İnsanın kalbi, Allah için huşû içerisinde olduğu zaman şeytan ondan kaçır. Allah-u Teâlâ şöyle buyurmuştur: “Kur'ân, oku(mak iste)diğin zaman kovulmuş şeytandan Allah'a sığın.” Kendini ve içini maddî sebeplerden arındırınca, kalbin Kur'an için hazır olur ve artık hiçbir şey, onu Kur'an'ın nurundan ve onun faydasından alıkoymaz. Ken-*

1– Usul-i Kâfî, c.2, s.632.

2– Keşfu'l-Gumme, İbn Ebi'l-Feth El-rîbî, c.2, s.367; Metalibu's-Suul, c.2, s.55.

1– İbn Hacer, Tehzibu't-Tehzib, c.2, s.89.

2– Müstedrek-u Vesaili's-Şia, c.12, s.175; Cami-u Ehadisi's-Şia, c.14, s.234.

3– Tefsir-i Safî, c.1, s.199, El-Mecma'dan naklen.

disi için boş ve ıssız bir meclis seçip insanlardan kenara çekilip ilk iki şarta (kalp huşûsu içerisinde ve beden arındırılması) da sahip olursa, o zaman ruhu Allah ile ünsiyet kurar ve Allah'ın salih kullarla konuşmasının tadını alır. Allah'ın onlara karşı lütfunu anlar, onun için Allah'ın rahmetinin mertebeleri belirir, Kur'an'ın sırları, keramet ve yepyeni işaretleri onun için ortaya çıkar. O halde, Kur'an karisi (okuyucusu) bu ünsiyet şarabından bir kadeh içecek olursa, hiçbir durum ve zamanı, o durum ve zamana tercih etmez; çünkü Kur'an okurken kul Rabbi ile vasıtasız olarak münâcat eder. O halde, ey Kur'an karisi! (okuyucusu) Rabbinin kitabını nasıl okuyacağına, onunla dostluk sözleşmesini ve onu okumayı nasıl yapacağına, onun emir ve yasaklarını, hudut ve kanunlarını nasıl yerine getireceğine bak. Çünkü: **“Ki ne önünden, ne de arkasından onu boşa çıkaracak bir söz gelmez. (O) Hüküm ve hikmet sahibi, çok övülen (Allah) den indirilmiştir.”**

O halde Kur'an'ı açık ve tane tane oku; cennet ve cehennem ile ilgili ayetler üzerinde durakla, onun misal ve öğütleri üzerinde düşün ve günahlardan çekin. Sakın onun harflerini doğru eda etme konusunda durarak, onun sınırlarını yok etmeyesin.”¹

Onun, Kur'an-ı Kerim karşısındaki huzû ve huşûsu ve Kur'an okunmasından etkilenmesi öyle bir seviyedeydi ki, bazen Kur'an'dan bir ayet okunduğunda bayılıyordu.²

Kur'an okunurken, İmam (a.s)'da meydana gelen bu durum, Allah-u Teâlâ'nın tecellisini görmekten kaynaklanmış olabilir. Nitekim kendisi Kur'an-ı Kerim'i Allah-u Teâ-

1– İmam Cafer Sadık (a.s)'a isnat edilen Müsbahu's-Şeria, s.28.

2– Müstedrek-u Vesaili's-Şia, c.4, s.107.

lâ'nın tecellisi bilerek şöyle buyurmuştur: *“Allah buyruklarında kullarına tecelli etmiştir; fakat onlar görmezler.”*

Allah-u Teâlâ'nın tecellisi öyle yücedir ki sapasağlam dağlar bile ona dayanma gücüne sahip değildir. Allah'ın veli kulları bazen onu görerek bayılıyorlardı. Kur'an-ı Kerim şöyle buyurmaktadır: **“Musa, tayin ettiğimiz vakitte bizimle buluşmaya gelip de Rabbi onunla konuşunca: "Rabbim, bana görün, sana bakayım!" dedi. (Rabbi) buyurdu ki: "Sen beni göremezsin; fakat dağa bak, eğer o yerinde durursa, sen de beni göreceksin!" Rabbi dağa görününce onu darmadağın etti ve Musa da baygın düştü.”**¹

İmam Cafer Sadık (a.s)'ın öğretilerine göre Kur'an-ı Kerim yaşam kitabıdır. İnsanın ister kişisel, ister toplumsal, ister siyasî ve ister hukukî; tüm boyutlarının ona göre şekillenmesi gerekir. İmam Cafer Sadık (a.s) Kur'an-ı Kerim'i, Allah-u Teâlâ'nın, okuyarak yaşamının çeşitli yönlerini şekillendirmesi için insana verdiği bir reçete olarak bilmektedir.

İmam (a.s) bu konuda şöyle buyurmaktadır: *“Kur'an Allah'ın kullarına ahdidir. O halde her Müslüman'ın ahbine bakıp her gün ondan elli ayet okuması yakıştır.”*²

İmam Cafer Sadık (a.s) dualarında da Allah-u Teâlâ'dan Kur'an-ı Kerim'in ahlakıyla ahlaklanmayı dilemekteydi.

Fazl b. Ebu Kurre şöyle diyor: İmam Cafer Sadık (a.s)'ın akşamın başından sabaha kadar tavaf yaparak şöyle dediğini gördüm: *“Allah'ım! Beni nefsimin hırsından koru.”*

1– A'raf, 143.

2– Tefsir-i Safi'nin mukaddimesi, 10. mukaddime.

Ben: “Fedanız olayım! Ben sizin bundan başka bir dua ettiğinizi duymadım!” dedim. Bunun üzerine: “*Nefsin hırsından daha şiddetli ne var ki? Allah-u Teâlâ şöyle buyurmaktadır: ‘Her kim de nefsinin hırsından (cimriliğinden) korunursa, işte onlardır o kurtuluş bulanlar!’*”¹

İmam Cafer Sadık (a.s)’ın Kur’an-ı Kerim ile irtibat ve ünsiyeti nedeniyle Kur’an’ın nurunun tecellisi İmam (a.s)’ın hayatının tüm boyutlarında açık bir şekilde görülmekteydi. Onun ahlakî erdemleri de Kur’an’dan kaynaklanmaktadır.

Safvan el-Cemmal şöyle rivayet etmektedir: İmam Cafer Sadık (a.s) ile Abdullah b. Hasan arasında bir konuşma oldu. Bu konuşma gitgide gürültülü bir hal aldı. İnsanlar başlarında toplanmaya başladılar. Akşam olduktan sonra birbirlerinden ayrıldılar. Sabahleyin ben, bir iş için dışarı çıktım. Birden İmam Cafer Sadık (a.s)’ı Abdullah b. Hasan’ın kapısında gördüm. İmam şöyle diyordu: “*Ey Cariye! Ebu Muhammed’e söyle dışarı çıksın.*”

Abdullah b. Hasan dışarı çıkarak: “Ey Eba Abdullah! Sabahın köründe acelen ne?” dedi.

İmam (a.s): “*Ben dün akşam Allah-u Teâlâ’nın Kitabında bir ayet okudum, gözümü uyku tutmadı.*”

Abdullah: “Bu hangi ayettir?” diye sordu.

İmam (a.s) şöyle cevap verdi: “*Şu ayettir: ‘Onlar Allah’ın gözetilmesini emrettiği şeyleri gözetken, Rablerinden sakınan ve kötü hesaptan korkan kimselerdir.’*” (Rad, 21)

Abdullah b. Hasan: “Doğru söyledin.” dedi; “Sanki bu ayeti bugüne kadar hiç okumamıştım.” Sonra kucaklaşıp

1– Tefsir-i Kummî, Ali b. İbrahim El-Kummî, c.2, s.372.

birlikte ağlamaya başladılar.¹

İmam Cafer Sadık (a.s) Müslümanlar arasında çeşitli inanç ve fıkıh mezheplerinin ortaya çıkıp yayıldığı bir dönemde yaşıyordu. Bu arada çeşitli gruplar Kur’an-ı Kerim’den yanlış algılamalarını sunarak İslam toplumunda sapık akımları oluşturmaktaydılar. İmam Cafer Sadık (a.s) bu dönemde İslam’ın hakikatini ve onun asil öğretilerini anlatma sancaktarıydı. İmam (a.s) Kur’an-ı Kerim’den yanlış algılamalarını sunarak, İslam toplumunda sapık akımları oluşturan gruplarla mücadele ediyordu. İmam (a.s)’ın Cebriye, Kaderiye, Murcie ve Rey ashabıyla mücadelesi bu türdendi.

Kitabımızın sonraki bölümlerinde İmam Cafer Sadık (a.s) ve diğer Ehl-i Beyt İmamlarının, fikrî sapmalarla mücadele etmek için Kur’an-ı Kerim’e istinat ettiklerine değineceğiz.

İmam Musa Kâzım (a.s)’ın Kur’an-ı Kerim İle Ünsiyeti

İmam Musa Kâzım (a.s), yarenlerini namaz kılmak, Kur’an okumak, Allah’tan bağışlanma dilemek, sürekli Allah’ı zikretmek, diğerlerine iyilikte bulunmak ve diğer güzel sıfat ve ameller için sürekli çaba harcamaya teşvik ediyordu. Kendisi de bu alanların tümünde müminler için en mükemmel örnekti.

Seyyid İbn Tavus, Abdullah b. Cafer Himyerî’den şöyle nakletmektedir: İmam Musa Kâzım (a.s) değerli kardeşi Ali b. Cafer’e şöyle yazdı: “*O adama elinden geldiği kadar oruç tutmasını emret; Allah bize onun musibetini göstermesin... Ve yine gece ve gündüz kendisini sıkı bir şekil-*

1– Usul-i Kâfî, c.2, s.156.

de namaza adasın ve Allah'tan bağışlanma dileme, Kur'an okuma, Allah-u Teâlâ'yı zikretme, namazın kunutunda günahlarını itiraf etme ve günahlardan af dileme konusunda böyle olsun ve kendisinde bulunan günahlar karşısında sadaka vermek ve köle azat etmek konusunda yollar bırak-sın ve Allah'a inanç konusunda niyetini temiz tutsun; sıla-i rahim yapsın; hayır ve iyiliği artırsın.”¹

İmam Musa Kâzım (a.s) Kur'an-ı Kerim'in önemini şöyle açıklamaktadır: “Doğudan batıya kadar Kur'an'ın bir aye-tiyle yetinen kimsenin, bu işi yakınle olursa onun için ye-ter.”

Hafs şöyle rivayet etmektedir: Musa b. Cafer (a.s)'in bir adama şöyle dediğini duydum: “*Dünyada baki kalmayı is-ter misin?*” Adam: “Evet.” dedi. İmam (a.s): “*Niçin?*” di-ye sordu. Adam: “*Kul huvellah-u ahed'i okumak için.*” ce-vabını verince İmam (a.s) sustu. Sonra şöyle buyurdu: “*Ey Hafs! Bizim dostlarımızdan ve şiamızdan Kur'an'ı güzel okuyamayan biri olduğu zaman, Allah Kur'an'la derecesi-ni yüksetmek için kabrinde ona Kur'an'ı öğretilir. Çünkü cennet dereceleri Kur'an ayetleri sayısı kadardır. Ona şöyle denir: 'Oku ve yüksel.' O da okur ve yükselir.*”²

Bu hadisin devamında şöyle geçmektedir: Hafs: “Musa b. Cafer kadar, kendi nefsi hakkında şiddetle korkan birini görmediğim gibi onun kadar ümitli olan birini de görme-dim. (Kur'an) okuması hüznüydü. Kur'an okuduğu za-man bir insana hitap eder gibi okurdu.”

Şeyh Mufid İmam Musa Kâzım (a.s)'ın Kur'an-ı Kerim ile

1– Müstedrek-i Vesail, c.4, s.107.

2– Usul-i Kâfi, c.2, s.606.

ilgili bazı özelliklerini şöyle açıklamaktadır: “O, daha önce de değindiğimiz gibi zamanının en fakih olanıydı. Allah'ın Kitabını en fazla koruyan ve Kur'an'ı en güzel sesle oku-yanıydı. Kur'an'ı okuduğu zaman hüznülenir ve ağlardı. Onun Kur'an okumasını dinleyenler de ağlardı. Medi-ne'de insanlar onu “teheccüt ehlinin ziyneti” diye adlandı-rırlardı. Öfkesini yendiği için ve zalimlerin zindanında ve zincirleri altında öldürülünceye kadar onların zulmüne sab-rettiği için “öfkesini yutan” anlamında “Kâzım” lakâbı ve-rilmiştir.¹

İmam Musa Kâzım (a.s) Kur'an-ı Kerim'i, diğer semavî kitapları ve peygamberlere nazil olan bütün ilimleri, her-kesten daha iyi biliyordu. Öyle ki, dönemin zalim yönetici-lerin baskı ve zorbalıklarına rağmen diğer dinlerin izleyici-leri de bu gerçeği biliyorlardı.

Yakub b. Cafer b. İbrahim şöyle rivayet etmektedir: Ebu'l-Hasan Musa (a.s)'nın yanında bulunduğum bir sırada, bir Hristiyan onun yanına geldi. (Medine'de) Ureyd denilen vadide bulunuyorduk. Hristiyan adam dedi ki: “Uzak bir memleketten sana geldim ve yorucu bir yolculuk yaptım. Otuz yıldan beri Rabbime dua ediyorum; beni dinlerin en hayırlısına ve kulların en bilgelisine iletmesini istiyorum. Nihayet rüyamda bir adam bana geldi ve Şam'ın yüksek bir yerinde bulunan bir adamı bana gösterdi. O adamın ya-nına gittim ve konuştum.”

Bana dedi ki: “Ben dindaşlarımın en bilgelisiyim; fakat benden daha bilgili de var.”

Dedim ki: “Senden daha bilgili olan kimseyi bana göster.

1– El-İrşad, c.2, s.236.

Çünkü yolculuk yapmak bana ağır gelmez, meşakkatli yolculuklardan yorgun düşmem. İncil'in tümünü okudum. Davud'un mezmurlarını (Zebur), Tevrat'ın dört sifrini okudum. Kur'an'ın zahirinin tümünü de anlayıncaya kadar okudum.”

Âlim adam bana dedi ki: “Eğer Hristiyanlık hakkında bilgi istiyorsan, Araplar ve Arap olmayanlar içinde Hristiyanlığı en iyi bilen benim. Eğer Yahudilikle ilgili bilgi istiyorsan, Batiy b. Şurehbil Es-Samirî, bugün insanlar içinde Yahudilik hakkında en çok bilgi sahibi olan kimsedir.

Eğer İslam'ın, Tevrat'ın, İncil'in, Zebur'un, Yahudilerin kitabının, senin zamanında ve başka zamanlarda gelen her peygambere inenlerin, gökten inen haberlerin (bunu bir kişi biliyor veya bir tek kişi bile bilmiyor) içinde her şeyin açıklaması bulunan, âlemler için şifa kaynağı, rahmet arayanlar için rahmet, Allah'ın kendisine hayır dilediği kimseler için basiret, hakkı arzulayanlar için hayır kaynağı olan kitabı bilen birini istiyorsan, onu sana göstereyim. O'na yürüyerek git. Eğer yürüyemiyorsan, dizlerinin üzerinde yürüyerek git. Bunu da yapamıyorsan, yüz üstü sürünerek git.”

Dedim ki: “Hayır, bilakis yürüyerek gitmeme hem benim hem de mali durumum elverişlidir.”

Dedi ki: “Öyleyse bir an önce Yesrib'e git.”

“Yesrib'i bilmiyorum.” dedim.

Dedi ki: “Araplar arasında gönderilen peygamberin (s.a.a) şehrine (Medine'ye) git. O, Arap ve Haşimî peygamberdir. Şehre girdiğin zaman Genm b. Malik b. Neccar oğullarını sor. Bu kabile, mescidin yakınında bulunur. Oraya gittiğin zaman Hristiyanlığın kıyafetlerini, nişanlarını çıkar. Çünkü

oraya gidenlere şehrin valisi sert davranmakta, halife ise ondan daha sert davranmaktadır. Oraya gittiğin zaman Amr b. Mebzul oğullarını sor. Bunlar da Bakiu'z-Zübeyr bölgesinde bulunurlar. Ondan sonra da Musa b. Cafer'i sor, evinin nerede olduğunu, kendisinin nereye gittiğini sor. Yolculukta olup olmadığını öğren. Eğer yolculuktaysa, peşinden git. Çünkü yolculuğu senin katettiğin mesafeden daha yakın olacaktır.”¹

İmam Rıza (a.s)'nın Kur'an-ı Kerim İle Ünsiyeti

İmam Rıza (a.s)'nın hayatı Ehl-i Beyt taraftarları ve genel olarak bütün Müslümanların teveccüh ettiği bir konuydu. Dolayısıyla İmam (a.s)'ın buyrukları gibi bazı yaşam tarzı ve özellikleri tarihte kaydedilmiştir. İmam (a.s)'ın siyasî ve toplumsal konumu, çeşitli din ve mezheplerin en önde gelen âlimlerinin meclis ve münazaralarına katılması; din öğretileri ve bilimlerinin onun tarafından geniş bir şekilde halkın arasında yayılması için uygun bir ortam hazırlıyordu. İşte bu nedenle ona “Âl-i Muhammed'in âlimi” lakâbı verilmiştir.

İmam Rıza (a.s)'nın buyrukları ve bilimleri gibi hayat ve siretinde açık bir şekilde bize yansıyan şeylerden biri de, onun Kur'an-ı Kerim ile ünsiyeti ve Kur'an'a olan ilgisi-dir.

İmam Rıza (a.s) Kur'an-ı Kerim'i hidayet mihveri olarak tanıtmaktadır.

Reyyan b. Salt şöyle demektedir: İmam Rıza (a.s)'ya: “Kur'an hakkında görüşünüz nedir?” diye sordum. İmam

1– Usul-i Kâfî, c.1, s.479.

(a.s) şöyle buyurdu: *“Allah-u Teâlâ'nın buyruğudur. Ondan vazgeçmeyin ve Kur'an dışında başka bir şeyden hidayet beklemeyin; aksi durumda saparsınız.”*¹

İmam Rıza (a.s) da din öğretilerini açıklarken, Kur'an-ı Kerim'e istinat ediyor, aynı zamanda Kur'an hakkında söz konusu edilen şüpheleri cevaplıyordu.

Me'mun, her şey hakkında İmam'a soru yönelterek onu sı- nıyor ve İmam (a.s) da ona cevap veriyordu. İmam Rıza (a.s)'nın bütün sözleri, verdiği cevap ve örnekler Kur'an'dan alıntıydı. İmam (a.s) her üç günde bir defa Kur'an'ı hatmediyor ve şöyle buyuruyordu: *“İstersem üç günden az bir zamanda da hatmedebilirim; fakat okuduğum her ayet üzerinde onun hakkında, ne zaman ve ne hakkında nazil olduğunu düşünüyorum. Bu nedenle her üç günde bir defa hatmediyorum.”*²

İmam Rıza (a.s) her türlü şartlarda, sürekli Kur'an-ı Ke- rim'in, anlamı ve mesajı üzerinde düşünerek okumaya önem veriyordu. Düşmanların zulüm ve baskılarından do- layı zor şartlarda bulunması, İmam (a.s)'ın bundan gaflet etmesine neden olmuyor, aksine, sürekli İmam (a.s)'ın dili, ayetleri okumakla, düşüncesi onun anlamlarıyla, ruhu onun mesaj ve davetiyle ünsiyet kurmuştu.

Şeyh Saduk (r.a), Me'mun tarafından İmam Rıza (a.s)'yı Medine'den Horasan'a getirmekle görevlendirilmiş olan Reca b. Zehhak'tan şöyle nakletmektedir:

İmam Rıza (a.s) Horasan yolunda sürekli akşamları yata-

1– Şeyh Saduk, Tevhid, s.223.

2– Uyun-u Ahbari'r-Rıza (a.s), c.2, s.180; Vesailu's-Şia, c.6, s.218.

ğında çok Kur'an okur, içinde cennet veya cehennemden söz edilen bir ayete ulaştığı zaman ağlar, Allah'tan cenneti dilerdi ve cehennem'den O'na sığınırdı. İmam (a.s) gece- gündüz bütün namazlarında “Bismillahirrahmanir-rahim”i sürekli sesli okuyordu. Ve “Kul huvellah-u ehed”i okudu- ğu zaman sürekli yavaşça “Allah-u samed” diyordu ve bu sûreyi okuyup bitirdikten sonra üç defa “kezalikellah-u rabbuna” (öyledir Rabbimiz) diyordu. “Kâfirun” Sûresi'ni okuduğu zaman ise yine yavaşça “ya eyyuhe'l-kafirun” di- yordu ve bu sureyi okuyup bitirince de üç defa “Rabbiyellah ve diniye'l-İslam” (Rabbim Allah ve dinim İslam'dır) diyordu. “Tin” Sûresi'ni okuduğu zaman, sûre bitince, “Bela. Ve ene ala zalike mine's-şahidin” (Evet ve ben de buna şahit olanlardanım) buyuruyordu. “Kıyamet” Sûresi'ni okuyunca; sûreyi okuyup bitirdikten sonra, “Subhanekellahumme ve bela” (Sen münezzehsin ve öyle- sin) buyuruyordu. “Cuma” Sûresi'nde de ayeti şöyle oku- yordu: “Kul ma indellahi hayrun mine'l-lehv-i ve mine't- ticareti lillezine't-tekav (takva sahipleri için) “vellahu hayru'r-razikin.”¹ “Fatiha” Sûresi'ni bitirince de “el- Hamdulillahi rabbi'l-âlemin.” buyuruyordu. “Sebbihisme rabbike'l-a'la”yı okuduğu zaman yavaşça “Subhane rabbiye'l-a'la” diyordu ve “ya eyyuhellezine amenu” aye- tini okuduğu zaman da yavaşça “lebbeyk Allahumme leb- beyk” diyordu.²

İmam Rıza (a.s) Kur'an okumaya o kadar önem verirdi ki,

1– İmam (a.s)'ın ayetin ortasına eklediği şeyin Kur'an'ın ayeti- nin bir parçası olduğu sanılmamalıdır; bu eklenti bir nevi ayetin tefsiri sayılmaktadır. Yani, Allah'ın yanında olan şey, herkes için değil, sadece takva sahipleri için daha hayırlıdır.

2– Şeyh Saduk, Uyun-u Ahbari'r-Rıza (a.s), c.1, s.195.

sadece bir gömlek içerisinde bin defa Kur'an'ı hatmetmiştir.

Di'bel'in kardeşi şöyle demektedir: Kardeşim Di'bel ile birlikte İmam Rıza (a.s)'nın yanına gidip, hicri iki yüz yılına kadar onun yanında kaldık. İmam Rıza (a.s), yeşil bir yün gömleği, kaşı akik taşından olan bir yüzüğü ve kendi adına basılmış olan paraları kardeşime verdikten sonra biz Kum'a gittik. İmam (a.s) Di'bel'e şöyle buyurdu: *“Kum'a git. Sen bu dirhemlerden (gümüş para) kâr edeceksin... Bu gömleği sakla; çünkü ben bu gömlekte bin gece ve her gecede de bir rekât namaz kıldım ve bin defa Kur'an'ı hatmettim.”*¹

Oysa İmam Rıza (a.s) toplumsal veliahtlık konumuna sahipti, dost-düşman herkesin gözü onun üzerindeydi ve sürekli zalim Abbasî düzeninin çeşitli desiseleriyle karşı karşıyaydı. Abbasî düzeni, görünüşte İmam (a.s)'a saygı gösteriyordu; fakat gerçekte İmam Rıza (a.s)'nın halk arasındaki manevî şahsiyetine darbe indirip onun sevgisini insanların kalbinden çıkarmak için hiçbir çabayı esirgemiyordu. Düşmanlar arasında mahsur ve aileden uzak; böylesine zor ve takat kesici bir ortamda İmam (a.s)'ın sürekli Kur'an okumaya verdiği önem, onun Kur'an-ı Kerim ile sürekli ünsiyetini ve bu ilahî kitaba aşk ve muhabbetini göstermektedir.

Ömrünün son anlarında İmam Rıza (a.s)'dan duyulan söz, Kur'an-ı Kerim'den, Abbasîler tarafından şehid edildiğine işaret eden bazı ayetleri okumasıydı.

İmam Rıza (a.s)'nın buyurduğu son söz, şu ayetti: **“Deki: Eğer siz evlerinizde olsaydınız bile, üzerlerine öldürülme-**

1– Şeyh Tusî, El-Emalî, 360.

*si yazılmış olanlar yine muhakkak yatacakları (öldürülecekleri) yerlere çıkıp gidecekti.” “Allah'ın emri şüphesiz gereği gibi yerine gelecektir.”*¹

İmam Muhammed Cevad (a.s)'ın Kur'an-ı Kerim İle Ünsiyeti

İmam Muhammed Cevad (a.s)'ın Kur'an-ı Kerim ile ünsiyeti diğer Ehl-i Beyt İmamları gibi, nişaneleri çocuk yaşlarından beliren ilahî bir irtibattır. İmam (a.s)'ın o yaşlarda Kur'an-ı Kerim ayetlerinin tefsirindeki ilmi, dost-düşman herkesi hayrete düşürüyordu. Abbasî halifesi Me'mun bunu itiraf ederek şöyle demektedir:

“İmam Cevad (a.s) Allah'ı, Resulü (s.a.a)'nü, onun sünnet ve hükümlerini sizden daha iyi biliyor. Sizden daha iyi ve daha fazla Kur'an okuyor, Kur'an'ın muhkem, müteşabih, nasih ve mensuhunu, zahir ve batınını, hass ve umumunu, tevil ve tenzilini... daha iyi biliyor...”²

İmam (a.s)'ın dostları ve takipçileri de İmam (a.s)'ın bu ilahî makamına hayret ediyorlardı. İmam (a.s) Allah'ın veli kulları ve peygamberler hakkında ilahî sünneti hatırlatarak onlara şöyle cevap vermiştir:

Ali b. Esbat şöyle demektedir: İmam Muhammed Cevad (a.s) evden çıkarak benim yanıma geldi. Ben ona baktım. Mısır'da İmam (a.s)'ın görünümünü takipçilerine anlatmak için başına ve ayaklarına baktım. O sırada İmam (a.s) oturarak şöyle buyurdu: *“Ey Ali! Allah peygamberlik için getirdiği delili imamet için de getirmiştir. Allah Teâlâ (Hz. Yahya (a.s) hakkında şöyle buyurmuştur: ‘Ve ona çocuk*

1– Uyun-i Ahbari'r-Rıza (a.s), c.2, s.241.

2– Tuhefu'l-Ukul, s.451.

*iken hikmet verdik.*¹ (Ve Hz. Yusuf (a.s) hakkında ise şöyle buyurmuştur:) *‘Yûsuf), kuvvetli çağına erişince.’*² *‘Kırk yaşına ulaşınca’*³ Dolayısıyla, çocuk yaşta ona hikmet verilebileceği gibi kırk yaşında da verilebilir.”⁴

İmam Cevad (a.s), Kur'an-ı Kerim'e dayanarak saray âlimleri tarafından yayılan sapmaları reddediyor ve Peygamber Efendimize (s.a.a) istinat edilen uydurma hadislerin batıl olduğunu açıklığa kavuşturuyordu. Örneğin, İmam (a.s)'ın Abbasîlerin hilafeti döneminde meşhur kadı Yahya b. Eksem'e verdiği cevaplar şöyledir:

Memun, kızı Ümmü Fazl'ı İmam Cevad (a.s)'la evlendirdikten sonra bir gün büyük bir meclis düzenlendi. Memun, İmam Cevad (a.s), Yahya b. Eksem ve Ehl-i Sünnet'ten bir grup kimse de o mecliste bulunuyorlardı. Yahya b. Eksem, hassas bir meseleyi söz konusu ederek İmam Cevad (a.s)'a şöyle dedi:

“Ey Resulullah'ın oğlu! Nakledildiğine göre Cebrail-i Emin, Allah Resulüne nazil olarak şöyle dedi: “Ya Muhammed! Allah selam söylüyor ve buyuruyor ki: “Ben Ebubekir'den razıyım, ondan sor; acaba o da benden razı mıdır?”

Bu meşhur rivayet hakkında sizin görüşünüz ve sözünüz nedir?

İmam Cevad (a.s) cevabında şöyle buyurdu: “Ben Ebubekir'in faziletini inkâr etmiyorum. Ama bu rivayeti

1– Meryem, 13.

2– Yusuf, 22.

3– Ahkaf, 15.

4– Usul-i Kâfi, c.1, s.384.

nakleden kimse, Resulullah'ın (s.a.a) Haccet'ul-Veda'da beyan etmiş olduğu hadisi de göz önünde bulundurmaldır. Resulullah (s.a.a) o gün şöyle buyurmuştur:

“Bana yalan isnat edenler çoğalmıştır, benden sonra da çoğalacaktır. Her kim kasıtlı olarak bana yalan isnat ederse, onun yeri cehennem ateşi olacaktır. Benden bir hadis nakledildiğinde onu Allah'ın kitabıyla ve sünnetimle karşılaştırın; Allah'ın Kitabına ve benim sünnetime uygun olanı alınız; bunlara karşı olanı ise reddediniz.”

İmam Cevad (a.s) daha sonra şöyle buyurdu: “Ebubekir hakkındaki bu rivayet, Allah'ın kitabına uygun değildir. Zira Allah-u Teâlâ şöyle buyuruyor: **“Şüphesiz insanı biz yarattık ve nefsinin ona ne vesveseler vermekte olduğunu biliriz. Biz ona şah damarından daha yakınız.”**¹

Acaba Allah-u Teâlâ, Ebubekir'in O'ndan razı olup olmadığını bilmiyor muydu ki onu Cebrail vasıtasıyla Peygamber'den (s.a.a) sormaya gerek duysun? Bu aklen imkânsızdır...”

Yahya b. Eksem: Peygamber (s.a.a)'ınşöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: “Eğer ben peygamberliğe seçilmiş olmasaydım, mutlaka Ömer peygamber olurdu!”

İmam Cevad (a.s): “Allah'ın Kitabı (Kur'an-ı Kerim) bu hadisten daha doğrudur. Allah-u Teâlâ Kitabında şöyle buyurmaktadır: **“Hani biz Peygamberlerden (misak) ke-sin söz almıştk; senden, Nuh'dan...”**²

Bu ayetten anlaşıldığına göre Allah-u Teâlâ, peygamber-

1– Kâf, 16.

2– Ahzab, 7.

lerden kesin söz almıştır. O halde kendi sözünü değiştirmesi (Ömer'i Hz. Muhammed'in yerine peygamber seçmesi) nasıl mümkün olabilir? Peygamberler bir göz kırpmak kadar bile Allah'a şirk koşmamışlardır; o halde nasıl olur da Allah-u Teâlâ, ömrünün çoğunu şirk ve küfürde geçiren bir kimseyi peygamberliğe seçebilir? Hâlbuki Peygamber (s.a.a) şöyle buyurmuştur: “Âdem, ruhla cisim arasında iken (yani cismi hazır olmasına rağmen ona daha ruh üfürülmemiştir) ben peygamber idim.”

Yahya b. Eksem: Yine Peygamber (s.a.a)'in şöyle buyurduğu nakledilmiştir: “Ne zaman vahiy benden kesilse vahyin Hattab (Ömer'in babası) ailesine nazil olduğunu (risalet makamının benden onlara intikal ettiğini) zanneddim.”

İmam Cevad (a.s): “Bu da doğru değildir. Zira Peygamber (s.a.a)'in kendi peygamberliğinden şüphe etmesi mümkün değildir. Allah-u Teâlâ şöyle buyuruyor: “**Allah meleklerden de elçiler seçer, insanlardan da.**”¹ O halde peygamberliğin, Allah'ın seçtiği kimseden, kendisine şirk koşan kimseye intikal etmesi nasıl mümkün olabilir?”

Yahya b. Eksem: Nakledildiğine göre Peygamber (s.a.a) şöyle buyurmuştur: “Azap nazil olsaydı, Ömer'den başka kimse ondan kurtulamazdı.”

İmam Cevad (a.s): “*Bu imkânsızdır. Zira Allah-u Teâlâ şöyle buyurmaktadır: “Hâlbuki sen onların içinde iken Allah, onlara azap edecek değildir. Ve onlar mağfiret dilerlerken de Allah onlara azap edici değildir.”*²

1– Hac, 75.

2– Enfal, 33.

Burada Yahya b. Eksem, İmam Cevad (a.s)'ın güçlü delilleri karşısında susup kaldı. Ehl-i Sünnetin büyükleri, İmam Cevad (a.s)'ın, küçük yaşta olmasına rağmen Bağdat kadısı Yahya b. Eksem'in sorularını böyle cevaplandırıldığını ve Yahya b. Eksem'in de İmam (a.s)'ın soruları karşısında aciz kaldığını görünce şaşkınlığa uğradılar.¹

Yine, İmam Muhammed Cevad (a.s) hâkim gücün Kur'an-ı Kerim'de oluşturmaya çalıştığı tahrifler karşısında Kur'an'ı korumaya çalışıyordu.

Yahya b. İmran El-Hemdanî şöyle demektedir: İmam Muhammed Cevad (a.s)'a şöyle bir mektup yazdım: “Fedanız olayım! Furâda namazda Fatiha Sûresi'ni okurken “Bismillahirrahmanirrahim” söyleyen, ama Fatiha'dan sonraki sûreye ulaştığında besmeleyi okumayan kimse hakkında görüşünüz nedir? Abbasî âlimi bunun bir sakıncası olmadığını söylemiştir.”

İmam kendi el yazısıyla iki defa şöyle yazdı: “*Ona (Abbasî âliminin bu sözüne) rağmen namazını yeniden kılsın.*”²

İmam Muhammed Cevad (a.s) halis tevhide davet, peygamberlik ve imamet makamını açıklamak, din hükümlerinin usûlünü ve onların yaşanmasının felsefesini açıklamak gibi, İslam öğretilerinin çeşili alanlarında Kur'an-ı Kerim ayetleriyle delil getirmiş, onlara istinat etmiş ve ayetlerin doğru tefsirini beyan etmiştir.

Aşağıda onlardan bazılarına değineceğiz. Bunun benzerlerine hadis kitaplarında sıkça rastlanmaktadır.

1– El-İhticac, c.2, s.245.

2– Tehzibu'l-Ahkâm, c.2, s.69.

1- Ebu Davud şöyle demektedir: İmam Muhammed Cevad (a.s)'a “Kul huvellahu ehed” ayetindeki “ehed” kelimesinin anlamı nedir? diye sordum.

Bunun üzerine İmam (a.s) şöyle buyurdu: “Birliğinde herkesin ittifak ettiği kimse anlamındadır. Allah-u Teâlâ'nın şöyle buyurduğunu duymadın mı: **‘Andolsun, onlara: “Gökleri ve yeri kim yarattı, güneşe ve aya kim (sizin yararınıza) boyun eğdirdi?” desen; “Allah”, derler.’** Sonra O'na şerik ve ortak koşmaktadırlar.”

Ben, “Allah-u Teâlâ'nın, **‘Gözler O'nu göremez.’** buyruğunun anlamı nedir?” diye sordum.

İmam (a.s), şöyle buyurdu: “Ey Eba Haşim! Kalplerin vehmi gözlerin görmesinden daha keskindir. Sen bazen vehminle Sind, Hint ve gitmediğin şehirleri görürsün; oysa gözünle göremezsin. Dolayısıyla; kalplerdeki vehimler Allah'ı göremezken gözlerin hiç göremeyeceği apaçıktır.”¹

2- İmam Muhammed Cevad (a.s) bir hadiste şöyle buyurmuştur: “...Allah-u Teâlâ şöyle buyurmuştur: **‘Şunu da bilin ki, eğer Allah'a, hak ile batılın ayrıldığı ve iki ordunun çarpıştığı gün kulumuza indirdiklerimize iman etmiş iseniz, ganimet edindiğiniz birşeyin beşte biri Allah'a, peygambere, yakınlarına, yetimlere, yoksullara ve yolda kalmışlara aittir. Ve bilin ki, Allah, her şeye kâdirdir.’** Allah sana merhamet etsin! Ayette geçen ganimetten mak-sat, bir kimsenin elde ettiği kazanç ve faydadır; insanın başka bir insana verdiği önemli bir ödül, insanın aklından geçmeyen; baba ve oğul dışındaki kimselerden ulaşan mirastır; bir düşmanı ortadan kaldırarak onun malını almak

1– El-İhticac, c.2, s.238.

ve sahibi bilinmeyen kimsenin malını alarak elde edilen mal gibi...”¹

3- Zerkan bir hadiste şöyle aktarmaktadır: İmam Muhammed Cevad (a.s) şöyle buyurdu: “**Hırsızın parmakları dipten kesilir ve el ayasına dokunulmamalıdır.**”

Mu'tasım, "Bunun delili nedir?" diye sorunca şöyle dedi:

“Çünkü Resulullah (s.a.a) secdenin yüz (alın), iki elin aya-sı, iki diz ve iki ayak (ayaktaki iki büyük parmak) olmak üzere yedi uzuvla yapılması gerektiğini buyurmuştur. Dolayısıyla hırsızın eli bilekten veya dirsekten kesilecek olursa secde etmek için eli kalmaz. Ve yine Allah Teâlâ **'Secde yerleri Allah'a aittir. Allah ile birlikte bir başkasına dua etmeyin.'** buyuruyor. Allah'a ait olan bir şey de kesilmez.”

Mu'tasım, İmam (a.s)'ın getirdiği delile hayret etti ve hırsızın parmaklarının kesilip elinin geri kalan kısmının bırakılmasını emretti...²

İmam Muhammed Cevad (a.s) Kur'an-ı Kerim'in tefsirinin onun gerçek müfessirleri olan Allah Resulü (s.a.a) ve Ehl-i Beyt'inden alınması durumunda onun insanların bütün fikrî ihtiyaçlarını içerdiğine inanmaktadır. Bu konuda İmam Muhammed Bâkır (a.s)'dan şöyle nakletmiştir:

Birisi, İmam Muhammed Bâkır (a.s)'a: “Onlara Kur'an yetmez mi?” dedi. İmam (a.s): “**Kur'an'ı tefsir edecek birini bulabilirlerse neden yetmesin?**” buyurdu.

Adam: “Allah Resulü Kur'an'ı tefsir etmemiş midir?” dedi.

1– Tehzibu'l-Ahkâm, c.4, s.141.

2– Tefsir-i Ayyaşî, c.1, s.319; Biharu'l-Envar, c.50, s.5.

Bunun üzerine İmam (a.s) şöyle buyurdu: *“Tabii ki tefsir etmiştir; ama bir kişiye tefsir etmiş ve onun makamını da insanlara bildirmiştir ve o kişi Ali b. Ebu Talib’dir.”*¹

İmam Ali Nâki (a.s)’nin Kur’an-ı Kerim İle Ünsiyeti

Kur’an-ı Kerim ile Ehl-i Beyt arasındaki ilişki eğitim ve öğretim sonucu meydana gelip dış etkenlere bağlı olan ve hayatın çeşitli şartlarında güçlenip zayıflayan bir şey değildir; aksine bu, Allah-u Teâlâ’nın iradesiyle gerçekleşmiş olan, derin ve sağlam bir ilişkidir. Çünkü Allah-u Teâlâ onları her türlü çirkinlikten temizlemiş, sonra ayetlerini onların tertemiz kalplerine yerleştirmiştir. Nitekim şöyle buyurmuştur: **“Hayır, o (Kur’an) kendilerine bilgi verilmiş olanların göğüslerinde bulunan apaçık ayetlerdir. Bizim ayetlerimizi, zalimlerden başkası inkâr etmez.”**²

Harun b. Hamza’dan şöyle nakledilmiştir: İmam Cafer Sadık (a.s)’ın şöyle buyurduğunu duydum: **“‘Hayır, o (Kur’an) kendilerine bilgi verilmiş olanların göğüslerinde bulunan apaçık ayetlerdir.’ ayetinde geçen o kimseler sadece Ehl-i Beyt İmamlarıdır.”**³

Resul-i Ekrem (s.a.a) de bu gerçeğe tanıklık ederek şöyle buyurmuştur: **“O ikisi (Ehl-i Beyt ve Kur’an) hiçbir zaman birbirlerinden ayrılmazlar.”**⁴

O halde, Allah-u Teâlâ insanları doğru yola hidayet etmek için Kur’an-ı Kerim’i göndermiş, onunla birlikte masum kılavuzları, yani Allah Resulü (s.a.a) ve Ehl-i Beyt’i,

1– Usul-i Kâfî, s.250.

2– Ankebut, 49.

3– Usul-i Kâfî, c.1, s.215.

4– Bk. Ehl-i Beyt’in Kur’an-ı Kerim İle İlişkisi bölümü.

Kur’an’ın koruyucuları ve onun gerçeklerinin açıklayıcıları olarak belirtmiş ve onları izlemeyi kurtuluş kaynağı olarak karar kılmıştır.

Kıskançlık veya mal, makam ve güç karşısında kendilerini kaybetme nedeniyle kalp gözleri körelen kimseler, Kur’an-ı Kerim ile Ehl-i Beyt’in ilişkisinin derinliğini anlamaktan aciz kalmış, bazıları da bunu bilmelerine rağmen, kabul edip karşısında teslim olmaktan sakınmışlardır. Hatta bazıları bazen öyle küstahlaşmışlardır ki, Ehl-i Beyt’e uymaları gerekirken, bunun yerine Ehl-i Beyt’i kendi batıl yollarına tabi etmeye çalışmış, onların bilimlerinin feyiz kaynağından yararlanacaklarına, onlara öğretmeye kalkışmışlar; fakat çok geçmeden Ehl-i Beyt’in ilmî ve manevî makamları karşısında acizlik, zayıflık ve alçaklıkları ortaya çıkmış ve başlarını aşağı eğerek geri çekilip acizliklerini itiraf etmiş ve zulüm metotlarını değiştirmişlerdir. Abbasî halifeleri tarafından İmam Ali Hâdi (a.s)’ye karşı yapılan bu gibi küstahlıkların bir örneği şöyledir:

Muhammed b. Said şöyle nakletmektedir: İmam Muhammed Cevad (a.s)’ın şehadetinden sonra Ömer b. Murahhacî hac ziyareti için çıkmış olduğu yolculukta Medine’ye geldi. Medine halkı arasından, Resul-i Ekrem (s.a.a)’ın Ehl-i Beyt’inin düşmanlarını toplayarak onlara: **“Bu çocuğun (İmam Hâdi -a.s-) yanına verip onun eğitim ve öğretimini kendisine bırakmam ve bu çocuğu görmek için gelen rafizilerin onu görmelerine engel olmasını tembihlemem için bana Ehl-i Beyt’i sevmeyen bir ilim ehli ve edebiyatçı bulun.”** dedi.

Bunun üzerine onlar künyesi Ebu Abdullah olan, Cüneydî adıyla tanınan ve Medine halkı yanında edebiyat, anlayış ve Ehl-i Beyt’e karşı düşmanlığı ile bilinen bir kişiyi tanıttı.

tılar. Ömer b. Ferec onu getirtip ona beytülmalından sabit bir maaş bağladı. Daha sonra istediği şeyleri ona söyledi ve ona böyle bir kişiyi seçip, bu çocuk üzerinde görevlendirmesini sultanın istediğini haber verdi.

Bu olaydan sonra Cüneydî, Sarya sarayında sürekli olarak Ebu'l-Hasan (İmam Ali Hâdi) ile birlikteydi. Akşam olunca kapıyı kapatıp kilitliyor, kilidini de yanında taşıyordu. Bir süre geçti ve Şiiler İmam (a.s.)'a ulaşamaz oldular, İmam (a.s.)'ın buyruklarını duymaktan ve ona hadis sunmaktan mahrum oldular. Nihayet bir Cuma günü ben Cüneydî ile görüştim. Onu selamlayarak: “Terbiye sorumluluğunu üstlendiğin bu Haşimi çocuğun durumu nasıl?” diye sordum. Cüneydî bu sözden rahatsızlığını belirten bir halde: “Sen buna Haşimoğullarının büyüğü değil, çocuk mu diyorsun?” dedi ve sonra: “Allah aşkına söyle, Medine’de benden daha bilgili bir âlim tanıyor musun?” dedi. Ben: “Hayır.” dedim. Cüneydî: “Allah’a andolsun, ben ona Kur’an’ın bir hizbini belirtiyorum ve çok ders verdiğimi sanıyorum. Ama o, ondaki her şeyi bana açıklıyor ve ben ondan yararlanıyorum. Hâlbuki insanlar benim ona öğrettiğimi sanıyorlar; fakat Allah’a andolsun ki ben ondan öğreniyorum.”

Bu adam diyor ki: Ben Cüneydî’nin sözlerini hiç duymamış gibi üzerinde durmadım. Bir süre sonra tekrar onunla görüşerek selam verip hatırını sordum ve “Haşimî gencin durumu nasıldır?” diye sordum.

Cüneydî bana şu cevabı verdi: “Bunu sorma. Allah’a andolsun ki, o yeryüzünün en iyi insanı ve Allah’ın en iyi kuludur. Nice zamanlar eve girmek istiyor. Ben ona, dur önce bir cüz oku diyorum. O, hangi sûreyi okuyayım, diyor. Ben onun daha ulaşmadığı uzun sûreleri söylüyorum.

O, daha iyisini görmediğim bir kıraatle ve dillere destan olan Hz. Davud’un kıraatinden daha gönlü okşayan bir sesle onları okuyor.”

Daha sonra şöyle ekledi: “Bu adamın babası Irak’ta öldü. Hâlbuki kendisi Medine’de küçük bir çocuktu ve bu siyah cariyelerin arasında yetişti. Bunları nereden öğrendi?”

Ravi diyor ki: Bir süre sonra Cüneydî’nin onun imametine inandığını, hakkı tanıyıp kabul ettiğini gördüm.”¹

İmam Ali Hâdi (a.s) Camia ziyaretinde Ehl-i Beyt’i Kur’an’ın hamilleri (taşıyıcıları) ve onun açıklayıcıları olarak tanıtmıştır. Bu ziyaretin bir bölümünde şöyle geçmektedir:

“Selam olsun sizlere ey Allah’ı tanımanın yolları ve Allah’ın bereketinin odakları, hikmetinin kaynakları, sırlarının koruyucuları, kitabının muhafızları ve Peygamber’in vasi-leri ve Resulullah’ın soyu; Allah’ın rahmet ve bereketi sizin üzerinize olsun.

...Allah sizi bilerek seçmiş ve gaybının bilgisini size bahşetmiş, sırrını bilmekle sizi seçkin kılmış...

Yeryüzünde sizlerin halife olmanızı kullarına hüccet ve dine yardımcı olmanızı, sırrını koruyanlar, ilmini taşıyanlar ve hikmetinin emanetçileri, vahyin açıklayıcıları, tevhidin erkânı, yaratıklarına şahidler, kullarına nişaneler, beldesinde ışık...”²

İmam Hâdi (a.s) Ehl-i Beyt İmamlarına has olan Kur’an öğretilerine her yönden ihata ederek Kur’an-ı Kerim’in kı-

1– Mes’udî, İsbatu’l-Vasiyyet, s.222.

2– Men La Yehzuru’l-Fakih, s.610.

lavuzlukları sayesinde Cebir ve İhtiyar gibi itikadî ve fikrî sorunları halletme yollarını ve meseleleri açıklamıştır. Bu konuda İmam Ali Hâdi (a.s)'den nakledilen uzunca bir risalede Kur'an-ı Kerim'den onlarca ayete dayanarak bu konuyla ilgili şüphelerin cevabı verilmiştir.¹

Zalim yöneticiler kendilerini Allah Resulü (s.a.a)'nın halifeleri sayıp, zulüm ve haksızlıkla hüküm sürdükleri ve geceleri saraylarında günah ve ayyaşlıkla geçirdikleri bir dönemde, Ehl-i Beyt İmamları davranışlarıyla hak yolunun aydınlatıcısı ve Kur'an hakikatlerinin insanlara açıklayıcısıydılar. Geceleri Kur'an ve dua okuyarak ve namaz kılarak geçiriyorlardı. Kur'an-ı Kerim'e bu kadar ilgi göstermesi nedeniyle, gecenin karanlığında İmam (a.s)'ı zorla alıp Abbasîlerin zorba ve kan içen halifesi Mütevekkil'in yanına götürdüklerinde onun zalim düzeninden korkmakla kalmayıp aksine, halifenin haktan sapmasının karanlık ve alçak sonucunu ona hatırlatmaktadır:

Mes'udî, Muhammed b. Arefe en-Nahvi'den, o da Muberrid'den şöyle naklediyor:

Bir defasında Mütevekkil'in yanında: "İmam (a.s)'ın evinde, Şiflerinden gelen silah, yazılar ve diğer şeyler var ve sizin hükümetinize karşı saldırıya hazırlanıyorlar." diye İmam Hâdi (a.s)'yi çekıştirdiler. Mütevekkil Türklerden ve diğerlerinden oluşan bir grup askerini geceleyin İmam (a.s)'ın evine saldırarak onu gafil avlamaları için görevlendirdi.

Onlar İmam (a.s)'ı yalnız başına bir odaya çekilmiş ve karpıyı kendi üzerine kapamış bir halde buldular. Üzerinde

1– Bk. Tuhafu'l-Ukul, İmam Ali El-Hâdi'nin (a.s) hadisleri.

yünden bir elbise vardı; evinde çakıl taşları ve ince kumdan başka bir sergi yoktu. İmam (a.s), Allah'a yönelerek Kur'ân'ın mükâfat ve azapları bildiren ayetlerini mırıldanıyordu.

İmam (a.s)'ı gecenin karanlığında o hâliyle gizlice Mütevekkil'in yanına götürdüler. Mütevekkil elinde bir kadeh tutup içki içtiği halde İmam (a.s)'ı onun önüne çıkardılar.

Mütevekkil İmam (a.s)'ı görünce, onun azamet ve heybeti karşısında elinde olmaksızın ona saygı gösterip yanına oturttu. İmam (a.s)'ın evinde de söylenenlerden hiçbirini bulunmamıştı ve yine Mütevekkil'in bahane edebileceği bir şey de yoktu. Dolayısıyla, Mütevekkil elindeki şarap kadehini İmam (a.s)'a sundu. İmam (a.s) yemin ederek: "Benim etim, kanım böyle bir şeye karışmamıştır; beni muaf gör." diye buyurması üzerine Mütevekkil bundan vazgeçip: "O halde bir şiir oku! Ben şiiri seviyorum" dedi.

İmam (a.s): "Ezberimde az şiir var." buyurduysa da, Mütevekkil: "Mutlaka okuyacaksın." diye ısrar edince şu şiiri okudu:

İnsanlar korunmak için dağların tepelerine tırmandılar;

Yiğit kişilerdi, ama o tepeler fayda etmedi onlara, yenildiler.

Yüceldiler, sonra düşürüldüler; çukurlara (mezarlara) yerleştiler;

Ne de kötü yerlerdi onlara, yerleştikleri yerler (mezarlar).

Gömülüp gittiler; sonra da bir feryat eden, artlarından bağırdı;

Nerede bilezikleri, taçları, süslü iftihar edilen elbiseleri,

tahtları?

Ne oldu o nazla nimetlerle beslenen ve süslenen yüzler. Hani vaktiyle perdelerle gizlenirdi?

Kabir bu soruyu onun yerine şöyle cevaplar:

Şimdi o yüzlerde oynayıp dolaşmaktadır kurtlar.

Bu şiirlerden dolayı herkes Mütevekkil'in İmam (a.s.)'a bir zarar vereceğinden endişelendi.

Ravi şöyle demektedir: İmam Hâdî (a.s.) 'nin bu buyrukları Mütevekkil'i öylesine etkiledi ki, kendini tutamayıp şiddetle ağladı. Gözyaşlarından sakalı ıslanmıştı; o sırada mecliste bulunanlar da ağladılar. Mütevekkil şarap sofrasını toplamalarını emretti. Sonra İmam (a.s.)'a, "Ey Ebe'l-Hasan! Borcun var mı?" diye sordu. İmam (a.s.): "Evet; dört bin dinar borcum var." buyurdu. Bunun üzerine Mütevekkil, İmam (a.s.)'a dört bin dirhem vermelerini emretti ve peşinden saygıyla evine gönderdi.¹

Zalim yöneticiler Ehl-i Beyt'in halk arasında nüfuz etmesinden korkuyorlardı. Onlar Ehl-i Beyt'in güç ve nüfuzunun silah, para ve benzeri şeyler toplamaya bağlı olduğunu sanıyorlardı; hâlbuki Ehl-i Beyt'in güç kaynağı Kur'an-ı Kerim ve Allah-u Teâlâ'ya yönelmekti.

Yahya b. Herseme şöyle diyor: Mütevekkil, İmam Ali (a.s.) b. Muhammed hakkında kendisine ulaşan bir haberden dolayı, onu getirmem için beni Medine'ye gönderdi. Medine'ye ulaştığım zaman Medine halkı benzerini duymadığım bir şekilde feryat ve figan ettiler. Ben insanları yatıştırmaya çalıştım ve onun hakkında bana kötü bir emir ve-

1– El-Envarü'l-Behiyye, Şeyh Abbas Kummî, s.294.

rilmediğine dair yemin ettim. İmam (a.s.)'ın evini aradığımda birkaç tane Kur'an ve dua kitabı ve benzeri şeylerden başka bir şey bulamadım.¹

İmam Hâdî (a.s.) toplumda karşılaştığı olaylarda Kur'anî değerleri kendi değerlendirmesinin ölçüsü kılıyordu.

İmam Hasan Askerî (a.s.)'den şöyle rivayet edilmiştir: Şia fakihlerinden birinin bazı nasibilerle tartışıp onları delille mahkûm edip rezil ettiği haberi İmam (a.s.)'a ulaştı. O Şia fakihi İmam (a.s.)'ın huzuruna çıktı. İmam (a.s.)'ın meclisinin baş tarafında büyük bir yastık vardı. İmam (a.s.)'ın huzurunda Alevîlerden ve Haşimoğullarından bir grup bulunduğu halde orada oturmuştu.

İmam o Şia âlimini o yastığın üzerine oturtmak için sürekli yerinden kaldırıyordu. İmam (a.s.) o âlime ilgi gösterip onunla konuştu. İmam (a.s.)'ın bu davranışı orada bulunan eşraf tabakasına ağır geldi; fakat Alevîler İmam (a.s.)'ı kınamayacak kadar yüce gördüler. Haşimoğullarının ileri geleni ise İmam (a.s.)'a şöyle dedi: "Ey Allah Resulü (s.a.a.)'nın oğlu! Böyle sıradan bir insanı Haşimoğullarının ileri gelenleri olan Talibîlerden ve Abbasîlerden öne mi geçiriyorsun?"

Bunun üzerine İmam (a.s.) şöyle buyurdu: "*Sakın siz haklarında Allah-u Teâlâ'nın 'Kendilerine Kitaptan bir pay verilenleri, görmedin mi? Onlar aralarında hüküm vermek için Allah'ın Kitabına çağırılmışlar, sonra onlardan bir takımı dönmüşlerdir. Onlar tamamen yüz çevirenlerdir.'* buyurduğu kimselerden olmayasınız. Siz Allah'ın Kitabı'nın hakem olmasına razı mısınız?"

1– Biharu'l-Envar, c.50, s.207; Murevvicu'l-Mezheb, c.4, s.170.

Onlar: “Evet.” deyince, İmam (a.s) şöyle buyurdu:

“Allah-u Teâlâ şöyle buyurmuyor mu: ‘Ey inananlar, size: “Meclislerde yer açın” dediği zaman yer açın ki Allah da size genişlik versin.’ Nihayet buyuruyor ki: ‘Allah sizden inananları ve kendilerine ilim verilenleri derecelerle yükseltsin.’ Allah-u Teâlâ ancak âlim olan bir müminin, âlim olmayan müminden üstün tutulmasına razı olur. Nitekim müminin de ancak mümin olmayandan üstün tutulmasını ister. Söyleyin bakalım, acaba Allah-u Teâlâ müminleri ve âlimleri mi derecelerle yükselttiğini buyurmuştur, yoksa soyu üstün olanları mı? Allah-u Teâlâ şöyle buyurmuyor mu: ‘Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu?’ O halde, Allah-u Teâlâ’nın takdir ettiği üstünlük nedeniyle benim bu âlime saygı göstermemi niçin kabul etmiyorsunuz. Bu Şii âlimin Allah-u Teâlâ’nın ona öğrettiği delillerle falan nasibi (Ehl-i Beyt düşmanı) adamı yenilgiye uğratması, her türlü soy üstünlüğünden daha değerlidir.”¹

İmam Hasan Askerî (a.s)’nin Kur’an-ı Kerim İle Ünsiyeti

Daha önce de değindiğimiz gibi, tertemiz Ehl-i Beyt İmamlarının Kur’an-ı Kerim ile ünsiyetinin onların tertemiz varlıklarının özünün, Kur’an-ı Kerim’in hakikatiyle temas ve irtibatından kaynaklanmaktadır. Bu hakikat levhi mahfuzda yer almış ve tertemiz kişilerden başka kimse ona dokunamaz. Ehl-i Beyt İmamları, çocukluklarının başından beri Kur’an-ı Kerim ile birliktedirler. Kur’an-ı Kerim’in yönlendirdiği şeye yönelmiş, Kur’an-ı Kerim’in sakındırdığı şeyden sakınmışlardır.

Kur’an-ı Kerim’i; içinde her türlü meyve ağacı bulunan,

1– El-İhticac, c.2, s.455.

insan ruhunun beslenmesi için gerekli çeşitli manevî meyveleri olan büyük bir bahçeye benzetirsek; Ehl-i Beyt İmamlarının, bu bahçenin bahçıvanı ve koruyucuları olduklarını bilmemiz gerekir. Bu bahçenin ağaçları, onların sürekli bakım ve gözetimi nedeniyle sürekli yemyeşil kalıp, afetlerin vereceği zarardan güvendedirler.

Onların Kur’an’dan kaynaklanan ve Kur’an’a dönen açık buyrukları ve amelleri sayesinde, insanların Kur’an-ı Kerim’in ahkâm ve öğretilerini tanımaları mümkün olmuştur. Aksi takdirde, bu ahkâm ve öğretiler bir takım kuru kavramlara ve içeriksiz adetlere dönüşür; insan toplumlarını ihya etme; onları kemal, nur ve saadete yönlendirme konusunda temel olma rolünü kaybederdi.

İmam Hasan Askerî (a.s) takipçilerine Kur’an-ı Kerim okumaya önem vermelerini ve onu gözetmelerini tavsiye ediyordu. İmam (a.s)’ın ashabının ileri gelenlerinden birine yazmış olduğu bir mektupta şöyle geçmektedir:

“Ey yüce adam ve güvendiğim kişi Ebu’l-Hasan Ali b. Hüseyin el-Kummî! Allah seni razı olduğu şeylere muvaffak etsin ve kendi rahmetiyle senin soyundan salih evlatlar versin. Sana ilahî takvâyı, namaz kılmayı ve zekât vermeyi tavsiye ediyorum; çünkü zekât vermeyenlerden namaz kabul edilmez.

Ve yine sana diğerlerinin hatasını affetmeyi, öfkeni yutmayı, sıla-i rahim yapmayı, kardeşlerinle yardımlaşmayı, zorluk ve rahatlıklarda onların ihtiyaçlarını gidermek için çaba harcamayı, cehalet karşısında sabırlı olmayı, dini anlamak için çaba harcamayı, işlerde sakınmayı ve Kur’an’ı gözetmeyi (Kur’an ile irtibat kurmayı), güzel ahlâkı, iyiliği emredip, kötülükten sakındırmayı ve bütün çirkinliklerden uzak durmayı tavsiye ediyorum. Allah Teâlâ

şöyle buyurmuştur: **‘Onların aralarındaki gizli konuşmaların çoğunda hayır yoktur. Yalnız sadaka yahut iyilik, ya da insanların arasını düzeltmeyi emreden(in konuşması) hariç.’** Ve sana bütün günahlardan sakınmayı tavsiye ediyorum. Gece namazı kıl. Çünkü Allah Resulü (s.a.a) İmam Ali (a.s)’ye tavsiye ederek üç defa şöyle buyurdu: Gece namazı kıl. Gece namazını hafife alan bizden değildir. Sen benim tavsiyeme uy ve Şiilerime de ona uymalarını emret.”¹

Diğer bir tavsiyesinde Şiilerine şöyle buyurmaktadır:

“Sizlere Allah’tan korkmayı, dininiz hususunda veralı (şüpheli şeylerden kaçınan) olmayı, Allah için çaba göstermeyi, doğru konuşmayı, size güvenip yanınızda emanet bırakan kimseye ister iyi olsun, ister kötü, emanetini iade etmeyi, secdeleri uzatmayı ve iyi komşuluk yapmayı tavsiye ediyorum; işte Muhammed salla’llâhu aleyhi ve alih bunlarla gönderilmiştir. Onların (Ehl-i sünnet’in) namazlarına katılın, cenaze merasimlerine katılın, hastalarını ziyaret edin, haklarını ödeyin.

Sizden biri, dininde veralı, doğru konuşan, emaneti sahibine veren ve halka karşı güzel ahlâklı olduğunda "Bu Şiidir." denilir. Bu ise bizi hoşnut eder. Allah’tan korkun, bizlere süs olun, utanç vesilesi olmayın. Muhabbetleri bize doğru çekin; her çeşit kötülüğü bizden uzaklaştırın. Çünkü biz, hakkımızda söylenen her iyiliğin ehliyiz ve hakkımızda söylenen her kötülükten uzağız. Allah’ın kitabında, bizim hakkımız, Hz. Resulullah (s.a.a)’a yakınlığımız ve Allah tarafından da tertemiz (masum) kılındığımız açıklanmıştır. Bizden başka, hak olarak hiç kimse bu makamı iddia ede-

1– İbn Babeveyh, El-İmamet-u ve’t-Tabsire, s.163.

mez.

Allah’ı ve ölümü çok anın. Kur’an’ı çok tilavet edin. Peygamber salla’llâhu aleyhi ve alih’e çok salâvat getirin. Çünkü Peygamber’e salâvat getirmenin on hasenesi (seva-bı) vardır. Size yaptığım tavsiyeleri unutmayın. Selamımı size ileterek sizi Allah’a emanet ediyorum.”

İmam Hasan Askerî (a.s) de diğer Ehl-i Beyt İmamları gibi Kur’an-ı Kerim’in hakikat ve öğretilerini açıklamak, bazıları tarafından bilinçli veya bilinçsiz olarak söz konusu edilen soruları cevaplamak konusunda hiçbir çalışmadan çekinmiyordu. İmam (a.s) hatta, daha şüphe toplumunda söz konusu olup bir grubun aklını karıştırmadan önce ona karşı mantıkla mücadele etmeye ve yayılmadan onu ortadan kaldırmaya çalışıyordu.

Ebu’l-Kasım El-Kufî “Et-Tebdil” adlı eserinde şöyle demektedir: Kendi döneminde Iraklı -materyalist- filozofu olan İshak El-Kindî, zannınca Kur’an’daki çelişkiler hakkında bir kitap yazmaya koyuldu. Zamanının tümünü bu kitaba harcıyordu.

Bir gün öğrencilerinden birisi İmam Hasan Askerî (a.s) 'nin huzuruna gitmişti. İmam (a.s) ona şöyle dedi: *"Aranızda üstadınızın giriştiği bu beyhude çabadan vazgeçirtebilecek akıllı birisi yok mu?"* O da: *"Biz onun öğrencileriyiz, bu veya diğer işlerde ona nasıl itiraz edebiliriz ki?"* dedi. İmam (a.s): *"Sana söyleyeceğim şeyi ona ulaştırarak mısın?"* buyurdu. Olumlu yanıt alınca şöyle buyurdu:

"Onun yanına git ve onunla dostluk kur, arkadaşlık et ve ona, yapmak istediği bütün işlerde yardım et. Onunla arkadaş olduktan sonra da: "Bir sorum var, sorabilir miyim?" de. O soru sormana izin verecek, o zaman de ki:

"Bizzat Kur'ân'ı söyleyen senin yanına gelse, sözünden maksadının, senin zannettiğinden başka bir mana olduğunu söyleyebilir mi?" O zaman sana: "Olabilir." diye cevap verecektir. Çünkü Kindî hak kendisine ulaşacak olursa onu anlayacak bir kişidir. Olumlu cevap verdiğinde de ki: "Kur'ân'ın maksadının senin söylediğin şey olduğuna nasıl yakîn ettin? Kur'ân'ı söyleyen belki de senin ulaştığından başka bir şeyi kastetmiş olabilir ve sen kelime ve deyimleri onun kastı dışındaki bir şeyde kullanıyor olabilirsin!"

Adam İshak Kindî'nin yanına gitti ve İmam (a.s) 'ın buyurduğu gibi ona şefkat gösterdi ve sonunda İmam (a.s)'ın mesajını soru kalıbında ona sordu. Kindî soruyu tekrarlamasını istedi. Soruyu tekrarlayınca düşünceye daldı ve neticede onu lügat ve mantık açısından olumlu buldu.

Kindî, öğrencisine yemin ettirerek: "Bu soruyu sormak nereden aklına geldi." diye sordu. O da: "Öylesine aklıma geldi, sordum." dedi. Kindî: "Senin gibi birinin aklına böyle bir sorunun gelmesi mümkün değil." diye karşı çıktı ve: "Söyle bu soruyu nereden getirdin?" diye üsteledi. Öğrenci: "Ebu Muhammed (İmam Hasan Askerî a.s) bana böyle emretti." dedi. Kindî: "Şimdi doğruyu söyledin, böyle bir sorunun o sülaleden başkasından olması mümkün değil." dedi ve yazdığı şeyleri ateşe atarak yaktı.¹

İmam Hasan Askerî (a.s)'den Kur'an-ı Kerim ayetlerinin tefsiri, özellikle Kur'an'ın ilk birkaç cüzü hakkında çok miktarda eserler nakledilmiştir. Bunlar İmam Hasan Askerî (a.s)'nin tefsiri diye meşhurdur. Bu da İmam (a.s)'ın Kur'an öğretilerinin yayılmasına önem verdiğini ortaya koymaktadır.

1– Menakib, İbn Şehraşub, c.4, s.25.

İmam Mehdi (a.f)'nin Kur'an-ı Kerim İle Ünsiyeti

İmam Mehdi (a.f) Allah-u Teâlâ'nın son vasisi olup, Kur'an hükümlerinin unutulduktan sonra tekrar ihyâ olması ve onun dünyanın dört bir yanında hâkim olması için kıyam edecek, Kur'an-ı Kerim ve diğer ilahî kitapların müjdellediği salih kulların hükümetini kuracak, böylece kıyamet gününde dünyada adaleti hâkim kılacaktır.

İmam Mehdi (a.f) büyük gaybet döneminde genel sefirleri vesilesiyle hak yolu yolcularını hidayet edip, onlara fikrî ve manevî açıdan yardımda bulunma görevini üstlenmiştir. Hatta teuh, düşünce ve davranış temizliğinde Allah'ın veli kullarına has olan makama ulaşan özel yarenlerinden bir grubu gaybet döneminde doğrudan ondan yararlanmaktadırlar.

İmam Mehdi (a.f)'nin Kur'an-ı Kerim ile irtibat ve ünsiyetini onun hakkında rivayet edilen ziyaretin bazı bölümlerinden anlayabiliriz. Örneğin bu ziyaret dualarından birinde şöyle geçmiştir:

Bizim vasıtamızla Allah-u Teâlâ'ya ve bize yönelmek istediğinizde Allah-u Teâlâ'nın buyurduğu gibi şöyle deyin:

"*Selam olsun Âl-i Yasin'e (Hz. Muhammed'in Ehl-i Beyt'ine); selam olsun sana ey Allah'ın davetçisi ve ayetlerinin mazharı (Hz. Mehdi); selam olsun sana ey Allah'ın rahmet kapısı ve O'nun dininin koruyucusu; selam olsun sana ey Allah'ın halifesi ve hakkın yardımcısı; selam olsun sana ey Allah'ın hücceti ve iradesinin (rızasının) kılavuzu. Selam olsun sana ey Allah'ın kitabını okuyan ve onu açıklayan; selam olsun sana gece ve gündüz saatlerinde; selam olsun sana ey Allah'ın yeryüzündeki son hücceti; selam olsun sana ey Allah'ın ruhlar âleminde kullardan aldığı ve*

sağlamlaştırdığı ahdi; selam olsun sana ey Allah'ın kefil olduğu vaadi. Selam olsun sana ey dikilmiş bayrak, bağışlanmış ilim, halkın sığınağı, Allah'ın geniş rahmeti ve keşin olan vaadi.

Selam olsun sana oturduğunda, selam olsun sana kalktığında, selam olsun sana (Kur'an) okuyup açıkladığında, namaz kılıp kunut tuttuğunda, rükû ve secde ettiğinde; selam olsun sana "la ilâhe illallah ve Allah-u Ekber" dediğinde, selam olsun sana, hamd ettiğinde ve mağfiret dilediğinde; selam olsun sana sabahladığında ve akşamladığında; selam olsun sana gecenin karanlığında ve gündüzün aydınlığında.

Selam olsun sana ey güven kaynağı İmam; selam olsun sana her halinde ey ümit kaynağı olan öncü."¹

Özel sefirlerden olan Amrî vesilesiyle nakledilen gaybet dönemine has olan bir duada şu cümleler geçmektedir:

*"Allah'ım! Velin vesilesiyle Kur'an'ı ihyâ et ve o yüce kişinin, içinde karanlık olmayan nurunu sürekli bize göster. Onun vesilesiyle ölü kalpleri dirilt, yanık kalplere şifa ver, çeşitli düşünceleri hak üzerinde topla ve cezaları uygula!"*²

Bu duanın bazı bölümlerinde geçtiği gibi, İmam Mehdi (a.f) Kur'an-ı Kerim'i ihyâ edecek olan kişidir. Kur'an-ı Kerim öğretilerinin tüm boyutlarıyla ihyâ edilmesi ve hükümlerinin dünyanın dört bir yanında hâkimiyeti yalnız İmam Mehdi (a.f)'nin mübarek elleriyle gerçekleşecektir.

1– El-İhticac, c.2, s.494.

2– Şeyh Saduk, Kemalu'd-Din ve Temamu'n-Nimet, s.514.

İmam Muhammed Bâkır (a.s)'dan nakledilen bir rivayete göre, İmam Mehdi (a.f) zuhur ettikten sonra Ka'be'nin yanbaşıda kendini tanıtmak için okuduğu ilk hutbede kendisinin Kur'an-ı Kerim ile irtibat ve ilişkisine değinecektir.

Cabir el-Cu'fî'nin İmam Muhammed Bâkır (a.s)'dan naklettiği bir hadiste şöyle geçmektedir:

*"Sonra Kâim (Hz. Mehdi -a.f-) rükünle makam arasında durup namaz kılacak ve veziri de yanında olduğu halde namazı bitirecek; sonra şöyle buyuracak: ...Bir kimse Muhammed'i vesile kılarak bize hüccet getirecek olursa, ben insanlardan Muhammed'e daha layığım; her kim peygamberleri vesile kılarak bize delil getirmek isterse, ben insanlardan peygamberlere daha layığım. Her kim de Allah'ın Kitabı vesilesiyle bize delil getirmek isterse, biz insanlardan Allah'ın Kitabına daha layığız."*¹

Diğer bir hutbede Kur'an-ı Kerim'e sarılmayı, programının ana konularından biri olarak belirtmektedir.

İmam Muhammed Bâkır (a.s) şöyle buyurmaktadır:

"Sonra Mehdi Mekke'de yatsı namazı sırasında elinde Allah Resulü'nün (s.a.a) sancağı, gömleği, kılıcı, nur ve beyan nişaneleri olduğu halde zuhur edecek. Yatsı namazını kıldıktan sonra yüksek bir sesle şöyle seslenecek: Ey insanlar! Ben size Allah'ı ve onun huzurunda durduğunuzu hatırlatıyorum. Allah-u Teâlâ hücceti tamamlamış, Kitabı nazil etmiş ve O'na ortak koşmamanızı, Allah ve Resulü'ne itaat etmeye riayet etmenizi, Kur'an'ın dirilttiğini diriltmenizi ve Kur'an'ın öldürdüğünü ise öldürmenizi, hidayet

1– Tefsir-i Ayyaşî, c.1, s.64.

ve takvâ yarenleri olmanızı emretmiştir. Çünkü dünyanın fânî olup, zevale uğraması yaklaşmış ve veda ilânında bulunmuştur. Ben sizi Allah ve Resulü'ne, Allah'ın kitabına uymaya, batılı öldürmeye ve Allah'ın sünnet ve kanunlarını diriltmeye davet ediyorum.”¹

İmam Mehdi (a.f) zuhur ettikten sonra geniş ve kapsamlı bir şekilde Kur'an-ı Kerim'i Allah Resulü'nün (s.a.a) emrettiği şekilde öğretecektir.

İmam Muhammed Bâkır (a.s) şöyle buyurmuştur: “Âl-i Muhammed'in Kâim'i kıyam ettiği zaman, Kur'an'ı nazil olduğu şekilde insanlara öğretenler için bir takım çadırlar kurulacaktır ve Kur'an'ın şimdiki yazılımla farklı olduğu için bugün Kur'an'ı ezberleyenlere zor olacaktır.”²

Kur'an-ı Kerim'de böyle bir günün geleceği açık bir şekilde insanlara müjde verilmiştir.

Kur'an-ı Kerim'de, sonunda hak ve İslam dininin yeryüzüne hâkim olacağını apaçık bildiren birçok ayet vardır:

“Ağzlarıyla Allah'ın nurunu söndürmek istiyorlar. Oysa kâfirler hoşlanmasa da Allah, nurunu tamamlayacaktır. O, Elçisini, hidâyet ve hak din ile gönderdi ki müşrikler hoşlanmasa da onu, bütün dinlere üstün getirsin.”³

“Andolsun Tevrât'tan sonra Zebûr'da da: "Arza mutlaka

1– Kitabu'l-Fiten, s.213.

2– El-İrşad, c.2, s.386. Bu hadis, Kur'an-ı Kerim sûrelerinin sırası, herkes tarafından bilindiği gibi tevkifî değildir. Hatta ayetlerin sırasında bile bazen sahabenin görüşüne uyulduğunu ve dolaşısıyla; Kur'an-ı Kerim'deki ayetlerin şimdiki sıralanması onların gerçek sırasını göstermediğini anlatmaktadır.

3– Saff, 8–9.

iyi kullarım vâris olacak. (bu yer onların eline geçecek)” diye yazmıştık.”¹

“Biz de yeryüzünde zaafa uğratılanlara lütfedip onları önderler yapmayı ve onları mirasçılar kılmayı irade ettik.”²

Bu ayetler, Resul-i Ekrem (s.a.a) ve Ehl-i Beyt İmamlarının hadislerindeki tefsire göre Hz. Mehdi (a.f)'nin eliyle dinin hâkimiyetini ve din öğretilerinin tüm dünyaya yayılacağını müjdelemektedirler.

1– Enbiya, 10,5

2– Kasas, 5.

ONUNCU BÖLÜM

EHL-İ BEYT'İN KUR'AN-I KERİM'E İSTİNAD ETMELERİ

İslamî davetin temelinin, düşünce ve akletme üzerine atılması ve Kur'an-ı Kerim'in ilmin önemini vurgulaması gibi iç etkenler ve İslam topraklarının coğrafyasının genişlemesi ve Müslümanların yeni kültür ve düşüncelerle tanışması gibi dış etkenler, Müslümanlar arasında çeşitli kalamî, fikhî ve tefsirî meselelerin çıkmasına ve görüş farklılıkları nedeniyle, bu alanların her birinde farklı grupların oluşmasına sebep olmuştur.

Ama ne yazık ki, Hariciler, Cebriye, Mufavvaza, Müşebbihe ve Mürcie gibi grupların önderlerinin düşünce esasları, genellikle Kur'an ve sünnetten yapılan yanlış tefsirlere dayanıp çeşitli sapmalara sahiplerdi. Diğer taraftan, halifelerin ve hâkim güçlerin uzun yıllar boyunca Peygamber Efendimiz (s.a.a)'in hadislerinin yazılmasını engellemeleri ve onların, bir şekilde hükümetlerine resmiyet kazandıran bazı sapık akımları savunmaları, din usul ve temellerinin ve onun gerçek öğretilerinin değiştirilip saptırılmasına ve bilinçsiz bir grupların bu düşüncelere eğilim göstermelerine neden olmuştur.

Ehl-i Beyt, böyle bir ortamda Kur'an-ı Kerim'e göre İslam dininin doğru öğreti ve temel ilkelerini açıklayıp çeşitli fikrî ve itikadî soru ve şüpheleri cevaplayarak hakiki İslamî düşünceyi tahrif ve değiştirme tehlikesinden korumayı

ve Kur'an-ı Kerim'i izlemenin apaçık yolunu gözler önüne sermeyi başarmıştır.

Ehl-i Beyt bir taraftan Kur'an-ı Kerim'e dayanarak pratikte din öğretilerinde Kur'an-ı Kerim'in başvuru kaynağı olduğunu vurgulayıp, Kur'an-ı Kerim'den yararlanmanın usul ve ilkelerini Müslümanlara öğretirken, diğer taraftan, normal ilimlerle ulaşılması imkânsız olan Kur'an-ı Kerim'in hakikatlerini açıklığa kavuşturarak kendilerinin gaybî öğreti ve bilimlerin kaynağı ile bağlantılarını, Kur'an'ın zahir ve batınından haberdar olduklarını ve sonuç olarak Kur'an-ı Kerim'i anlamak için Ehl-i Beyt'e sarılma ve müracaat etmenin gerekliliğini herkese anlatıyorlardı.

Ehl-i Beyt'in Kur'an-ı Kerim'e istinad etmesi ve onunla delil getirmesi; hücceti, özellikle Resul-i Ekrem (s.a.a)'den sonra Masum Ehl-i Beyt İmamlarının imametine inanmayıp çeşitli fikrî ve amelî sapmalara uğrayan kimseler için tamamlayıp İslam toplumunda batıl yönelişlerin sahiplerini etkisiz hale getirmiştir. Ehl-i Beyt, Kur'an-ı Kerim'den apaçık deliller sunarak, insanların Kur'an-ı Kerim ve Ehl-i Beyt'ten ayrılması sonucunda meydana gelmiş olan çeşitli kalamî ve fikhî mezhep ve yönelişlerin doğru olmadığını onlara gösteriyorlardı ve bu da onların düşüncelerinin etki alanının daralmasına neden oluyordu. Hatta hâkim gücün desteği gibi etkenlerden dolayı varlıklarını sürdüren yönelişler de kendi ilke ve metotlarında düzeltmeler yaparak bir takım sapmalarını bırakmaya mecbur olmuşlardır.

Örnekler bölümünde Ehl-i Beyt'in kalamî ve fikhî konularda ve diğer öğretilerde Kur'an-ı Kerim'e istinad etmeleri ve onunla delil getirmelerine değineceğiz. Bunları incelemek, Ehl-i Beyt'in Kur'an-ı Kerim öğretilerini koruyup yayma ve onun manevî tahrife uğramasını önlemek konu-

sundaki rolünü açıklığa kavuşturabilir.

Ehl-i Beyt'in Kelamî Konularda Kur'an'a İstinad Etme- lerinden Örnekler

Tevhid İnancının Fitrî Oluşu

İnsanın yaratılışı, onun gayb âlemine eğilimi esası üzerine kurulmuştur. Bu fitrî eğilim, insanın diğer zatî eğilimleri gibi bazı kişilerde bir takım etkenler nedeniyle zayıflayabilir; ancak buna rağmen her zaman insanın içinde vardır ve ortaya çıkması için gerekli şartlar oluşursa ortaya çıkar. Dolayısıyla, Allah'ı tanımanın en iyi yollarından biri insanı, içindeki bu zatî eğilime yönlendirmektir. Bu nedenle, tarih boyunca insanların çoğu Allah'ın varlığının özünü kabul etmiş Allah'ı tanımışlardır; sadece Allah'ın sıfat ve özelliklerinde ihtilaf etmişlerdir. O halde, Allah tarafından gönderilen peygamberler insanları tek olan Allah'a davet etmekle, insanların bu konudaki hatalarını, yani, tüm kusur ve eksikliklerden münezzeh olan Allah-u Teâlâ yerine putlara ibadet etme yönündeki yanlışlıklarını düzeltmeye çalışmışlardır.

İmam Hasan Askerî (a.s) Allah-u Teâlâ'nın, "Bismillahirrahmanirrahim" ayeti hakkında Emirü'l-Müminin İmam Ali (a.s)'den naklettiği bir hadiste şöyle geçmektedir: Birisi İmam Ali (a.s)'ye, "«Allah» kelimesinin tefsiri nedir?" diye sordu. İmam (a.s), "*Yaratılan her varlığın muhtaç ve sıkıntı içerisinde olduğu, Allah'tan başka her şeyden ümit kestiği ve Allah dışında tüm vesilelerin kesildiği anda insanın yöneldiği kişidir. Çünkü bu dünyada kendini büyük tasarlayıp liderlik iddiasında bulunan herkes, her ne kadar zengin olsa ve diğerleri ona muhtaç olsalar da, yine de kendileri muhtaçtırlar. O büyük ve*

*zengin kişinin bile bertaraf edemeyeceği ihtiyaçlar vardır ve yine o kişinin de kendisinin elde edemeyeceği istek ve hacetleri vardır. Dolayısıyla, muhtaç olduğu zaman Allah-u Teâlâ'ya yönelir. Allah onun işini yoluna koyduğu zaman tekrar Allah'tan başkasına tapmaya devam eder. Allah-u Teâlâ'nın şöyle buyurduğunu duymadınız mı: 'De ki: "Düşündünüz mü kendinizi hiç? Size Allah'ın azâbı gelse, ya da o (Duruşma) sâ'at(i) gelse, Allah'tan başkasına mı yalvarırsınız? Doğru (sözlü) iseniz (söyleyin). Hayır, yalnız O'na yalvarırsınız; O da dilerse (kaldırmasını) istediğiniz belâyı kaldırır ve o zaman ortak koştuğunuz şeyleri unutursunuz.'"*¹

Allah Teâlâ'nın Teşbih ve Tecsimden (Cisimlendirmek) Münezzeh Oluşu

Gaby âlemi ile ilgili yüce hakikatler madde âleminde alınan kelimelerle açıklandığı zaman, zihnin o kelimelerin maddî örnekleriyle ünsiyeti nedeniyle o hakikatleri kavrama konusunda bir takım sorunlar doğurabilir. İşte bu nedenle gayb âleminin özellikleri konusunda genel çerçeve ve usulü hatırlatılarak bu gibi yanlışların önlenmesi gerekmektedir. Ehl-i Beyt (a.s) bu usulleri hatırlatarak, Allah-u Teâlâ'nın sıfatları konusunda bazı şüphe ve soruları yanıtlamışlardır.

Muhammed b. Müslim şöyle demektedir: İmam Muhammed Bâkır (a.s)'a, "*(Rabbın ona) Dedi ki: "Ey İblis, iki elimle yarattığıma secde etmekten seni alıkoyan nedir?"*" (Sad, 75) ayetinin anlamını sordum. İmam (a.s) şöyle buyurdu: "*Arapçada el, güç ve nimet anlamındadır. Allah-u*

1– Et-Tevhid, 230.

Teâlâ şöyle buyurmuştur: **“Onların dediklerine sabret de eller sahibi (güçlü) kulumuz Dâvûd'u an.”** (Sad, 17) Ve yine: **“Biz göğü elimizle (kudretimizle) bina ettik.”** (Zariyât, 47), yine, **“Onları kendinden bir ruh ile teyit¹ etmiştir.”** (Mücadele, 22) Yani onlara güç ve kuvvet verdi. -Arapçada- ‘Falancanın benim yanımda çok elleri var’ dendiği zaman, ‘nimet ve ihsanları var’ ve ‘onun benim yanımda beyaz bir eli var’ dendiğinde ‘bir nimeti var’ denilmek istenmektedir.”²

Maşrikî, İmam Rıza (a.s)’dan şöyle duyduğunu rivayet etmektedir: **‘Aksine, Allah’ın her iki eli de açıktır.’** Ben iki elimle İmam (a.s)’ın iki eline işaret ederek “İki el böyle midir?” diye sordum. İmam (a.s): **“Hayır.”** buyurdu; **“Allah-u Teâlâ böyle olacak olsaydı (yaratıcı değil) yaratılmış olurdu.”**³

Şirki Reddetmek

Kur’an-ı Kerim’in inanç ilkelerine delil getirme metodu, herkes tarafından anlaşılabilir olmasıyla birlikte, güçlü bir felsefî delil sağlamlığına da sahipti. Elbette bu gerçek, Kur’an’ın delillerinin, Kur’an ehli olan kimseler tarafından tefsir edilmesi durumunda güzel bir şekilde anlaşılmaktadır.

Hişam b. Hakem şöyle demektedir: İmam Cafer Sadık (a.s)’a: **“Allah-u Teâlâ’nın bir olduğunun delili nedir?”** di-

1– Teyid, “el sahibi”, yani güç ve kuvvet sahibi anlamındadır. Ve bu da “yed=el” kelimesinin Kur’an-ı Kerim’de güç ve kuvvet anlamında kullanıldığının delilidir.

2– Tevhid, s.153.

3– Meani’l-Ahbar, s.18.

ye sordum. İmam (a.s) şöyle buyurdu: **“Âlemin sürekli tedbir edilişi ve Allah’ın yaratışının kâmil oluşu. Nitekim Allah-u Teâlâ şöyle buyurmaktadır: ‘Eğer yerde, gökte Allah’tan başka tanrılar olsaydı, ikisi de (yer de, gök de) bozulup gitmişti.’** (Enbiya, 22) Allah-u Teâlâ iki ilaha inanıp iki ilaha tapanları reddederek şöyle buyurmuştur: **‘Allah çocuk edinmemiştir. O’nunla beraber hiçbir tanrı yoktur. Öyle olsaydı her tanrı, kendi yarattığını götürürdü ve onlardan biri diğerine üstün gelmeye çalışırdı.’** (Mü’minun, 91) buyurmuştur ki: **“Eğer sizin sandığınız gibi iki ilah olsaydı, bu ikisi ihtilaf ederlerdi. Biri yaratır, diğeri yaratmazdı; biri irade eder, diğeri etmezdi ve her biri diğerine üstün gelmeye çalışırdı. Biri insan yaratmak istediğinde diğeri hayvan yaratmayı isterdi. Bir şeyin aynı anda hem insan ve hem de hayvan olması gerekirdi. Hâl-buki böyle bir şey olmaz. Çünkü böyle bir şey batıldır. O halde tedbir ve yaratma birine hastır. Bir programın olması, onun devam etmesi ve programlar arasındaki uyum, yaratanın bir tek varlık olduğunu göstermektedir. Allah-u Teâlâ’nın buyruğu işte budur: ‘Allah çocuk edinmemiştir.’ ‘Onlardan biri diğerine üstün gelmeye çalışırdı.’”**¹

Allah-u Teâlâ’nın İlmi

Kelam ilminde, Allah-u Teâlâ’nın ilmi hakkında çeşitli konular işlenmiştir. Örneğin: Allah-u Teâlâ’nın ilminin mümkün olmayan senetleri kapsamı ve Allah-u Teâlâ’nın ayrıntılara olan ilminin nasıl olduğu gibi konular söz konusu olmuştur. Ehl-i Beyt Kur’an-ı Kerim ayetleri ışığında bu alanların tümünde kılavuzluk etmiştir.

1– Ali b. İbrahim El-Kummî, Tefsir-i Kummî, c.1, s.93.

Feth b. Yezid el-Curcanî şöyle yazmaktadır: Mekke'den Horasan'a dönerken İmam (a.s)'ı Irak'a doğru hareket halindeyken gördüm. "Fedanız olayım! Bir mesele kaldı." diye arz ettim. İmam (a.s): "Söyle." buyurunca şöyle sordum: "Allah-u Teâlâ, varolmayan bir şey eğer var olsaydı o şeyin nasıl olacağını bilir mi?" Bunun üzerine İmam (a.s) şöyle buyurdu: "...*Sen zor sorular soruyorsun. Allah-u Teâlâ'nın şöyle buyurduğunu duymadın mı: 'Eğer yerde, gökte Allah'tan başka tanrılar olsaydı, ikisi de (yer de, gök de) bozulup gitmişti.'* (âlemin sistemi bozulurdu.) Ve yine: '*Ve onlardan biri diğerine üstün gelmeye çalışırdı.*' Ve Allah-u Teâlâ cehennem ehlinin dilinden şöyle nakletmektedir: '*Rabbimiz, bizi çıkar, (önce) yaptığımızdan başkasını yapalım?*' (Fâtır, 37) Ve buyuruyor ki: '*Geri gönderilselerdi yine men'olundukları şeyi yapmaya dönerlerdi*' (En'am, 28) Dolayısıyla, Allah-u Teâlâ, varolmayan bir şey eğer, var olacak olsaydı, o şeyin nasıl olacağını bilir."¹

Allah'ı Görmek

Eşaire, Mücesseme, Gulat ve Ehl-i Hadis (Selefiler) gibi bazı kelâm fırkaları '*Yüzler var ki o gün (kıyamet günü) ışıltı ışıltı parlar, Rabbine bakar.*' (Kıyamet, 22–23) ayetinin zahirine dayanarak, Allah-u Teâlâ'nın kıyamet günü insanların gözüne görüneceğine ve insanların başlarındaki gözlerle ona bakabileceklerine inanmaktadırlar.

Ehl-i Beyt, bu ayet hakkında, açık ve delile dayalı bir tavır takınan, apaçık bir tefsir sunarak, Allah'ı görme düşüncesi karşısında direnmiş ve bu ayete dayanarak kıyamet günün-

1– Şeyh Saduk, Tevhid, s.63.

de Allah-u Teâlâ'nın görüneceğine inananların şüphelerine cevap vererek onu reddetmiştir.

İmam Ali (a.s): '*Yüzler var ki o gün (kıyamet günü) ışıltı ışıltı parlar, Rabbine bakar.*' ayetinin tefsiri hakkında şöyle buyurmuştur: "*Allah'a bakmaktan maksat, Allah-u Teâlâ'nın mükâfatına bakmak ve onu ümit etmektir.*"

İmam (a.s) bazı tartışmacılarla yaptığı münazaralarda '*Rabbine bakar*' ayetinin anlamını açıklayıp, ayette geçen "bakmak"tan maksadın, baştaki gözle, hislere dayalı bir bakış olmadığını anlatmak için Kur'an-ı Kerim'den yararlanarak şöyle buyurmuştur: "*Allah-u Teâlâ'nın şu buyruğunu duymadınız mı: 'Bakalım, dedi, doğru mu söyledin, yoksa yalancılardan mısın?' (Neml, 27) ('Bakalım' sözünden maksat şudur:) Yani gönderilen elçilerin dönmesini bekleyelim.*"¹

Bu ayet Belkıs ile Hz. Süleyman (a.s)'ın kıssası ile ilgilidir. Belkıs, Hz. Süleyman (a.s)'ı denemek için ona hediyeler gönderdiği zaman sarayın ileri gelenlerine dedi ki: "Süleyman karşısında nasıl bir tutum sergilememiz gerektiğini bilmek için elçilerimizin nasıl ve nelerle döneceklerini bekleyelim."

Dolayısıyla, Neml Sûresi'nde geçen "Nazire" kelimesi görmek anlamında olamaz; çünkü ayet görme anlamını bildirmemektedir.²

1– Tabersî, Fazl b. Hasan, El-İhticac, c.1, s.249.

2– İmam Rıza (a.s) '*Yüzler var ki o gün (kıyamet günü) ışıltı ışıltı parlar, Rabbine bakar.*' ayetinin tefsirinde şöyle buyurmaktadır: "*Yüzler o gün ışıltı ışıltı parlayacak ve Allah'ın sevap ve mükâfatın bekleyecekler.*" Feyz-i Kaşanî, Muhammed b.

İmam Rıza (a.s.)'ya **“Gördüğünü kalbi yalanlamadı.”** ayetinin anlamı soruldu. (Soruyu soran kişi, görmekten maksadın Allah'ı görmek olduğunu düşünüyordu.)

İmam (a.s) buna şu cevabı verdi: *“Bu ayetten sonraki ayetlere dikkat edilecek olursa, ‘Gördüğünü’ sözünden maksadın ne olduğu, çok net bir şekilde anlaşılacaktır; çünkü Allah-u Teâlâ, birkaç ayet sonra şöyle buyurmaktadır: ‘Andolsun o, Rabbinin en büyük ayetlerinden bir kısmını gördü.’¹ Allah'ın ayetleri, O'nun kendisinden farklıdır. Çünkü insanın ilmi Allah-u Teâlâ'yı kapsayamaz: ‘Fakat onların bilgisi O'nu kapsayamaz.’ Eğer görme gerçekleşirse insanların ilminin, Allah'ı kapsaması da gerçekleşmiş olur.”*

Ravi: “Siz Allah'ın görülebileceğini bildiren rivayetleri yalanlıyor musunuz?” diye sorunca İmam (a.s) şöyle buyurdu:

“Bir rivayet Kur'an'a aykırı olursa yalanlanmalıdır. İnsanların ilminin Allah-u Teâlâ'yı kuşatmadığı, göz ve duyu organlarıyla görülüp hissedilmeyeceği konusunda herkes görüş birliği içerisinde: ‘Gözler O'nu görmez, O gözleri görür.’ ‘Hiçbir şey O'nun gibi değildir.’”²

Cebir ve Tefviz

Öncelerden beri kelam ilminde sürekli tartışma konusu olan şeylerden biri de cebir ve tefviz konusudur. Bir grup tefvize ve bir grup da cebre inanmaktadır. Hadislerde Ka-

Murtaza; Et-Tibyan Fi Tefsir-i Kur'an, Mektebetu'l-A'lemî Li'l-Matbuat, 5, 65.

1– Necm, 18.

2–Şeyh Saduk, Muhammed b. Ali b. Babeveyh, Et-Tevhid, Muessesetu'n-Neşri'l-İslamiyye, s.111; El-İhticac, s.405.

deriye de denilen tefvize inanan kimseler (Müfevvize) Allah-u Teâlâ'nın, âlemde vuku bulan olaylarda hiçbir müdahalesinin olmadığına inanmaktadırlar. Onlara göre Allah-u Teâlâ insanı ve yarattığı diğer şeyleri yarattıktan sonra, onların tüm işlerini kendilerine bırakmıştır ve âlemde kendisinin hiçbir etkisi yoktur. Bu grubun tam karşısında, bütün işleri Allah'tan bilen, insanoğlunu mecbur, zorunlu ve gerçek anlamda kendi iradesi olmayan ve sadece göstermelik bir iradesi bulunduğunu vurgulayan cebriyeciler yer almaktadır. Fakat Ehl-i Beyt her iki görüşü reddetmekte ve bunları kabul edilmez ve Kur'an-ı Kerim'in naslarına ve aklî delillere aykırı bilmektedir. Ehl-i Beyt kendi hadislerinde tefviz görüşünün Allah-u Teâlâ'nın gücü ile ve cebir görüşünün ise Allah-u Teâlâ'nın adaleti ile bağdaşmadığını vurgulamışlardır. Dolayısıyla mutlak kâdir ve adil olan Allah'a inandıktan sonra bu görüşlerin hiçbirini kabul edemeyiz.

Cebir ve tefvize inananlar, görüşlerini sunarken her biri kendi görüşünü birtakım ayetlere dayandırdıkları için Ehl-i Beyt, muhkem ayetlere dayanarak onların şüphelerini cevaplıyorlardı.

Bazen bu şüpheler insanlar arasında öyle bir şekilde yayılıyordu ki, hatta zalim Ümeyyeoğulları yöneticileri bile bu tehlikeli düşüncelerin İslam toplumunda yayılmasını engellemek için Ehl-i Beyt'e başvurmaktan başka bir çare bulamıyorlardı. Aşağıda, bu konuda Ehl-i Beyt'ten nakledilen bazı rivayetlere değineceğiz.

Abdurmelik b. Mervan, Medine valisine şöyle bir mektup yazar: “Muhammed b. Ali b. Hüseyin'i (İmam Muhammed Bâkır -a.s-'ı) benim yanıma gönder. Onu tedirgin etme, korkutma ve ihtiyaçlarını gider.”

Abdumelik'in böyle bir mektup yazmasının nedeni şuydu: Kaderî olan biri, Abdumelik'in yanına gelmiş, o da Şam âlimlerini toplamış, ama o adam tek başına onların hepsini susturmuştu. Abdumelik de İmam Muhammed Bâkır (a.s)'dan başka hiç kimsenin bu işin altından kalkamayacağını düşünerek Medine valisine, İmam (a.s)'ı yanına göndermesini emretmişti. Bu nedenle Medine valisi Abdumelik'in mektubunu alarak İmam (a.s)'ın yanına gitti.

İmam (a.s): *“Ben yaşlı bir adamım; yolculuk yapacak gücüm yoktur. Benim yerime oğlum Cafer gelecek.”* buyurdu. Vali, İmam Cafer Sadık (a.s)'ı Abdumelik'in yanına gönderdi. İmam Cafer Sadık (a.s) Abdumelik'in yanına gittiği zaman yaşı küçük olduğu için Abdumelik onu hafife aldı ve kaderîye inancına sahip olan adamın İmam (a.s)'ı alt etmesinden endişelenerek onunla kaderîye inancına sahip olan adam arasında bir münazara tertiplemek istemedi.

Fakat bu haber Şam halkı arasında yayıldı ve herkes İmam Cafer Sadık (a.s)'ın kaderî olan adamla münazara yapmak için geldiğini anladı. Ertesi gün herkes İmam (a.s)'la kaderî olan adamın münazarasını dinlemek için geldiler. Abdumelik, İmam (a.s)'a, *“Bu kaderîye inancına sahip olan adamın meselesi bizi yordu ve o Şam'daki herkese üst geldiği için ben onunla münazara yapmanız için size mektup yazdım.”* dedi.

İmam (a.s): *“Bu adamla yapacağımız münazarada Allah bize yeter.”* buyurdu. Herkes toplanınca kaderîye inancına sahip olan adam İmam (a.s)'a: *“Ne istersen sor!”* dedi. İmam (a.s), *“Fatihâ Sûresi'ni oku!”* buyurdu. Kaderîye inancına sahip olan adam Fatihâ Sûresi'ni okumaya başladı.

Ravi şöyle diyor: O sırada ben Emevî adamın yanındaydım. Emevî adam: *“Fatihâ Sûresi'nde bir şey yoktur; biz mağlup olacağız. İnna lillah ve inna ileyhi raciun!”* dedi.

kaderîye inancına sahip olan adam, Fatihâ Sûresini okuyarak **“Yalnız sana tapar ve yalnız senden yardım dileriz”** ayetine ulaşınca İmam (a.s), ona: *“Bekle biraz! Kimden yardım istiyorsun ve yardıma ne ihtiyacın var senin? İşler senin elinde değil mi?”* diye sordu. Bunun üzerine adam şaşırıp kaldı (söyleyecek bir söz bulamadı).¹

İmam Cafer Sadık (a.s) başka bir hadiste, Yahudiler arasında tefviz (kadercilik) inancının varlığını bildiren ayetin tefsirinde, Kur'an-ı Kerim'e dayanarak bu inancın batıl olduğunu ispatlamıştır.

İmam Cafer Sadık (a.s), Allah-u Teâlâ'nın, **“Yahûdiler 'Allâh'ın eli bağlıdır (Allâh cimridir)' dediler.”** (Maide, 64) buyruğu hakkında şöyle buyurmuştur: *“Yahudiler bu sözle Allah'ın gerçekten böyle olduğunu kastetmemişlerdir; onlar Allah-u Teâlâ'nın yaratma işini bıraktığını ve artık hiçbir şeyin eksilip artmayacağını söylemek istemişlerdir. Allah-u Teâlâ, onları yalanlamak için şöyle buyurmuştur: “Kendi elleri bağlandı ve söyledikleri sözden ötü-*

1– Bu rivayette geçen kaderciden maksat, âlemdeki olaylarda Allah Teâlâ'nın etki ve rolü olmadığına inananlardır. Onlara göre, Allah Teâlâ mahlûkatı yarattıktan sonra onların tüm işlerini kendilerine bırakmıştır ve artık âlemde hiçbir etkisi yoktur. Bu grubun karşısında, bütün işleri Allah'tan bilen ve insanoğlunu mecbur veya gerçek olmayan göstermelik bir iradeye sahip olduğuna inanan Cebriciler yer almaktadır. Muhammed b. Mesud El-Ayyaşî, Tefsir-i Ayyaşî, c.1, s.23; Allame Meclisî, Biharu'l-Envar, c.5, s.55.

rü la'netlendiler. Hayır, Allah'ın iki eli de açıktır, dilediği gibi verir.” Allah-u Teâlâ'nın, “Allah, dilediğini siler ve (dilediğini) bırakır. Ama Kitap O'nun yanındadır.” (Rad, 39) buyurduğunu duymadınız mı?”¹

İmam Rıza (a.s) Müfevveze'nin tefviz inancını ispatlamak için, diğer ayetleri göz önünde bulundurmadan bazı ayetlerinin zahirine dayanmalarının yanlış olduğuna işaret ederek onlara şöyle cevap vermiştir:

Ahmet b. Muhammed b. Ebi Nasr demektedir: İmam Rıza (a.s)'nın, Allah-u Teâlâ'nın, **“Bir millet kendi durumlarını değiştirmedikçe Allah onların durumlarını değiştirmez. Allah da bir kavme kötülük istedi mi artık onu geri çevirecek yoktur”** (Rad, 11) buyruğu hakkında şöyle buyurmuştur: *“Kadericiler ayetin baş kısmı ile delil getirmişlerdir; fakat onların söylediği gibi değildir. Allah-u Teâlâ'nın şöyle buyurduğunu görmüyor musunuz? “Allah da bir kavme kötülük istedi mi artık onu geri çevirecek yoktur.” Ve yine Hz. Nuh (a.s) şöyle buyurmuştur: “Eğer Allah, sizi azdırmayı diliyorsa, ben size öğüt de versem, öğüdüm size yarar sağlamaz. Rabbiniz O'dur ve siz O'na döndürüleceksiniz.” İşler Allah'ın elindedir; istediğini hidayet eder.”²*

1– Şeyh Saduk, Et-Tevhid, s.167.

2– Nuru's-Sekaleyn tefsiri, c.2, s.488.

Tefvizi reddetmek için bu ayetlere dayanmak, insanın hidayet yolunu veya sapıklığı seçme hususunda seçme hakkına sahip olmadığı anlamına gelmez. Aksine, şu anlamdadır: Âlemde vukû bulan her şey, ilahî bir sistem altında gerçekleşmektedir. Başka bir ifadeyle: Bazı insanların hidayete erişmesi ve bazılarının ise sapması tesadüf sonucu değildir. Çünkü bunların tümü,

Ehl-i Beyt'in cebircilerle mücadelesi de göz alıcı ve çeşitli boyutlara sahipti. İmam Ali Nakî (a.s) cebir ve tefviz konusunda Ehl-i Beyt'in görüşünü açıklamak amacıyla yazmış olduğu genişçe risalesinin bir bölümünde cebir görüşünü şöyle beyan etmektedir:

“İnananın hatadan kurtulamayacağı cebir akidesine gelince; bu inanç Allah-u Teâlâ'nın, kulları günah işlemeye mecbur kılıp, bununla birlikte onlara azap edeceğini sanan kimselerin inancıdır. Kim böyle düşünürse, Allah'ı hükümünde zalim bilmiş olur ve O'nun şu sözünü yalanlamış ve reddetmiştir:

“Rabbin hiçbir kimseye zulmetmez.”¹

Yine başka bir ayette cehennem ehline hitap olarak şöyle buyurmaktadır:

“Bu (azap) da, senin ellerinin önceden takdim ettiği (hazırladığı) şeydir. Hiç şüphe yok ki Allah, kulları için zulmedici değildir.”²

Yine diğer bir ayette de şöyle buyurmaktadır:

“Şüphe yok ki Allah, insanlara hiçbir şeyle zulmetmez. Ancak insanların kendileri kendilerine zulmederler.”³

Bu konu hakkında diğer birçok ayet de mevcuttur. Öyleyse kim günah işlemeye mecbur olduğunu sanarsa, günahını Allah'ın üzerine atmıştır ve günahkârlara ceza verdiği için

Allah-u Teâlâ'nın istek ve iradesiyle gerçekleşmektedir ve bu da hikmet ve adalete dayanmakta, insanın layık olması ve insanın kendi iradesiyle kendisinde oluşturduğu alt yapıya bağlıdır.

1– Kehf, 49.

2– Hac, 10.

3– Yunus, 44.

Allah'ı zalim olarak nitelendirmiş; Allah'ı zalim olarak nitelendiren kimse ise, O'nun kitabını yalanlamıştır ve Kur'ân'ı yalanlayan kimse de ümmetin icmasına göre kâfirdir.

Cebir akidesinin misali şuna benzemektedir: Kendi nefesine ve dünya malından hiçbir şeye malik olmayan bir köleye sahip olan bir efendi, onun durumunu çok iyi bildiği halde para vermeksizin bir mal almak için onu pazara gönderir. Köleye sahip olan efendinin kendisi de istediği malların sahiplerini razı ederek bedeli ödenmeden hiçbir kimsenin o malları almaya kalkışmayacağını bilmektedir. Öte yandan bu kölenin efendisi kendisini âdil, insaflı, hekim ve zulüm etmeyen birisi olarak tanıttığı ve kölenin bir şeye malik olmadığını ve kendisinin de istediği şeyin bedelini ona vermediğini ve mal sahibinin de parasız ona bir şey vermeyeceğini bildiği halde, köleye, alınması gereken malı alıp getirmezsen şöyle yaparım böyle yaparım diyerek tehditte bulunmaktadır. Köle de eli boş pazara gidip efendisinin emrettiği şeyi temin etmek istediğinde mal sahibinin, para vermeden hiçbir şey vermeye hazır olmadığını göerek mecburen ümitsiz ve eli boş olarak efendisinin yanına geri döner ve efendisi de bu durumdan öfkelenir ona işkence eder.

Acaba bu durumda efendisinin, kölesinin dünya malından hiçbir şeye sahip olmadığını ve ona alınması gereken malın parasını vermediğini bildiği için adalet ve hikmeti gereği onu cezalandırmaması gerekmez mi? Eğer onu cezalandırırsa haksız yere ona zulüm yapmış olmaz mı? Sözünü ettiği adalet, insaf ve hikmetini de batıl etmiş olmaz mı? Bu durumda eğer onu cezalandırmazsa, o zaman da kendisini yalanlamış olur; çünkü ilk önce yalan yere onu cezalandıracağını söylemişti. Bunların her ikisi de adalet ve

hikmetle bağdaşmamaktadır.

Allah-u Teâlâ zalimlerin söylediği sözlerden daha yücedir.

Öyleyse; cebir veya cebri gerektiren akideye inanan bir kimse, Allah'ı zalim bilmiş ve O'nu zulüm ve tecavüzle suçlamıştır. Çünkü böyle bir durumda Allah, mecbur kıldığı kimselere azap etmiş olur. Kim, Allah'ın kulları mecbur kıldığını (kendi iradeleri dışında işler yaptırdığını) sanarsa, Allah'ı zalim olarak nitelendirmemek için mecburen, Allah, kullardan azabı kaldırmıştır demek zorunda kalacaktır. Kim de Allah'ın, günahkârları azaptan muaf kıldığını sanarsa Allah'ın vaatlerini yalanlamış olur. Çünkü Allah-u Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

"Hayır, iş öyle değil; kim bir kötülük işler de günahı kendisini kuşatırsa (artık) onlar ateş ehlidirler, orada ebedî olarak kalıcıdırlar".¹

"Gerçek şu ki, yetimlerin mallarını zulümle yiyenler, ancak ateş yerler, (o mallar, karınlarında ateştir adeta) ve onlar, alevli ateşe girecekler."²

"Şüphesiz ayetlerimize karşı küfre sapanları yakında ateşe sokacağız. Derileri yanıp döküldükçe, azabı tatmaları için onları başka derilerle değiştireceğiz. Şüphe yok ki Allah, güçlü ve üstün olandır, hüküm ve hikmet sahibidir."³

Bu konu hakkında başka birçok ayetler de mevcuttur. Her kim Allah'ın vaatlerini yalanlarsa, Kur'ân'ın ayetini yalanladığı için kâfir olur. Böyle bir kimse, Allah'ın buyurduğu

1– Bakara, 81.

2– Nisâ, 10.

3– Nisâ, 56.

*şu kimselerdendir; "Yoksa siz kitabın bir bölümüne inanıp da bir bölümünü inkâr mı ediyorsunuz? Artık sizden böyle yapanların cezası, dünya hayatında aşağılanmak; kıyamet gününde de azabın en şiddetli olanına uğratılmaktır. Allah yapmakta olduklarınızdan gafil değildir."*¹

Ama bizim akidemiz şöyledir:

Allah-u Teâlâ kulları, onlara verdiği güçten dolayı kendi amel ve fiillerine göre cezalandırmakta ve aynı güçle de onlara emir ve nehiyde bulunmaktadır.

Kur'ân'da şöyle buyrulmaktadır:

*"Kim bir iyilikle gelirse, kendisine bunun on katı vardır, kim de bir kötülükle gelirse, onun mislinden başkasıyla cezalandırılmaz ve onlar haksızlığa da uğratılmazlar."*²

*"O gün bir gündür ki herkes, yaptığı her hayrı hazır bir halde karşısında bulacak, işlediği kötülükle de kendisi arasında pek uzun bir mesafe olmasını arzulayacak. Allah, sizi kendisiyle sakındırır."*³

*"Bugün (kıyamet günü) her bir nefis, kendi kazandığıyla karşılık görür. Bugün zulüm yoktur."*⁴

*İşte bu apaçık kesin ayetler, cebir ve cebre inananları açık bir şekilde reddetmektedir. Kur'ân'da buna benzer birçok ayet vardır; ama konunun fazla uzamaması için onlardan, sadece bir bölümünü zikrettik. Tevfik Allah'tandır."*⁵

1– Bakara, 85.

2– En'âm, 160.

3– Âl-i İmrân, 30.

4– Mü'min, 17.

5– Tuhefu'l-Ukul, s.461.

Ehl-i Beyt cebir ve tefviz görüşünü reddederek doğru düşünce olarak, bu ikisinin arasında yer alan ve "orta yol" denilen üçüncü bir yolu söz konusu etmişlerdir:

İmam Muhammed Bâkır (a.s) ve İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuşlardır: *"Allah-u Teâlâ, yarattıklarını günaha zorlamaktan ve daha sonra o günahı işlediği için onu azaplandırmaktan daha merhametlidir. Allah, bir şeyi irade ettiği halde gerçekleşmemesinden yücedir (güçlü ve etki kabul etmeyendir)."*

Ravi şöyle demektedir: İki İmam (a.s)'a: "Cebir ile kader arasında üçüncü bir merhale var mıdır?" diye soruldu. Her iki imam da: "Evet; göklerle yerin arasındaki mesafeden daha geniş bir merhale vardır." buyurdular.¹

Peygamberlik

Allah-u Teâlâ, insanlara hücceti tamamlamak ve batıla uymalarına bahane verecek her türlü alt yapıyı yok etmek için bir takım doğru sözlü ve emin kişileri elçi ve peygamber olarak seçip, insanları uyarmaları için göndermiştir.

Birisi, İmam Cafer Sadık (a.s)'a: "Neden Allah insanlara resuller ve peygamberler gönderiyor?" diye sorunca İmam (a.s) şöyle buyurdu: *"Allah-u Teâlâ peygamberleri; onlar geldikten sonra insanların Allah'a karşı bir delil ve hüccetlerinin olmaması ve insanlar, Allah'ın onlar üzerinde bir hücceti olarak bize bir müjdeleyici ve uyarıcı gelmedi demesinler diye göndermiştir. Allah-u Teâlâ'nın, cehennem bekçilerinden, cehennem ehline karşı, Allah, peygamberler ve elçiler göndermiştir şeklindeki delillerini naklet-*

1– Hasan b. Hüleyman El-Hillî, Besairu'd-Derecat, s.133.

tiğini duymadın mı? "Size bir uyarıcı gelmedi mi?" diye sordu(lar). Dediler: "Evet, bize uyarıcı geldi ama biz yalanladık ve: 'Allah hiçbirşey indirmede, siz ancak büyük bir sapıklık içindesiniz.' dedik."' (Mülk, 8–9)¹

Nübüvvet ve peygamberliğin felsefesinin, hücceti tamamlamak olduğunun vurgulanması, insanların hidayet ve kılavuzluğunun bir bölümünün akıl ve fitratla gerçekleştiğini ortaya koymaktadır. Peygamberler bu kılavuzluğu tamamlamak, her türlü bahane alt yapısını ve ileri geri konuşmaları ortadan kaldırmak için gönderilmişlerdir.

Peygamberler vesilesiyle hüccetin tamamlanması hakkındaki ayet ve hadislerden, insanlara mesajı getiren kişiyi ve uyarıcıyı yakından tanımadan, onun takvâ ve temizliğini tüm varlıklarıyla hissetmeden sadece mesajın ulaşmasıyla birlikte hüccetin tamamlanmadığı anlaşılmaktadır. Bütün insan topluluklarına hüccetin tamamlanması için bu toplulukların kendileri, o mesajı getireni veya onun vasisini veya ilim ve âlemde peygamberlerin ve vasilerin mirasçıları olan âlimleri görüp Allah'ın mesaj ve uyarısını onun dilinden almaları gerekmektedir. Dolayısıyla, yazıp hazırlayanları belli olmayan kitap, dergi ve bu gibi şeylerin aracılığıyla ulaşan mesajlar, hiçbir şekilde bu rolü üstlenip insanlara hücceti tamamlayamazlar.

Ehl-i Beyt'in Makamı

Bu konu hakkında Kur'an-ı Kerim'de çeşitli ayetler yer almaktadır. Onların: **"Onlar, kendi canları çekmesine rağmen yemeği yoksula, yetime ve esire yedirirler."** (İnsan, 8) gibi bazılarında, Ehl-i Beyt'in fazilet ve ahlâkî seç-

1– Şeyh Saduk, İlelu'ş-Şerai, c.1, s.120.

kinliklerine işaret edilmiştir, **"İnsanlardan öylesi var ki, kendisini, Allah'ın rızâsını kazanmaya satar."** (Bakara, 207) gibi bazılarında, onların din yolundaki fedakârlıkları: **"Kim sana gelen ilimden sonra seninle tartışmaya kalkarsa, de ki: "Gelin oğullarımızı..."** (Âl-i İmran, 61) gibi bazılarında onların Allah katındaki saygınlıklarına, **"Deki: Ben buna karşılık sizden yakınlarıma sevgisinden başka bir ücret istemiyorum"** (Şura, 23) gibi bazıları ümmetin onlara karşı vazifelerini ve bazılarında da Ehl-i Beyt'in masumiyet makamından ibaret olan manevî makamı beyan edilmiştir. Biz burada bunlardan birine değinmekle yetiniyoruz:

Abdurrahman b. Kesir şöyle demektedir: İmam Cafer Sadık (a.s)'a, Allah-u Teâlâ'nın, **"Ey Ehl-i Beyt! Allah sadece sizden her türlü kırı uzaklaştırmak ve sizi tertemiz kılmak diler."** (Ahzab, 33) buyruğundan neyi kastettiğini sordum. İmam (a.s) şöyle buyurdu: **"Bu ayet Peygamber, İmam Ali, İmam Hasan, İmam Hüseyin ve Fatıma -Allah'ın selamı onların üzerine olsun- hakkında nazil olmuştur. Allah, peygamberinin canını aldıktan sonra Emirü'l-Müminin (Hz. Ali), ondan sonra İmam Hasan (a.s), ondan sonra İmam Hüseyin (a.s) şu ayetin maksadı ve örneği oldular: "Bazı akrabalar Allah'ın Kitabında birbirlerine daha yakındırlar."** Bu ayete göre, İmam Hüseyin (a.s)'den sonra Ali b. Hüseyin (a.s) ve sonra bu ayet Ali b. Hüseyin (a.s)'in evlatlarından olan vasiler ve imamlar hakkında cereyan etti. Onlara itaat Allah'a itaat ve onlara itaatsizlik ise Allah'a itaatsizliktir."¹

1– İbn Babeveyh-i Kummî, El-İmamet-u ve't-Tabsire, s.47.

İmamet

Kur'an-ı Kerim'de imamet ve hilafet konusu, hem genel olarak açıklanmış ve onda imamın özellik ve ölçüleri beyan edilmiş, hem de özel bir şekilde ele alınarak, İslam ümmeti arasında imamet ve hilafet açıklanmış ve bu ümmetin bu konudaki vazifeleri belirtilmiştir. İmamet konusunun Kur'an-ı Kerim'de genel olarak söz konusu edilmesi hakkında şunu söyleyebiliriz: Kur'an mantığına göre, hilafet ve yönetim için hak kazanmanın ölçüsü ilim ve cesarettir.

Allah-u Teâlâ Hz. Âdem (a.s)'i yeryüzünde halife ettiğinde meleklerin itirazına karşılık, Hz. Âdem (a.s)'in üstünlük ve hilafetinin delili olarak onun bilimsel makam ve yüceliğini göstermiştir.

Yine Kur'an-ı Kerim Tâlut (a.s)'a komutanlık ve hükümet makamının verilmesi olayında, onu komutanlık makamına layık görmeyen İsrailoğullarının itirazına verdiği cevapta, onun liyakatinin delilini birinci derecede ilmi ve ikinci derecede ise cesaret ve fiziksel gücü olarak beyan etmiştir.¹

Kur'an-ı Kerim'de İslam ümmeti çerçevesinde velayet ve imamet hakkında yeteri kadar açıklama vardır. Bu açıklamaya Peygamber Efendimiz (s.a.a)'in tefsiriyle İslam ümmetinin yoluna ışık tutmaktadır. Ehl-i Beyt'ten nakledilen aşağıdaki hadislerde, Kur'an-ı Kerim'de imamet konusunun nasıl açıklandığı aydınlık kazanmaktadır.

Ebu Basir şöyle rivayet etmektedir: İmam Cafer Sadık (a.s)'a Allah-u Teâlâ'nın: **“Allah'a itaat edin, Resule itaat edin ve sizden olan emir sahiplerine...”** (Nisa, 59)

1– Bakara, 30, 31, 33 ve 247.

ayetini sordum; İmam (a.s) şöyle buyurdu: *“Bu ayet, Ali b. Ebu Talib, Hasan ve Hüseyin hakkında inmiştir.”*

Dedim ki: *“İnsanlar diyorlar ki: Niçin Ali'nin ve Ehl-i Beyt'in isimleri Allah-u Teâlâ'nın Kitabında geçmiyor?”*

İmam (a.s) şöyle buyurdu: *“Onlara deyin ki: Resulullah (s.a.a)'a namaz kılmaya ilişkin emir de inmiştir; ancak Allah, bu namazların üç rekât mı, dört rekât mı olacağını belirtmemiştir. Namazların rekât sayısını, peygamberimiz açıklamıştır. O'na zekât vermeye ilişkin emir de inmiştir; fakat insanlara bunun miktarının kırk dirhemde bir dirhem vermek olduğunu belirtmemiştir... Tâ ki bunu peygamberimiz açıklamıştır. Hacla ilgili emri de indirmiştir; ama Ka'be'nin etrafında yedi kere tavaf edin şeklinde bir açıklama getirmemiştir. Bu açıklamayı Resul-i Ekrem (s.a.a) yapmıştır.”*

“Allah'a itaat edin, Resule itaat edin ve sizden olan emir sahiplerine...”(Nisa, 59) ayeti de Ali, Hasan ve Hüseyin hakkında inmiştir. Peygamberimiz (s.a.a) Ali ile ilgili olarak şöyle buyurmuştur: *“Ben kimin mevlası isem, Ali de onun mevlasıdır.” Bir keresinde de şöyle buyurmuştur: “Size Allah'ın kitabını ve Ehl-i Beyt'imi tavsiye ediyorum. Çünkü ben Allah-u Teâlâ'dan, havuz başında bana dönünceye kadar bu ikisinin birbirinden ayrılmamasını istedim, o da bu isteğimi kabul etti.” Bir keresinde de şöyle buyurmuştur: “Ehl-i Beyt'ime bir şey öğretmeye kalkışmayın; onlar sizden daha çok bilirler.” Bir defasında: “Onlar sizi hidayet kapısından dışarı çıkarmazlar ve sizi sapıklık kapısından içeri sokmazlar.” buyurmuştur.*

Eğer Resul-i Ekrem (s.a.a) bu açıklamayı yapmamış olsaydı, falanca oğulları (Abbasoğulları, Akiloğulları ve...), emir sahibi yetkisine sahip olduklarını iddia edeceklerdi.

Fakat Allah-u Teâlâ, peygamberini tasdik etmek maksadıyla kitabında şöyle buyurmuştur: “Ey Ehl-i Beyt! Allah, Ancak ve ancak sizden her türlü pislîği gidermeyi ve sizi tam bir temizlikle tertemiz bir hale getirmeyi diler.” (Ahzab, 33) Resul-i Ekrem (s.a.a); Ali, Hasan, Hüseyin ve Fatıma’yı Ümmü Seleme’nin evinde bir örtünün altına koydu. Sonra şöyle buyurdu: “Allah’ım! Her peygamberin bir ailesi ve yakınları vardır. Benim yakınlarım ve ailem de bunlardır.” Ümmü Seleme: “Ben senin ehlin değil miyim?” diye sordu. Buyurdu ki: “Sen mutlaka hayırlı bir makama sahipsin; fakat benim ehlim ve yakınlarım bunlardır...”¹

İmam Rıza (a.s)’dan nakledilen kapsamlı bir hadiste, Kur’an açısından imametnin yeri tam olarak beyan edilmiştir.

Abdulaziz b. Müslim şöyle rivayet etmektedir: Merv kentinde İmam Rıza (a.s) ile beraberdik. Cuma günü camide toplandık. Camiye girdiğimiz andan itibaren camide bulunanlar, imamet meselesiyle ilgili olarak konuşmaya başladılar. İnsanların bu hususta çokça ihtilafa düştüklerinden söz ettiler. Ben, efendimin yanına gittim ve insanların bu meseleyle ilgili konuşmalara daldıklarını bildirdim. Gü-lümsedi ve dedi ki: “Ey Abdulaziz b. Müslim! İnsanlar bilmiyorlar ve gerçek görüşlerden saptırılarak aldatılmışlardır. Allah, dinini tamamlamadan Peygamberinin ruhunu almamıştır. Ona, içinde her şeyin açıklaması bulunan Kur’an’ı indirdi. Kur’an ‘da helali, haramı, Şer’î hadleri, hükümleri ve insanların ihtiyaç duyduğu her şeyi kusursuz

1– Usul-i Kâfî, c.1, s.286. Ali b. İbrahim, Kummî, Tefsir-i Kummî, c.1, s.399.

bir şekilde açıklamıştır. Nitekim bir ayette şöyle buyurmuştur: “Bugün sizin için dininizi kemale erdirdim, üzerinizdeki nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslam’a razı oldum.” (Maide, 3)

İmamlık meselesi, dinin tamamlanmasıyla ilgilidir. Peygamber Efendimiz (s.a.a) dünyadan ayrılmadan önce ümmetine dinlerinin temel belirtilerini açıkladı, yollarını gösterdi ve onları hak yol üzerinde bıraktı. Ali (a.s)’yi onlar için bir sembol ve imam olarak tayin etti. Ümmetin ihtiyaç duyduğu hiçbir şeyi açıklamadan bırakmadı. Kim Allah’ın kitabını tamamlamadığını iddia ederse, kuşkusuz Allah’ın kitabını reddetmiş olur. Allah’ın kitabını reddeden de O’na karşı kâfir olur.

Ümmet açısından imamlığın ifade ettiği değeri ve konumu biliyorlar mı? Acaba onların bu hususta serbest bırakılmaları caiz midir? İmamlığın, ümmetin seçimine bırakılmış olması, ifade ettiği konum ve önemiyle bağdaşır mı? İmamlık üstün bir yere, büyük bir öneme, yüksek bir konuma ve erişilmez bir değere ve kavranması güç bir misyona sahiptir. Bu yüzden insanlar akıllarıyla erişemezler. Görüşleriyle onu kavrayamazlar. Kendi seçimleriyle bir imam tayin edemezler. Allah-u Teâlâ, peygamberlik ve Halil (dostluk) makamından sonra üçüncü bir makam ve fazilet olarak imamlığı İbrahim (a.s)’e vermiştir. Allah, bu makamla İbrahim (a.s)’i onurlandırmış, bununla onun adını yükseltmiş, anısını yaşatmıştır ve şöyle buyurmuştur: **“Ben seni insanlar için imam yapacağım.”** İbrahim Halil (a.s) bu onurun sevinciyle: **“Benim soyumdan da...”** demiştir. Allah-u Teâlâ: **“Zalimlere, ahdim erişmez.”** (Bakara, 124) buyurmuştur. Bu ayet, kıyamet gününe kadar bütün zalimlerin imamlığını geçersiz kılmıştır. Onu, Allah tarafından tayin edilmiş seçkin insanlara özgü kılmıştır.

Sonra Allah, imamlığı soyundan seçkin ve tertemiz kimselere de bahşetmek suretiyle İbrahim (a.s.)'e lütufta bulunmuş ve şöyle buyurmuştur: **“Ona, İshak'ı ve fazladan bir başış olmak üzere Yakub'u lütfettik; her birini salih insanlar yaptık. Onları, emrimiz uyarınca doğru yolu gösteren önderler yaptık ve kendilerine hayırlı işler yapmayı, namaz kılmayı, zekât vermeyi vahyettik. Onlar, daima bize ibadet eden kimselerdi.”** (Enbiya, 72–73) Bundan sonra imamlık, onun soyunda devam etmiş ve kuşaktan kuşağa miras kalmıştır. Her çağda bir imam ortaya çıkmıştır ve sonunda Allah, bu mirası Peygamberimiz (s.a.a.)'e ulaştırmıştır. **“İnsanların İbrahim'e en yakın olanı, ona uyanlar, şu peygamber ve iman edenlerdir. Allah mü'minlerin dostudur.”** (Al-i İmran, 68) Böylece imamlık misyonu Peygamberimiz (s.a.a.)'e geçti. Ondan sonra da Allah'ın emriyle, Ali (a.s.) Allah'ın belirleyip farz kıldığı şekilde imamlık görevini üstlendi. Böylece o'nun soyundan Allah'ın ilim ve iman verdiği seçkin kimseler bu görevi üstlendiler. İşte şu ayette onlara işaret edilmiştir: **“Kendilerine ilim ve iman verilenler şöyle derler: Andolsun ki siz, Allah'ın yazısında yeniden dirilme gününe kadar kaldınız.”** (Rum, 56) Şu halde imamlık kıyamet gününe kadar Ali (a.s.)'nin evlatlarına özgü bir görev olarak kalacaktır. Çünkü Muhammed (s.a.a.)'den sonra peygamber gelmeyecektir. Öyleyse şu cahiller, nasıl imam seçebilirler? İmamlık peygamberlerin üstlendikleri bir görev ve vasilerin mirasıdır, şu cahiller mi onu tayin edecekler? İmamlık, Allah'ın ve Rasulullah (s.a.a.)'in hilafetidir. Emirü'l-Müminin (a.s.)'in makamı, Hasan ve Hüseyin (a.s.)'in mirasıdır.

İmamlık, ümmetin dizgini, dinin önderliği, Müslümanların düzeni, dünyanın dirliği ve mü'minlerin onurudur. İmam-

lık, İslam'ın yükselen temeli ve görkemli gövdesidir. Namazın kılınması, zekâtın verilmesi, orucun tutulması, hacın yerine getirilmesi, cihadın gerçekleştirilmesi, ganimetlerin çoğaltılması, sadakaların alınıp toplanması, şer-i hadlerin ve hükümlerin uygulanması, sınırların ve çevrenin korunması, ancak imam sayesinde mümkün olabilir. İmam, Allah'ın helal kıldığını helal, haram kıldığını haram kılar. Allah'ın koyduğu hadleri egemen kılar. Allah'ın dinini savunur. Hikmet, güzel öğüt ve kesin kanıtla insanları Rabbinin dinine davet eder.

İmam, ufukta doğan bir güneş gibi nuruyla bütün âlemi aydınlatır. O, ellerin uzanamadığı, gözlerin kestiremediği, erişilmez bir ufuktur. İmam parıldayan dolunaydır, parlak bir çıra, aydınlık saçan bir nur, zifiri karanlıklarda, kentlerin girintili sokaklarında, çöllerin derinliklerinde ve denizlerin girdaplarında yol gösteren bir yıldızdır. İmam, susamışlar için tatlı bir su, doğru yolu gösteren bir rehber, helak olmaktan kurtaran bir kurtarıcıdır. İmam, yollarını kaybedenlere, doğru yolu göstermek için yüksek bir yerde yakılan kılavuz ateşidir. Dondurucu soğuğa tutulanlar için bir sıcaklıktır. Tehlikeli geçitlerde güvenilir kılavuzdur. O'ndan ayrılan kesinlikle helak olur.

İmam, yağmur yağdıran bir buluttur. Çiseleyen bir yağmurdur. Işık saçan bir güneştir. Tavan işlevini gören bir gök ve döşek işlevini gören bir yer gibidir. Keskin bir göz, dalları ve yaprakları birbirine girmiş bir bahçe, bir gülistanıdır. İmam sıcak bir yoldaş ve arkadaş, şefkatli bir baba, öz bir kardeş, evlatlarına düşkün bir anne, felaketlerin dört bir yandan hücum ettiği zamanlarda Allah kullarının sığınağıdır.

İmam, Allah'ın yarattığı varlıklar arasındaki emin temsil-

cisidir. Allah'ın kullarına sunduğu hüccetidir. Allah'ın yeryüzündeki halifesidir. Allah'a çağıran bir davetçidir. Allah'ın koyduğu haramların savunucusudur. İmam, insanları günahlardan temizler, ayıplardan arındırır. İlim özelliğiyle belirginleşmiş yumuşaklık, O'nun karakteristik özelliğidir. Dinin düzeni, Müslümanların onurudur. Müna-fıkların kinini üzerine çeker, kâfirlerin zelil olmasının vesilesidir. İmam, zamanının tek adamıdır. Hiç kimse onun düzeyine erişemez ve hiçbir âlim, onunla boy ölçüşemez. O'nun alternatifi olamaz, benzeri ve eşi olmaz. Fazilet sıfatıyla belirginleşir, bütün faziletler onda toplanmıştır. Ama o, bunları isteyerek veya çalışarak elde etmiş değildir. Bilakis bu faziletleri ona veren, yüce bahşedici olan Allah tarafından O'na özgü kılınmış özelliklerdir. Hal böyleyken, kim imamı tanıyabilirmiş veya O'nu seçebilirmiş? Heyhat!Heyhat!... Ne yazık ki, akıllar saptı, düşler şaşırdı, zihinler hayrete düştü, gözler kamaştı, ulular küçüldü, hikmet sahipleri şaşkına döndü, düşünürler yetersiz kaldı, hatipler suskun kaldı, söz ustaları ne diyeceklerini bilemez oldu... O'nun bu özelliğini vasfetmekten, onun bu faziletini nitelemekten aciz kaldılar. Acizliklerini ve yetersizliklerini itiraf ettiler.

Böyleyken imamın bütünüyle vasfedilmesi veya derinliğine nitelendirilmesi ya da onunla ilgili bir hususun anlaşılması, özellikle de onun yerine geçen birinin bulunması ve ona ihtiyaç bırakmaması mümkün müdür? Nasıl ve nereden? O,elleriyle tutmak isteyenler ve niteleyenler açısından gökteki bir yıldız gibi erişilmez olduğu halde, seçimle belirlenebilir mi? Akıllar bunun gibisini bulabilir mi? Yoksa siz, bunun gibisinin Muhammed'in Ehl-i Beyt'inden başka bir yerde bulunabileceğini mi sanıyorsunuz? Allah'a yemin ederim ki, nefisleri onlara yalan söylüyor ve asılsız batıl

arzuların peşine düşmelerine neden oluyor. Zor ve kaygan bir yüksekliğe çıktılar. Bu yüzden baş aşağı yere yuvarlandılar. Şaşkın ve yitik akıllarıyla, eksik ve sapkın görüşleriyle bir imam seçmek istediler; ama bu girişimleri imamdandan uzaklaşmaktan başka bir işe yaramadı. **“Allah onları öldürsün, nereye sapıyorlar?”** (Tevbe, 30) **“Andolsun üstesinden gelinmeyecek bir işe kalkıştılar, bir iftira attılar, bu yüzden koyu bir sapıklıkla saptılar. Şaşkınlıkların girdabına düştüler; çünkü bilinçli olarak imamı terk ettiler. Şeytan onlara yaptıklarını süslü gösterdi, onları hak yoldan alıyordu. Onlar da bunun bilincindeydiler.”** (Ankebut, 38)

Allah'ın seçiminden, Rasulullah (s.a.a)'ın seçiminden ve onun Ehl-i Beyt'inden yüz çevirdiler. Kendi seçimlerine itibar ettiler. Oysa Kur'an onlara şöyle seslenmektedir: **“Rabbin dilediğini yaratır ve seçer. Onların seçme hakkı yoktur. Allah onların yakıştırmalarından münezzehtir, yücedir.”** (Kasas, 68) Bir başka ayette de şöyle buyurmuştur: **“Allah ve Resulü bir şeye hükmetti mi, artık mü'min erkek ve mü'min kadınların işlerinde seçme hakkı yoktur.”** (Ahzap, 36) Başka bir yerde de şöyle buyurmuştur: **“Size ne oluyor? Ne biçim hüküm veriyorsunuz? Yoksa size ait bir kitap var da ondan mı okuyorsunuz? Onda beğendiğiniz her şey sizin için mutlaka vardır! Yoksa ne hükmederseniz mutlaka sizindir diye sizin lehinize olarak tarafımızdan verilmiş, kıyamet gününe kadar geçerli kesin sözler mi var? Sor onlara: Bu iddiayı onların hangisi savunacak? Yoksa ortakları mı var onların? Sözlerinde doğru iseler, hadi getirsinler ortaklarını.”** (Kalem, 36–41) Bir başka ayette de şöyle buyuruyor: **“Niçin Kur'an'ı düşünmüyorlar? Yoksa kalplerinin üzerinde kilit mi var?”** (Muhammed, 24) Yoksa **“Allah kalplerini mühür-**

lemiş de bu yüzden anlamıyorlar mı?” (Tevbe, 87) Veya **“İşitmedikleri halde işittik diyenler gibi olmayın.”** (Enfal, 21) **“Şüphesiz Allah katında canlıların en kötüsü, düşünmeyen sağırlar ve dilsizlerdir. Allah onlarda bir hayır görseydi, elbette onlara işittirirdi. Fakat işittirseydi bile yine onlar yüz çevirerek dönerlerdi.”** (Enfal, 23) Veya **“İşittik ve isyan ettik dediler.”** (Bakara, 93) Aksine imamlık, Allah'ın bir lütfüdür: **“Bilakis bu, Allah'ın bir lütfudur, onu dilediğine verir. Allah büyük lütf sahibi-dir.”** (Cuma, 4) Böyleyken imamı seçme işi nasıl onlara bırakılmış olabilir? İmam âlimdir, cahil olmaz; önderdir, yerine geçen biri tarafından sorgulanmaz. Kutsallığın, temizliğin, ibadetin zühdün, ilim ve kulluğun kaynağıdır. Resulullah (s.a.a)'ın daveti, özellikle ona üstlendirilmiş, davet görevi ona bırakılmıştır. Fatıma Betül (s.a)'ün tertemiz soyundan gelir. Soyuna dil uzatılmayı gerektiren bir kusur yoktur, hiç kimse soy itibarıyla ona denk değildir. Kureyş hanedanından, Haşimoğulları zirvesinden ve peygamberin pak neslinden gelmiş, Allah Azze ve Celle'nin rızasına sahiptir. Eşref için bir şereftir ve Abdulmenaf oğullarının bir boyudur. İlmi gelişmiş ve hilmi eksiksizdir. İmamette güçlü, siyasette bilgedir. Ona itaat etmek farzdır. Allah Azze ve Celle'nin emriyle bu göreve gelmiştir. Allah'ın kullarına nasihat eder. Allah'ın dininin koruyucusudur.

Hiç kuşkusuz Allah, nebileri ve imamları muvaffak kılar, gizli ilminden ve hikmetinden, başka kimseye vermediği şeyleri verir. Bu yüzden onların sahip oldukları bilgiler aynı zamanda yaşayan insanların bilgisinden üstün olur. Aşağıdaki ayetlerde Allah bu gerçeğe işaret etmektedir: **“Hakka ileten mi uyulmaya daha layıktır; yoksa hidayet verilmedikçe kendi kendine doğru yolu bulamayan mı?**

Size ne oluyor? Nasıl hükmediyorsunuz?” (Yunus, 35) **“Kime hikmet verilmişse, ona çok hayır verilmiştir.”** (Bakara, 269) Talut'la ilgili olarak da şöyle buyurmuştur: **“Allah sizin üzerinize onu seçti, ilimde ve bedende ona üstünlük verdi. Allah mülkünü dilediğine verir. Allah her şeyikapsamına alan ve her şeyi bilendir.”** (Bakara, 247) Bir ayette peygambere (s.a.a) şöyle buyuruyor: **“Allah sana kitabı ve hikmeti indirmiş ve sana bilmediğini öğretmiştir. Allah'ın lütfu, sana gerçekten büyük olmuştur.”** (Nisa, 113) Bir ayette de peygamberinin Ehl-i Beyt'i ve soyu olan imamlar hakkında şöyle buyurmuştur: **“Yoksa onlar, Allah'ın lütfundan verdiği şeyler için insanlara hased mi ediyorlar? Oysa İbrahim soyuna kitabı ve hikmeti verdik ve onlara büyük bir hükümlanlık bahsettik. Onlardan bir kısmı ona inandı, kimi de ondan yüz çevirdi. Onlara kavurucu bir ateş olarak cehennem yeter.”** (Nisa, 53, 54, 55)

Allah Azze ve Celle bir kulunu, diğer kullarının işlerini idare etmesi için seçtiği zaman onun göğsünü bu işin üstesinden gelebilecek şekilde açar, kalbine hikmet kaynaklarını yerleştirir, ona öyle bir ilim ilham eder ki, bundan sonra hiçbir soruya cevap vermekte zorlanmaz, asla doğrudan sapmaz, isabetsiz cevap ağzından çıkmaz. Bu bakımdan kulların işlerini yürütmesi için Allah tarafından görevlendirilen kimse masumdur, desteklenmiştir, başarılı kılınmıştır ve doğrultulmuştur. Hatalardan, sürçmelerden ve tökezlemelerden yana güvence altındadır. Allah onu, bu işe özgü kılar ki, kullarının üzerindeki eksiksiz kanıtı ve yarattıklarının arasındaki şahidi olsun. **“Kuşkusuz bu, Allah'ın lütfudur ve bu lütfunu dilediğine verir. Allah, büyük lütf sahibidir.”** (Âl-i İmran, 74) Peki şu insanlar, böyle birini seçebilirler mi? Ya da seçtikleri kimse bu nite-

*liklere sahip midir ve onu bu özellikleriyle öne sürebilirler mi? Hakkı aştılar, -Beytullah'a andolsun- Allah'ın kitabını arkalarına attılar. Sanki hiç bilmiyorlarmış gibi bir kenara fırlatıp attılar. Hâlbuki Allah'ın kitabında hidayet ve şifa vardır. Ama onlar Allah'ın kitabını bir kenara atıp, tutkulu arzularının peşine düştüler. Allah, böyle kimseleri yermiş, bunları düşman ilan etmiş, onları helak etmiştir: “Allah'tan bir yol gösterici olmaksızın kendi hevesine uyan-
dan daha sapık kim olabilir? Elbette Allah zalim kavmi, doğru yola iletmez.” (Kasas, 50) “Onların hakkı yıkımdır. Allah onların yaptıklarını boşa çıkarmıştır. Allah yanın-
da ve mü'minlerin yanında büyük bir nefretle karşılaşır. Allah büyüklük taslayan her zorbanın kalbini, işte böyle mühürler.” (Mü'min, 35) Allah'ın salât ve selamı peygamber Muhammed'in ve onun Ehl-i Beyt'inin üzerine olsun.”¹*

Bu hadiste Kur'an ve İslam dini açısından imamet konusuyla ilgili çok önemli noktalar açıklanmıştır. Biz bunların arasından sadece iki noktaya değinmekle yetiniyoruz:

1- İmamet, insanların din ve dünya işlerinin bağlı olduğu şeylerden biridir. Bu kadar önemli bir konu dinde açıklanmayacak olursa, din eksik olur. Oysa Kur'an-ı Kerim'in hükmüyle din kemale erdirilmiştir. O halde, dinde imamet konusunun açıklanmadığına inanmak Kur'an-ı Kerim'in apaçık ayetlerine aykırıdır.

2- İmamet, Kur'an-ı Kerim'in ayetleirne göre masumiyet, ilim, günaha bulaşmamış olmak ve her türlü çirkinliklerden temizlenmiş olmak gibi bir takım sıfatlara sahip olan kişilere hastır. Ne sıradan insanlar bu sıfatlara ulaşabilirler

1– Usul-i Kâfî, c.1, 199–204.

ve ne de insanlar gaybî yardım olmadan bu insanları tanıyabilirler. O halde, imamın seçimini Allah-u Teâlâ'nın yapması gerekmekte ve imamı insanlara O tanıtmalıdır.

Resul-i Ekrem (s.a.a)'in Soyu

Bazı peygamberlerin evlatlarının ve soylarının seçilmiş olduğu, Kur'an-ı Kerim'in çeşitli ayetlerinde belirtilen inkâr edilmez bir gerçektir.

Bu seçkinliğin meydana gelmesinde, insanın iradesinin hiçbir rolü olmadığı, ilahî ve vehbî (Allah vergisi) bir konu olarak kabul edilse bile, yine de bu özelliğin, peygamberlere istinat edilmiş olmasının, toplumsal açıdan ve yine dini korumak ve savunmak açısından onların üzerine bıraktığı ağır ve özel sorumlulukları beraberinde getirdiği için, dar görüşlü kimselerin, onların bu özelliğe has kılınması hakkındaki şüphesine yer bırakmaktadır.

İslam dininin kesin esaslarına göre, Resul-i Ekrem (s.a.a)'in soyu da bu kesin seçkinlik ilkesinin dairesi içindedir. İslam dininde, Allah Resülü (s.a.a)'nın soyunun, bu özel makamını göstermekte olan birtakım özel hüküm ve hakları vardır.

İslam dinindeki bu iftihar ve özellik Hz. Fatıma (s.a)'nın evlatlarına hastır.

Diğer taraftan, Allah Resülü (s.a.a)'nın soyundan gelen evlatları, Efendimiz (s.a.a)'in vefatından sonra yönetime geçen hâkim güç ve zalimlerle muhalefet ettikleri için, hâkim güçler sürekli onların halk arasındaki etkilerini ve nüfûzunu sınırlandırmak için her türlü vesileden yararlanıyorlardı. Onların bu konudaki girişimlerinden biri, Ehl-i Beyt İmamlarının ve Hz. Fatıma (s.a)'nın diğer evlatlarının

Peygamber-i Ekrem (s.a.a)'in soyu olmadığına dair şüphe yaratmaktı. Bu konuda onların en önemli şüphesi, Hz. Fatıma (s.a)'nın çocukları Resul-i Ekrem (s.a.a)'in kızından dünyaya gelen torunları olduğu için Peygamber (s.a.a)'in çocukları sayılmadığıdır.

Ehl-i Beyt, Kur'an-ı Kerim'in açık ayetlerine dayanarak onların söz konusu ettikleri şüphelere cevap vermiştir. Aşağıda bu konu hakkında iki hadise değineceğiz. Birinci hadiste İmam (a.s) bazı noktalara aydınlık kazandıran iki ayete işaret etmektedir. İlk ayette Hz. İsa (a.s)'nın annesi kanalıyla Hz. İbrahim (a.s)'in soyundan sayılması beyan edilmiş; ikinci ayette, İmam Hasan ve İmam Hüseyin'den “oğullarımız” (Peygamberin oğulları) diye söz edilmiştir. İkinci hadiste, insanın kızından olan çocuklarının ve torunlarının, soyundan gelen çocukları olduklarına istinat edilmiştir.

Harun Reşid, İmam Musa b. Cafer (a.s)'e şöyle dedi: “Peygamberin oğlu olmadığı halde, siz nasıl, biz peygamberin soyuyuz diye söylüyorsunuz? İnsanın kendisinden sonra yerine geçen kız değil erkek çocuğudur; siz kızdan olan çocuklarsınız ve Peygamberin kızından olan çocukları onun halefi sayılmazlar.”

İmam (a.s) şöyle buyurur: “Ona şöyle cevap verdim: ‘Bu kabir ve onda yatan kimsenin (Allah Resulü (a.s)'nün) ak-rabalığının hakkı için beni bu sorunun cevabından muaf gör.’ dedim. Fakat Harun: ‘Hayır.’ dedi; ‘Bu konudaki delilinizi bana bildirmelisiniz. Ey Ali'nin oğulları ve sen ey onların ileri geleni ve zamanlarının imamı olan Musa! Bana böyle ulaştı. Sana sorduğum hiçbir konuda bana Allah'ın Kitabından delilini getirmediğin seni muaf görme-yeceğim. Siz Ali oğulları Kur'an'ın hiçbir şeyinin, ne Elifi,

ne Lam ve ne Vav'ının sizden gizli kalmadığını, hepsinin tevilini bildiğinizi iddia ediyorsunuz ve siz Allah-u Teâlâ'nın “**Biz Kitapta hiçbir şeyi eksik bırakmamışızdır.**” (En'am, 38) buyurduğu ile delil getirmişsiniz ve âlimlerin görüş ve kıyaslarına ihtiyacınız olmadığını söylemişsiniz.’

Ben: ‘Cevap vermeme müsaade ediyor musun?’ dedim.

Harun: ‘Söyle.’ dedi.

Bunun üzerine şöyle dedim: ‘Kovulmuş şeytandan Allah'a sığınırım. Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla. **‘Onun soyundan Dâvûd'a, Süleyman'a, Eyyûb'a, Yusuf'a, Musa'ya ve Harun'a da. Biz güzel davrananları böyle ödüllendiririz. Zekeriyâ'ya, Yahyâ'ya, İsa ve İlyâs'a da. Hepsi iyilerden idi.’** (Enâm, 84–85) (Sonra şöyle dedim:) ‘Ey müminlerin emiri! İsa'nın babası kimdi?’ Harun: ‘İsa'nın babası yoktu.’ dedi. Ben dedim ki: İsa'yı annesi Meryem aracılığı ile peygamberlerin soyuna bağladık ve biz de aynı şekilde annemiz Fatıma kanalıyla peygamberin soyuna bağlandık. Ey müminlerin emiri! Daha fazla söyleyeyim mi?’ Harun: ‘Söyle.’ dedi. Bunun üzerine dedim ki, ‘Allah-u Teala şöyle buyuruyor: **‘Kim sana gelen ilimden sonra seninle tartışmaya kalkarsa, de ki: “Gelin oğullarımızı ve oğullarınızı, kadınlarımızı ve kadınlarınızı, kendimizi ve kendinizi çağıralım, sonra gönülden la'netle du'â edelim de, Allah'ın la'netini yalancıların üstüne atalım!”**’ (Âl-i İmran, 61) Ali b. Ebu Talib, Fatıma, Hasan ve Hüseyin'den başka hiç kimse Allah Resulü'nün (s.a.a) Hristiyanlarla lanetleşmek için kendisini abanın altına alındığını iddia etmemiştir. “Oğullarımız” Hasan ile Hüseyin'dir. “Kadınlarımız” Fatıma'dır, “kendimiz, Ali b.

Ebu Talib'dir.”¹

Ebu Carud şöyle diyor: İmam Muhammed Bâkır (a.s): “*Ey Ebu Carud! İnsanlar İmam Hasan (a.s) ve İmam Hüseyin (a.s) hakkında ne söylüyorlar?*” buyurdu. Ben, “İnsanlar onların Allah Resulü (s.a.a.)’nın çocukları olduğunu kabul etmiyorlar.” dedim. İmam (a.s): “*Onlara karşı ne ile delil getirdin?*” diye sordu. Ben dedim ki: “Allah-u Teâlâ’nın **‘Onun soyundan Dâvûd’a, ... Hepsî iyilerden idi’** buyruğu ile. Bu ayette İsa (a.s), İbrahim’in soyu kılınmıştır. Ve yine onlara, **‘De ki: "Gelin oğullarımızı ve oğullarınızı, kadınlarımızı ve kadınlarınızı, kendimizi ve kendinizi çağıralım...!"**” ayetiyle delil getirdim. Sonra İmam (a.s): “*Onlar ne diyorlar*” buyurdu. Ben: “İnsanın kızının çocuğu insanın çocuğudur, ama onun soyundan değildir, diyorlar” dedim. Bunun üzerine İmam (a.s) şöyle buyurdu: “*Ey Ebu Carud! Allah’a andolsun ki, onların Allah Resulü’nün soyundan olduğuna dair Allah’ın Kitabından bir ayet vereceğim. Bu ayeti kâfirden başkası inkâr etmez.*” Ben: “O hangi ayettir?” diye sorunca İmam (a.s) şöyle buyurdu: “**Sizlere anneleriniz, kızlarınız, kız kardeşleriniz... ve kendi sulbünüzden olan oğullarınızın eşleri haram kılındı.**” *Ey Ebu Carud! Onlardan sor bakalım, Allah Resulü’nün İmam Hasan ve İmam Hüseyin’in eşleriyle evlenmesi caiz midir? ‘Evet.’ derlerse Allah’a andolsun yalan söylemiş olurlar. ‘Hayır.’ derlerse, Allah’a andolsun ki bu ikisi Allah Resulü (s.a.a.)’nın sulbünden gelen çocuklarıdır ve eşleri, sadece bunlar Peygamberin sulbünden gelen çocukları oldukları için Peygambere haram olmuşlar-*

1– Tabersî, El-İhticac, c.2, s.164.

dır.”¹

Akıl Vesilesiyle Hakkı Tanımak

Bütün İslamî inanç ve öğretilerin ekseni akıldır. İnsan akılla, tevhidi ve Allah’ın nişanelerini tanıyabilir. Tevhid de dinin bütün inanç ve öğretilerinin kaynağıdır. İnsan akılla, gerçek peygamberlerin nişane ve mucizelerini, sahte peygamberlerden ayırt edip onlara inanır ve akılla imamların ve peygamberlerin gerçek vasilerinin nişanelerini tanıyıp onları izlemenin doğru yolunu tanır. Ve yine akıl vesilesiyle insan, mükellefiyete liyakat kazanır. Dolayısıyla; Kur’an-ı Kerim’de ilahi öğretileri idrak etmede, akılın merkezi konumuna oldukça fazla vurgu yapılmıştır. Aşağıda, İmam Musa Kâzım (a.s)’dan nakledilen bir hadiste Kur’an-ı Kerim’in birçok ayetlerine istinat edilerek aklın, ister inanç alanında olsun, ister ahlâk ve ister ahkâm, bütün din öğretilerinin ekseni olduğu bildirilmiştir.

Hişam b. Hakem şöyle rivayet etmektedir: Ebu’l-Hasan (Musa b. Cafer aleyhisselam) bana dedi ki:

“*Ey Hişam! Kuşkusuz Allah-u Teâlâ, kitabında akıl ve anlayış sahiplerini müjdelemiş ve şöyle buyurmuştur: “Dinleyip de sözün en güzeline uyan kullarıma müjdele. İşte Allah’ın doğru yola ilettiği kimseler onlardır. Gerçek akıl sahipleri de onlardır.”* (Zümer, 18)

Ey Hişam! Allah-u Teâlâ insanlar için kanıtları, akıl aracılığıyla tamamlamıştır. Peygamberleri açıklama ile desteklemiştir. Çeşitli kanıtlarla onlara Rabbaniyetini göstermiş ve şöyle buyurmuştur: “İlahınız bir tek Allah’tır.

1– Tabersî, El-İhticac, c.2, s.58.

Ondan başka ilah yoktur. O, Rahman'dır, Rahim'dir. Şüphesiz göklerin ve yerin yaratılmasında, geceyle gündüzün birbiri peşinden gelmesinde, insanlara fayda veren şeylerle yüklü olarak denizde yüzüp giden gemilerde, Allah'ın gökten indirip de ölü haldeki toprağı canlandırdığı suda, yeryüzünde her çeşit canlıyı yaymasında, rüzgârları ve yer ile gök arasında emre hazır bekleyen bulutları yönlendirmesinde düşünen bir toplum için birçok deliller vardır.” (Bakara, 163–164)

Ey Hişam! Allah bunu, bilinmesinin ve insanların kendilerini yöneten bir ilahi gücün olduğunu anlamasının kanıtı olarak gözler önüne sermektedir. Nitekim Allah, bu hususla ilgili olarak şöyle buyurmuştur: “Ve ram etmiştir size gece ile gündüzü, güneşle ayı; yıldızlar da ram olmuştur emriyle. Şüphe yok ki akıl eden topluluk için deliller var.” (Nahl, 12) *“Öyle bir mabuttur ki sizi topraktan sonra bir damla sudan, sonra bir pıhtı kandan yaratmıştır, sonra sizi bebek olarak dünyaya çıkarmıştır, sonra ergenlik çağına erişmeniz, sonra da ihtiyar olmanız için sizi yaşatmaktadır ve sizden daha önce öldürülen de var ve hepinizi de belirli ve mukadder bir zamana dek yaşatır ve bütün bunlar da akıl edersiniz diye olup biter.”* (Mü'min, 67) *“Gecenin ve gündüzün ard arda gelmesinde Allah'ın gökten indirip ölü haldeki yeri canlandırdığı rızıkta”,* (Casiye, 5) *“Rüzgârları estirmesinde, göklerle yer arasında emre hazır bekleyen bulutlarda aklını kullanan bir topluluk için kanıtlar vardır.”* (Bakara,163) *“Biliniz ki Allah, yeryüzünü, ölümünden sonra diriltir; andolsun ki akıl edersiniz diye size delillerimizi apaçık bildirdik.”* (Hadid,17) *“Üzüm bağları, ekinler, bir kökten ve çeşitli köklerden dallanmış hurma ağaçları vardır. Bunların hepsi bir su ile sulanır. (Böyle iken) Yemişlerinde onların*

bir kısmını bir kısmına üstün kılarız. İşte bunlarda akıllarını kullanan bir toplum için ibretler vardır.” (Ra'd,4) *“Yine O'nun delillerindendir ki, size korku ve ümit vermek üzere şimşegi gösteriyor, gökten su indirip ölümünün ardından arzı onunla diriltiyor. Doğrusu bunda, aklını kullanan bir kavim için dersler vardır.”* (Rum, 24) *“De ki: Gelin Rabbiniz size neleri haram etti, ben okuyup anlatayım: Sakın O'na hiçbir şeyi eş ve ortak saymayın, ana-babaya iyilik edin, yoksulluk korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin. Sizi de ancak biz rızıklandırırız, onlara da ve açığa çıkan kötülöklere de, gizli kalan kötülöklere de yaklaşmayın ve Allah'ın yasakladığı cana, haksız yere kıymayın. İşte aklınızı başınıza alarsınız diye size bunları emretmiştir O.”* (En'am,151) *“Mülkiyetiniz altında bulunan köleler için de, size verdiğimiz rızıklarda - Birbirinizden çekindiğiniz gibi kendilerinden çekineceğiniz derecede sizinle eşit (haklara sahip)- ortaklarınız var mı? İşte biz ayetlerimizi, aklını kullanacak bir kavim için böyle açıklıyoruz.”* (Rum, 28)

Ey Hişam! Sonra Allah, akıl sabiplerine öğüt vermiş ve onları, ahiretteki nimetleri arzulamaları için teşvik etmiş ve şöyle buyurmuştur: “Dünya hayatı bir oyun ve eğlence-den başka bir şey değildir. Takvâ sahibi olanlar için ahiret yurdu muhakkak ki daha hayırlıdır. Hâlâ akıl erdiremiyor musunuz?” (En'am,32)

Ey Hişam! Sonra Allah, akıllarını kullanmayanları azabından korkutmuş ve şöyle buyurmuştur: “Sonra diğerlerini yok ettik. Elbette siz de sabah ve akşam onlara uğruyorsunuz. Hala akıllanmayacak mısınız?” (Saffat, 136, 137, 138) *Ve buyurmuştur: “Biz, şüphesiz bu memleket halkının üzerine, yoldan çıkmalarına karşılık gökten feci bir azap indireceğiz. Andolsun ki biz, aklını kullanacak*

bir kavim için oradan apaçık bir ibret nişanesi bırakmışsındır.” (Ankebut, 34–35)

Ey Hişam! Akıl ilimle beraberdir. Nitekim Allah şöyle buyurmuştur: “İşte biz, bu misalleri insanlar için getiriyoruz; fakat onları ancak bilenler düşünüp anlayabilir.” (Ankebut, 43)

Ey Hişam! Sonra Allah, akıllarını kullanmayanları şöyle yermiştir: “Onlara: Allah’ın indirdiğine uyun, denildiği zaman onlar, “Hayır! Biz atalarımızı üzerinde bulduğumuz yola uyarız” dediler. Ya ataları bir şey anlamamış, doğruyu da bulamamış idiyseleler?” (Bakara, 170) *Ve şöyle buyurmuştur: “Kâfirlerin durumu, sadece çobanın bağırıp çağırmasını işiten hayvanların durumuna benzer. Çünkü onlar sağırlar, dilsizler ve körlerdir. Bu sebeple düşünmezler.”* (Bakara, 171) *Ve buyurmuştur ki: “Onlardan seni (dinleyen ayetin metni “yestemium:) dinleyenler” (şeklinde) vardır. Fakat sağırlara, üstelik akılları da ermiyorsa sen mi duyuracaksın?”* (Yunus, 42) *Ve buyurmuştur ki: “Yoksa sen, onların çoğunu dinleyenler ve akledenler mi sanıyorsun? Aksine onlar hayvanlar gibidirler, hatta onlar daha sapık bir yoldadırlar.”* (Furkan, 44) *Ve buyurmuştur ki: “Onlar müstahkem şehirlerde veya siperler arkasında bulunmaksızın sizinle toplu halde savaşırlar. Kendi aralarındaki savaşları ise çetindir. Sen onları derli toplu sanırsın, hâlbuki kalpleri darıdır. Böyledir; çünkü onlar, aklını kullanmayan bir topluluktur.”* (Haşr, 14) *Ve buyurmuştur ki: “Kitabı okuduğunuz halde, insanlara iyiliği emredip kendinizi unuttunuz musunuz? Hala aklınızı kullanmayacak mısınız?”* (Bakara, 44)

Ey Hişam! Sonra Allah çoğunluk ölçüsünü yermiş ve şöyle

buyurmuştur: “Yeryüzünde bulunanların çoğuna uyarsan seni Allah yolundan saptırır.” (En’am, 116) *Ve buyurmuştur ki: “Onlara andolsun ki, gökleri ve yeri kim yaratmıştı?” diye sorsan, mutlaka Allah derler. De ki: Hamd Allah’a mahsustur. Hayır, onların çoğu bilmezler.”* (Lokman, 25) *Ve buyurmuştur ki: “Andolsun ki onlara, kim yağdırır gökten yağmuru da onunla, ölümünden sonra diriltir yeryüzünü diye sorsan mutlaka Allah derler; de ki: Hamd Allah’a mahsustur, fakat insanların çoğu bunu akletmezler.”* (Ankebut, 63)

Ey Hişam! Sonra Allah, azınlığı övmüş ve şöyle buyurmuştur: “...Kullarımdan pek azı şükreder.” (Sebe, 13) *Ve buyurmuştur ki: “Bunlar da ne kadar az!”* (Sad, 24) *Ve buyurmuştur ki: “Firavun hanedanından imanını gizleyen bir mü’min. Rabbim Allah’tır, dediği için mi adam öldüreceksiniz...”* (Mü’min, 28) *Ve buyurmuştur ki: “Ve inananları gemiye yükle dedik; zaten mahiyetinde bulunan inanmış kişiler de pek azdı...”* (Hud, 40) *Ve buyurmuştur ki: “Fakat onların çoğu bilmezler.”* (En’am, 37) *Ve buyurmuştur ki: “Onların çoğu aklını kullanmaz.”* (Maide, 103) *Ve buyurmuştur ki: “Onların çoğu farkında değildir.”*

Ey Hişam! Allah, temiz akıl sahiplerini en güzel niteliklerle anmıştır. Onları en göz alıcı süslerle bezemiş ve şöyle buyurmuştur: “Dilediğine hikmet verir. Kime hikmet verilmişse büyük bir hayır verilmiştir. Temiz akıl sahiplerinden başkası, öğüt alıp düşünmez.” (Bakara, 269) *“İlimde derinleşenler; ona inandık hepsi rabbimizdendir derler. Temiz akıl sahiplerinden başkası öğüt alıp düşünmez.”* (Âl-i İmran, 7) *Ve buyurmuştur ki: “Göklerin ve yerin yaratılmasında, gece ve gündüzün ard arda gelmesinde, temiz akıl sahipleri için ayetler vardır.”* (Âl-i İm-

ran, 190) *Ve buyurmuştur ki: “Sana Rabbin tarafından indirilen kitabın hak olduğunu bilen, kör gibi olur mu? Ancak temiz akıl sahipleri öğüt alıp düşünür.”* (Ra’d, 19) *Ve buyurmuştur ki: “Yoksa geceleyin secde ederek ve kıyamda durarak ibadet eden, ahiretten çekinen ve Rabbinin rahmetini dileyen kimse (O inkârcı gibi midir?) De ki: Hiç bilenlerle bilmeyenler bir olur mu? Doğrusu ancak temiz akıl sahipleri bunları hakkıyla düşünür.”* (Zümer, 9) *“Sana bu mübarek kitabı ayetlerini düşününler ve akli olanlar öğüt alsınlar diye indirdik.”* (Sad, 29) *Ve buyurmuştur ki: “Andolsun ki biz, Musa’ya doğru yolu gösteren kitabı verdik ve İsrailoğullarını da mirasçı ettik o kitaba ki, akli başında olanları doğru yola sevk eder, onlara ibrettir, hatırlatmadır.”* (Mü’min, 53–54) *Ve buyurmuştur ki: “Sen yine de hatırlat. Çünkü hatırlatmak mü’minlere fayda verir.”* (Zariyat, 55)

Ey Hişam! Allah teala, kitabında şöyle buyurmuştur: “Bu kitapta kalbi olan kimse için bir hatırlatma vardır.” (Kaf, 37) *Ayette geçen kalp kelimesinden maksat, akıldır. Bir ayette de şöyle buyurmuştur. “Andolsun ki biz, Lokman’a hikmet verdik.”* (Lokman, 12) *Yani anlayış ve akıl verdik.”*

Seviyesi Olmayan Sofileri Reddetmek

Bazı dindarların uğradıkları bir takım sapmalar, toplumun dine bakmaması ve onların bir ilkenin konumunu din öğretileri çerçevesinde tanımamasından kaynaklanmaktadır. Örneğin, Allah’ın maddî bağışlarından yararlanmama anlamında züht ilkesi, insanın maneviyet ve manevî makamlara ulaşmasını kolaylaştıran ilkelerden biridir. Ancak bu ilke her ne kadar insanın maneviyete ulaşmasını kolaylaştırıyorsa da, ancak ona ulaşmanın tek yolu değildir. Yani

haya, iffet ve doğruluk gibi maneviyete ulaşmak için şart olan bazı önemli ilkelerden değildir. Diğer bir ifadeyle, gerekli olan züht, oruç tutmak gibi Allah’ın kesin emirleriyle, bazı özel yiyecek ve giyeceklerden yararlanmamakla temin edilen miktardır; fakat bundan fazlası bu derecede bir öneme sahip değildir.

Elbette insanın dünyaya gönül vermemesi, uhrevî bağışlar karşısında dünya metalarının değersiz oluşu ve Allah’ın rızasını kazanmak anlamında olan bir züht gereklidir. Fakat böyle bir züht, her müminin imanının derecesine oranla kesinlikle sahip olduğu kalbî bir şeydir; aksi takdirde imanı zarar görür. Asıl züht, bütün peygamberlerin ve Ehl-i Beyt İmamları, için en yüce derecesine sahip oldukları bu ikinci anlamdaki zühttür; çünkü onlar imanının en mükemmeline sahiplerdi.

Ehl-i Beyt İmamları dini doğru ve kapsamlı tanımayı vurgulayarak sürekli fikrî sapmalar, ifrat ve tefritlerle mücadele etmişlerdir. İmam Cafer Sadık (a.s) aşağıdaki hadiste, Kur’an-ı Kerim’in apaçık ayetlerine dayanarak züht ilkesinin yerini açıklamıştır. İkinci hadiste, diğerlerinin değerlendirmesindeki bazı saptırılmış algılamaları eleştirmiştir:

Birinci Hadis:

Süfyan-i Sevrî, İmam Cafer Sadık (a.s)’ın huzuruna girdi. İmam (a.s)’ın üzerinde yumurta zarı gibi yumuşak ve beyaz bir elbise görünce ona: “Bu elbise sizin elbiseniz değildir.” dedi. İmam (a.s) Süfyan-i Sevrî’ye şöyle buyurdu: “Sana söyleyeceğim şeyi dinle ve aklında bulundur; çünkü bidat üzerine değil, sünnet ve hak üzerine ölecek olursan bu, dünya ve ahirette senin yararınadır... Ve bana söyle, sen neden Süleyman b. Davud’a dikkat etmiyorsun. Süleyman (a.s) Allah’tan gelecekte bile eşi olmayan bir hükümet

ve padişahlık istedi. Allah da bunu ona verdi. O, hakkı söylüyor ve ona uyuyordu. Ne Allah-u Teâlâ'nın ve ne de müminlerden birinin onun bu özelliğini eleştirdiğini görmedim.

Yine Süleyman'dan (a.s) önce Davud Peygamber (a.s)'in o kadar büyük olan hükümet ve gücüne neden bakmıyorsun? Yine Mısır azizine: “Beni yeryüzünün hazinelerine görevlendir; ben onları korurum ve ben onun hakkında bilgi sahibiyim.” diye söyleyen Yusuf Peygamber (a.s)'e neden dikkat etmiyorsun? Onun hükümeti öyle bir seviyeye vardı ki, Mısır azizinin memleketi ve Yemen'e kadar etrafındaki yerler hepsi onun emrine girdi. Bu ülkeler, karşılaştıkları kıtlıktan dolayı buğday satın almak için Yusuf (a.s)'un yanına geliyorlar, Yusuf (a.s) da hakkı söylüyor ve ona uyuyordu. Ve ben kimsenin onun bu durumunu eleştirdiğini görmedim. Sonra Zülkarneyn; o Allah'ı seven bir kuldu ve Allah da onu severdi. Onun vesileleri ve padişahlığını yeryüzünün doğusuna ve batısına yaydı. O, hakkı söyler ve hakka uyardı. Ve ben kimsenin onun bu durumunu eleştirdiğini görmedim.

Dolayısıyla, ey topluluk! Siz Allah'ın müminler için kıldığı adaba uyun, Allah'ın emir ve yasaklarına uymakla yetinin. Sizin için şüpheli olan bilmediğiniz şeyi de bırakın. Onun ilmini ehline bırakın ki mükâfatlandırılınız ve Allah katında mazur olasınız. Nasih ile mensuhu, muhkem ile müteşabihi, Allah'ın Kur'an'da sizin için helal ettiği şeyle haram ettiği şeyi tanımaya bakın. Çünkü bu iş sizi Allah'a daha fazla yaklaştırır, cehalet ve bilinçsizlikten daha fazla uzaklaştırır. Cahilliği de ehline bırakın; çünkü cehalet ehli çok, ilim ehli ise azdır. Allah-u Teâlâ şöyle buyurmuştur:

‘Her bilgi sâhibinin üstünde daha bir bilen vardır.’”¹

İkinci Hadis:

Abbas b. Hilal eş-Şamî şöyle demektedir: İmam Ebu'l-Hasan (a.s)'a (İmam Rıza), “Fedanız olayım! Sert yemek yiyen, haşin elbiseler giyen, tavazü eden ve kendini küçük sayan nice insanlar var ki, insanların sevgilisidir.” dedim.

Bunun üzerine İmam (a.s) şöyle buyurdu: “Kendisi peygamber olduğu gibi, peygamberin oğlu da olan Hz. Yusuf (a.s)'un, altın dokumalı ipek karışumlu cübbe giydiğini ve Firavun oğullarının oturduğu yerde oturup hükümet sürdüğünü bilmiyor musun? İnsanların onun elbisesine değil, adaletine ihtiyaçları vardı. İmam'dan sadece şu isteniyor: Konuşunca doğruyu söylemesi, bir vaatte bulunduğu anda uyması ve hükmedince de adaletli olması. Allah, helal yiyecek ve içecekleri haram etmemiştir; ister az olsun ister çok sadece haramları haram kılmıştır. Allah-u Teâlâ: **‘De ki: "Allâh'ın, kulları için çıkardığı süsü ve güzel rızıkları kim harâm etti?"’** (Araf, 32) buyurmuştur.”²

Guluv İle Mücadele

Şüphesiz hakka yönelme ve hakkı izlemek, hak karşısında teslim olmayı gerektirmektedir. İnsanda bu durumu oluşturmak ve korumak sürekli nefisle cihad etmeye bağlıdır. Bu cihadın zorluğuna sabretmeyenler hak yoldan farklı şekillerde sapabilirler. Bazen bu sapma, sıradan insanların kolaylıkla teşhis edemeyeceği karışık şekillere girebilir.

Haktan saptmak bazen zulüm etme ve hak ile savaşmak

1– Kâfi, c.5, s.65.

2– Nuru's-Sekaleyn, c.2, s.21, Kâfi'den naklen.

şeklinde ortaya çıkar; bu da sapmanın en açık şeklidir. Bu nu sıradan insanların teşhis etmesi pek zor değildir. Fakat sapma, bazen zihnî açıdan bir “nokta”ya bağımlılık ve hakikatleri reddedip ayaklar altına almaya sebep olacak bir seviyede onu büyütmek olarak kendini gösterir. Guluv etmek, böyle bir sapmadır ve Ehl-i Beyt İmamları geniş ve en mükemmel anlamda hakkın koruyucuları olarak, diğer sapmalarda olduğu gibi bu sapmayla da mücadele etmişlerdir. Aşağıdaki hadislerde, Ehl-i Beyt, Kur'an-ı Kerim ayetlerine dayanarak guluv ve aşırı algılamaları reddetmişlerdir.

İmam Hasan Askerî (a.s) “İhtina's-sirate'l-müstakim” hakkında şöyle buyurmuştur: *“Geçmişte sana itaat etmemizi sağlayan muvaffakiyetimizi sürekli kıl ki ömrümüzün gelecek günlerinde de sana itaat edelim. Ve sırat-ı müstakim iki tanedir: Biri dünyada, diğeri ise ahirette olan sırat-ı tır. Dünyadaki sırat-ı müstakim, guluvdan aşağıda ve kurdan ise yukarıda ve dümdüz olan ve hiçbir batıla meyli olmayan sırat-ı tır. Diğer sırat ise, müminleri cennete götüren müstakim yoldur. Cennetten, ateşe ve başka bir şeye sapmazlar; sadece cennete giderler.”*¹

Zurare şöyle demektedir: İmam Cafer Sadık (a.s)'a, “Abdullah b. Sebe'nin soyundan olan bir kişi tefviz görüşünü savunuyor.” dedim. İmam (a.s): *“Tefviz nedir?”* buyurdu. Ben tefviz şudur dedim: “Allah-u Teâlâ Hz. Muhammed (s.a.a) ve Ali (a.s)'yi yaratmış ve sonra işi onlara bırakmıştır. Sonra onlar yaratarak rızık vemişlerdir. Öldürmüş ve diriltmişlerdir.”

Bunun üzerine İmam (a.s) şöyle buyurdu: *“Allah düşmanı*

1– Meani'l-Ahbaer, 33.

yalan söylüyor. Onun yanına dönünce ona, Ra'd Sûresi'nin şu ayetini oku: “Yoksa Allah'a, O'nun yarattığı gibi yaratan ortaklar mı buldular da, (ikisinin) yaratma(sı) onlara, benzer mi göründü? De ki: Her şeyin yaratıcısı Allah'tır. O, tektir, kahreden(herşeye üstün gelen)dir.” (Rad, 16)”

(Zurare şöyle diyor:) “Ben o adamın yanına döndüm ve ayeti o adama okudum. Sanki ağzına bir taş attım veya sanki o adam dilsiz oldu.”¹

Muhammed b. Ebi Umeyr bazı arkadaşları kanalıyla İmam Cafer Sadık (a.s)'tan şöyle rivayet etmektedir: İmam Cafer Sadık (a.s)'a: “Ebu'l-Hattab sizden, hakkı tanıdıktan sonra istediğini yap diye buyurduğunuzu naklediyor.” denildiği zaman şöyle buyurdu: *“Allah lanet etsin Ebu'l-Hattab'a. Allah'a andolsun ki ben ona böyle söylemedim. Ben ona dedim ki: Hakkı tanıdıktan sonra, hangi iyiliği yaparsan yap kabul edilir. Allah-u Teâlâ şöyle buyuruyor: “Ama erkek ve kadından her kim inanarak faydalı bir iş yaparsa onlar cennete girerler ve orada kendilerine hesapsız rızık verilir.”* (Mümin, 40) Allah-u Teâlâ buyuruyor ki: *“Erkek ve kadından her kim inanmış olarak iyi bir iş yaparsa, onu (dünyada) hoş bir hayatla yaşatırız.”* (Nahl, 97)”²

Cehennemde Ebedi Kalmak

Ebedi olarak cehennemde kalmak din inançlarında soru doğuran konulardan biridir. Bunun doğru bir şekilde açıklanmaması, bazıları için bir takım şüpheler doğurabilir.

1– Biharu'l-Envar, c.52, s.343.

2– Meani'l-Ahmar, s.388.

Ehl-i Beyt, Kur'an-ı Kerim'e dayanarak bu konudaki bazı soruları cevaplamıştır.

Muhammed b. Ebi Umeyr şöyle demektedir: İmam Musa b. Cafer (a.s)'in şöyle buyurduğunu duydum: “*Allah-u Teâlâ kâfirler, cahiller, sapmışlar ve müşriklerden başka hiç kimseyi ebedi olarak cehennemde tutmayacaktır. Allah-u Teâlâ büyük günahlardan uzak duran her mümini küçük günahlardan dolayı sorguya tabi tutmayacaktır. Allah-u Teâlâ şöyle buyurmuştur: “Eğer size yasaklanan büyük günahlardan kaçınırsanız, sizin küçük günahlarınızı örteriz ve sizi güzel bir yere dâhil ederiz”...*”¹

Ebu Hişam şöyle demektedir: İmam Cafer Sadık (a.s)'a cennet ve cehennemde ebedi kalmak hakkında sorduğumda şöyle buyurdu: “*Cehennem ehlinin cehennemde ebedi kalmalarının nedeni, dünyadayken, orada ebedi kalacak olurlarsa sürekli günah işlemeyi kastetmeleridir. Cennet ehlinin cennette ebedi kalmalarının nedeni ise, dünyadayken maksatlarının, orada ebedi kalacak olurlarsa sürekli Allah'a ibadet etmek olmasıdır. Dolayısıyla, bunlar ve onlar niyet ve kasıtları nedeniyle oralarda ebedi kalacaklardır.*”

İmam (a.s) daha sonra şu ayeti okudu: “**De ki: "Herkes bulunduğu hal ve niyetine göre iş yapar."**” Ve buyurdu ki: “*Yani herkes kendi niyetine göre.*”²

Ehl-i Beyt'in Fıkhî Konularda Kur'an-ı Kerim'e İstinadı

Fıkhî konuların, insanın bütün maddî ve manevî, kişisel ve

1– Nuru's-Sekaleyn tefsiri, c.1, s.473. Et-Tevhid kitabından naklen.

2– Tefsir-i Ayyaşî, c.2, s.316.

toplumsal boyutlarını kapsamına alacak şekilde genişliği ve yine muhataplarının bütün tabakalarını içerecek şekilde kapsamlılığı, bu konuların geniş bir şekilde Müslümanlar arasında söz konusu olmasına neden olmuştur. Dolayısıyla, doğal olarak bu konulara duyulan ihtiyaç fazla ve bu konulardaki ihtilaf ise daha fazla göz alıcıdır.

Ehl-i Beyt fıkhî meseleleri ve hükümleri elde etmenin ilkelelerini açıklarken, itikadî konularda olduğu gibi Kur'an-ı Kerim'e istinat etmeye önem vermişlerdir. Tertemiz Ehl-i Beyt İmamları, bu vesileyle, bir taraftan Kur'an-ı Kerim'in kapsamlılığını ve onun başvuru merkezi olduğunu vurgularken, diğer taraftan da, Kur'an-ı Kerim ve Ehl-i Beyt'e tabi olmak yerine kıyas, istihsan ve sahabe'nin davranışını izlemek gibi zannî delillere istinat edilmesini eleştirmişlerdir. Ehl-i Beyt'in geniş çapta fıkhî konulara istinat etmelerini göz önünde bulundurarak, biz sadece bazı örneklerle değinmekle yetiniyoruz.

Hükümlerin İstinbatında Kıyasın Haram Oluşu

İbn Ebi Leyla şöyle demektedir: Nu'man ile birlikte İmam Cafer Sadık (a.s)'ın huzuruna vardık. İmam (a.s) bizi güler yüzle karşılayarak: “*Ey İbn Ebi Leyla! Bu adam kimdir?*” diye sordu. Ben: “Fedamız olayım! Bu, Kufe halkından görüş sahibi ve eleştirici bir kişidir.” dedim. İmam (a.s): “*Galiba bu adam kendi görüşüne göre kıyas yapıyor.*” buyurdu. İmam (a.s) daha sonra şöyle buyurdu: “*Ey Nu'man! Kıyas yapmaktan kaçın. Çünkü babam, babaları kanalıyla Allah Resulü (s.a.a)'nden bana şöyle nakletmiştir: Kim dinde kendi görüşüne göre kıyas yaparsa, Allah onu cehennemde İblis ile birlikte eder. Çünkü İblis, “beni ateşten yarattın; onu ise ça-*

murdan” diyerek ilk kıyas yapan kimsedir... ”¹

İmam Cafer Sadık (a.s) Ebu Hanife'ye: “*Sen Iraklıların fakihisi misin?*” buyurdu. Ebu Hanife: “Evet.” dedi. İmam (a.s): “*Neye dayanarak fetva veriyorsun?*” diye sordu. Ebu Hanife: “Allah'ın kitabı ve Resul-i Ekrem (s.a.a)'in sünnetine dayanarak.” dedi. İmam (a.s): “*Ey Ebu Hanife! Acaba Kur'an'ı gereği kadar tanıyor, nasihini ve mensuhunu biliyor musun?*” diye sordu. Ebu Hanife: “Evet.” dedi. Bunun üzerine İmam (a.s) şöyle buyurdu: “*Ey Ebu Hanife! Büyük bir ilme sahip olduğunu iddia ediyorsun; eyvahlar olsun sana! Allah-u Teâlâ bu ilmi kendilerine Kur'an'ı indirdiği Kur'an ehli dışında kimseye vermemiştir. Eyvahlar olsun sana! Bu ilim sadece peygamberimiz Hz. Muhammed (s.a.a)'in soyundan olan özel kişilerde vardır ve Allah kendi kitabından sana bir harf bile vermemiştir... Ey Ebu Hanife! Allah'ın Kitabında olmayan, geriye kalan eserlerin ve sünnetin de anlatmadığı bir durumla karşılaştığında ne yapıyorsun?*”

Ebu Hanife: “Allah seni liyakatli kılsın! Kıyas yapıyorum (diğer şeylerle mukayese ediyorum) ve o konuda kendi görüşüme göre davranıyorum.” dedi.

İmam (a.s) buna şöyle karşılık verdi: “*Ey Ebu Hanife! İlk kıyas yapan kişi lanetlenmiş şeytandır. Allah-u Teâlâ'nın karşısında kıyas yaparak: “Ben Âdem'den üstünüm.” dedi, “Beni ateşten yarattın, onu ise balçıktan.”*”

Ebu Hanife bu sözün karşısında sessiz kaldı. İmam (a.s): “*Sence idrar mı daha çirkindir, meni mi?*” diye sordu. Ebu Hanife: “İdrar.” dedi. İmam (a.s), “*O halde neden ce-*

1– Nuru's-Sekaleyn tefsiri, c.2, s.7.

nabet için (meni gelince) gusül alınırken idrar için gusül alınmıyor?” buyurdu. Ebu Hanife sessiz kaldı. İmam (a.s) sonra şöyle devam etti: “*Ey Ebu Hanife! Namaz mı daha üstündür oruç mu?*” diye sordu. Ebu Hanife: “Namaz.” cevabını verdi. İmam (a.s), “*O halde, neden hayız olan kadının oruçlarını kaza etmesi gerekirken namazlarını kaza etmesine gerek yoktur...*” buyurdu.¹

İbadet İçin Güzel Elbise Giymek

İmam Hasan (a.s) namaza durduğu zaman en iyi elbisesini giyerdi. “*Ey Resulullah (s.a.a)'ın oğlu! Neden en iyi elbisenizi giyiyorsunuz?*” diye sordukları zaman şöyle buyuruyordu: “*Allah-u Teâlâ güzeldir ve güzelliği sever. Ben Rabbim için kendimi süsleyip güzelleştiriyorum. Allah-u Teâlâ şöyle buyurmaktadır: ‘Ey Âdemoğulları, her mesci(de gidişiniz)de süs(lü, güzel giysiler)inizi alın.’* (A'raf, 31) Bu nedenle ben de en iyi elbisemi giymek istiyorum.”²

Abdest Alırken Diğerlerinden Yardım Almak

Hasan b. Ali El-Veşşa şöyle demektedir: İmam Rıza (a.s)'nın huzuruna çıktım; İmam (a.s)'ın önünde bir ibrik vardı. İmam (a.s) onunla -abdest alarak- namaz için hazırlanmak istiyordu. Ben -abdest alırken- İmam (a.s)'ın eline su dökmek için yaklaştım. İmam (a.s) sakınarak: “*Yapma ey Hasan!*” buyurdu. Ben, “Neden ellerinize su dökmeme engel oluyorsunuz; benim sevap almamı istemiyor musunuz?” dedim. İmam (a.s): “*Sen sevap alacaksın, ben ise günah mı?*” buyurdu. Ben: “Nasıl?” diye sorunca, İmam

1– Vesailu's-Şia, c.27, s.48.

2– Tefsir-i Ayyaşî, c.2, s.14.

(a.s), şöyle buyurdu: “Allah-u Teâlâ’nın, **‘Kim Rabbine kavuşmayı arzu ediyorsa iyi iş yapsın ve Rabbine (yaptığı) ibâdete hiç kimseyi ortak etmesin.’** Ve ben namaz kılmak amacıyla abdest alıp ibadet yapmak istediğim için buna kimseyi ortak etmek istemiyorum.”¹

Cebire Abdesti

Abdula’la şöyle demektedir: İmam Cafer Sadık (a.s)’a: “Yere düştüm; tırnağım yerinden çıktı. Onun için parmağıma ilaç sürüp sargıya aldım. Şimdi abdest almak için ne yapayım?” diye sordum. İmam (a.s): “*Bu ve benzeri şeylerin hükmü Allah’ın Kitabından bilinmektedir. (Allah-u Teâlâ şöyle buyuruyor:) ‘O, sizi seçti ve dinde size bir güçlük yükledi’* (Hacc, 22) *Onun üzerine meshet. (parmaklarının sarığını açmaya gerek yoktur.)*”²

Abdestte Başın ve Ayağın Bir Bölümüne Meshetmek

Zurare şöyle demektedir: İmam Muhammed Bâkır (a.s)’a, “Abdestte başın ve ayakların bir kısmına meshedilmesi gerektiğini nereden biliyorsunuz söyler misiniz?” diye arz ettim. İmam (a.s) gülümseyerek şöyle buyurdu: “Ey Zurare! Allah Resulü buyurmuştur ve Kur’an Allah tarafından bu konuyu açıklamıştır. Çünkü Allah-u Teâlâ, **‘yüzünüzü yıkayın’** buyuruyor. Böylece yüzün tamamının yıkanması gerektiği anlaşılmaktadır. Sonra, **‘Dirseklerle birlikte elleri’** buyurmuştur. Daha sonra Allah buyruğuna ara vermiş ve peşinden, **‘Başınıza meshedin.’** Biz bu ayetten “başınıza” buyurduğu zaman, -Ayetin Arapçasındaki- “biruusikum” kelimesindeki “ba” harfiden, başın bir bölü-

1– Tehzibu’l-Ahkâm, c.1, s.365.

2– Usul-i Kâfi, c.2, s.33.

müne mesh yapılmasına delalet ettiğini anlamaktayız. Daha sonra Allah-u Teâlâ iki ayağa meshetmeyi başa meshetmeye bitiştirmiştir. Nitekim iki eli yıkamayı da yüzü yıkamaya bitiştirerek şöyle buyurmuştur: **‘Ayaklarınızı topuklara kadar meshedin.’** Biz bu ayetten, Allah-u Teâlâ’nın ayakları başa bitiştirmesinden, ayakların sadece bir kısmına meshedilmesi gerektiğini anlamaktayız. Resul-i Ekrem (s.a.a) de bu konuyu insanlara açıklayıp tefsir etti. Fakat insanlar bunun kıymetini bilmeyip önemsemediler...”¹

Namaz Vakitleri

Zurare şöyle demektedir: İmam Muhammed Bakır (a.s)’a, Allah’ın farz kıldığı namazları sordum. İmam (a.s): “Gece ve gündüz boyunca beş namaz farzdır.” Ben, “Allah bu namazları belirtip Kur’an’da peygamberine isimlerini saymış mıdır?” diye sordum. İmam (a.s): “Evet.” buyurdu; “Allah-u Teâlâ, peygamberine şöyle buyurmuştur: **‘Güneşin kaymasından (öğle vaktinden), gecenin kararmasının son anına (gece yarısına) kadar namazı kıl.’** Güneşin duluk etmesi onun kaymasıdır. Güneşin kaymasından gecenin karanlığının sonuna kadar Allah’ın belirtip beyan ettiği ve vakitlerini açıkladığı dört namaz vardır. Gecenin karanlığının sonu ise gecenin yarısıdır ve Allah-u Teâlâ şöyle buyurmuştur: **‘Bir de sabahın Kur’an’ını’** (Sabah namazını); **çünkü sabah Kur’an’ı gerçekten** (gece-gündüz melekler tarafından) **görülen şeydir.**” Bu da beşinci namazdır.²

1– El-Kâfi, c.3, s.30.

2– Tefsir-i Ayyaşî, c.2, s.308.

Namazı Kısaltmanın (Seferi Kılmanın) Farz Oluşu

Zurare ve Muhammed b. Müslim şöyle rivayet etmişlerdir: İmam Muhammed Bâkır (a.s)'a: “Seferde namaz kılmak konusunda görüşünüz nedir; nasıl ve kaç rekât kılınır?” diye sorduk. İmam (a.s) şöyle buyurdu: “Allah-u Teâlâ şöyle buyurmaktadır: **‘Yeryüzünde sefere çıktığınız zaman namazı kısaltmanızdan ötürü size bir günah yoktur.’** (Nisa, 101) Dolayısıyla, vatanda namazı tam kılmak farz olduğu gibi yolculukta namazı kısaltmak da farzdır.”

Biz dedik ki: “Allah-u Teâlâ, **‘size bir günah yoktur’** buyurmuştur; ama yapın buyurmamıştır. O halde, vatanda namazı tam kılmayı farz kıldığı gibi, yolculukta kısaltmayı nasıl farz kılmıştır?”

İmam (a.s) şöyle cevap verdi: “Allah-u Teâlâ Safa ve Merve hakkında, **‘Kim Ev’i (Kâbe’yi) hacceder, ya da umre yaparsa onları tavaf etmesinde kendisine bir günah yoktur.’** (Bakara, 158) buyuruyor. Bu iki yerde tavaf yapmanın farz olduğunu görmüyor musun? Çünkü Allah-u Teâlâ onu Kitabında zikretmiş ve peygamberi de onu yapmıştır. Yine namazı kısaltmak da Peygamberin yaptığı ve Allah-u Teâlâ’nın Kitabında zikrettiği bir şeydir.”¹

Orucun Kısımları

Zuhrî şöyle demektedir: Bir gün İmam Ali b. Hüseyin (Zeynelabidin) bana: “Ey Zuhrî! Nereden geliyorsun?” buyurdu. Ben: “Mescitten.” dedim. İmam (a.s): “Hangi konu hakkında konuşuyordunuz?” buyurdu. Ben: “Oruç hakkında konuşuyorduk; ben ve yanımda olanların görüşü

1– Bk. Men La Yehzuruhu'l-Fakih, c.1, s.434.

şuydu: Mübarek Ramazan ayının orucu dışında farz oruç yoktur.” dedim.

Bunun üzerine İmam (a.s) şöyle buyurdu: “*Ey Zuhrî! Öyle değil. Oruç kırk kısımdır. On kısmı Mübarek Ramazan ayının orucu gibi farzdır, on kısmı haramdır, on dört kısmında insan oruç tutma konusunda serbesttir; isterse tutar, isterse de yer. Üç kısmı izin orucudur; alıştırmaya orucu, ibahe oruç, yolculuk orucu ve hastalık orucu (bunlar orucun kısımlarıdır.)*

Ben: “Fedanız olayım! Bunları bana açıklayın.” dedim.

İmam (a.s) bunun üzerine şöyle buyurdu: “*Farz oruç Ramazan ayının orucu ve zihar kefareti olarak iki ay aralıksız tutulan oruçtur. Çünkü Allah-u Teâlâ şöyle buyurmuştur: ‘Kadınlarına zihar edip sonra söylediklerinden dönenler, kadınlarıyla temaslarından önce bir köleyi hürriyete kavuşturmalıdırlar... Buna imkân bulamayan, temaslarından önce aralıksız olarak iki ay oruç tutmalıdır...’* (Mücadele, 3–4) Ve Ramazan ayının bir gününün orucunu kasıtlı olarak bozan kimsenin iki ay aralıksız tutması gereken oruç. Hatayla birini öldüren kimse bir köleyi hürriyete kavuşturamazsa iki ay aralıksız olarak oruç tutması ona farzdır; çünkü Allah-u Teâlâ şöyle buyurmaktadır: **‘Yanlışlıkla bir mü'mini öldüren kimsenin, mü'min bir köle âzâd etmesi ve ölenin ailesine de bir diyet vermesi gerekir... Bunları bulamayan kimsenin, Allah tarafından tevbesinin kabulü için iki ay ardı ardına oruç tutması gerekir. Allah bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.’** (Nisa, 92) Farz yeminin kefareti olarak tutulan üç gün oruç. Allah-u Teâlâ şöyle buyurmuştur: **‘Üç gün oruç tutsun. İşte yemin ettiğiniz zaman, yeminleriniz(i bozman)ın keffâreti budur.’** (Maide, 89) Bu, yediremeyen kimse için gereklidir.

Bu oruçlar aralıksız tutulmalıdır; dağınık olmamalıdır. Yine saç tıraş etmenin verdiği eziyet için de orucu farzdır. Allah-u Teâlâ şöyle buyurmuştur: ‘İçinizden hasta olan, ya da başından bir rahatsızlığı bulunan kimse, (saçını tıraş etmek yerine) oruçtan, sadakadan veya kurbandan (biriyle) fidye (versin).’ (Nisa, 196) Böyle bir kişi serbesttir; isterse üç gün oruç tutar.

Ve kurban bulamayan kimsenin faydalanma orucu hakkında İmam (a.s) şöyle buyurmuştur: ‘Hac (zamanın)a kadar umre ile faydalanmak isteyen kimse, kolayına gelen kurbanı keser. (Kurban) Bulamayan kimse üç gün hacda, yedi gün de döndüğünüz zaman (olmak üzere) tam on gün oruç tutar.’ (Nisa, 196) Avlanma cezası olan oruç da farzdır. Allah-u Teâlâ şöyle buyurmuştur: ‘Sizden kim kasden onu öldürürse, öldürdüğünün dengi olan bir hayvan cezası vardır ki (bu, öldürülene denk olduğuna) içinizden iki âdil kişinin karar vereceği, Ka'be'ye varacak bir kurban yahut yoksullara yedirme şeklinde keffâret; ya da buna denk oruçtur.’ (Maide, 95) O günün dengi olarak nasıl oruç belirtildiğini biliyor musun?”

Ben: “Bilmiyorum.” dedim. İmam (a.s) şöyle buyurdu: “Ava fiyat değeri bırakılır; sonra bu fiyat buğdaya bölünür. Peşinden o buğday sa¹ ile ölçülür ve her yarım sa’ karşısında bir gün oruç tutulur. Yine nezir ve itikâf orucu da farzdır.

Haram oruç ise, Ramazan bayramı orucu, Kurban bayramı orucu, Teşrik günleri olan üç günün (Zilhicce ayının 11, 12 ve 13. günleri) orucu, şüphe gününün (Şaban ayının sonu mu Ramazan ayının başı mı olduğu belli olmayan

gün) orucu; bize bu günün orucunu tutmak hem farz kılınmış, hem de ondan sakındırılmıştır. O günde Şaban ayı ile birlikte oruç tutmamız emredilmiş, insanların şüphe içerisinde olduğu o günde ayrı olarak oruç tutmak ise yasaklanmıştır. (O günde Ramazan ayının orucu niyetiyle oruç tutmak sakındırılmıştır.)”

İmam (a.s)’a: “Fedanız olayım! Eğer Şaban ayında hiç oruç tutmamışsa ne yapması gerek?” diye sordum.

İmam (a.s) buna şöyle cevap verdi: “Şüphe gecesinde Şaban ayının orucunu tuttuğunu niyet etsin, daha sonra (gerçekte) Ramazan ayı ise, bu oruç -Ramazan ayının orucu olarak- yeterlidir. -Gerçekte- Şaban ayı ise, yine de bir zararı olmaz.”

Ben: “Müstehap bir oruç nasıl farz orucun yerine geçerli olabilir?” diye arz ettim.

İmam (a.s): “Bir kimse Ramazan ayı olduğunu bilmeden Ramazan ayında bir gün müstehap oruç tutarsa ve daha sonra Ramazan ayı olduğunu anarlarsa, -tutmuş olduğu oruç Ramazan ayının orucu olarak- yeterlidir. Çünkü farz hükmü o belli gün içindir. Bitiştirme orucu (bir önceki günün orucunu sonraki güne bitiştirmek) da haramdır. Susma orucu haramdır. Günah için nezretme orucu haramdır. Sürekli olarak bütün günlerde oruç tutmak haramdır.

Kişinin oruç tutmakta serbest olduğu oruca gelince; onlar Cuma günü, Perşembe günü, her ayın on üçüncü, on dördüncü ve on beşinci günlerinin orucu, Ramazan ayından sonra Şevval ayının ilk altı gününün orucu, Arefe gününün orucu, Aşura gününün orucu; bütün bunlarda insan oruç tutmakta serbesttir. İsterse oruç tutar, isterse de tutmaz. İzin orucu ise, kadın kocasının, köle efendisinin ve misafir

1– Yaklaşık üç kilo ağırlığındaki bir ölçü birimi

de ev sahibinin izni olmadan müstehap oruç tutmamasıdır. Resul-i Ekrem (s.a.a) şöyle buyurmuştur: Bir gruba misafir olan kimse onların izni olmadan müstehap oruç tutmamalıdır.

Alıştırma orucu ise, çocuğun buluş çağına yakın bir zamanda alışması için ondan oruç tutmasının istenmesidir. Bu oruç farz değildir. Yine yolcu, günün başında bir şey yedikten sonra vatanında ailesinin yanına giderse, günün geri kalan kısmında orucu bozan şeylerden sakınmakla yükümlüdür; bu da farz değildir. İbahe orucuna gelince; unutkanlıkla orucunu yiyen, içen veya elinde olmaksızın (kasıtsız olarak) kusan kimsenin orucudur. Allah-u Teâlâ bunu, onun için mubah kılmıştır; tutmuş olduğu oruç yeterlidir.

Yolculuk ve hastalık orucuna gelince; insanlar (Sünniler) bu konuda ihtilaf etmişlerdir. Bir grup, yolcu veya hasta olan kimsenin oruç tutması gerekir derken, diğer bir grup oruç tutamaz demiş, üçüncü bir grup ise, isterse oruç tutar ve isterse de tutmaz demiştir. Biz ise her iki durumda (yolculuk ve hastalık) da oruç yenmelidir, diyoruz. Bir kimse yolculukta veya hastayken oruç tutacak olursa, o günün orucunu kaza etmesi ona farzdır. Çünkü Allah-u Teâlâ şöyle buyurmuştur: ‘Sizden kim hasta veya seferde olursa tutamadığı günler sayısınca başka günlerde (tutar).’ (Bakara, 284) Orucun tefsiri budur.”¹

Çok Malın Miktarı

Mütevekkil zehirlenince, iyileşecek olursa sadaka olarak çok miktarda mal vereceğini nezretti. İyileşince fakihler-

1– Kâfi, c.4, s.85.

den çok miktar malın, miktarını sordu. Fakihler bu konuda ihtilafa düştüler. Bazıları yüz bin, diğer bazıları ise onun on bin olduğunu söylediler. Bu konuda farklı konuşmalar oldu. Mütevekkil hangisinin doğru olduğunu anlayamadı. Mütevekkil'in hizmetçilerinden Sa'fan isminde biri ona: “Neden şu siyah yüzlü adamdan bunu sorması için birini göndermiyorsun?” dedi. Mütevekkil, “Eyvahlar olsun sana! Kimi kastediyorsun?” dedi. Sa'fa: “Rıza'nın oğlunu.” dedi. Mütevekkil: “O, bu konuda bir şey biliyor mu ki?” dedi. Bunun üzerine Sa'fan: “O, seni bu sıkıntıdan kurtarabilirse bana şu miktarda para ver; aksi durumda bana yüz kırba vur.” dedi.

Mütevekkil: “Kabul ediyorum.” dedi. Sonra Cafer b. Mahmut'a dedi ki: “Rıza'nın oğlunun yanına giderek ondan çok malın miktarını sor.”

Cafer b. Mahmut, İmam Hâdi (a.s)'nin huzuruna giderek ondan çok malın miktarını sordu. İmam (a.s): “Çok (kesir) seksendir.” buyurdu. Cafer, İmam (a.s)'a: “Efendim Mütevekkil benden bunun delilini soracaktır.” demesi üzerine İmam (a.s), şöyle buyurdu: “Allah-u Teâlâ şöyle buyurmuştur: ‘**Andolsun Allah size çok yerlerde yardım etmiştir.**’ Biz -Allah'ın yardım ettiği- bu yerleri saydık ve onların seksen tane olduğunu gördük.”¹

Eli Kesmenin Haddi

İmam Muhammed b. Ali El-Cevad bir rivayette şöyle buyurmaktadır: “-Hırsızın eli- parmakların dibinden kesilmeli ve el ayasına dokunulmamalıdır.” Birisi: “Bunun delili nedir?” diye sorunca İmam (a.s) şöyle buyurdu: “Resul-i

1– Kâfi, c.7, s.463.

Ekrem (s.a.a)'in şu buyruğu: 'Secde yedi uzuvla yapılır: Yüz, iki el, iki diz ve iki ayak.' Hırsızın eli bilekten kesilecek olursa secde edebilmesi için eli kalmaz. Oysa Allah-u Teâlâ şöyle buyurmuştur: 'Secde yerleri Allah içindir.' Bundan maksat, secde yapmaya yardımcı olan yedi uzuvdur. (Ayetin devamında buyuruyor ki:) 'Allah'la birlikte başka bir kimseyi çağırmayın.' Allah için olan bir şey kesilmez.'

Ravi diyor ki: Mu'tasım Abbasî bu açıklamaya hayret etti ve hırsızın elinin, parmakların dibinden kesilmesini ve el ayasına dokunulmamasını emretti.¹

Haddin Düşmeşi

Müslüman bir kadınla zina eden Hristiyan bir adamı Mütevekkil'in yanına getirdiler. Mütevekkil ona ilahî haddi uygulamak istedi. Fakat Hristiyan adam Müslüman oldu. Yahya b. Eksem, "Bu adamın imanı, onun şirkini ve işlediği günahları yok etti." dedi. Bazıları ise: "Bu adama üç had uygulanması gerekir." dediler. Diğer bazıları, şöyle veya böyle olması gerekir dediler. Mütevekkil bir mektup yazarak bu olayı İmam Hâdi'den sormalarını emretti. İmam Hâdi (a.s) mektubu okuduktan sonra: "Bu Hristiyan adamı ölünceye kadar dövmeleri gerekir." buyurdu.

Yahya b. Eksem ve Samerra fakihleri İmam (a.s)'ın bu fetvasını kabul etmeyerek Mütevekkil'e: "Ey Emirü'l-Müminin! Bu fetvanın delilini İmam'dan sor; çünkü Kur'an'dan bu fetva anlaşılmıyor ve sünnette buna uygun bir şey yoktur." dediler.

1– Tefsir-i Ayyaşî, c.1, s.319.

Mütevekkil İmam (a.s)'a şöyle yazdı: "İslam fakihleri bu fetvayı doğru görmüyor ve kabul etmiyorlar. Diyorlar ki: Sünnette buna uygun bir şey yoktur ve Kur'an'dan da bu anlaşılmamaktadır. Bu Hristiyan adamı neden ölünceye kadar dövmeleri gerektiğini bize açıklayın. İmam (a.s) ona şöyle yazdı: "Bismillahirrahmanirrahim. 'Ne zaman ki hışmımızı gördüler: "Tek Allah'a inandık ve O'na ortak koştığımız şeyleri inkâr ettik." dediler. Fakat hışmımızı gördükleri zaman inanmaları, kendilerine bir fayda sağlamadı. Allah'ın kulları hakkında eskiden beri yürürlükte olan yasası budur. İşte o zaman kâfirler ziyana uğramışlardır.'"

Ravi şöyle demektedir: Bu mektuptan sonra Mütevekkil'in emriyle o Hristiyan'ı ölünceye kadar dövdüler.¹

Hamileliğin En Az Süresi

Altı aylık bebek doğuran bir kadını halife Ömer'in yanına getirdiler. Ömer onu taşlatarak öldürtmek istedi. Bunun üzerine Emirü'l-Müminin Ali (a.s) ona şöyle buyurdu: "Bu kadın sana Kur'an ile delil getirirse seni alt eder; çünkü Allah-u Teâlâ şöyle buyurmaktadır: '(Ana karnında) Taşınması ile süttten kesilmesi otuz ay sürdü.' (Ahkaf, 15) Ve Allah-u Teâlâ şöyle buyurmaktadır: 'Anneler, çocuklarını -emzirmeyi tamamlamak isteyen kimse için- tam iki yıl emzirirler.' (Bakara, 233) Kadın iki yılda süt vermeyi tamamlıyorsa, hamilelik ve süttten kesme dönemi de otuz ay ise; demek ki hamilelik süresi altı aydır."

Bu konuşmadan sonra Ömer b. Hattab kadını serbest bır-

1– Kâfi, c.7, s.238.

raktı.¹

Nikâhta Şahide Gerek Olmaması

İmam Musa Kâzım (a.s) Ebu Yusuf Kadı'ya şöyle buyurdu: “Allah-u Teâlâ Kur'an-ı Kerim'de boşanma emrini vermiş ve iki şahit tutmak suretiyle boşanmada işi sağlama almış ve -boşanmanın gerçekleşmesi için- iki adil şahidin olmasını kesin bir şart olarak kılmıştır. Yine Kur'an'da evlilik emrini vermiş, fakat şahit tutmayı şart koşmamıştır. Fakat siz Allah'ın şahitleri şart koşmadığı yerde iki şahidi şart koşmadığı ve işi sağlamlaştırdığı yerde ise şart koşmamışsınız.”²

Davud b. Hassin şöyle diyor: İmam Cafer Sadık (a.s)'a tanınmayan kadınların yanlarında erkek olmaksızın evlilikte şahitlik yapmalarını sordum. İmam (a.s): “Sakıncası yoktur.” buyurdu ve sonra: “Bu konuda sizin fakihleriniz ne diyorlar?” diye sordu. Ben: “Onlar, sadece iki adil erkeğin şahitlik yapması caizdir diyorlar.” dedim. İmam (a.s): “Allah lanet etsin onlara; yalan söylüyorlar. Allah'ın farzlarını hafife alıyorlar, O'nun kolay tuttuğunu ise zorlaştırıyorlar. Allah-u Teâlâ boşanmada iki adil erkeğin şahitlik yapmasını emretmiştir; fakat onlar hatta bir adil olmaksızın bile caiz biliyorlar. Oysa evlilikte Allah-u Teâlâ şahitliği şart kılmamıştır. Resul-i Ekrem (s.a.a) de bu konuda iki şahidi gerekli bilmemiş ve kişinin çocuk ve mirasçısı inkâr edilmesin diye sünnet kılmıştır. Şahid olmadan da evlilik bağı kurulur ve ilişki helal olur. Emirü'l-Müminin (a.s) nikâh akdinde, inkâr edilmesi durumunda iki kadının

1– Biharu'l-Envar, c.101, s.66; es-Sunenu'l-Kubra, c.7, s.443.

2– Nuru's-Sekaleyn tefsiri, c.5, s.352.

şahitliğini geçerli bilmekteydi; fakat boşanma konusunda, sadece iki adil erkeğin şahitliğini kabul ederdi. “O halde, Allah-u Teâlâ nerede bir erkek ve iki kadın yeterlidir buyuruyor?” diye sordukları zaman İmam (a.s): “Bu, borç konusundadır. Borçta iki erkek olmazsa, bir erkek ve iki kadının şahitliği ve yine bir erkeğin şahitliği ve iki kadın olmaması durumunda davacının iki yemini yeterlidir. Sizin aranızda Resul-i Ekrem (s.a.a)'ın ve ondan sonra Emirü'l-Müminin Ali (a.s)'nin verdiği hüküm bu esasa dayanmaktaydı.”¹

Gina

Abdul-A'la şöyle demektedir: İmam Cafer Sadık (a.s)'a ginâ hakkında bir soru sorarak şöyle dedim: “Bunlar (Sünniler) Allah Resulü (s.a.a)'nın şu sözlerin söylenmesine izin verdiğini sanıyorlar: Biz geldik, biz geldik. Bizi selamlayın, bizi selamlayın. Biz de sizi selamlıyoruz.”

İmam (a.s) şöyle buyurdu: “Yalan söylüyorlar. Allah-u Teâlâ şöyle buyurmaktadır: **‘Biz göğü, yeri ve bunlar arasında bulunanları, eğlence için yaratmadık. Eğer bir eğlence edinmek isteseydik, kendi katımızdan edinirdik. Yapacak olsaydık, böyle yapardık. Hayır, biz hakkı bâtılın üstüne atarız da o onun beynini parçalar, derhal (bâtılın) canı çıkar. Allah'a yakıştırdığınız niteliklerden ötürü de vay siz(in haliniz)e!’**”²

İmam Cafer Sadık (a.s) Allah-u Teâlâ'nın: “**Onlar yalan ve boş sözün yanında bulunmazlar.**” (Furkan, 72) buyru-

1– El-İstibsar, c.3, s.26.

2– El-Kâfi, c.6, s.433.

ğu hakkında, “-Maksat- ginadır” buyurmuştur.¹

EHL-İ BEYT'İN SİYASÎ KONULARDA KUR'AN'A İSTİNADI

Hükümet ve toplumun siyasî önderliği, toplumdaki bütün güzellik ve bozukluğun kaynağıdır. Dolayısıyla, toplumun önderliği ve hükümet konusunda bir programı olmayan her türlü yenilikçi hareket eksik bir harekettir. İşte bu nedenle, din konularının önemli bir bölümü, doğrudan veya dolaylı olarak hükümet ve toplumun önderliği mevzusuna değinecek ve çeşitli şartlarda onun önemini vurgulayarak bu hayatî konuda müminlerin vazifelerini açıklamıştır. Özellikle Ehl-i Beyt mektebinde imamet ilkesinin en temel boyutlarından biri, hükümet meselesidir ve bu inanç üzerine, hükümetlerin meşru olup olmadığı değerlendirilmektedir. Dolayısıyla, Ehl-i Beyt mektebinde bu konu oldukça önemli olmasına rağmen, siyasî iktidarı ele geçirmek ve yönetimi zalim yöneticilerin elinden kurtarmak dinin mihriveri sayılmamakta ve müminlerin yaşamlarının hedefleri de onda özetlenmemektedir. Aksine, müminlerin asıl hedefi Allah-u Teâlâ'nın kendilerine yüklemiş olduğu vazifeleri yerine getirmek, yani kulluk ve Allah'a itaattir. Dolayısıyla, her işte insanın düşüncesi sadece Allah'ın emirleri çerçevesinde hareket etmeye odaklanmalıdır. Onun bu kulluk çerçevesindeki hareket ve çabası, müminlerin lehine siyasî gücü ele geçirmekle sonuçlanacak olursa, bu bir zaferdir. Aksi takdirde, hiçbir şekilde dinî değerleri feda ederek onu elde etmeye çalışılmamalıdır. Bu noktaları göz önünde bulundurarak Ehl-i Beyt'in hükümet meseleleri hakkında dile getirdikleri önemli ilkeleri tahlil ve beyan edebiliriz. Bu bölümde, Ehl-i Beyt'in siyasî konularda Kur'an-ı Kerim'e istinatlarından bir takım örneklerle değineceğiz.

1– El-Kâfi, c.6, s.433.

Zalim Yöneticilere Müracaat

Ömer b. Hanzala şöyle demektedir: İmam Cafer Sadık (a.s.)'a şöyle bir soru yönelttim: “Borç veya miras konusunda ashabımızdan (Şiilerden) iki kişi arasında bir tartışma çıkmıştır. Her biri hüküm vermesi için yönetici veya hâkimlerin yanına gidiyorlar. Bu hareket caiz midir?”

İmam (a.s.) buna şöyle cevap verdi: “Kim hak veya batıl bir konuda hüküm vermeleri için onların yanına giderse tağutun yanına gitmiş gibi olur ve lehine hükmettiği her şeyi, sabit bir hak olsa bile haram olarak almış olur; çünkü bu durumda onu tağutun hükmüyle almıştır; oysa Allah-u Teâlâ şöyle buyurmuştur: **‘Hakem olarak tâğûta** (batıl yöneticilere) **başvurmak istiyorlar! Oysa kendilerine onu inkâr etmeleri emredilmişti.**’ (Nisa, 60)”¹

İmam Cafer Sadık (a.s.), Allah-u Teâlâ'nın: “**Sakın zulmedenlere dayanmayın, sonra size ateş dokunur.**” (Hud, 113) şeklindeki buyruğu hakkında şöyle demiştir: “Bundan maksat, bir kimsenin -zalim- bir yöneticinin yanına giden ve onun elini kesesine sokarak kendisine bir şey verecek kadar yaşamasını isteyen kimsedir.”²

Zalim Yöneticilerle İşbirliği Yapmak

Mes'ade b. Sadaka şöyle demektedir: Adamın biri İmam Cafer Sadık (a.s.)'a, -zalim- yöneticinin işlerine girip onlar için çalışan, onlar için bazı kişileri seven ve onlarla iyi ilişkileri olan bir grup Şii hakkında sordu. İmam (a.s.) ona şöyle cevap verdi: “Bunlar bizim Şiilerimizden değildir; bunlar da onlardandır.”

1– El-Kâfi, c.1, s.67.

2– El-K'fi, c.5, s.108.

İmam (a.s.) daha sonra şu ayeti okudu: “**İsrailoğullarının nankörlerine, Dâvûd ve Meryem oğlu İsa diliyle la'net edilmiştir. Çünkü (onlar) isyan etmişlerdi ve saldırıyorlardı. Onlar, işledikleri kötülükten, birbirini vazgeçirmeye çalışmazlardı. Ne kötü işler yapıyorlardı! Onlardan çoğunun, inkâr edenleri dost edindiklerini görürsün. Gerçekten nefislerinin, kendileri için yapıp gönderdiği ne kötüdür (ki o yüzden) Allah onlara gazab etmiştir ve azapta sürekli kalacaklardır. Eğer Allah'a, Peygambere ve ona indirilene inansalardı, o(inkâr ede)nleri veli yapmazlardı. Ama onlardan çoğu yoldan çıkmış insanlardır...**” (Maide, 78–81)¹

Salihlerle Birlikte Cihad

İmam Cafer Sadık (a.s.) şöyle buyurmaktadır: “*Ubbad el-Basrî Mekke yolunda İmam Zeynelabidin (a.s.)'i ziyaret ederek İmam'a (a.s.): “Ey Ali b. Hüseyin! Cihad, savaş ve zorluğu bırakıp Hacca ve onun rahatlığına yönelmişsin. Yüce Allah 'Allah, müminlerden canlarını ve mallarını cennet kendilerinin olmak üzere satın almıştır. Allah yolunda savaşurlar, öldürürler ve öldürülürler. Bu, Allah'ın, Tevrat'ta, İncil'de ve Kur'an'da üstlendiği gerçek bir sözdür! Kim Allah'tan daha çok sözünde durabilir? O halde O'nunla yaptığınız bu alışverişinizden ötürü sevinin. Gerçekten bu, büyük başarıdır.*” (Tevbe, 111) buyurmaktadır. İmam (a.s.) ona şu cevabı verdi: “Ayetin sonrasını da oku.” Ubbad ayetin devamını okumaya başladı: **'Onlar tevbe edenler, hamd edenler, oruç tutanlar, rükû edenler, secde edenler, marufu emredip münkeri nehyedenler, Allah'ın sınırlarını koruyanlardır, o müminleri müjdele.'**

1– Vesailu's-Şia, c.71, s.90.

Sonra İmam şöyle dedi: "Bunlar -yani ayette işaret edilen niteliklere sahip müminler- ortaya çıktıkları zaman, biz hiç-bir şeyi cihada tercih etmeyiz."¹

İyiliği Emretmenin Şartları

Mes'ade b. Sadaka şöyle demektedir: İmam Cafer Sadık (a.s)'ın: "İyiliği emretmek ve kötülükten sakındırmak bütün İslam ümmetine farz mıdır?" sorusuna: "Hayır." cevabını verdiğini ve "Hangi deliller?" soruna karşı ise şöyle buyurduğunu duydum: "İyiliği emretmek ve kötülükten sakındırmak sadece emrine itaat edilen ve iyiliği kötülükten ayırt eden güç sahibi kişiye farzdır; teşhis gücü olmayan ve insanların hakkını batıla götüren her kişiye değil. Buna delilimiz Allah-u Teâlâ'nı Kitabıdır; buyuruyor ki: **'İçinizden hayra çağıran, iyiliği emredip kötülükten men'eden bir topluluk olsun.'** (Âl-i İmran, 104) Bu ayet umumî değil özeldir. Nitekim Allah-u Teâlâ şöyle buyurmuştur: **'Musa kavmi içinde doğrulukla hakka götüren ve hak ile adalet yapan bir topluluk da vardır.'** (A'raf, 159) Kur'an-ı Kerim "Musa'nın bütün ümmetine" veya "Musa'nın bütün kavmine" diye buyurmuştur. Hâlbuki onlar o dönemde farklı ümmetlerdi ve ümmet bir kişiye dendiği gibi birden fazlasına da denir. Nitekim Allah-u Teâlâ şöyle buyurmuştur: **'İbrahim, Allah'ın bir olduğuna inanarak O'na itaat eden bir ümmet idi.'** (Nahl, 120)..."²

1– El-Kâfî, c.5, s.22. -Men la Yahduru'l-Fakih, 2, 141; Menakib-u Âl-i Ebi Talib, 4, 173 İki kaynaktaki metin arasında küçük bazı farklılıklar vardır.-

2– El-Kâfî, c.5, s.59.

Din Düşmanlarının İşine Razi Olmak

Muhammed b. Aktar şöyle demektedir: İmam Cafer Sadık (a.s) bana: "Kufe'de mi oturuyorsun?" diye sordu. Ben: "Evet." dedim. İmam (a.s): "İmam Hüseyin (a.s)'in katillerini aranızda görüyor musunuz?" buyurdu. Ben: "Fedanız olayım! Onlardan bir kişiyi bile göremiyorum." dedim. Bunun üzerine İmam (a.s) şöyle buyurdu: "Bu durumda sen katilin, öldürme emrini veren veya kendisi doğrudan bu işi yapan kimse olduğunu sanıyorsun. Allah-u Teâlâ'nın şu buyruğunu duymadın mı: **'De ki: "Size benden önce açık deliller ve bu dediğinizi de getiren elçiler gelmişti. Eğer doğruysanız niçin onları öldürdünüz?"'**" (Âl-i İmran, 183) Allah Resulü (s.a.a)'nden (Hz. Muhammed) önce aranızdaki elçi kimdi? Oysaki Resul-i Ekrem (s.a.a) ile Hz. İsa (a.s) arasında bir elçi yoktu (Dolayısıyla, bunlar bir peygamberi öldürmüş değillerdir.) Onlar sadece peygamberlerin öldürülmesine razı olmuşlar ve bu nedenle katil sayılmışlardır."¹

1– Tefsiru'l-Ayyaşî, c.1, s.209.

EHL-İ BEYT'İN TOPLUMSAL VE TARİHİ OLAYLARDA KUR'AN'A İSTİNADI

Ka'be'nin Makamı ve Yüceliği

Abbasî halifesi Mensur-i Devanikî, Mekke halkının evlerini satın alıp Mescid-i Haram'a eklemek istedi. İnsanlar kabul etmeyince Mensur onları bu işe rağbet ettirdi. Onlar razı olmayınca bu durum Mensur'u üzdü. Bunun üzerine İmam (a.s)'ın huzuruna gelerek dedi ki: "Ben Mescid'e katmak için Mekke halkından bazılarının evlerini ve onların çevresini istedim; fakat onlar engel oldular. Bu durum beni çok üzdü."

İmam Cafer Sadık (a.s), "*Sen onlara karşı apaçık bir delilin olduğu halde yine üzülüyor musun?*" buyurdu. Mensur, "Ben onlara hangi delili getireyim?" diye sordu. İmam (a.s): "*Allah'ın Kitabıyla.*" buyurdu. Mensur: "Kur'an'ın hangi ayetiyle?" diye sorunca İmam (a.s) şöyle buyurdu: Allah-u Teâlâ'nın: **'Doğrusu insanlara (ma'bed olarak) ilk kurulan ev, Mekke'de olandır.'** (Âl-i İmran, 96) *Allah-u Teâlâ sana yeryüzünde ilk kurulan evin Mekke'deki Ka'be olduğunu bildirmiştir. Onlar Ka'be'den önce -bu topraklara- yerleşmişlerse, evlerinin çevresi onlarındır. Fakat eğer Ka'be onlardan önce orada varsa, Ka'be'nin etrafı Ka'be'nindir.*" Mensur halkı toplayıp onlara bu şekilde delil getirince insanlar: "İstediğin şeyi yap." dediler.¹

Sapma İmkânı

Esbağ b. Nebateh şöyle demektedir: Cemel savaşında

Emirü'l-Müminin Ali (a.s) ile birlikte durmuştum. Adamın biri gelerek İmam (a.s)'ın karşısında durup şöyle dedi: "Ey Emirü'l-Müminin! Düşman ordusu tekbir getiriyor. Biz de tekbir getiriyoruz. Onlar "La ilahe illellah" diyorlar, biz de "La ilahe illellah" diyoruz, onlar namaz kılıyorlar ve biz de namaz kılıyoruz. Öyleyse neye dayanarak sen onlarla savaşıyorsun?"

Emirü'l-Müminin Ali (a.s): "*Allah-u Teâlâ'nın Kur'an-ı Kerim'de nazil ettiği şeye dayanarak.*" cevabını verdi. Adam: "Ben Allah-u Teâlâ'nın Kur'an-ı Kerim'de nazil ettiği her şeyi bilmiyorum; onu bana öğret." dedi. Bunun üzerine İmam (a.s) şöyle buyurdu: "*O, Allah-u Teâlâ'nın Bakara Sûresinde nazil ettiği şeydir.*" buyurdu. Adam: "Ey Emirü'l-Müminin! Ben Allah-u Teâlâ'nın Bakara Sûresinde nazil ettiği şeyi bilmiyorum. Onu bana öğret." Deyince, Hz. Ali (a.s) şöyle buyurdu: "*Şu ayet: 'İşte o elçilerden kimini kiminden üstün kıldık. Allah onlardan kimine konuştu, kimini de derecelerle yükseltti. Meryem oğlu İsa'ya da açık deliller verdik ve onu Ruhü'l-Kudüs ile destekledik.* (Fakat o elçilerin fazilet ve makamı takipçilerinin ihtilafa düşmesine engel olmadı.) *Allah dileyseydi onların arkasından gelen milletler, kendilerine açık deliller gelmiş olduktan sonra birbirlerini öldürmezlerdi. Fakat anlaşmazlığa düştüler, onlardan kimi inandı, kimi de inkâr etti.* (Savaş yapıp kan döküldü) *Allah dileyseydi, birbirlerini öldürmezlerdi. Ama Allah dilediğini yapar.*" (Bakara, 253) *Bizler inananlarız, onlar ise inkâr edenlerdir.*"

-Bu sözlerden sonra- adam, "Ka'be'ye andolsun ki onlar

1- Tefsiru'l-Ayyaşı, c.1, s.185.

kafirdirler.” dedi ve hamle ederek savaşıp şehid düştü...¹

Peygamberden Miras Almak

Hiz. Fatıma (s.a), ikinci halife Ömer b. Hattab'ın: “Peygamberler kendilerinden geriye miras bırakmaz.” yönündeki iddiası karşısında, Kur'an-ı Kerim'in apaçık ayetleriyle bu iddianın doğru olmadığını ortaya koymuştur. Hiz. Fatıma (s.a) sözlerinin bir bölümünde şöyle buyurmuştur: “Allah'ın Kitabını kasıtlı olarak bırakıp arkanıza mı attınız; çünkü Allah-u Teâlâ şöyle buyurmaktadır: **‘Süleyman, Dâvûd'a mirasçı oldu.’** (Neml, 16) Ve Hiz. Yahya'nın kisasında şöyle buyuruyor: ‘-Zekeriyya dedi ki: Rabbim!- **Katından bana yerime geçecek bir veli lutfet. Ki, (o), bana ve Ya'kûb oğullarına mirasçı olsun.’** (Meryem, 5–6) Ve yine buyurmuştur ki: **‘Kan akrabası, Allah'ın Kitabına göre birbirlerine daha yakın dostturlar. Allah her şeyi bilir.’** (Enfal, 75) Yine buyuruyor ki: **‘Allah size, çocuklarınız(ın alacağı miras) hakkında, erkeğe kadının payının iki katını tavsiye eder.’** (Nisa, 11) Ve yine buyurmuştur ki: **‘Eğer bir hayır (mal) bırakacaksa, anaya, babaya, yakın-lara uygun bir biçimde vasiyet etmek, korunanlar üzerine bir borçtur.’** (Bakara, 180) Siz ise benim hiçbir hakkım olmadığını, babamdan miras alamayacağımı ve onunla akrabalık bağımın olmadığını mı sanıyorsunuz? Acaba Allah-u Teâlâ, size özel bir ayet tahsis edip peygamberini (babamı) o ayetin kapsamından dışarı mı çıkardı? Yoksa benimle babamı birbirinden miras almayan ayrı dinlerden mi görüyorsunuz ya da ben ve babam aynı dinden değil miyiz?! Yoksa siz Kur'an'ın genel ve özel hükümlerini Allah Resulü (s.a.a'nden) daha mı iyi biliyorsunuz? Acaba

1– El-İhticac, c.1, s.248.

cahiliye hükmünü mü arıyorsunuz? İnananlar için Allah'ın hükmü ne güzel bir hükümdür! Zulüm ve haksızlıkla benim mirasımı mı alıyorsunuz? ‘Zulmedenler, yakında nasıl bir devrime uğrayıp devrileceklerini (akibete uğrayacaklarını) bileceklerdir!’ (Şuara, 227)”¹

İmam Ali (a.s)'nin Sabrı

İbrahim Kerehî şöyle demektedir: İmam Cafer Sadık (a.s)'a dedim ki (veya birisi ona şöyle dedi ki): “Allah sizi salih kılsın! Ali (a.s) Allah'ın dininde güç sahibi değil miydi?”

İmam (a.s): “Evet.” buyurdu.

Adam: “O halde nasıl ona karşı galebe çaldılar ve Ali (a.s) neden onları geri püskürtmedi? Onu bu savunmadan engelleyen şey neydi?” diye sordu.

İmam (a.s): “Onu, Allah'ın Kitabındaki bir ayet engelledi.” buyurdu.

“Hangi ayet?” sorusuna İmam (a.s) şöyle cevap verdi: “Allah-u Teâlâ'nın şu buyruğu: **‘Şayet (inanenlar ve inananmayanlar) birbirinden ayrılmış olsalardı elbette onlardan inkâr edenleri, acı bir azaba çarptırır’dık.’** (Fetih, 25) Allah-u Teâlâ'nın, kâfirlerin ve münafileklerin sulbünde bulunan mümin emanetleri olduğu için İmam Ali (a.s) o emanetlerin dünyaya gelmesi için babalarını öldürmek istemiyordu. Ama emanetler dünyaya geldikten sonra Ali (a.s) karşısında duranlarla savaştı. Nitekim biz Ehl-i Beyt'in Kâimi de ilahî emanetler ortaya çıkmadıkça asla zuhur etmeyecektir. Dolayısıyla, emanetler ortaya çıktıktan son-

1– Belağatu'n-Nisa, 17.

ra İmam (a.s) karşısında duranları öldürecektir.”¹

EHL-İ BEYT'İN AHLAKÎ KONULARDA KUR'AN-I KERİM'E İSTİNADI

Kur'an-ı Kerim insanların birbirleriyle ve tabiat âleminin hukukî ilişkilerini düzenlemekle yetinmemiştir; aksine, din öğretileri ve İslam kanun ve hükümlerinde asıl hedef salih insan yetiştirmektir. Dünyanın bulaşıklıkları ve karanlıklarından, egoistlik, dünyaperestlik ve diğer çirkin sıfatlarından kurtulup manevî kemale yönelen bir insan yetiştirmektir. Dolayısıyla, Ehl-i Beyt Kur'an-ı Kerim öğretilerini açıklama konusunda bu yöne özel bir ehemmiyet vermiş, sürekli takipçilerini manevî ilerleme yolunu katetmeye yönlendirmiş ve manevî değerleri açıklamak için Kur'an-ı Kerim'e istinad ederek onları Kur'an'ın bu insan yetiştirici yönüne davet emişlerdir. Biz bu bölümde, Kur'an-ı Kerim esası üzerine Ehl-i Beyt'in İslam ahlâkı ve maneviyet konusunda buyruklarından örnek olarak bazılarını değineceğiz.

Müminin Özellikleri

Haris, Dilhas'tan şöyle rivayet etmektedir: İmam Rıza (a.s)'nın şöyle buyurduğunu duydum: “*Şu üç haslete sahip olmadıkça bir insan mümin olamaz: Bu hasletlerden biri, Rabbinin, biri peygamberinin, biri de velisinin (İmamının) sünnetidir.*

Rabbinin sünneti, sırrını saklamasıdır. Allah-u Teâlâ şöyle buyurmaktadır: ‘O gaybın tümünü bilir. Gaybını kimseye bildirmez; ancak razı olduğu resul bunun dışında-

1– İlelu’ş-Şerayi, c.1, s.147.

dır.’ (Cin, 26–27)

Peygamberinin sünneti, insanlarla iyi geçinmesidir. Çünkü (a.s), peygamberine hitaben şöyle buyurmuştur: ‘Sen af yolunu tut, iyiliği emret, cahillere aldırış etme.’ (Araf, 199)

Velisinin (İmamının) sünneti ise, her zorluk ve şiddette sabretmektir. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: ‘Sıkıntı, hastalık ve savaş zamanlarında sabredenler.’ (Bakara, 177)”¹

Tevbe ve İstiğfarın Önemi

Resul-i Ekrem (s.a.a) şöyle buyurmaktadır: “*Siz günah işleyip Allah’a tövbe etmeseydiniz; Allah-u Teâlâ günah işleyen ve peşinden Allah’tan bağışlanma dileyen ve bunun üzerine Allah’ın da bağışlayacağı bir varlık yaratırdı. Mümin sürekli fitneye düşer ve çok tövbe eder. Allah-u Teâlâ’nın: ‘Allah tevbe edenleri sever, temizlenenleri sever.’ ve ‘Rabbinizden mağfiret dileyin, sonra O’na tevbe edin (O’na yönelin).’ (Hud, 52) buyurduğunu duymadın mı?’²*

Sellam b. Müstenir şöyle rivayet etmektedir: Bir gün İmam Muhammed Bâkır (a.s)’ın yanındaydım. O sırada Hemran b. A’yen geldi ve ona bazı şeyler sordu. Hemran kalkmak üzereyken İmam Muhammed Bâkır (a.s)’a şöyle arz etti:

“Allah, senin aramızda kalışının süresini uzatsın ve bizi senden yararlandırınsın, sana bir şey söylemek istiyorum. Bizler senin yanına geliyoruz, yanından çıkmadığımız müddet-

1– Uyun-u Ahbari’r-Rıza, c.2, s.232. Bkz. Usul-i Kâfî, c.2, s.241.

2– Nuru’s-Sekaleyn tefsiri, c.1, s.215; El-Kâfî’den naklen.

çe kalplerimiz yumuşuyor, nefislerimiz dünyayı unutuyor. İnsanların sahip oldukları malları küçük görmeye, önemsememeye başlıyoruz. Sonra senin yanından çıkıp insanlarla ve tüccarlarla dolaşmaya başlayınca dünyayı sevmeye başlıyoruz, bunun sebebi nedir?”

İmam Muhammed Bâkır (a.s) şöyle buyurdu: “*Kalpler böyledir; bazen zor (katı), bazen de kolay (yumuşak) olurlar.*”

Sonra şöyle devam etti: “*Muhammed (s.a.a)'in ashabı gelip dediler ki: 'Ya Resulullah! Biz münafik olmaktan endişe ediyoruz.' Buyurdu ki: 'Niçin bundan endişe ediyorsunuz?' Dediler ki: 'Senin yanında olduğumuz zaman ve sen bizi iyiliklere teşvik ettiğin zaman, kalbimiz titrer, dünyayı unuturuz, dünyaya ilgi duymayız. O kadar ki, senin yanında olduğumuz halde ahreti, cenneti ve cehennemi bizzat gözlemliyor gibi oluyoruz. Senin yanından ayrılıp şu evlere girdiğimiz, çocuklarımızı kokladığımız, ailelerimizi ve eşlerimizi gördüğümüz zaman, senin yanında iken içinde bulunduğumuz hal bütünüyle değişiyor gibi oluyor. Sanki öyle bir hal üzere hiç olmamışız gibi. Sence biz, nifak üzere miyiz?'*”

Resulullah onlara şöyle dedi: Hayır; bu, şeytanın vesvesesidir. Sizi dünyaya meyletmeye teşvik ediyor. Şayet siz, kendinizi vasfettiğiniz halinizi her zaman sürdürseydiniz, meleklerle musafaha eder, su üzerinde yürürdünüz. Eğer günah işleyip sonra Allah'a tevbe etmeseydiniz, Allah, sizin yerinize günah işleyen, sonra bağışlanma dileyen ve Allah tarafından bağışlanan bir topluluk yaratırdı.

Hiç kuşkusuz müminler, fitneye düşebilen; ama ardından tevbe eden kimselerdir. Şu ayetleri duymadınız mı: 'Şüphesiz Allah, tevbe edenleri sever, temizlenenleri sever.'

(Bakara, 222) ***'Rabbinizden bağışlanma dileyin, sonra Ona tevbe edin.'*** (Hud, 3)”¹

Tevbenin Şartları

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmaktadır: “*Allah, dininde şeytan gibi olmayı istemeyen kimseden razı olsun. (İmam daha sonra şöyle ekledi:) Allah'ın Kitabında kötülükten kurtuluş, körlükten basiret, hidayete kılavuzluk ve kalplerde olan şeylerin şifası vardır. (Bu hakikat) Allah'ın size emrettiği tövbeyle birlikte istiğfardadır.*

Allah-u Teâlâ şöyle buyurmuştur: 'Ve onlar bir kötülük yaptıkları, ya da nefislerine zulmettikleri zaman, Allah'ı hatırlayarak hemen günahlarının bağışlanmasını dilerler; günahları da Allah'tan başka kim bağışlayabilir? Ve onlar, hatalarında bile bile, ısrar etmezler.' (Âl-i İmran, 135) ve ***'Kim bir kötülük yapar yahut nefisine zulmeder de sonra Allah'tan mağfiret dilerse, Allâh'ı bağışlayıcı ve esirgeyici bulur.'*** (Nisa, 110) Bu, tövbe ve kendini Allah'ın haram ettiği şeylerden koparmakla birlikte olması kaydıyla, Allah'ın verdiği istiğfar ve bağışlanma dileme emridir. Allah-u Teâlâ buyuruyor ki: ***'Güzel söz O'na çıkar, iyi amel onu yükseltir.'*** (Fatır, 10) Bu ayet, istiğfar ve bağışlanma dileğini, salih amel ve tevbeden başka hiçbir şeyin Allah'a yükseltmeyeceğine delalet etmektedir.”²

Dua

Muaviye b. Veheb, İmam Cafer Sadık (a.s)'ın şöyle buyurduğunu rivayet etmektedir:

1– Usul-i Kâfi, c.2, s.423.

2– Tefsiru'l-Ayyaşî, c.1, s.198.

“Üç şeyi yapan karşılıksız kalmaz: Dua eden icabet olur. Şükür eden fazlasını alır ve tevekkül eden karşılık olarak yeterlilik alır.”

Sonra şöyle buyurdu: “Allah-u Teâlâ’nın Kitabını okudun mu: **“Kim tevekkül ederse, Allah ona yeter.”** (Talak, 3) **“Şükrederseniz artırırım.”** (İbrahim, 7) **“Benden isteyin size icabet edeyim.”** (Gafir, 60)¹

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur: “Dört şeyden endişeli olduğu halde dört şeye sığınmayan kimseye hayret ediyorum: Korkan kimse neden Allah’ın şu buyruğuna sığınmıyor hayret ediyorum: **‘Allah bize yeter ve O ne güzel vekildir.’** Çünkü Allah-u Teâlâ bunun peşinden şöyle buyurmaktadır: **‘Bundan dolayı Allah’tan bir ni’met ve bollukla geri döndüler, kendilerine hiçbir kötülük dokunmadı.’** (Âl-i İmran, 174) Gam ve kedere boğulan bir kimsenin Allah’ın şu buyruğuna neden sığınmadığına hayret ediyorum: **‘Senden başka ilah yoktur. Senin şanın yücedir, ben zalimlerden oldum!’** Çünkü Allah-u Teâlâ bunun peşinden şöyle buyuruyor: **‘Biz de onun du’âsını kabul ettik ve onu tasadan kurtardık. İşte biz, inananları böyle kurtarıyoruz.’** (Enbiya, 87- 88) Hileye uğrayan kimsenin Allah-u Teâlâ’nın şu buyruğuna neden sığınmadığına hayret ediyorum: **‘Ben işimi Allah’a bırakıyorum. Şüphesiz Allâh, kulları görür.’** Çünkü Allah Teâlâ onun peşinden şöyle buyurmaktadır: **‘Allâh onu, onların kurdukları tuzaqların kötülüklerinden korudu.’** (Mümin, 44) Dünya ve dünya ziynetini isteyen bir kimsenin Allah-u Teâlâ’nın şu buyruğuna neden sığınmadığına hayret ediyorum: **‘Mâşâallah (Allâh dilemiş de olmuş), kuvvet yalnız Allâh**

1– Usul-i Kâfi, c.2, s.65.

iledir!’ Çünkü Allah-u Teâlâ bunun peşinden şöyle buyurmaktadır: **‘Gerçi sen beni malca ve evlâtça senden az görüyorsun ama Rabbim bana, senin bağından daha iyisini verebilir.’** (Kehf, 39–40) Allah’tan ümit kesilmez.”¹

Ebreş Kelbî, İmam Muhammed Bâkır (a.s)’ın huzurunda çocuğunun olmayışından yakınarak: “Bana bir şey öğret.” diye arz etti. Bunun üzerine İmam (a.s): “Her gece gündüz yüz defa Allah’tan istiğfar dile; çünkü Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır: **‘Rabbinizden mağfiret dileyin, çünkü O çok bağışlayandır... Ve size mallarla, oğullarla yardım etsin.’** (Nuh, 10–12)”²

Duanın Kabul Olmasının Şartı

Birisi İmam Cafer Sadık (a.s)’a: “Allah-u Teâlâ **‘Bana du’â edin, du’ânızı kabul edeyim.’** (Mümin, 60) buyuruyor. Oysa biz dua ettiğimiz halde duamız kabul olmuyor.” diye arz etti. İmam (a.s) bunun üzerine şöyle buyurdu: “Çünkü siz Allah’a verdiğiniz sözü tutmuyorsunuz. Allah-u Teâlâ şöyle buyurmaktadır: **‘Bana verdiğiniz sözü tutun ki, ben de size verdiğim sözü tutayım.’** (Bakara, 40) Allah’a andolsun ki, eğer siz Allah’a karşı verdiğiniz sözü tutacak olursanız Allah da size verdiği sözü tutar.”³

Takvanın Etkisi

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmuştur: “Kim Allah’ın sevdiği yönden yaklaşırsa Allah da ona sevdiği yönden yaklaşır. Her kim Allah’a tutunursa Allah da onu tutar. Ve

1– Men La Yehzuruhu’l-Fakih, c.4, s.392.

2– El-Kâfi, c.6, s.8.

3– Tefsir-i Safî, c.1, s.123.

her kim Allah'a onun istediği yönden yaklaşır ve O'na tutunursa; gök, yerin üzerine düşse veyahut bütün yeryüzü ehline bir bela gelse de herkesi o bela kuşatsa, ona bir kötülük ulaşmaz. Çünkü o, takva ile Allah'ın hizbine girmiştir ve her türlü beladan korunmuştur. Allah-u Teâlâ şöyle buyurmuyor mu: **'Doğrusu muttakiler, emin bir yerdedirler.'** (Duhan, 51)"¹

İmtihan, İlahî Sünnet

"Ey insanlar! Size öyle bir zaman gelecek ki, tabak içindekiyle nasıl ters yüz oluyorsa İslam da öyle ters yüz olacak. Ey insanlar! Allah size zulmetmekten sizi korumuştur; fakat sizi imtihan etmekten korumamıştır. Yüce bir söyleyen olan Allah şöyle buyurmuştur: **'Bu olayda nice ibretler vardır. Gerçekten biz pek sınavıyız.'** (Müminun, 30)"²

İnsanın Kişiliğinin Amel İle Yetişi

İmam Muhammed Bâkır (a.s) şöyle buyurmaktadır: "Hiçbir kul yoktur ki kalbinde beyaz bir nokta bulunmasın. Kul günah işlediği zaman bu beyaz noktanın ortasında siyah bir nokta belirir. Kul tevbe edince siyah leke silinir. Günahlara devam ederse, siyahlık gittikçe büyür, derken beyaz noktayı bütünüyle kaplar. Beyaz nokta da kaybolunca, artık kişinin hayra dönmesi ebediyen mümkün olmaz. İşte bu ayette buna işaret edilmiştir: **'Hayır, doğrusu, onların işleyip kazandıkları şeyler, kalplerinin üzerine pas olmuştur.'** (Mutaffifin, 14)"³

1– Usul-i Kâfi, c.2, s. 65.

2– Nehcu'l-Belaga, c.1, s.198.

3– Usul-i Kâfi, c.2, s.273.

Ahlakî Erdemler

İmam Muhammed Bâkır (a.s) şöyle buyurmaktadır: "Size bir şey söylediğim zaman, bunun Allah'ın kitabının neresinde yer aldığını sorun."

Sonra başka bir buyruğunda şöyle buyurdu: "Resul-i Ekrem (s.a.a) boşboğazlığı, malı bozgunculuk amacıyla kullanmayı ve gereksiz soru sormayı yasakladı."

Bunun üzerine orada bulunanlar İmam'a dediler ki: "Ey Resulullah (s.a.a)'ın oğlu! Bunlar Allah'ın kitabının neresinde yer alırlar?"

İmam (a.s) şöyle buyurdu: "Allah-u Teâlâ şöyle buyurmuştur: **'Onların fısıldaşmalarının birçoğunda hayır yoktur. Ancak bir sadaka yahut bir iyilik yahut da insanların arasını düzeltmeyi isteyen kimse hariç.'** (Nisa, 114) Ve buyurmuştur ki: **'Allah'ın geçiminiz için verdiği malları aklı ermezlere vermeyin.'** (Nisa, 5) Ve yine şöyle buyurmuştur: **'Açıklanursa hoşunuza gitmeyecek şeyleri sormayın.'** Maide, 101)"¹

Kanaat

Amr b. Said b. Hilal şöyle rivayet etmektedir: İmam Cafer Sadık (a.s)'a: "Ben ancak birkaç yılda sadece sizin ziyaretinize gelebiliyorum; bu nedenle, bana, üzerinde sabit kalmam için bir tavsiyede bulun." diye arz edince, İmam (a.s) şöyle buyurdu:

"Sana ilahî takvayı, sözünde doğru olmayı, sakınıp çaba harcamayı tavsiye ediyorum. Bil ki, ibadette çaba harcamak, günahattan sakınmakla birlikte olmazsa bir faydası ol-

1– Usul-i Kâfi, c.1, s.60.

maz. *Ve sakın kendinden üstte olan şeylere tamah etme; Allah-u Teâlâ'nın, peygamberine buyurduğu şey öğüt olarak yeter: 'Onların ne malları, ne de evlatları seni imrendirmesin.'* Allah-u Teâlâ, Resulü'ne şöyle buyurmuştur: *'Onlardan bazı zümrelere kendilerini denemek için verdiğimiz dünya hayatının süsüne gözlerini dikme.'* (Tâhâ, 131)...”¹

Davet ve Davet Metodu

Süleyman b. Halid şöyle rivayet etmektedir: İmam Cafer Sadık (a.s)'a: “Benim sözümü dinleyen bir ailem var; onları sizin velayetinize davet edeyim mi?” diye arz ettim.

İmam (a.s): “Evet.” buyurdu; “Allah-u Teâlâ Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyurmaktadır: **'Ey inananlar, kendinizi ve ailenizi bir ateşten koruyun ki onun yakıtı insanlar ve taşlardır.'** (Tahrîm, 6)”²

Ukbe, babasından şöyle rivayet etmektedir: İmam Cafer Sadık (a.s)'ın şöyle dediğini duydum: “*Bu işi (Ehl-i Beyt'e bağlılığı)nizi Allah için yapın, insanlar için değil. Çünkü ancak Allah için yapılan iş, Allah içindir. İnsanlar için yapılan bir şey de Allah katında yükselmez. Dininiz hususunda insanlarla didişmeyin. Çünkü didişme kalbin hastalanmasına neden olur. Allah-u Teâlâ, Peygamber (s.a.a)'ine şöyle buyurmuştur: 'Sen istediğini doğru yola iletemezsin; fakat Allah dilediğini doğru yola iletir.'* (Kasas, 56) *Ve şöyle buyurmuştur: 'Sen mi mümin olsunlar diye insanları zorlayacaksın?'* (Yunus, 99) Bırakın insanları; çünkü onlar insanlardan öğrenmişlerdir. Siz ise Resul-i Ekrem

1– El-Kâfî, c.8, s.168.

2– Usul-i Kâfî, c.2, s.211.

(s.a.a)'den öğrendiniz. Babamın şöyle dediğini duydum: Allah-u Teâlâ, bir kulun bu yola (Ehl-i Beyt yoluna) girmesini dilediği zaman, o insan, yuvasına girmek isteyen bir kuştan daha çabuk bu yola girer.”¹

Sözünde Durmanın Önemi

Hişam b. Salim şöyle demektedir: İmam Cafer Sadık (a.s)'ın şöyle buyurduğunu duydum: “*Müminin, mümin kardeşine verdiği söz, kefareti olmayan adaktır. Kim sözü-nü tutmazsa, Allah'a verdiği sözü de tutmamaya başlamış ve Allah'ın gazabının hedefi haline gelmiş olur. Nitekim Allah-u Teâlâ şöyle buyurmaktadır: 'Ey iman edenler! Yapamayacağınız şeyleri niçin söylüyorsunuz? Yapamayacağınızı söylemeniz Allah katında büyük bir nefretle karşılaşılır.'* (Saf, 2–3)”²

Allah-u Teâlâ'yı Anmak

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmaktadır: “*Her şeyin gelip dayandığı bir sınırı vardır, zikir hariç. Onun gelip dayandığı bir sınır yoktur. Allah-u Teâlâ bazı ibadetleri farz kılmıştır; onları eda eden sınırlarına varmış olur. Ramazan ayı: Kim bu ayda oruç tutarsa, bu onun sınırı olur. Hac: Kim hac ziyaretinde bulunursa, bu onun sınırı olur; zikir hariç. Çünkü Allah-u Teâlâ zikrin azına razı olmaz ve ona, gelip dayanacağı bir sınır da koymamıştır.*”

İmam (a.s) daha sonra şu ayeti okudu: “***Ey inananlar! Allah'ı çokça zikredin. Ve O'nu sabah akşam tesbih edin.***” (Ahzab, 41–42)

1– Usul-i Kâfî, c.1, s.166.

2– Usul-i Kâfî, c.2, s.263.

Ardından şöyle buyurdu: “Allah-u Teâlâ zikir için, onun sonlanacağı bir sınır koymamıştır.”

Ardından şöyle buyurdu ki: “Babam (İmam Muhammed Bâkır) çok zikrederdi. Onunla beraber yürürdüm; o, Allah'ı zikrederdi. Onunla yemek yerdim; o, Allah'ı zikrederdi. Bazen insanlarla konuşurdu, bu, onu, Allah'ı zikretmekten alıkoymazdı. Dilinin damağına yapışık olduğunu ve sürekli **‘La ilahe illallah’** dediğini görüyordum. Bizi toplar ve güneş doğuncaya kadar zikretmemizi emrederdi. Bizden Kur'an okuyabilenlere Kur'an okumayı, okuma bilmeyenlere de zikretmeyi emrederdi. İçinde Kur'an okunan ve Allah Teâlâ zikredilen evin bereketi çok olur, oraya melekler gelirler, şeytanlar oradan uzaklaşırlar, gök ehli için apaydınlık olur, tıpkı yıldızların yer ehli için aydınlık oldukları gibi. İçinde Kur'an okunmayan ve Allah zikredilmeyen evin bereketi az olur, melekler oradan uzaklaşırlar ve şeytanlar oraya gelirler.

Resul-i Ekrem (s.a.a) şöyle buyurmuştur: ‘Hangi emelini zin daha hayırlı olduğunu, derecenizi daha yükselttiğini ve Allah katında sizin için daha temiz olduğunu, dinar ve dirhemden daha hayırlı, düşmanınızla karşılaşp onunla savaşmanızdan daha üstün olduğunu bildireyim mi?’

‘Evet.’ dediler.

Buyurdu ki: ‘Allah-u Teâlâ’yı çokça zikretmek.’

Sonra İmam (a.s.) şunları ekledi: “Birisi Peygamber (s.a.a)’e gelip sordu: ‘Mescid ehlinin en hayırlısı kimdir?’

Resul-i Ekrem (s.a.a) şöyle buyurdu: ‘Kime zikreden bir dil verilmişse, ona dünya ve ahiret hayrı verilmiştir.’

“Yaptığın iyiliği çok görerek başa kakma.” (Muddesir, 6)

ayetiyle ilgili olarak da şöyle buyurdu: “Allah için işlediğin bir hayrı çok görme.”¹

Namaza Önem Vermek

Muaviye b. Veheb şöyle rivayet etmektedir: İmam Cafer Sadık (a.s)’a: “İnsanları vesile kılarak Allah’a yaklaştığı en üstün ve Allah katında en sevimli şey nedir?” diye sordum. İmam (a.s) şöyle buyurdu:

“(Allah’ı ve...’den) tanımadan sonra namazdan daha üstün olan bir şeyi tanımıyorum. Allah’ın salih kulu İsa b. Meryem (a.s)’ın şöyle dediğini görmüyor musun: **‘Sağ olduğum müddetçe bana namaz kılmayı, zekât vermeyi emretti!’** (Meryem, 31)”²

Secdenin Önemi

Veşşa şöyle demektedir: İmam Rıza (a.s)’nın şöyle buyurduğunu duydum: “Kulun Allah’a en yakın hali secdede olduğu halidir. Ve bu da Allah-u Teâlâ’nın şu buyruğuyla beyan edilmiştir: **‘Ve secde et ve (Allah’a) yakınlaş.’**”³

İnfak

Sumae şöyle rivayet etmektedir: İmam Cafer Sadık (a.s)’a: “Sadece içinde bulunduğu günün yiyeceğine sahip olan bir kimse onu hiçbir şeyi olmayan başka bir kimseye verebilir mi (yoksa ondan yararlanmaya kendisi daha mı önceliklidir)? Yine aylık yiyeceğinin bir kısmını aylık yiyeceği olmayan bir kimseye ve aynı şekilde yıllık yiyeceğinin bir

1– Usul-i Kâfî, c.2, s.498.

2– El-Kâfî, c.3, s.264.

3– El-Kâfî, c.3, s.264.

kısmını yıllık yiyeceği olmayan bir kimseye verebilir mi, yoksa onun tümü; kişinin, kendisi için almasından dolayı kınanmayacağı ve ancak kendisine yetecek olan miktar mıdır?” diye sordum.

İmam (a.s) şöyle cevap verdi: “*Burada iki konu var: Birincisi, bu konuda sizin en üstünüünüz diğer insanları kendisinden öne geçiren kimsedir; çünkü Allah-u Teâlâ şöyle buyurmaktadır: ‘Kendilerinin ihtiyacı olsa bile onları kendilerine tercih ederler.’* (Haşr, 59) *Diğeri ise, kişinin kendisine yetecek miktarı almasından dolayı herhangi bir kınanma yoktur. Üstteki el alttaki elden daha üstündür ve iyiliğe önce ailenle başla.*”¹

İyilikleri Korumak

İmam Muhammed Bâkır (a.s) şöyle buyurmaktadır: Resul-i Ekrem (s.a.a) şöyle buyurmuştur: “*Her kim “Subhanellah” derse, Allah-u Teâlâ bunun karşılığında cennette onun için bir ağaç diker. Kim, “Elhamdulillah” derse, Allah bunun karşılığında cennette onun için bir ağaç diker. Kim, “La ilahe illellah” derse, Allah bunun karşılığında cennette onun için bir ağaç diker. Kim, “Allah-u ekber” derse, Allah, bunun karşılığında cennette onun için bir ağaç diker.*”

O sırada, Kureyş’ten olan bir adam, “Ey Allah’ın Resulü! Öyleyse bizim cennette çok ağacımız var!” dedi. Allah Resulü: “*Evet.*” buyurdu; “*Fakat onlara ateş göndererek onları yakmaktan sakının; çünkü Allah-u Teâlâ şöyle buyurmaktadır: ‘Ey inananlar, Allah’a itaat edin, Elçi’ye itaat*

1– El-Kâfî, c.4, s.18.

edin, işlerinizi boşa çıkarmayın.’ (Muhammed, 33)”¹

Birlikte Oturma Adabı

İmam Ali b. Hüseyin (Zeynelabidin) (a.s) şöyle buyurmaktadır: “*Sen istediğin herkesle oturamazsın; çünkü Allah-u Teâlâ şöyle buyurmaktadır: ‘Ayetlerimiz hakkında (münasebetsizliğe) dalanları gördüğün zaman, onlar başka bir söze geçinceye kadar onlardan yüz çevir; eğer şeytan sana (bunu) unutturursa hatırladıktan sonra (hemen kalk), o zalimler topluluğuyla beraber oturma!’* (En’am, 68) *Ve sen istediğin her şeyi de söyleyemezsin; çünkü Allah-u Teâlâ şöyle buyurmaktadır: ‘Bilmediğin bir şeyin ardına düşme.’* (İsra, 36) *Ve Allah Resulü (s.a.a) de şöyle buyurmuştur: ‘Güzel söz söyleyip kazanan veya susup selamet kalan kimseye Allah merhamet etsin.’ Ve sen istediğin her şeyi dinleyemezsin; çünkü Allah-u Teâlâ şöyle buyurmaktadır: ‘Kulak, göz ve gönül, bunların hepsi o(yaptığı)ndan sorumludur.’* (İsra, 36)”²

Zararlı Arkadaşlık

İmam Muhammed Bâkır (a.s) şöyle buyurmaktadır: Babam bana şöyle buyurdu: “*Ey oğlum! Beş kişiye dikkat et, onlarla konuşma ve onlarla yoldaşlık etme.*

Dedim ki: Babacığım! Bunlar kimlerdir?

Şöyle buyurdu: Yalancıyla arkadaşlık etmekten sakın. Yalancı serap gibidir; sana yakını uzak, uzağı yakın gösterir.

Fasık (günahkâr) kimseyle arkadaşlık etmekten sakın; o,

1– Nuru’s-Sekaleyn tefsiri, c.5, s.45; Sevalu’l-A’mal kitabından naklen.

2– İlelu’ş-Şerayi, c.2, s.605.

bir lokma veya daha az bir şey karşılığında seni satar.

Cimri ile arkadaşlık etme; o, en çok ihtiyaç duyduğun bir anda malı hususunda seni yalnız bırakır. Ahmakla arkadaşlık etmekten sakın; o, sana yararlı olmak isterken zarar verir.

Bir de akrabalık bağlarını kesen kimseyle arkadaşlık etmekten sakın; çünkü ben, bu kimsenin Allah-u Teâlâ'nın kitabında üç yerde lanetlendiğini gördüm: 'Geri dönerseniz, yeryüzünde bozgunculuk yapmaya ve akrabalık bağlarını kesmeye dönmüş olmaz mısınız? İşte bunlar, Allah'ın kendilerini lanetlediği, sağır kıldığı ve gözlerini kör ettiği kimselerdir.' (Muhammed, 22–23) *'Allah'a verdikleri sözü kuvvetle pekiştirdikten sonra bozanlar, Allah'ın riayet edilmesini emrettiği şeyleri (akrabalık bağlarını) terk edenler ve yeryüzünde fesat çıkaranlar; işte lanet onlar içindir. Ve kötü yurt onlarıdır.'* (Rad, 25) *'Onlar ki, Allah'a kesin söz verdikten sonra sözlerinden dönerler. Allah'ın ziyaret edilip hal hatırının sorulmasını istediği kimseleri ziyaret etmekten vazgeçerler ve yeryüzünde fitne ve fesat çıkarırlar. İşte onlar gerçekten zarara uğrayanlardır.'* (Bakara, 27)"¹

Kötülükleri Yaymaktan Sakınmak

İmam Cafer Sadık (a.s) şöyle buyurmaktadır: *"Bir mümin hakkında iki gözüün gördüğü ve iki kulağın duyduğu şeyleri söyleyen kimse, Allah-u Teâlâ'nın, haklarında şöyle buyurduğu kişilerdendir: 'İnananlar içinde çirkin şeylerin yayılmasını isteyenler için dünyada da, âhirette de acı bir azâb vardır.'* (Nur, 19)"²

Muhammed b. Fuzeyl şöyle demektedir: İmam Musa Kâzım

1– Usul-i Kâfi, c.2, s.376.

2– Usul-i Kâfi, c.2, s.357.

(a.s)'a, "Fedanız olayım! Kardeşlerimden biri hakkında, onda olmasını istemediğim bir şeyler ulaşıyor bana. Ben bunu ona sorduğum zaman inkâr ediyor; hâlbuki güvenilir bir kişi, onun hakkında bana bilgi vermiştir" dedim.

İmam (a.s) bunun üzerine bana şöyle buyurdu: *"Ey Muhammed! Kardeşin hakkında kendi gözünü ve kulağını yalanla. O halde, elli kişi şahitlik ve yemin etse bile, kardeşin farklı bir şey söylese, onu doğrulayıp onları yalanla. Onun çirkin işini yayma; aksi takdirde onu çirkin etmiş olursun, onun müürüvetini yok eder ve Allah-u Teâlâ'nın Kur'an-ı Kerim'de buyurduğu şu kimselerden olursun: 'İnananlar içinde çirkin şeylerin yayılmasını isteyenler için dünyada da, âhirette de acı bir azâb vardır.'* (Nur, 19)"¹

1– Usul-i Kâfi, c.8, s.147.